

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การป้องกันและแก้ไขปัญหาคณะสงฆ์ละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผล
ต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญา
Preventing and Solving the Discipline Violations of Buddhist Monks
that Affect the Crisis of Buddhist Faith According to the Integration
of Legal Philosophy

โดย

พระมหาเสวีชน นริสโร (พันธ์ประโคน)

ดร.ชมกร เศรษฐบุตร์

ร.ต.อ. ดร.ชาตรี อุตสาหกรรมย์

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๕๘

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610758157

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การป้องกันและแก้ไขปัญหาคณะสงฆ์ละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผล
ต่อวิกฤตศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญา
Preventing and Solving the Discipline Violations of Buddhist Monks
that Affect the Crisis of Buddhist Faith According to the Integration
of Legal Philosophy

โดย

พระมหาเสรีชน นริสโร (พันธ์ประโคน)

ดร.ชมกร เศรษฐบุต

ร.ต.อ. ดร.ชาติรี อดสาธรรมย์

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๕๘

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610758157

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Preventing and Solving the Discipline Violations of Buddhist Monks
that Affect the Crisis of Buddhist Faith According to the Integration
of Legal Philosophy

by
Phramaha Serichon Narissaro (Phanprakhon)
Dr. Chommakorn Sethabutre
Pol.Capt. Dr. Chatre Utsaharumya
Buddhist Research Institute
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
B.E. 2558

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610758157

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ พระมหาเสรีชน นริสสโร (พันธ์ประโคน), ดร.ชมกร เศรษฐบุตร์ และ
ผู้วิจัย:	ร.ต.อ. ดร.ชาตรี อุตสาหรัมย์
ส่วนงาน:	สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ:	๒๕๕๘
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและสาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศรัทธาของชาวพุทธในสังคมไทย และเพื่อเสนอแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก สรุปผลการวิจัยด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์เป็นตัวแทนของสถาบันพระพุทธศาสนาที่มีพระธรรมวินัยเป็นศาสดา โดยที่การบรรพชาหมายถึง การออกไปจากเรือนสู่ความไม่มีเรือน เป็นพระสงฆ์ที่มุ่งสละอาศัยวัตถุแต่น้อยเพียงเท่าที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตโดยไม่สะสม เพื่อต้องการทำให้นิพพานให้แจ้ง ขณะเดียวกันการบรรพชาระยะสั้นเป็นการเรียนรู้ที่จะฝึกฝนตนเองให้มีคุณค่า พัฒนาตนให้ก้าวสูงขึ้นไปในไตรลักษณ์เพื่อให้เกิดปัญญา ก้าวที่สำคัญของการบรรพชาธรรม ในสังคมไทยปัจจุบันที่มีลักษณะสำคัญคือวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ส่งผลให้พระสงฆ์ละเมิดพระวินัยใน ๒ รูปแบบคือ การประพฤติวิปริตจากพระธรรมวินัย และการทำพระธรรมวินัยให้วิปริต ซึ่งมีสาเหตุและปัญหา ๑๐ ประการคือ ๑) ผู้ไม่มีความละอาย ๒) กระทำไปโดยไม่รู้ เช่น การขาดรู้เท่าทันสื่อไอที ๓) ภูมิหลังจากหลากหลายวัฒนธรรม ชุมชน สังคม เช่นความเชื่อเรื่องอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ๔) ศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา ๕) บรรพชาตามใจกิเลส ๖) ตั้งใจกระทำแม้รู้ว่าละเมิด เช่นแปลงบุญเพื่อตอบสนองวัตถุนิยม และบริโภคนิยม ๗) ไม่เคร่งครัดในหลักไตรลักษณ์ ๘) การไม่กวดขัน ปล่อยปละละเลยของอุปัชฌาย์ และพระเถระในสังฆะ ๙) อ่อนไหวต่อกิเลส ไม่ตั้งใจบวชเพื่อฝึกตนให้มีคุณค่า ๑๐) พระธรรมวินัยเป็นกรอบดำรงการบรรพชา หากไม่ตั้งใจปฏิบัติจะส่งผลต่อศรัทธาชาวพุทธ โดยที่วิกฤตศรัทธาหมายถึง ลักษณะความเชื่อและความเลื่อมใสอยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของความคงอยู่และความเสื่อมถอย เกิดความลังเลสงสัย ไม่มีศรัทธาในความดี ความซื่อ และการทำจิตใจให้บริสุทธิ์

การป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศรัทธาเป็นการดำเนินการที่เหตุปัจจัย ๒ ด้านคือ ๑) ปัจจัยภายนอกได้แก่ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม จารัตประเพณี ๒) ปัจจัยภายใน ได้แก่ การทำให้พระสงฆ์ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ เพื่อให้เกิดคุณค่าแก่ตนเอง เกิดความตระหนักรู้ เกิดปัญญา ไม่ทำให้กิเลสครอบงำ

การแก้ไขการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาโดยการนำหลัก
 นิติปรัชญาเชิงบูรณาการ หมายความว่า เป็นการนำกฎหมายธรรมชาติคือกฎเกณฑ์ของการดำเนิน
 ชีวิตร่วมกันอิงอาศัยเหตุผลถูกต้องตามหลักธรรมชาติและความยุติธรรมทางสังคม มาเติมเต็มบรรทัด
 ฐานของกฎหมายที่มีต่อบุคคลในสังคม เช่น พระวินัยที่ห้ามพระสงฆ์จับเงิน เมื่อบูรณาการพระธรรม
 วินัยและนิติปรัชญาเข้าด้วยกัน อุบาสกอุบาสิกาผู้มีศรัทธาถวายเงินแก่พระสงฆ์พึงกระทำด้วยปัญญา
 พระสงฆ์จับเงินเท่าที่จำเป็น ไม่จับเงินเพื่อจับจ่ายเช่นเดียวกับผู้ครองเรือน ทั้งต้องปลงอาบัติคือ
 ตระหนักรู้ว่าไม่ตรงตามพระวินัย ไม่เหมาะสำหรับผู้ไม่มีเรือน ทั้งฝึกตนเองให้มีคุณค่า ทำนิพพานให้
 แฉ่ง นอกจากนี้แล้วอุบาสกอุบาสิกาอุปลัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาไม่ควรจัดหาของประณีตเกินความ
 จำเป็นแก่การดำรงตนผู้ไม่มีเรือน

คำสำคัญ: พระธรรมวินัย, วิกฤติศรัทธา, นิติปรัชญา

Research Title: Preventing and Solving the Discipline Violations of Buddhist Monks that Affect the Crisis of Buddhist Faith According to the Integration of Legal Philosophy

Researchers: Phramaha Serichon Narissaro (Phanprakhon),
Dr. Chommakorn Sethabutre and
Pol.Capt. Dr. Chatre Utsaharumya

Department: Buddhist Research Institute,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fiscal Year: 2558/2015

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The objective of this research are to study the problems and causes of the Dhamma and discipline violations of Buddhist monks that affect the crisis of Buddhist faith and to present the guidelines for prevention and correction of the discipline violations of Buddhist monks that affect the crisis of Buddhist faith according to the integration of Legal philosophy. This is a qualitative research according to document research, depth-interview and content analysis.

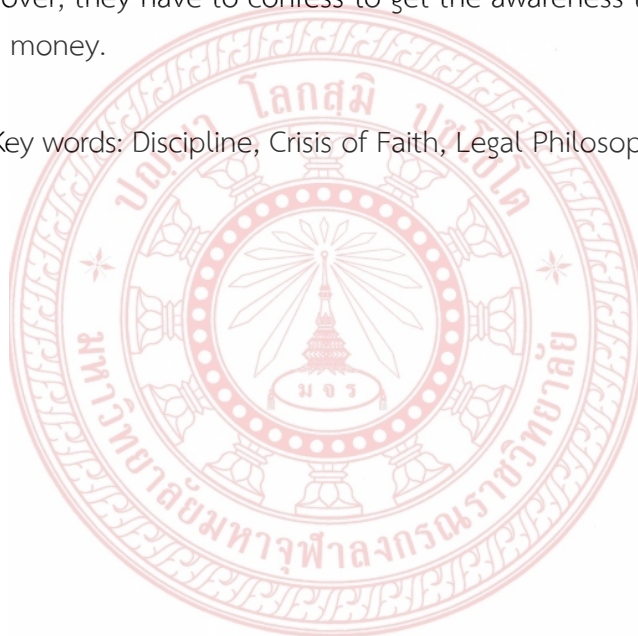
The results of the study found that the Buddhist monks are the representative of The Buddhism institute which there are Dhamma and discipline as the prophet. The ordination means leaving from the house to nothing; therefore, the Buddhist monks live with only essential materials without collection for the purpose of enlightenment. By the way, they ordinate in the short period for wisdom self-improvement. Materialism and Consumerism, the key characteristics of Thai society, influence the Dhamma and discipline violations in 2 ways which are (1) to practice the Dhamma and discipline in the irregular ways (2) to make the Dhamma and discipline be abnormal. There are 10 of the problems and causes of the Dhamma and discipline violations of Buddhist monks that are (1) shameless (2) unaware (3) variety in culture (4) different in degree of faith (5) ordination with the defilement (6) Intension (7) loosely in Trinity (8) loosely controlled (9) sensitive with defilement (10) Dhamma and discipline are the concept of ordination; consequently, the violation will be the faith crisis that the people will be doubt in good, bad and the pure mind.

The preventing and solving the discipline violations of Buddhist monks that affect the crisis of Buddhist faith base on the 2 cause factors; external factors

such as the Sangha Act, the rule of Sangha Supreme Council of Thailand, traditional and internal factor such as to encourage the monks to improve their self value, awareness, wisdom to protect the coverage of the defilement.

The correction of the discipline violations of Buddhist monks that affect the crisis of Buddhist faith according to the integration of Legal philosophy means to add the natural legal, to fulfill the fundamental of the common and civil law such as by the Dhamma and discipline the monks have to be admit that they got the money. The lay people , having the faith to donate the money to the monks, have to do with wisdom; therefore, they do not serve the monks with the over qualification things. The monks have to get only small amount of money for his survival; moreover, they have to confess to get the awareness that the monks should not touch the money.

Key words: Discipline, Crisis of Faith, Legal Philosophy

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยเรื่อง “แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ” ได้รับความกรุณาจากหลายท่านที่ให้คำปรึกษาแนะนำและช่วยในการดำเนินการจนบรรลุเป้าหมายสำเร็จเรียบร้อย

ในนามของคณะผู้วิจัย ขอขอบคุณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้ให้ทุนสนับสนุนการวิจัยครั้งนี้ ตลอดถึงเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ที่อำนวยความสะดวกอย่างดียิ่ง ขอขอบคุณคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างมากในการวิจัย

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณเจ้าของผลงานทางวิชาการทั้งหมด และผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลสำคัญทุกท่านที่เป็นแหล่งค้นคว้าข้อมูลสำหรับการวิจัย และหากมีข้อบกพร่องใดๆ ที่เกิดขึ้นโดยการขาดการแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้องโดยไม่มีเจตนา คณะผู้วิจัยขอภัยเป็นอย่างสูง

พระมหาเสรีชน นริสสโร (พันธ์ประโคน) และคณะ

๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	ช
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๓
๑.๓ ขอบเขตโครงการวิจัย	๓
๑.๔ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๕ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔
๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๗
๑.๗ ประโยชน์ที่จะได้จากงานวิจัย	๑๘
บทที่ ๒ ปัญหาและสาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศรัทธา ของชาวพุทธในสังคมไทย	๒๑
๒.๑ การบวชเพื่อเป็นพระสงฆ์	๒๑
๒.๑ ความหมายของพระธรรมวินัย	๒๓
๒.๓ ความหมายของศรัทธา	๓๒
๒.๔ วิกฤตศรัทธาที่เกิดจากการละเมิดพระธรรมวินัย	๔๔
๒.๕ บทสรุป	๕๒
บทที่ ๓ แนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ตามหลัก นิติปรัชญา	๕๓
๓.๑ นิติปรัชญา	๕๔
๓.๒ กฎหมายเกี่ยวกับพระภิกษุสงฆ์	๕๘
๓.๓ แนวทางการควบคุมตรวจสอบการละเมิดพระธรรมวินัย	๖๕
๓.๔ แนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์	๘๒
๓.๕ แนวคิดของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๘๗
๓.๖ บทสรุป	๑๐๓
บทที่ ๔ วิเคราะห์แนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ ตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ	๑๐๖
๔.๑ ปัญหาและสาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤต ศรัทธาของชาวพุทธในสังคมไทย	๑๐๖
๔.๒ การป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ตามหลักนิติ ปรัชญาเชิงบูรณาการ	๑๐๘

๔.๓ องค์ความรู้จากงานวิจัย	๑๒๐
บทที่ ๕ สรุป และข้อเสนอแนะ	๑๒๙
๕.๑ สรุป	๑๒๙
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๓๘
บรรณานุกรม	๑๔๐
ภาคผนวก	
ก.บทความวิจัย	๑๔๗
ข.กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์	๑๕๕
ค.ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ	๑๕๗
ง.หนังสือสัมภาษณ์	๑๖๐
จ.แบบสัมภาษณ์	๑๖๖
ฉ.แบบสรุปโครงการวิจัย	๑๖๙
ประวัติผู้วิจัย.....	๑๗๓

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นหนึ่งในสถาบันหลักที่สำคัญสถาบันหนึ่งของประเทศไทย มีความผูกพันกับประชาชนในประเทศชาติอย่างแนบแน่น แนวคิดในเรื่องต่าง ๆ ทุกด้านในสังคมไทยมีความสัมพันธ์มีรากเหง้ามาจากความคิดทางพระพุทธศาสนาเกือบทั้งสิ้น จนมีผู้กล่าวว่า การวิเคราะห์ สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศไทย ไม่อาจมองข้ามแนวความคิดในทางพระพุทธศาสนาได้เลย เนื่องจากพระพุทธศาสนาได้เข้ามาสู่สังคมไทยตั้งแต่เริ่มตั้งอาณาจักรสยาม และก่อตั้งเป็นประเทศไทยปัจจุบัน นอกจากนี้ยังเป็นตัวประสานส่วนต่าง ๆ ของสังคมให้เป็นเอกภาพ ระบบความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมไทย ก็ล้วนแต่มีแนวความคิดของทางพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานเกือบทั้งสิ้น จนถือได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักประจำชาติไทย

องค์สมเด็จพระสัมมาพระพุทธเจ้า ทรงประทานการอุปสมบทแก่พระอัญญาโกณฑัญญะ นับว่าเป็นการสืบศาสนทายาทเป็นครั้งแรก และทรงประกาศความจริงแห่งชีวิตด้วยการแสดงพระธรรมจักกัปปวัตตนสูตร เป็นปฐมฤกษ์แห่งการประกาศพระพุทธศาสนา ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน หลังจากนั้นทรงส่งพระสาวกไปประกาศพระสัทธรรม ด้วยพระพุทธดำรัสว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์แก่กุล และความสุขแก่พวกทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน”^๑

นับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา การประกาศพระพุทธศาสนาได้เริ่มแผ่ขยายไปทั่วชมพูทวีป ซึ่งทำให้พระพุทธศาสนาเจริญมั่นคงอย่างรวดเร็ว จำนวนพระสาวกเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ พร้อมกันนั้นส่งเสริมให้มีการศึกษา คือ วิปัสสนาธุระและคันถธุระ อันเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติควบคู่กันไป พระพุทธองค์ทรงปกครองพระสงฆ์สาวกแบบระบบพ่อปกครองลูกโดยอาศัยพระธรรมวินัยเป็นหลัก เช่น เมื่อจะให้การอุปสมบทแก่กุลบุตรต้องมีพระอุปัชฌาย์ เป็นผู้ดูแลหรือเป็นผู้ปกครอง กล่าวคือพระอุปัชฌาย์เป็นเหมือนผู้ค้ำประกันตัวผู้บวชต่อที่ประชุมสงฆ์ ว่ามีคุณสมบัติครบถ้วนหรือไม่อย่างไร^๒ และเมื่ออุปสมบทให้แก่กุลบุตรแล้ว ได้มีการอบรมข้อวัตรปฏิบัติต่างๆ ที่อุปัชฌาย์และสัทธีวิหาริกพึงปฏิบัติต่อกัน คือเหมือนพ่อปกครองลูก ใช้ระบบเคารพกันตามลำดับอาวุโส^๓ การพิจารณาวินิจฉัยโทษอาศัยหลักพระธรรมวินัยเป็นหลักกฎเกณฑ์ในการตัดสิน

^๑วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^๒พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), นิติศาสตร์แนวพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑),

^๓วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๒.

พระพุทธศาสนาประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ๕ ประการ คือ “ศาสนา ศาสนธรรม ศาสนบุคคล ศาสนวัตถุ และศาสนพิธี” และในทุกครั้งที่พระพุทธศาสนาได้เผชิญหน้ากับวิกฤติการณ์ องค์ประกอบหนึ่งซึ่งมักจะรับการตั้งข้อสังเกต และตั้งคำถามอยู่เสมอคือ “ศาสนบุคคล” ซึ่งศาสนบุคคลนั้น อย่างไรก็ตามพระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสว่า “โดยการล่วงไปแห่งเรา ธรรมและวินัยจะเป็นศาสนาของเธอทั้งหลาย”^๔ คำว่า “เธอทั้งหลาย” ในบริบทนี้หมายถึง “พุทธบริษัท” ทั้ง ๔ ได้แก่ “ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา” แต่ปัจจุบันนี้ภิกษุณีในประเทศไทย ลึนสายสืบต่อไปแล้ว คงเหลือแต่ภิกษุ อุบาสก อุบาสิกา แต่ในปัจจุบัน “พระภิกษุ” ถูกกล่าวหาว่าเป็นต้นเหตุแห่งเสื่อมศรัทธาของชาวพุทธอย่างมาก กล่าวคือเป็นต้นเหตุที่ทำให้กลุ่มคนที่มีความศรัทธา หรือมีศรัทธาคلونแคลนต่อพระพุทธศาสนา และทำให้กลุ่มคนที่ไม่ศรัทธาพระสงฆ์เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว โจมตีพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น

ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในสังคมไทยประการหนึ่งคือสังคมไทยได้มอบความไว้วางใจให้แก่พระภิกษุในฐานะที่เป็นสมมติสงฆ์ที่เป็นเนืองนาค และมิบทบาทสำคัญต่อเป็นหลักชัยในการรักษาพระพุทธศาสนาโดยมีอุบาสกและอุบาสิกาทำหน้าที่ให้การทำนุบำรุง และให้การสนับสนุนปัจจัย ๔ แก่พระภิกษุที่จำเป็นต่อการดำรงสมณเพศในพระพุทธศาสนา และบำเพ็ญสมณธรรมเพื่อเข้าถึงความจริงสูงสุดหรือแก่นหลักธรรมในพระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตามพุทธศาสนิกชนบางกลุ่มได้ตั้งข้อสังเกตว่าการทำนุบำรุง และให้การสนับสนุนปัจจัย ๔ ในปัจจุบันนี้ เกินความจำเป็นในการดำรงตนเพื่อศึกษาพระธรรม ปฏิบัติศาสนกิจ รวมทั้งเผยแผ่พระธรรมหรือไม่อย่างไร นอกจากนั้นแล้วหากคฤหัสถ์มีความศรัทธาที่จะถวายปัจจัย หรือวัตถุอันประณีตต่อพระภิกษุ อันเป็นเนืองนาคตามความเชื่อ อย่างไรก็ตามหากพระภิกษุปฏิบัติตนไม่สอดคล้องกับพระธรรมวินัย และตีความตามพระธรรมวินัยให้สอดคล้องกับวิถีที่ตนปฏิบัติ หรือกลุ่มตน รวมทั้งบิดเบือนพระธรรมวินัยไปสร้างความชอบธรรมให้แก่อุดมการณ์แนวทางการปฏิบัติของตน เพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์เฉพาะตนหรือกลุ่มของตน เมื่อความจริงปรากฏขึ้น จึงทำให้พุทธศาสนิกชนเกิดความเสื่อมศรัทธาในพระภิกษุบางรูป และขยายผลไปสู่องค์กรสงฆ์ และพระพุทธศาสนาในภาพรวม

จะเห็นว่า ภายใต้สถานการณ์ปัจจุบันที่พระภิกษุบางรูปได้ทำให้พุทธศาสนิกชนเกิดภาวะศรัทธาสั่นคลอนขึ้น มาจากตัวแปรหลายประการ อาทิ (๑) การเน้นสอนเรื่องบุญ โดยแปลงบุญให้เป็นเรื่องของวัตถุนิยม และบริโภคนิยม โดยพุทธศาสนิกชนส่งเสริม-สนับสนุนในทิศทางที่ไม่ถูกต้องจึงทำให้พระภิกษุยึดติดในวัตถุนิยมและบริโภคนิยม แทนการทำบุญที่เป็นสัญลักษณ์แห่งความสุขในฐานะที่เป็นเครื่องมือสร้างความอึดใจ และชำระใจ (๒) การสอนเน้นสอนเรื่องอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์สอนให้มนุษย์ชื่นชมและกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทั้งที่พระพุทธเจ้าทรงย้ำเตือนว่า “ในหมู่มนุษย์ทั้งหลายผู้ที่ฝึกตนดีแล้วเป็นผู้ประเสริฐที่สุด”^๕ เพราะมนุษย์ที่ฝึกแล้วสามารถเป็นครูของเทวดา และเทวดาชื่นชมอาศัย^๖ (๓) การใช้ สื่อไอที โดยขาดการรู้เท่าทันและขาดความระมัดระวังทั้งการพูดสื่อข้อความ การนำเสนอภาพ และประการอื่นๆโดยไม่เหมาะสม ตามที่ปรากฏตามสื่อต่างๆจำนวนมากที่มีการนำเสนอตามสื่อทางอินเทอร์เน็ต เช่นยูทูป เฟสบุ๊ก และบล็อก เป็นต้น

^๔ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๔.

^๕ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๒๑/๑๓๓.

^๖ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๑๘/๑๒-๑๖.

ข่าวสารการประพาศิตพิศพระธรรมวินัยของพระภิกษุที่ผ่านสื่อต่างๆ ดังปรากฏตามสื่อต่างๆ ก่อให้เกิดการขาดความเชื่อมั่นต่อสถาบันสงฆ์ รวมทั้งขาดความเชื่อถือในกระบวนการตรวจสอบอย่างโปร่งใส จนในที่สุดเกิดผลกระทบต่อความเชื่อมั่นต่อพระพุทธศาสนา ฉะนั้นการป้องกันและแก้ไขการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ จึงมีความจำเป็นที่อย่างยิ่งสำหรับการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เพื่อการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาควบคู่กับสังคมไทย รวมทั้งเป็นประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาและชาวพุทธในสังคมไทยสืบต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาปัญหาและสาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธในสังคมไทย

๑.๒.๒ เพื่อเสนอแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ

๑.๓ ขอบเขตของโครงการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญา” การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยอาศัยข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก, และรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารแหล่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธในสังคมไทยและเสนอแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ทำการวิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์เชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และหาข้อสรุปแนวทางปฏิบัติ โดยผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการศึกษาดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการศึกษานี้ได้มุ่งเน้นเพื่อศึกษา วิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธในสังคมไทย และเสนอแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ ทั้งนี้เพื่อสร้างชุดความรู้คู่มือชาวพุทธ คู่มือพระสงฆ์เกี่ยวกับระเบียบ ข้อปฏิบัติที่มีความสอดคล้องกับพระธรรมวินัย เป็นต้น

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่ ทำการศึกษาสภาพปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยโดยอาศัยข้อมูลที่ปรากฏตามช่องทางสื่อสาร เช่น โทรศัพท์ หนังสือพิมพ์ และสื่อออนไลน์

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มุ่งเน้นการศึกษาในเชิงเอกสารและการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทและเกี่ยวข้องรวมจำนวนทั้งสิ้น ๑๓ รูป/คน ประกอบด้วย

กลุ่มแรก ได้แก่พระภิกษุ จำนวน ๔ รูป

กลุ่มสอง ได้แก่นักกฎหมายและนักวิชาการที่มีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจด้านคดีความ จำนวน ๒ คน

กลุ่มสาม ได้แก่ผู้แทนชาวพุทธที่มาจากชุมชนและสถาบันการศึกษา จำนวน ๘ คน สำหรับการสัมภาษณ์นั้น ผู้ศึกษาได้กำหนดกรอบแนวคิด หรือประเด็นคำถามที่สัมภาษณ์ โดยได้มาจากการประมวลความรู้จากข้อมูลจากพระไตรปิฎก พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎระเบียบ คำสั่ง มติ มหาเถรสมาคม และเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทางพระพุทธศาสนา และจากคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ใช้แบบสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ในรูปแบบเดียวกันกับทุกกลุ่มตัวอย่าง และรวบรวมข้อมูลพร้อมกับการจัดบันทึกคำให้สัมภาษณ์ในประเด็นที่สำคัญๆ

๑.๔ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

๑.๔.๑ **พระธรรมวินัย** หมายถึง กรอบแนวทางปฏิบัติของพระภิกษุ อาทิ ศีล ๒๒๗ ข้อ อันเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่จะต้องปฏิบัติให้เป็นไปในทางเดียวกันของหมู่ภิกษุสงฆ์ เพื่อมีอภยธรรมอันงามเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นที่เคารพนับถือของประชาชน

๑.๔.๒ **วิฤตศีลธรรม** หมายถึง ความเชื่อที่สั่นคลอนต่อการดำรงสมณเพศขั้นรุนแรงต่อพระพุทธศาสนาและชาวพุทธ

๑.๔.๓ **นิติปรัชญา** หมายถึง แนวคิดของกฎหมายแนวปรัชญาที่อาศัยแนวคิดกับศีลธรรมและกฎธรรมชาติ

๑.๕ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๕.๑ เอกสารที่เกี่ยวกับมาตรการควบคุมพระธรรมวินัยของพระสงฆ์

พุทธทาสภิกขุ กล่าวถึงความจำเป็นบรรพชิตในฟ้าสว่างทางคณะสงฆ์ไทย^๗ ว่า ความเป็นบรรพชิตอยู่ที่ไหนบรรพชิตต่างกับฆราวาสเป็นบรรพชิต เพื่อสะดวกในการที่จะบรรลุนิพพาน บวชออกจากเรือนไปประพฤติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์หากอยู่เพศฆราวาสทำได้ยากจึงควรสละเรือน ให้ความอิสระในการประพฤติพรหมจรรย์ เช่นอยู่วัด โดยเปลี่ยนแปลงให้เกิดฟ้าสว่าง คือเปลี่ยนไปในทิศทางที่ดีโดยเฉพาะบรรพชิต ซึ่งการเป็นบรรพชิตดูที่ไหนที่บ้าน,ที่วัด,หรือที่ป่าก็ได้ ความเป็นบรรพชิตอยู่ที่ใจผู้บวชประพฤติพรหมจรรย์นั้นหายากบวชแล้วประพฤติให้ถูกต้องก็ยาก ทำให้บรรพชิตมีดมัวลงซึ่งต้องสางให้สว่างบางคนอยู่ที่บ้านสงบกว่าผู้ที่อยู่ที่วัดเป็นบรรพชิต ฉะนั้นความมืดของบรรพชิตควรจะต้องสาง หากพุทธบริษัททั้งอยู่บ้านและอยู่วัดล้วนเป็นบรรพชิต เตรียมความพร้อมเพื่อเดินทางและไม่สร้างอุปสรรคที่ขัดขวาง ศีล สมาธิ ปัญญา ไม่หลงในกิเลสที่หน่วงเหนี่ยวให้มีปัญญาอย่างเต็มที่แลศีลเต็มที่ของฆราวาส บรรพชิตสร้างปัญญารักษาศีลให้สมบูรณ์ ทั้งฆราวาสและบรรพชิตต่างก็บรรลุผลได้เช่นกัน แตกต่างกันที่ช้าหรือเร็วเท่านั้นสมาธิมีกำลังใจเท่ากัน มุ่งมั่นต่อปลายทางคือนิพพานเป็นอารมณ์ ธรรมวินัยเพื่อประโยชน์สุขแก่กุลมมหาชน พระมีหน้าที่สอนชาวบ้าน

^๗ พุทธทาสภิกขุ, ฟ้าสว่างทางฝ่ายบรรพชิตคณะสงฆ์ไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๐), หน้า ๒๘-๓๐.

ให้รู้ธรรม โดยไม่ต้องมีพระก็ได้ พระกินอาหารชาวบ้านในฐานะผู้มีชีวิตด้วยอาหารของผู้อื่น พระจึงต้องทำหน้าที่ให้ศาสนาและพรหมจรรย์อยู่ในโลกต่อไป

ท่านพุทธทาสภิกขุ มีความเห็นความเป็นบรรพชิตอยู่ตรงไหน ความแตกต่างของบรรพชิตฆราวาสเช่นไรนั้น จุดมุ่งหมายของบรรพชิตบวชเพื่อบรรลุนิพพานโดยปฏิบัติตนให้บริสุทธิ์ ส่วนปุถุชนรักษาความบริสุทธิ์ได้อย่างไร จึงต้องสละเรือนเพื่อสะดวกต่อการประพฤติพรหมจรรย์ โดยทำให้เกิดฟ้าสาบคือเปลี่ยนไปในทิศทางที่ดี ส่วนการเป็นบรรพชิตอยู่ที่บ้าน, วัด, หรือป่าก็ได้ ความเป็นบรรพชิต(นักบวช)อยู่ที่ใจผู้บวชหากบวชแล้วประพฤติไม่ถูกต้อง ทำให้นักบวชมีดมัวลงเพื่อขจัดความมืดของนักบวชจึงจะต้องสร้างให้เกิดความสว่าง หากพุทธบริษัททั้งที่อยู่บ้านและอยู่วัดล้วนเป็นบรรพชิต(นักบวช) ไม่สร้างปัญหาอุปสรรคต่อการรักษาศีลฝึกสมาธิและเกิดปัญญาในที่สุด เมื่อบรรพชิตรักษาศีลจนเกิดปัญญาที่สมบูรณ์ทั้งบรรพชิตและฆราวาส สามารถบรรลุธรรมได้ซึ่งต่างกันว่า จะช้าหรือเร็วกว่ากันเท่านั้น โดยอาศัยปัจจัยที่สมาธิมุ่งมั่นไปสู่ปลายทางคือนิพพานเป็นอารมณ์

ฉะนั้น ความเป็น “สมณสาชีพ”^{๕๕} ปัจจุบันภิกษุมีความเป็นอยู่เกินความสันโดษ แข่งขันกันสร้างถาวรวัตถุจนเกินความจำเป็น ควรที่จะให้ภิกษุออกจากทางมีดกลับไปสู่ภาวะดั้งเดิมที่ถูกต้องเมื่อภิกษุทั้งหลายมองเห็นความผิดพลาดแล้ว จึงควรกลับมาสู่สภาพเดิมที่เรียกว่าฟ้าสาบทางภิกษุสาชีพ โดยอาศัยหิริโอตตปปะซึ่งควรมีความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาปที่จะเกิดขึ้น จึงจะสามารถปรับเปลี่ยนมาสู่เส้นทางฟ้าสาบ^{๕๖}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) กล่าวถึงทรัพย์สินเงินทองและอำนาจซึ่งเป็นของนอกกายมีสภาพไม่เที่ยงแท้ยั่งยืนในจาริกอโศกแห่งรัฐศาสตร์ธรรมาธิปไตย^{๕๗} ว่า ยศและอำนาจไม่มีความหมายหากไม่ได้นำไปช่วยเหลือประชาชน ไม่ได้เป็นเรื่องของความเห็นแก่ตัวหรือเป็นประโยชน์ส่วนตน อย่างพระเจ้าอโศกที่ใช้เป็นเครื่องมือของธรรม ดังนั้น ฆราวาสควรใช้ทรัพย์สินและอำนาจไปสร้างความดี ส่วนพระเมื่อบวชควรสั่งสอนหลักธรรมให้เป็นประโยชน์ต่อปวงชน

กล่าวถึงทรัพย์สินภายนอก ความตอนหนึ่งว่า ในจาริกอโศกทรัพย์สินและอำนาจมีเพื่อรับใช้ธรรม พระเจ้าอโศก กล่าวเกี่ยวกับทรัพย์สินและอำนาจว่า ยศคือความยิ่งใหญ่ที่พระองค์มีแต่ไม่มีความหมายหากไม่ทำไป เพื่อช่วยเหลือราษฎรให้มีโอกาสประพฤติปฏิบัติธรรม คือถ้าจะนำทรัพย์สินและอำนาจเป็นเครื่องมือเผยแพร่ธรรม หรือทำให้ความดีงามเผยแผ่ไปสู่มนุษยชาติ คลุ่หส์ถ์ที่เป็นชาวพุทธควรละเว้นซึ่งทรัพย์สินและอำนาจ โดยนำทรัพย์สินไปใช้เป็นเครื่องมือสร้างสิ่งที่ดีงามและเพื่อประโยชน์สุข หากไม่ต้องการทรัพย์สินและอำนาจแล้วให้บวชไปประพฤติธรรม โดยนำสาระแห่งธรรมได้แก่สติปัญญาไปเผยแพร่ เพื่อให้ประชาชนดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องเกิดประโยชน์สุขแก่ชีวิตและสังคม นั่นคือมีแนวคิด ๒ อย่าง คือถ้าเป็นคฤหัสถ์ใช้ทรัพย์สินและอำนาจเป็นเครื่องมือของธรรมสร้างความดีงาม หากเป็นอหิงสาในทรัพย์สินและอำนาจก็จงออกบวชไปสั่งสอนพระธรรม ให้เป็นประโยชน์แก่ประชาชนทั้งหลาย

^{๕๕}คืออาชีพของพระภิกษุเป็นอาชีพสูงสุด อาชีพที่ควรแก่การเป็นภิกษุที่บริโภคอาหารจากชาวบ้านแล้วชาวบ้านยังต้องไหว้ภิกษุ (พุทธทาสภิกขุ)

^{๕๖}อ้างแล้ว, พุทธทาสภิกขุ, ฟ้าสาบทางฝ่ายบรรพชิตคณะสงฆ์ไทย, หน้า ๑๒๘-๑๔๘.

^{๕๗}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), จาริกอโศก รัฐศาสตร์แห่งธรรมาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร, สำนักพิมพ์แพรวแอนดีโฮม, ๒๕๕๒), หน้า ๔๘-๕๐.

นิติศาสตร์แนวพุทธ ตามแนวทางของพระพรหมคุณาภรณ์ ท่านกล่าวถึง โดยให้คำอธิบายนิติศาสตร์แนวพุทธว่า เป็นการพิจารณาอดีต ปัจจุบันและสร้างอนาคต เป็นการบริหารจัดการสังคมสู่การพัฒนาคน การบัญญัติกฎหมายไทยนั้นควรตราเช่นไร เพื่อให้พระพุทธศาสนาอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีความสุขและเกิดประโยชน์แก่สังคมไทย เมื่อคนขาดการพัฒนาอาชญากรรมจึงเพิ่มมากขึ้น สังคมมีแนวโน้มไปสู่ระบบอำนาจนิยม มีการบัญญัติกฎหมายและมาตรการลงโทษมากขึ้น จึงนำไปสู่ระบบการปกครองคณะสงฆ์ด้วย ทำให้คณะสงฆ์ถูกหล่อหลอมจากอิทธิพลของกระแสสังคมให้มีแนวคิดที่เน้นอำนาจมากขึ้น โดยทิ้งหลักการแห่งวินัยเพื่อการศึกษาไปสู่การพัฒนาชีวิตมนุษย์ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์แทบทุกฉบับที่ออกมาเน้นเรื่องอำนาจ ซึ่งกำหนดมาตรการบังคับใช้กฎหมาย พ.ร.บ. คณะสงฆ์จึงต้องวางหลักนิติศาสตร์แนวพุทธ เพื่อเอื้อต่อการสร้างชุมชนแห่งการศึกษาให้สอดคล้องกับ จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการปกครองในพระธรรมวินัย^{๑๑}

ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายอาณาจักรกับพุทธจักรที่ถูกต้อง หรือควรจะเป็นอย่างไร พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) กล่าวว่าหลักความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายบ้านเมืองกับพระพุทธศาสนา ที่ควรปฏิบัติอันได้แก่ หลักอภิธานียธรรม ๗ ที่กล่าวถึงหน้าที่ของรัฐอันควรปฏิบัติ โดยให้ความคุ้มครอง และป้องกันอันตรายแก่พระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังไม่มาสู่แคว้น ส่วนที่มาสู่แคว้นแล้วรัฐควรให้การอุปถัมภ์แก่ท่านทั้งหลายอย่างมีความสุข หลักธรรมนี้พระพุทธเจ้าตรัสแสดงแก่เจ้าลิจฉวีแคว้นวัชชี ซึ่งปกครองรัฐที่มีรูปแบบสามัคคีธรรมหรือจักรวรรดิวัตร ซึ่งเป็นหลักธรรมของผู้ปกครองแผ่นดินพึงปฏิบัติต่อพระศาสนา ในการรักษาคุ้มครองป้องกันแก่สมณพราหมณ์ทั้งหลาย^{๑๒} ความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ กล่าวถึงข้อปฏิบัติในจักรวัตติสูตรที่ผู้ปกครองควรปฏิบัติต่อสมณพราหมณ์ สมัยพระเจ้าจักรพรรดิมีการใช้ธรรมของพระเจ้าจักรพรรดิ ได้แก่จักรวัตติวัตรที่เป็นหลักธรรมของผู้ปกครองแผ่นดิน เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ปรากฏมาตั้งแต่ครั้งอดีตกาล

เพราะฉะนั้น รัฐกับพระพุทธศาสนาถึงเวลาชำระหรือยังจึงเป็นแนวคิดที่ กล่าวถึงบทบาทของอาณาจักรกับพระพุทธศาสนาว่า หากฝ่ายบ้านเมืองสอบถามหลักธรรม ก็ควรชี้แจงแนะนำ ในกรณีที่พระพุทธองค์ต้องเกี่ยวข้องกับการบริหารราชการแผ่นดิน อันเป็นเรื่องราวทางการเมืองโดยตรง ในแง่ของหลักธรรมพระพุทธองค์ทรงเข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องต่าง ๆ เท่าที่พระองค์ทำได้ ในแง่บทบาทเท่าที่พระศาสนาจะทำได้ คือเรื่องสันติภาพและความสงบสุขซึ่งปรากฏชัดคือ พระพุทธองค์ทรงห้ามทัพของพระญาติ ๒ ฝ่ายปัญหาแย่งชิงแม่น้ำโรหิณี พระพุทธเจ้าทรงแนะนำคุณค่าของชีวิตของผู้ขัดแย้งกับคุณค่าของน้ำ เท่ากับให้เห็นคุณค่าของความสงบโดยอาศัยหลักธรรมในการแนะนำแก้ปัญหา

พระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร. ได้บรรยายพิเศษในหัวข้อสถาบันศาสนากับความมั่นคงแห่งชาติ ความว่า สมัยรัชกาลที่ ๙ ทรงปกครองโดยอาศัยหลักทศพิธราชธรรมอันเป็นหลักธรรมของผู้ปกครอง อีกทั้งทรงกล่าวเรื่องการใช้กฎหมายว่า ต้องมุ่งเพื่อความยุติธรรม พระองค์ทรงปกครอง

^{๑๑}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), **นิติศาสตร์แนวพุทธ**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, พิมพ์เป็นอนุสรณงานพระราชทานเพลิงศพ นายโอสถ โกศิน, (ม.ป.ท.: ๒๕๕๐), หน้า ๒, ๑๒๑-๑๒๓.

^{๑๒}พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), **รัฐกับพระพุทธศาสนาถึงเวลาชำระหรือยัง**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๓๗), หน้า ๒-๑๒.

แผ่นดินโดยราชธรรมและยุติธรรม หากย้อนไปดูหลังการปกครองหลัง ๒๔๗๕ คณะราษฎรรับพระราชอำนาจของรัชกาลที่ ๗ ไป แต่ไม่ได้นำสิ่งที่พระมหากษัตริย์กำกับพระราชอำนาจไปด้วยซึ่งได้แก่ ราชธรรม หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ บ้านเมืองจึงไม่สงบเพราะผู้ปกครองขาดธรรม รัชกาลที่ ๙ ทรงปกครองแผ่นดินโดยธรรมอันทำให้แผ่นดินชาติไทยมีความมั่นคงโดยธรรม^{๑๓} สมัย รัชกาลที่ ๙ มีการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ๒๕๐๕ แก้ไขปัญหาความขัดแย้งของคณะสงฆ์ ๒๔๘๔ ล้วนแล้วแต่เป็นปัญหาของผู้ใช้กฎหมายที่ไม่ใช่เป็นผู้ร่วมกฎหมายอย่างแท้จริง แต่ผู้ร่างกฎหมายตรา กฎหมายเพียงเพื่อสนองความต้องการของผู้ร่างเท่านั้น โดยสมเด็จพระสังฆราชใช้อำนาจปกครอง คณะสงฆ์ ทรงทำหน้าที่ร่วมกับมหาเถรสมาคมโดยทรงเป็นประธานกรรมการมหาเถรสมาคม มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์และมอบอำนาจให้มหาเถรสมาคมดำเนินงาน ส่วนมหาเถรสมาคมมีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายสำคัญทั้งหมด (ตาม พ.ร.บ. สงฆ์ ๒๕๐๕)

ราชกิจจานุเบกษา ระบุถึงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๔๘๔ ความว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๘ ทรงแต่งตั้ง พระสังฆราชทรงดำรงตำแหน่งสกลสังฆปริณายกและบัญชาคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ สมเด็จพระสังฆราชทรงบัญญัติ สังฆาณัติโดยคำแนะนำของสังฆสภา บริหารคณะสงฆ์ทางสังฆมนตรี วินิจฉัยอธิกรณ์ทางคณะ วินัยธร^{๑๔}

-สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งสมาชิกในสังฆสภาตามมติของสังฆสภา ให้เป็น ประธาน ๑ รูปโดยสังฆสภาประกอบด้วยสมาชิกจำนวนไม่เกิน ๔๕ รูป^{๑๕}

-สมเด็จพระสังฆราชทรงตั้งสังฆมนตรี สังฆมนตรีคณะหนึ่งประกอบด้วยสังฆนายก ๑ รูป และสังฆมนตรีไม่เกิน ๙ รูป (การตั้งสังฆมนตรี ให้รมว.ศึกษาฯ เป็นผู้รับสนองฯ)

-สังฆนายกรับผิดชอบในการบริหารคณะสงฆ์ สังฆมนตรีทุกรูปจะได้รับแต่งตั้งให้ บริหารองค์การใดหรือไม่ก็ตาม ต้องรับผิดชอบร่วมกันในกิจการทั่วไปของสังฆมนตรี^{๑๖}

-สมเด็จพระสังฆราชทรงวินิจฉัยอธิกรณ์ทางคณะวินัยธร (ต้องออกสังฆาณัติวาง ระเบียบการแต่งตั้งเสียก่อน) การพิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะวินัยธร ซึ่ง อำนาจการวินิจฉัยอธิกรณ์ให้เป็นอิสระในการพิจารณาและเป็นไปตามพระธรรมวินัยและสังฆาณัติ^{๑๗} พระภิกษุที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตาม พ.ร.บ. นี้ให้ถือว่าเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมาย ลักษณะอาญาตั้งพระพุทธรูปหรือรูปหล่อ ให้ทำตามกฎหมายบ้านเมืองเท่าที่ไม่ขัดกับพระธรรม วินัย

การปกครองคณะสงฆ์สมัยรัชกาลที่ ๘ ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศ เป็น ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข คณะรัฐบาลต้องการสร้างความชอบธรรมใน การปกครองระบอบประชาธิปไตย เห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลงการปกครองสงฆ์

^{๑๓} พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร., “สถาบันศาสนากับความมั่นคงแห่งชาติ,” <<https://www.youtube.com/watch?v=AE7H>>, ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๑๔} ราชกิจจานุเบกษา, พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔, เล่มที่ ๕๘, หน้า ๑๓๙๓.

^{๑๕} ราชกิจจานุเบกษา, พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔, เล่มที่ ๕๘, หน้า ๑๓๙๔.

^{๑๖} ราชกิจจานุเบกษา, พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔, เล่มที่ ๕๘, หน้า ๑๔๐๐.

^{๑๗} ราชกิจจานุเบกษา, พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔, เล่มที่ ๕๘, หน้า ๑๔๐๗.

สำนักเลขาธิการรัฐมนตรี กล่าวถึงในรัฐธรรมนูญพระราชอาณาจักรไทย ฉบับ ปี ๒๕๖๐^{๑๘} ซึ่งเป็นฉบับที่ ๒๐ บัญญัติถึงพระพุทธศาสนาที่บัญญัติว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ ในหมวดที่ ๒ และความอื่น ๆ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ในหมวดที่ ๓,๔,๕,๖,๗ รวมทั้งบทเฉพาะกาล ดังนี้

หมวดพระมหากษัตริย์ (หมวด ๒) ตามมาตรา ๗ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก

หมวดสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย (หมวด ๓) มาตรา ๓๑ บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนาและย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติ หรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาของตนแต่ต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทยไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐและไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

หมวดหน้าที่ของปวงชนชาวไทย (หมวด ๔) มาตรา ๕๐ บุคคลมีหน้าที่พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติศาสนา พระมหากษัตริย์และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

หมวดหน้าที่ของรัฐ (หมวด ๕) มาตรา ๕๗ รัฐต้องอนุรักษ์ฟื้นฟูและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องรวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย

หมวดแนวนโยบายแห่งรัฐ (หมวด ๖) มาตรา ๖๗ รัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา อันเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน รัฐพึงส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา และการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญาและต้องมีมาตรการและกลไกในการป้องกันมิให้มีการบ่อนทำลายพระพุทธศาสนาไม่ว่าในรูปแบบใดและพึงส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนมีส่วนร่วมในการดำเนินมาตรการ หรือกลไก ดังกล่าวด้วย

หมวดรัฐสภา (หมวด ๗) มาตรา ๘๖ บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้งเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง (๑) เป็นภิกษุสามเณรนักพรตหรือนักบวช

มาตรา ๒๓๙ บทเฉพาะกาล บรรดาประกาศคำสั่งและการกระทำของคณะรักษาความสงบแห่งชาติหรือของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ใช้บังคับอยู่ในวันก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้หรือที่จะออกใช้บังคับต่อไปตามมาตรา ๒๖๕ วรรคสอง...ให้ถือว่าการนั้นและการกระทำนั้นชอบด้วยรัฐธรรมนูญนี้และกฎหมาย

ราชกิจจานุเบกษา กล่าวถึงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ฉบับที่ ๓ (แก้ไขเพิ่มเติม) ปี ๒๕๖๐ ซึ่งรัฐใช้อำนาจผ่านกฎหมายและเป็นการรับรองความสำคัญของพระพุทธศาสนาว่า มีความสำคัญกับประเทศไทยดังที่เคยเป็นมาในอดีต มีการออกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ แก้ไขเพิ่มเติมปี ๒๕๖๐ บัญญัติว่า”พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชองค์หนึ่งให้

^{๑๘}สำนักเลขาธิการรัฐมนตรี, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๓๔ ตอนที่ ๔๐ ก, หน้า ๔, ๙, ๑๓, ๑๔, ๑๗, ๒๕, ๒๖, ๙๐.

นายกรัฐมนตรีลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ”^{๑๙} (ซึ่งเดิมมหาเถรสมาคมเป็นผู้เสนอชื่อ พระราชาคณะผู้อาวุโสด้วยสมณศักดิ์) มีการแก้ไขกฎหมายให้พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชองค์หนึ่ง และมีพระราชโองการในรัชกาลที่ ๑๐ โปรดสถาปนาสมเด็จพระมหามุนีวงศ์ ขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราช ในวันที่ ๖ ก.พ. ๒๕๖๐ ทำให้ปัญหาตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชยุติลง

แสง อุดมศรี กล่าวถึงสมณศักดิ์ของพระสงฆ์ไทยในการปกครองคณะสงฆ์ไทยว่า สมณศักดิ์หมายถึงฐานันดรศักดิ์ที่พระเจ้าแผ่นดินทรงมีพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งและเลื่อนถวาย เฉพาะแต่พระสงฆ์ ผู้มีความประพฤติดีปฏิบัติชอบและประกอบศาสนกิจเป็นประโยชน์แก่พระศาสนา และประเทศชาติโดยอเนกประการ

สมณศักดิ์ชั้นยศของพระสงฆ์ไทย ถือว่ามีการกำหนดเป็นรูปธรรมชัดเจนที่แบ่งได้เป็น ๒ กลุ่มคือ กลุ่มตำแหน่งบริหารและกลุ่มชั้นยศ แบ่งจำนวนอัตราตามตำแหน่ง และ ไม่กำหนดจำนวนอัตรา เช่นเดียวกับยศตำแหน่งของข้าราชการในประเทศไทยเป็นต้น สมณศักดิ์นั้นมีหลายระดับชั้นแต่ ละชั้นมีพิสัยศเป็นเครื่องกำหนด ซึ่งยังคงใช้กันมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยจนถึงปัจจุบันแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ ๑. สมณศักดิ์เกี่ยวกับความรู้ และ ๒. สมณศักดิ์เกี่ยวกับผลงาน^{๒๐} ในขณะที่ **วัชร งาม จิตรเจริญ** ได้กล่าวถึงเรื่องเดียวกันใน “สมณศักดิ์ : ข้อดีและปัญหา” ว่า มุมมองสมณศักดิ์มีทั้งข้อดี และข้อเสีย ซึ่งอาจปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ซึ่งยังไม่ปรากฏว่าเสียหายอย่างรุนแรงขนาดถึงกับมีความ จำเป็นต้องยกเลิก การที่จะยกเลิกสมณศักดิ์เป็นเรื่องใหญ่เพราะสมณศักดิ์เชื่อมโยงกับ ระบบการ ปกครองคณะสงฆ์รวมทั้งระบบการปกครองบ้านเมือง และยังเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีวัฒนธรรม ไทย และเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์อีกด้วย สมณศักดิ์จึงควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข มากกว่าการปฏิเสธสมณศักดิ์ การปรับปรุงวิธีการพิจารณาสมณศักดิ์นั้น ควรให้คฤหัสถ์มีส่วนร่วม กับ พระสงฆ์ในการคัดเลือกเพื่อป้องกันการวิ่งเต้น และควรปรับปรุงกฎเกณฑ์เรื่องคุณสมบัติของผู้ควร ได้รับสมณศักดิ์ ให้กว้างขวางและเป็นธรรมมากขึ้น เปิดโอกาสให้พระสงฆ์ที่มีผลงานด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษาได้รับสมณศักดิ์ด้วยแม้ไม่มีตำแหน่งบริหาร และไม่ควรผูกโยงกับตำแหน่งบริหารเช่น ปัจจุบัน ควรปลูกฝังอบรมสร้างค่านิยมที่เหมาะสม และสอดแทรกกับการตรวจสอบความประพฤติ และ การทำงานของพระสงฆ์ที่ได้รับสมณศักดิ์ เป็นต้น^{๒๑}

คมชัดลึก กล่าวถึงปรากฏการณ์ความขัดแย้งพระสงฆ์ที่เกิดขึ้นว่า มีเหตุการณ์ กระทบกระทั่งกันระหว่างพระสงฆ์กับรัฐบาลคือ กรณีข้อพิพาทพระพิมลธรรม อันเป็นคดี ประวัติศาสตร์ของคณะสงฆ์ โดยเฉพาะทางด้านพระพุทธศาสนาก็มีความขัดแย้งอย่างรุนแรง อันเกิด จากแนวคิดด้านการทำงานของพระพิมลธรรม ที่ส่งผลต่อความคิดและความรู้สึกของพระเถระชั้น ผู้ใหญ่และคณะสังฆมนตรีบางรูปอย่างความรุนแรง โดยที่สงฆ์อีกฝ่ายอาศัยรัฐบาลเผด็จการทหารใช้อำนาจแทรกแซง เพื่อกำจัดพระพิมลธรรมให้พ้นจากวงการสงฆ์ ความขัดแย้งเกิดขึ้นโดยพระพิมล

^{๑๙}ราชกิจจานุเบกษา, “สถาปนาสมเด็จพระสังฆราช”, เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๕ ข, หน้า ๒, <<http://m.naewna.com/view/highlight/256291>>, ๔ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๒๐}แสง อุดมศรี, **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๔๐๖.

^{๒๑}วัชร งาม จิตรเจริญ, “สมณศักดิ์: ข้อดีและปัญหา”, **วารสารพุทธศาสนศึกษา**, ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๗): หน้า ๕๖-๕๙.

ธรรม (อาจ อาสโภ) เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุฯ สังฆมนตรีว่าการองค์การปกครอง ซึ่งมีแนวคิดด้านการศึกษาแนวใหม่ ได้แก่ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบใหม่ เช่น การขอพระอาจารย์จากพม่ามาสอนพระอภิธรรมปิฎกในไทย การส่งพระภิกษุไปศึกษาต่อต่างประเทศ การก่อตั้งสำนักวิปัสสนากรรมฐานที่วัดมหาธาตุฯ การอนุญาตให้ผู้มีแนวคิดลัทธิคอมมิวนิสต์สามารถบวชในพระพุทธศาสนาได้ การเป็นประธานไปร่วมประชุมกระทำสังคายนาพระไตรปิฎกที่ประเทศพม่า การเผยแผ่ศาสนาต่างประเทศ การร่วมกับองค์กรฟื้นฟูศีลธรรมของต่างประเทศ

สาเหตุดังกล่าวทำให้พระเถระชั้นผู้ใหญ่บางท่านไม่เห็นด้วย แต่ไม่ต่อต้านและไม่กล้าต่อต้านที่รุนแรง เพียงแต่แสดงออกถึงการคัดค้านและวิจารณ์เชิงลบ ครั้น พ.ศ. ๒๕๐๓ มีการแต่งตั้งสมเด็จพระวันรัต (ปลด กิตฺติโสภณมหาเถร) เป็นสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช และมีการเปลี่ยนแปลงผู้ดำรงสังฆนายกและคณะสังฆมนตรีชุดใหม่ มีการกล่าวหาพระพิมลธรรมเสพเมถุนทางเวจมรรคกับศิษย์วัด ตำรวจสันติบาลได้นำพยานบุคคล ๕ คนมาให้การยืนยันต่อหน้ากรรมการสงฆ์ ผลการสอบสวนให้ท่านหมดสภาพการเป็นภิกษุ

เวลาต่อมาพระพิมลธรรมสามารถพิสูจน์ความบริสุทธิ์จนพ้นข้อกล่าวหา แต่ในปี ๒๕๐๕ ตำรวจนครบาลและทหารได้บุกจับท่านในข้อหาคอมมิวนิสต์และกระทำผิดต่อความมั่นคงของรัฐ สันติบาลกอง ๑ มีบันทึกคำสั่งให้ให้สึกพระพิมลธรรมจากสมณเพศ เพื่อสะดวกต่อการสืบสวนคดี และรักษาความปลอดภัยแห่งชาติรวมทั้งพระพุทธศาสนา ท่านถูกขังที่ ตำรวจสันติบาลกอง ๑ ผู้ถูกคุมขังเรียกว่า “สันติบาลาราม” มีการเรียกร้องให้มีการพิจารณาคดีใหม่เมื่อเปลี่ยนรัฐบาลศาลทหารกรุงเทพได้ตัดสินคดี ให้ยกฟ้องและปล่อยตัวพระพิมลธรรมพ้นข้อหาปี ๒๕๐๙ ศิษยานุศิษย์ได้ยื่นเรื่องร้องขอความเป็นธรรม ให้กลับคืนสู่ตำแหน่งกรรมการสภามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงได้รับการแต่งตั้งเป็นสภานายกมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและกลับคืนสู่ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุฯ เช่นเดิมในปี ๒๕๒๔^{๒๒} จะเห็นได้ว่า การเมืองไทยสมัยระบบคอมมิวนิสต์แผ่อำนาจมาสู่ดินแดนสุวรรณภูมิ ข้อหาที่นิยมกล่าวหาต่อผู้มีความคิดสมัยใหม่ ดังเช่นกรณีพระพิมลธรรมซึ่งไม่เห็นพ้องต่อรัฐในสมัยเผด็จการฝ่ายขวา จึงถูกตั้งข้อหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ แม้แต่พระสงฆ์การเมืองก็ก้าวเข้ามาแทรกแซงอย่างหนัก

๑.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมาตรการควบคุมของพระสงฆ์

เกียรติศักดิ์ พันธวงศ์^{๒๓} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบหลักการลงโทษผู้กระทำผิดในพุทธศาสนาเถรวาทกับประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา” จากการศึกษาพบว่า หลักการลงโทษผู้กระทำผิดในพุทธศาสนาเถรวาทสมัยพุทธกาลนั้น อธิกรณ์และวิธีระงับอธิกรณ์เป็นวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งในแง่ของพระวินัยและเป็น

^{๒๒} คม ชัด ลึก, “พระพิมลธรรม ผจญมารคดี ประวัติศาสตร์วงการสงฆ์”, <<http://www.komchadluek.net/news/crime/40887>>, ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๒๓} เกียรติศักดิ์ พันธวงศ์, “ศึกษาเปรียบเทียบหลักการลงโทษผู้กระทำผิดในพุทธศาสนาเถรวาทกับประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า บทคัดย่อ.

การระงับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมสงฆ์ อธิกรณ์แบ่งออกเป็น ๔ ประเภท และวิธีระงับอธิกรณ์ แบ่งออกเป็น ๗ ประเภท ส่วนการระงับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมสงฆ์ในปัจจุบันคือกฏนิกคกรรมของมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๒๑ ว่าด้วยการลงนิกคกรรมตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นการถอดแบบมาจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝ่ายอาณาจักรประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นการจัดการความขัดแย้ง เป็นการระงับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคม และเป็น การลงโทษผู้กระทำผิดของฝ่ายอาณาจักร

สำหรับใช้ควบคุมความประพฤติของคนในสังคม ซึ่งพัฒนาขึ้นมาจากศีลธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ศาสนา และกฎเกณฑ์ข้อบังคับตามลำดับ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อธำรงความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของสมาชิกในสังคม ทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมนั้นเป็นไปโดยราบรื่น สนองความต้องการของภาคส่วนต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

การศึกษาเปรียบเทียบหลักการลงโทษผู้กระทำผิดในพุทธศาสนาเถรวาทกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายอาญา ในประเด็นอธิกรณ์และวิธีระงับอธิกรณ์ พบว่ามีความเหมือนกันและความแตกต่างกัน ๔ ประการคือ (๑) กระบวนการฟ้อง (๒) กระบวนการพิจารณา (๓) กระบวนการพิพากษา (๔) กระบวนการระงับโทษ และในประเด็นกฏนิกคกรรมของมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๒๑ ว่าด้วยการลงนิกคกรรมตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ พบว่ามีความเหมือนกันและความแตกต่างกัน ๔ ประการคือ (๑) องค์ประกอบของการฟ้อง (๒) ขั้นตอนการพิจารณา (๓) ประเภทของพยานหลักฐาน (๔) วิธีบังคับตามคำวินิจฉัย

สำหรับรูปแบบการลงโทษผู้กระทำผิดที่เหมาะสมและยุติธรรมกับสังคมสงฆ์และสังคมไทย พบว่าอธิกรณ์และวิธีระงับอธิกรณ์เป็นการออกแบบที่มีเป้าหมายเพื่อ “ป้องกัน” “ป้องปราม” และ “ปราบปราม” อธิกรณ์ที่จะเกิดขึ้น กำลังเกิดขึ้นและเกิดขึ้นแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งรูปแบบของการระงับอธิกรณ์แต่ละชุดวิธีนั้นมุ่งตรงไปที่เป้าหมายใหญ่นั้นก็คือ “ความสันติแห่งสังคมหรือสังฆสมาคม” ดังนั้นหลักการลงโทษผู้กระทำผิดตามประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงสมควรอย่างยิ่งที่ต้องนำหลักการลงโทษผู้กระทำผิดในพุทธศาสนาเถรวาทมาประยุกต์ใช้เป็นหลักสูตรการศึกษา จะทำให้เกิดความโปร่งใส ยุติธรรม เทียงธรรม และเกิดสันติสุขแก่สังคมโดยรวมต่อไป

คะนิงนิตย จันทบุตร^{๒๔} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “สถานะและบทบาทของพระพุทธานุชาในประเทศไทยส่วนความประพฤติที่ย่อนของสงฆ์” พบว่า ความไม่เคร่งครัดในการอุปสมบท ความไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการบวช ทำให้ผู้บวชประพฤติตนดูจรรยาไม่ประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระอุปัชฌาย์ ประกอบกับความหย่อนสมรรถภาพในการปกครองของพระอุปัชฌาย์ และเจ้าอาวาส พระภิกษุสามเณร บางพวกไม่สนใจในการศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติตามพระธรรมวินัย แต่มุ่งที่จะอาศัยการดำรงเพศภิกษุเลี้ยงชีพ บางพวกรวมกลุ่มทำร้ายพระเถระ

^{๒๔} คะนิงนิตย จันทบุตร, “สถานะและบทบาทของพระพุทธานุชาในประเทศไทย”, (กรุงเทพมหานคร: กลุ่มประสานงานศาสนาเพื่อสังคม, ๒๕๑๒). หน้า ๒๑๓

ผู้ปกครอง ทะเลาะวิวาทกันเองชุมนุมขับไล่เจ้าอาวาส และบางพวกแยกตัวไปตั้งวัดที่ชอบด้วยกฎหมายและธรรมวินัยด้วยตนเอง

สนธยา มัญญารักษ์^{๒๕} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการยุติธรรมของคณะสงฆ์ไทย กล่าวถึงการละเมิดพระธรรมวินัยของสงฆ์” พบว่ามีอยู่เป็นจำนวนไม่น้อยโดยเฉพาะข้อมูลเดิมในกรุงเทพมหานครจากปี ๒๕๓๗ มีจำนวนทั้งสิ้น ๑๙๒ รูป ในจำนวนนี้ถูกภาคทัณฑ์ ๑๓๗ รูป สั่งให้ลาสิกขา ๕๕ รูป ส่วนข้อมูลในปี ๒๕๓๘ มีพระสงฆ์ละเมิดพระธรรมวินัยทั้งสิ้น ๑๖๖ รูป ถูกภาคทัณฑ์ ๑๒๘ รูป ให้ลาสิกขา ๓๘ รูป และยังพบว่าในส่วนภูมิภาคมีพระภิกษุกระทำผิดจำนวนมากในปี ๒๕๓๖ มีจำนวนพระกระทำผิด ๔๐๖ รูป ในปี ๒๕๓๗ มีจำนวน ๑๙๒ รูป และในปี ๒๕๓๘ มีจำนวน ๒๔๒ รูป และมีการกระทำผิดรวมเล็กน้อย เช่น การบิณฑบาตขาดความสำรวม เรี่ยไรโดยไม่ได้รับอนุญาต ปักกลดในย่านชุมชน พักแรมตามบ้าน และดื่มสุรา เป็นต้น

อำนาจ ยัสโยธา^{๒๖} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการต้องโทษในประมวลกฎหมายอาญากับในวินัยสงฆ์ การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ” ซึ่งเป็นการวิจัยเอกสารในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ โดยจำกัดกรอบเนื้อหาให้อยู่ในขอบเขต ดังนี้ ๑. บทบาทของกฎหมายกับบทบาทพระธรรมวินัยต่อการกำหนดความผิดและโทษ ๒. กระบวนการบัญญัติความผิด และโทษในกฎหมายกับพระวินัย ๓. ลักษณะของการกระทำที่ถือว่าเป็นความผิดที่มีโทษทางกฎหมายกับในพระวินัย ๔. ความคิดและโทษที่จะได้รับการลบล้างละเมิดกฎหมายกับพระวินัย ๕. กระบวนการพิจารณาตัดสินในกฎหมายและในพระวินัย จากการศึกษา พบว่า ทั้งกฎหมายและพระวินัยต่างมีบทบาทที่จะพิจารณาความผิดที่เกิดขึ้นได้แตกต่างกัน ดังนี้

๑. กฎหมายและพระวินัยมีบทบาทอย่างมากต่อการจัดระเบียบสังคม เป็นเกณฑ์บังคับความประพฤติให้เป็นไปตามที่กฎหมายและพระวินัยที่ต้องการ และต่างก็มีข้อได้เปรียบและข้อเสียเปรียบต่อกันในบางประเด็น ถ้าจะให้เกิดผลดีและเที่ยงธรรมต้องใช้ควบคู่กันไป

๒. กระบวนการบัญญัติความผิดและโทษการบัญญัติกฎหมายในอดีต จะมีการเปลี่ยนมาเป็นการปกครองในรูปแบบระบอบรัฐสภาเช่นทุกวันนี้ พระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจสิทธิ์ขาดแต่เพียงพระองค์เดียวในการตรากฎหมายใด ๆ บังคับใช้ หรือทรงแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้น แต่ในสมัยการปกครองด้วยระบอบรัฐสภา การร่างกฎหมายกระทำได้โดยผ่านระบบรัฐสภา ส่วนพระวินัยของพระสงฆ์นั้น พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้บัญญัติขึ้นก็ต่อเมื่อมีมูลเหตุแห่งกระทำผิดเกิดขึ้น โดยเรียกประชุมสงฆ์ เมื่อได้ข้อมูลที่เป็นจริงแล้วก็จะทรงชี้เหตุผลให้เห็นถูกเห็นผิดแล้ว ทรงบัญญัติสิกขาบทขึ้นเรียกว่า “ปฐมบัญญัติ” ภายหลังเมื่อภิกษุกระทำผิดอีกครั้งทรงบัญญัติ “อนุบัญญัติ” ขึ้นอีกภายหลัง

๓. ลักษณะของการกระทำผิดและรับโทษในกฎหมายถือว่าต้องรับโทษ ก็ต่อเมื่อกฎหมายบัญญัติไว้ว่าเป็นความผิดและต้องรับโทษ ตามความหมายองค์ประกอบ และข้อยกเว้นสำหรับการกระทำนั้นหรือไม่ ส่วนพระวินัยถือว่ามีความผิดก็ต่อเมื่อลักษณะของการกระทำนั้นมี

^{๒๕} สนธยา มัญญารักษ์, “กระบวนการยุติธรรมของคณะสงฆ์ไทย”, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย เกริก, ๒๕๔๖, บทคัดย่อ.

^{๒๖} อำนาจ ยัสโยธา, “กระบวนการต้องโทษในประมวลกฎหมายอาญากับในวินัยสงฆ์การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ”, คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูสงขลา, ๒๕๔๑, บทคัดย่อ.

องค์ประกอบ คือ สัจิตตะ ได้แก่ มีความตั้งใจหรือเจตนา และอจิตตะ ได้แก่ ไม่ตั้งใจหรือไม่เจตนา และพิจารณาข้อยกเว้นความผิดแลโทษนั้นหรือไม่ร่วมกัน

๔. ความผิดและโทษทางอาญา แบ่งได้ ๑๒ ลักษณะและมี ๕ สถาน ส่วนในทางพระวินัยแบ่งตามชนิดของโทษ (อาบัติ) ที่จะได้รับ คือ อาบัตินัก ได้แก่ ปาราชิก ๔ มี ๔ สิกขาบท อาบัติอย่างกลางได้แก่ สังฆาติเสส มี ๑๓ สิกขาบท และอาบัตಿಯ่างเบา ได้แก่ ฤลัจจัย ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนียะ ทุกกฎ และพุทฺฐาสิต ซึ่งแตกต่างกัน

๕. กระบวนการพิจารณา ในกฎหมายเริ่มต้นจากพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกาเป็นที่สุด ส่วนในพระวินัยครั้งพุทธกาลเมื่อมีภิกษุรูปใดกระทำผิดก็จะมีกรรมการฟ้องร้องด้วยคำพูดแล้ว มีการไต่สวนตามลำดับขั้นตอนจนกระทั่งมีคำวินิจฉัยเพื่อลงนิคหกรรม คำวินิจฉัยของพระพุทธเจ้าเป็นที่สุด แต่ในปัจจุบันให้ดำเนินไปตามกฎหมายของมหาเถรสมาคม

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการกระทำผิดวินัยของพระสงฆ์นั้น สามารถสรุปตามลำดับได้ ดังนี้ คือ ๑) การบิณฑบาตไม่เหมาะสม ๒) การเรียโรโดยไม่ได้รับอนุญาต ๓) ปักกลดในย่านชุมชน ๔) เล่นการพนัน ๕) ดื่มสุรา

ใจทิพย์ ภัทรวิเชียร^{๒๗} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษากฎหมายที่มีผลกระทบต่อพระสงฆ์ไทย” ผลการวิจัยพบว่าความเป็นมาของพระวินัยหรือกฎหมายเชิงพุทธนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะทรงบัญญัติขึ้นต่อเมื่อมีการกระทำที่ไม่เหมาะสมเกิดขึ้น แต่กฎหมายทั่วไปมักจะบัญญัติขึ้นเพื่อป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น และกฎหมายบางฉบับที่ทำการศึกษามีเนื้อหาผิดกับพระวินัย กล่าวคือ เนื้อหาของพระวินัยบัญญัติขึ้นเพื่อมุ่งที่จะให้พระสงฆ์มีความบริสุทธิ์บริบูรณ์ในเพศพรหมจรรย์ พระวินัยจึงมีความยุติธรรมและไม่ก่อให้เกิดโทษแก่พระสงฆ์ ดังนั้นกฎหมายซึ่งผิดกับพระวินัยจึงเป็นโทษแก่สงฆ์

จากการสัมภาษณ์นักกฎหมายและนักการศาสนาพบว่า ควรปรับเนื้อหาของกฎหมายเสียใหม่ กฎหมายควรให้โอกาสแก่ผู้ต้องหาในการต่อสู้เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง และการบัญญัติกฎหมายควรเปิดกว้างเพื่อให้สามารถก่อให้เกิดความยุติธรรมอย่างแท้จริงแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

แต่เดิมที่ผู้บัญญัติกฎหมายมีเจตนารมณ์บัญญัติกฎหมายเพื่อให้เกิดความเรียบร้อยขึ้นในสังคมสงฆ์ และป้องกันการเรียโรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่เมื่อกฎหมายดังกล่าวถูกนำมาบังคับใช้ปรากฏว่าเนื้อหาของกฎหมายและการใช้กฎหมายบางฉบับมีผลกระทบที่เป็นผลร้ายต่อพระสงฆ์ จึงมีผู้นำเสนอขอให้ปรับแก้ไขเนื้อหาบางประการเพื่อให้เกิดความยุติธรรมอย่างแท้จริง แต่การปรับหรือแก้ไขกฎหมายกลับเป็นเรื่องยากเพราะผู้มีอำนาจในการแก้ไขกฎหมายไม่เห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาของกฎหมายโดยให้เหตุผลว่ากฎหมายเดิมดีอยู่แล้ว

วิรัช กลิ่นสุบรรณ^{๒๘} ได้กล่าวสรุปไว้ในผลงานวิจัยเรื่อง กระบวนการพิจารณานิคหกรรม : ปัญหาและแนวทางแก้ไข ว่า กระบวนการพิจารณานิคหกรรม ตามกฎหมายมหาเถรสมาคม

^{๒๗} ใจทิพย์ ภัทรวิเชียร, “การศึกษากฎหมายที่มีผลกระทบต่อพระสงฆ์ไทย”, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑, บทคัดย่อ.

^{๒๘} วิรัช กลิ่นสุบรรณ, “กระบวนการพิจารณานิคหกรรม : ปัญหาและแนวทางแก้ไข”, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓, บทคัดย่อ.

ฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๒๑ นั้นเป็นวิธีการที่ใช้การพิจารณาตามแนวกฎหมายทางฝ่ายอาณาจักร โดยเฉพาะความผิดที่มีโทษหนักขึ้นครุกาบัติ โดยมีขั้นตอนตั้งแต่การฟ้อง การไต่สวนการพิจารณาความผิด แต่การพิจารณานิคกรรมตามกฎหมายอาญาฉบับที่ ๑๑ มักจะมีปัญหาหลายประการ และมีปัญหาเกี่ยวกับโครงสร้างทางด้านทางปกครองและกฎหมาย ทำให้เกิดความล่าช้าโดยเฉพาะพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน และกฎหมายอาญาฉบับที่ ๑๑ มีบางข้อที่สมควรปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับหลักกฎหมายทั่วไป สำหรับแนวทางที่เห็นว่าควรแก้ไขเพื่อให้กระบวนการพิจารณานิคกรรมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพคือ ควรแก้ไขกฎหมายพระราชบัญญัติสงฆ์ และกฎหมายอาญาฉบับที่ ๑๑ ในปัจจุบันให้มีความเหมาะสม

อริราช มณีภาค^{๒๙} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมในพระวินัยปิฎกกับกระบวนการยุติธรรมของกฎหมายไทย (๒๕๔๖)” การศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมในพระวินัยปิฎกของพระพุทธศาสนากับกระบวนการยุติธรรมของกฎหมายไทยว่าทั้ง ๒ ระบบนี้มีกำเนิดและพัฒนาการมาอย่างไร เช่นต้นบัญญัติพระวินัยปิฎกเริ่มต้นตั้งแต่เมื่อใด บทบัญญัติของกฎหมายไทยนั้นเริ่มตั้งแต่เมื่อใด เมื่อภิกษุผู้ต้องอาบัติตามบทบัญญัติพระธรรมวินัยแล้วยังต้องรับโทษทัณฑ์ตามกฎหมายของบ้านเมืองอยู่อีกหรือไม่ มีวิธีการใดบ้างที่จะทำให้ผู้กล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหาในทั้ง ๒ ระบบ ได้รับความสะดวกรวดเร็ว และยุติธรรมมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งนี้เพื่อให้สังคมแห่งสงฆ์ของฝ่ายศาสนจักรหรือพุทธจักร กับสังคมแห่งคฤหัสถ์ของฝ่ายอาณาจักรหรือราชอาณาจักรมีความสงบสุขร่มเย็นความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป

ไสว จิตเพียร^{๓๐} ได้ศึกษาเรื่องกระบวนการยุติธรรมของคณะสงฆ์ไทยโดยเฉพาะปัญหาทางตุลาการและวิธีพิจารณาตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ พบว่า กระบวนการยุติธรรมของคณะสงฆ์ไทยเริ่มตั้งแต่อดีตเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันนั้นเป็นกระบวนการที่ไม่มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับระบบกฎหมายหรือระบบการปกครองที่มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะกฎหมายคณะสงฆ์มิได้เป็นกฎหมายที่มีการแบ่งแยกอำนาจการบริหารและการปกครองออกเป็นส่วนตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย คือมีฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ โดยเฉพาะในกระบวนการทางตุลาการนั้นคณะสงฆ์ใช้การรวบอำนาจเพื่อการปกครองโดยบุคคลและคณะบุคคลที่ดำรงตำแหน่งในทางการปกครองคณะสงฆ์ซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้จะมีผลทำให้เกิดความไร้เอกภาพและใช้ระบบ ทำให้การแก้ไขปัญหายภายในคณะสงฆ์เกิดปัญหาเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะ เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นผู้มีอำนาจทางการปกครองคณะสงฆ์สามารถที่จะตัดสินใจให้คุณให้โทษกับผู้กระทำผิดได้จนในบางครั้งอาจนำไปสู่ความไม่ชัดเจนในเรื่องของการดำเนินการตัดสินใจ ในส่วนของการแก้ไขปัญหายโดยอาศัยกฏนิคกรรมถือว่าเป็นเพียงเครื่องมือในการดำเนินการของฝ่ายปกครองที่จะสามารถนำไปใช้เพื่อดำเนินการปกครองให้เป็นไปตามกรอบของอำนาจที่ได้รับตาม พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ เท่านั้น มิได้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระธรรมวินัย ซึ่งเดิมใช้รูปแบบ

^{๒๙} อริราช มณีภาค, “การศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมในพระวินัยปิฎกกับกระบวนการยุติธรรมของกฎหมายไทย”, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖, บทคัดย่อ.

^{๓๐} ไสว จิตเพียร, “กระบวนการยุติธรรมของคณะสงฆ์ไทย : ศึกษากรณีปัญหาองค์กรทางตุลาการและวิธีพิจารณาความผิดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕”, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓, หน้า ๒๙๘ -๓๑๐.

และกระบวนการแก้ไขปัญหาแบบอภิศงฆะอันเป็นวิธีการดั้งเดิมที่พระพุทธองค์ได้ทรงบัญญัติขึ้นมาใช้ นอกจากนั้นแล้วยังได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดโครงสร้างการแก้ไขในคณะสงฆ์ไว้ โดยนัยของกฎหมายซึ่งจะมีความสอดคล้องกับระบบการปกครองประเทศมากขึ้นด้วย แต่อย่างไรก็ตามในผลการวิจัยฉบับดังกล่าวยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษารูปแบบและกระบวนการแก้ไขปัญหาในสมัยพุทธกาลเอาไว้มากนักเป็นแต่เพียงมุ่งศึกษารูปแบบการแก้ไขปัญหาคณะสงฆ์ในเชิงกฎหมายเท่านั้นทำให้เราไม่ทราบมิติในเชิงลึกของกระบวนการแก้ไขปัญหาในสมัยพุทธกาลมากนัก เป็นเหตุให้ไม่เข้าใจวิธีปฏิบัติที่พึงได้จากการเปรียบเทียบในมิติทางกฎหมายอันจะเป็นประโยชน์ในการบริหารและปกครองคณะสงฆ์ในอนาคตได้

ร.ต.อ. ธวัช หนูคำ^{๓๑} ได้กล่าวไว้ในผลงานวิจัยเรื่องปัญหาการดำเนินคดีอาญากับพระภิกษุสงฆ์ไทยเกี่ยวกับ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่๒) พ.ศ.๒๕๓๕ และกฎหมายเถรสมาคม ว่าด้วยการลงนิคหกรรม ฉบับที่๑๑ (พ.ศ. ๒๕๒๑) ซึ่งในการดำเนินการคดีอาญากับพระภิกษุสงฆ์พบว่า กฎนิคหกรรมเป็นกฎที่สร้างขึ้นโดยเลียนแบบการพิจารณาคดีอาญาของศาลซึ่งไม่เหมาะที่จะนำมาใช้กับพระภิกษุสงฆ์เนื่องจากการพิจารณาคดีนั้นผู้ทำหน้าที่ในทางตุลาการของสงฆ์(พระวินัยธร) จะมีความรู้เฉพาะพระธรรมวินัย แต่ไม่เชี่ยวชาญในทางกฎหมายทั้งด้านเทคนิค - ภาษา การประยุกต์ใช้ทำให้ไม่สามารถที่จะนำไปใช้ได้ถูกต้องเหมาะสม ทำให้การพิจารณาอภิศงฆะในแต่ละครั้งมีความล่าช้า ชับซ้อน และไม่เป็นที่พอใจตามพระธรรมวินัย

นอกจากนั้นการกำหนดโทษในทางพระธรรมวินัยกับทางคดีอาญาก็ไม่สอดคล้องกัน กล่าวคือ โทษหนักของพระคือปาราชิก กับโทษหนักทางคดีอาญาคือประหารชีวิต จึงไม่เป็นที่พอใจตามวิธีการทางกฎหมายกล่าวคือโทษปาราชิกของพระแม้จะมีอุปมาเหมือนประหารชีวิตแต่ก็เป็นโทษแค่การบังคับให้สึกซึ่งถือว่าเป็นโทษที่เบาเมื่อเทียบกับโทษในทางอาญา ดังนั้น การดำเนินการแก้ไขปัญหากับพระภิกษุตามนัยของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎนิคหกรรมจึงเป็นเรื่องที่ค่อนข้างมีปัญหา ซึ่งจะเห็นว่า ในมิติในทางกฎหมายได้มีการให้ข้อมูลที่ชัดเจนว่ากฎนิคหกรรมยังไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับระบบกฎหมายไทยได้ แต่อย่างไรก็ตามในผลงานวิจัยดังกล่าวก็ได้นำผลของปัญหาอันเนื่องมาจากการใช้กฎหมายคณะสงฆ์และการใช้อภิศงฆะในสมัยพุทธกาลมาใช้เปรียบเทียบกันแม้จะมีการนำมาวิเคราะห์ก็เป็นเพียงแต่การกล่าวถึงเป็นเบื้องต้น ดังนั้นผลงานวิจัยดังกล่าวจึงให้ข้อมูลเพียงเฉพาะแต่กฎหมายคณะสงฆ์เท่านั้นแต่ยังมิได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหาคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาลเอาไว้เลย

เสวก สุบรรณเกต^{๓๒} ได้กล่าวไว้ในผลงานวิจัย เรื่องบทบัญญัติในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ที่เป็นอุปสรรค ต่อการบริหารคณะสงฆ์ไทย ซึ่งได้กล่าวถึงข้อบกพร่องของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่เป็นอุปสรรคในการบริหารคณะสงฆ์ซึ่งมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบและกระบวนการแก้ไขปัญหาคณะสงฆ์ก็คือ ประเด็นเรื่องการพิจารณาและวินิจฉัยอภิศงฆะและการลง

^{๓๑} ธวัช หนูคำ, ร.ต.อ., “ปัญหาการดำเนินคดีอาญากับพระภิกษุสงฆ์ไทย”, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑, หน้า ๑๑๕-๑๑๗.

^{๓๒} เสวก สุบรรณเกต, “บทบัญญัติในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งเป็นอุปสรรคในการบริหารคณะสงฆ์ (พ.ศ. ๒๕๐๕ - ๒๕๓๕)”, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๐, หน้า ๑๒๕.

นิคหกรรมซึ่งแบ่งเป็น ๓ ชั้น คือ ชั้นต้น ชั้นอุทธรณ์ และชั้นฎีกา โดยกระบวนการวินิจฉัยอธิกรณ์ทั้งหมดถือว่าเป็นอุปสรรคคือ ในชั้นต้นกฏนิคหกรรมให้อำนาจกับเจ้าหน้าที่อาวาสในการดำเนินการวินิจฉัย ซึ่งถือว่าเป็นการให้อำนาจแก่ผู้ที่มีส่วนได้เสียกับอธิกรณ์ดังกล่าว ทำให้เกิดข้อเคลือบแคลงสงสัยเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสในการดำเนินการตัดสินคดีความในกรณีที่ผู้กระทำผิดนั้นเป็นสัทธิวิหาริกหรือลูกศิษย์ของตนดังเช่นกรณีของพระวินัย ละอองสุวรรณ หรือยันตระ อมโรภิกขุ ที่มหาเถรสมาคมประกาศให้สึกไว้ก่อนแต่ผู้พิจารณาชั้นต้นกลับตัดสินว่าไม่ผิดซึ่งถือว่ากระบวนการแก้ไขปัญหาที่ไม่เป็นไปตามขั้นตอน

อย่างไรก็ตามในผลงานวิจัยฉบับดังกล่าวก็ไม่ได้มีการกล่าวถึงรูปแบบและกระบวนการแก้ไขปัญหาในสมัยพุทธกาลคืออธิกรณ์สมถวิธีเอาไว้มากนักและไม่มีการนำรูปแบบดังกล่าวมาเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นข้อแตกต่างระหว่างรูปแบบกระบวนการในการแก้ไขปัญหาทั้ง ๒ รูปแบบแต่แม้ถึงอย่างนั้นข้อมูลที่ได้จากผลงานวิจัยฉบับนี้ก็ประโยชน์ในการนำไปใช้ในการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของกฏนิคหกรรมของมหาเถรสมาคมได้

จาริกอโศกแห่งรัฐศาสตร์ธรรมาธิปไตยเป็นข้อเขียนที่พระเจ้าอโศกกล่าวว่า ยศและอำนาจไม่มีความหมายหากไม่ได้นำไปช่วยเหลือผู้อื่น ชรราวาสควรใช้ทรัพย์และอำนาจไปสร้างความดี ส่วนพระเมื่อบวชควรสั่งสอนหลักธรรมให้เป็นประโยชน์ต่อปวงชน แนวทางของกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปี ๒๕๖๐ ได้บัญญัติว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ รวมทั้งในหมวดที่ ๓,๔,๕,๖,๗ รวมทั้งบทเฉพาะกาล ซึ่งกล่าวถึงพระพุทธศาสนาไว้หลายมาตรา นอกจากกฎหมายรัฐธรรมนูญที่ถึงพระพุทธศาสนาแล้ว แนวคิดนิติศาสตร์แนวพุทธของพระพรหมคุณาภรณ์ กล่าวไว้ว่าการพิจารณาอดีต ปัจจุบันและสร้างอนาคต เป็นการบริหารจัดการสังคมสู่การพัฒนาคน การบัญญัติกฎหมายไทยนั้นควรตราเช่นไร เพื่อให้พระพุทธศาสนาอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและเกิดประโยชน์แก่ประชาชนและสังคม กฎหมายเป็นกรอบดำเนินชีวิตของบรรพชิตและฆราวาส โดยสมณศักดิ์ คือ เครื่องมือของรัฐที่ให้เป็นรางวัลแก่พระสงฆ์ ผู้ที่มีความประพฤติดีปฏิบัติชอบและประกอบศาสนกิจเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ และพระศาสนา อีกทั้งสมณศักดิ์ชั้นยศของพระสงฆ์ไทย ถือว่ามีการกำหนดเป็นรูปธรรมชัดเจนที่แบ่งได้เป็น ๒ กลุ่มคือ กลุ่มตำแหน่งบริหารและกลุ่มชั้นยศ จะเห็นว่าสมณศักดิ์มีทั้งข้อดีและข้อเสีย โดยสมณศักดิ์ ยังไม่ปรากฏว่าสร้างความเสียหายอย่างรุนแรงถึงขนาดมีความจำเป็นต้องยกเลิก โดยสมณศักดิ์เชื่อมโยงกับระบบการปกครองคณะสงฆ์รวมทั้งระบบการปกครองบ้านเมืองซึ่งเกี่ยวข้องกัสถาบันพระมหากษัตริย์อีกด้วย สมณศักดิ์จึงควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขมากกว่าการปฏิเสธสมณศักดิ์

ในปัจจุบันภิกษุดำเนินชีวิตขาดความสันโดษ แข่งขันกันสร้างถาวรวัตถุจนเกินความจำเป็น จึงควรให้ภิกษุออกจากหนทางมืดกลับไปสู่ภาวะที่สว่างและถูกต้อง เมื่อภิกษุเห็นความผิดพลาดแห่งตนแล้ว จึงควรกลับมาสู่สภาพที่เป็นฟ้าสว่างทางภิกษุสาชีพ โดยเป็นผู้มีหิริโอตตัปปะมีความละอายและเกรงกลัวต่อบาปที่จะเกิดขึ้น และปรับเปลี่ยนมาสู่เส้นทางฟ้าสว่างแห่ง“สมณสาชีพ”

ฉะนั้นหากสมณเพศ ไม่มีความละอายและเกรงกลัวต่อบาป ดำเนินชีวิตอย่างขาดการสันโดษ หลงอยู่กับวัตถุจนเกินความจำเป็น และทำให้ภิกษุหลงไปสู่หนทางที่มีมถมน และละเมิดพระธรรมวินัยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ พระสงฆ์จึงต้องปฏิบัติตนให้เคร่งครัดในพระธรรมวินัยเพื่อกลับไปสู่สภาพฟ้าสว่างทางสมณสาชีพในที่สุด

๑.๖ วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งเน้นศึกษาเกี่ยวกับ “การป้องกันและแก้ไขปัญหาละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญา” มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นที่ ๑ ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและสาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธในสังคมไทย และเสนอแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ

ขั้นที่ ๒ วิเคราะห์การป้องกันและแก้ไขปัญหาละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญา โดยการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้เชี่ยวชาญ (In-depth Interview)

ขั้นที่ ๓ วิเคราะห์แนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการโดยการ วิเคราะห์เนื้อหา

๑.๖.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวินัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาวินัยเชิงสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) แหล่งข้อมูลประเภทนี้ได้แก่ พระไตรปิฎก พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ รวมทั้งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม กฎมหาเถรสมาคม และเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทางพระพุทธศาสนา เช่นพุทธธรรม เอกสารการประชุมสัมมนาทางวิชาการ วารสารสิ่งพิมพ์ทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับกฎ ระเบียบ คำสั่งของคณะสงฆ์และข้อมูลการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธเพื่อใช้ประกอบในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้

๑.๖.๒ ประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

การศึกษาวินัยในครั้งนี้ มุ่งเน้นการสัมภาษณ์ตัวแทนคณะสงฆ์ ประชาชน และองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้เห็นแนวคิด หลักการ รูปแบบ และวิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหาละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญา จำนวน ๑๓ รูป/คน ดังนี้

- ๑) พระไพศาล วิสาโล เจ้าอาวาสวัดป่าสุคะโต อ.แก้งคร้อ จ.ชัยภูมิ
- ๒) พระมหาณัฐพงษ์ ฐิตปัญโญ, ดร. วัดชานีหัตถการ กรุงเทพมหานคร
- ๓) พระมหาสัณญา ธีรสถณฺโณ, ดร., ป.ธ.๙ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร
- ๔) พระมหาวุฒิชัย วุฑฒิชโย ป.ธ.๙ หัวหน้าศูนย์ประสานงานมหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย
- ๕) ศาสตราจารย์พิเศษ อติศักดิ์ ทองบุญ กรรมการวิชาการของราชบัณฑิตยสถาน , อาจารย์พิเศษและผู้เชี่ยวชาญด้านคัมภีร์พุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๖) ศ.ดร.จ๋านงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ ประจำหลักสูตรดุสิตบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ผู้ช่วยเลขาธิการยุวพุทธิกสัมพันธ์แห่งโลก

๗) นาวาอากาศเอกพิเศษวรมิตร วาสนโชติ ตุลาการศาลทหารกลาง

๘) ว่าที่ พ.ต.ผศ.ดร.สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๙) ผศ.ร.ท.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ ประธานสมาพันธ์ชาวพุทธแห่งประเทศไทย

๑๐) รศ.दनัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์ อาจารย์ภาควิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๑๑) ผศ.ดร.ประยูร สุยะใจ อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๒) ดร.แม่ชีจันท์ธิดา แสงทรัพย์, พธ.ด. (พระพุทธศาสนา) วัดหุบมะกล้า จ.ราชบุรี

๑๓) นายสมชาย กิจนพศรี ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค ๖

จากกรอบประเด็นคำถามที่ผู้วิจัยได้กำหนดขึ้นมาเอง สำหรับการสัมภาษณ์นั้น ผู้ศึกษาได้กำหนดการ ดำเนินงานดังนี้

๑) กำหนดกรอบแนวคิด หรือประเด็นคำถามที่สัมภาษณ์ โดยได้มาจากการประมวลความรู้จากข้อมูลจากพระไตรปิฎก, พระราชบัญญัติคณะสงฆ์, กฎ ระเบียบ คำสั่ง มติ มหาเถรสมาคม และเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทางพระพุทธศาสนา และจากคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

๒) ใช้แบบสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ในรูปแบบเดียวกันกับทุกกลุ่มตัวอย่าง

๓) รวบรวมข้อมูลพร้อมกับการจดบันทึกคำให้สัมภาษณ์ในประเด็นที่สำคัญๆ

๑.๖.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินการตามโครงการวิจัยดังกล่าว เน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย รายงานการประชุมที่เกี่ยวข้อง ส่วนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลนั้นเน้นวิธีการแสวงหาความรู้ จากการตั้งประเด็นหลักในการศึกษาปัญหาและสาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ ศึกษาพระไตรปิฎก พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับต่าง ๆ กฎมหาเถรสมาคม กฎ ระเบียบ คำสั่งของคณะสงฆ์ เพื่อหาแนวทางแก้ไขและป้องกันปัญหาด้วยการแสวงหาทางออกร่วมกัน โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) สัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและสาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธในสังคมไทย และแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ นามสกุล/อายุ/ระดับการศึกษา/ประสบการณ์ในการทำงาน/สถานภาพส่วนตัว/การนับถือศาสนา

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและสาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธในสังคมไทย และแนวทางป้องกันและ

แก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ

๑.๖.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑) เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒) เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ วิทยานิพนธ์ หนังสือ วารสาร เอกสาร สิ่งตีพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง

๓) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลแบบเชิงลึก (Indepth Interview)

๑.๖.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิเคราะห์ในขั้นนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้จากพระไตรปิฎก พระราชบัญญัติคณะสงฆ์, กฎ ระเบียบ คำสั่ง มติมหาเถรสมาคม และเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทางพระพุทธศาสนาและข้อมูลวิจัยภาคสนามมาวิเคราะห์ร่วมกันโดยอาศัยพระธรรมวินัยเป็นแนวทางในการวิเคราะห์เพื่อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา

ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ทั้งหมด จะกระทำไปพร้อม ๆ กัน ตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัย โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งที่ได้จากการบันทึกข้อมูล การถอดเทปสัมภาษณ์ จัดหมวดหมู่ตามแต่ละตัวแปรครบถ้วนเพียงพอ และเหมาะสมแก่การนำไปวิเคราะห์สรุปผลว่าสมบูรณ์หรือไม่

๑.๖.๖ สรุปวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ นำเสนอผลการวิจัย

การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นแรกผู้วิจัยได้ตรวจสอบว่าได้ข้อมูลเพียงพอแล้วหรือยัง ข้อมูลนั้นได้ตอบปัญหาของการวิจัยแล้วหรือไม่ หากผู้วิจัยพบว่าได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกัน ผู้วิจัยจะตรวจสอบว่าข้อมูลที่แท้จริงเป็นอย่างไร

๑.๗ ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย

๑.๗.๑ ได้รายงานผลปัญหาและสาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศรัทธาของชาวพุทธในสังคมไทย

๑.๗.๒ ทราบถึงแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ

๑.๗.๓ ทราบถึงระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์ วัด และกระบวนการใช้อำนาจและการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ไทยที่เป็นไปตามระเบียบและกฎหมายของคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

๑.๖.๔ ทราบถึงปัญหา อุปสรรคในการใช้ระเบียบและกฎหมายของคณะสงฆ์ไทย

๑.๖.๕ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการใช้อำนาจและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและการใช้อำนาจของคณะสงฆ์

๑.๖.๖ การพัฒนากฎหมายคณะสงฆ์ที่สอดคล้องกับพระธรรมวินัย กฎหมายบ้านเมือง
และความก้าวหน้าของสังคม

บทที่ ๒

ปัญหาและสาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อ วิกฤตศรัทธาของชาวพุทธในสังคมไทย

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยกำหนดแนวทางการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องปัญหาและสาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศรัทธาของชาวพุทธในสังคมไทย ดังนี้

- ๒.๑ การบวชเพื่อเป็นพระสงฆ์
- ๒.๒ ความหมายของพระธรรมวินัย
- ๒.๓ ความหมายของศรัทธา
- ๒.๔ วิกฤตศรัทธาที่เกิดจากการละเมิดพระธรรมวินัย
- ๒.๕ บทสรุป

๒.๑ การบวชเพื่อเป็นพระสงฆ์

พระสงฆ์เป็นบุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ตามหลักคำสอนทั้งในแง่ปริยัติและปฏิบัติของพระพุทธเจ้า โดยมีพระวินัยเป็นกฎระเบียบและแนวทางสำหรับการปฏิบัติและการดำเนินชีวิต ที่มุ่งสละ เว้นการหาความสุขทางวัตถุ อาศัยวัตถุแต่น้อยเพียงเท่าที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตโดยไม่สะสมและมุ่งที่จะฝึกฝนพัฒนาตนทั้งทางด้านพฤติกรรม จิตใจและปัญญา ให้ก้าวสูงขึ้นไปในศีลสมาธิ ภาวนาเป็นไปเพื่อการบรรลุธรรม มีบุคลิกภาพที่น่าศรัทธาควรแก่การกราบไหว้” ดังเช่น พระอัสสชิในสมัยพุทธกาล ที่สารีบุตรปริพาชก (ซึ่งต่อมาเป็นพระสารีบุตร พระอัครสาวกฝ่ายปัญญา) ได้พบขณะบิณฑบาตที่กรุงราชคฤห์ ได้เห็นว่ามีมรรยาททั้งก้าวไป ถอยกลับ แลเหลียว คู้แขน เหยียดแขนนำเลื่อมใส มีนัยน์ตาทอดลง ถึงพร้อมด้วยอิริยาบถ สารีบุตรปริพาชกจึงถามพระอัสสชิว่า “อินทรีย์ของท่านผ่องใส ผิวพรรณของท่านบริสุทธิ์ผุดผ่อง ท่านบวชเฉพาะใคร ใครเป็นศาสดาของท่าน หรือท่านชอบใจธรรมของใคร ขอรึ?” พระอัสสชิตอบว่า “มีอยู่ ท่าน พระมหาสมณะศากยบุตรเสด็จออกทรงผนวชจากศากยตระกูล เราบวชเฉพาะพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นเป็นศาสดาของเรา และเราชอบใจธรรมของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น” สารีบุตรปริพาชก “ก็พระศาสดาของท่านสอนอย่างไร แนะนำอย่างไร?” พระอัสสชิ “เราเป็นคนใหม่ บวชยังไม่นาน เพิ่งมาสู่พระธรรมวินัยนี้ ไม่อาจแสดงธรรมแก่ท่านได้กว้างขวาง แต่จักกล่าวใจความแก่ท่านโดยย่อ” สารีบุตรปริพาชก “น้อยหรือมาก นิมนต์กล่าวเถิด ท่านจงกล่าวแต่ใจความแก่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าต้องการใจความอย่างเดียว ท่านจักทำพญฺุชณะให้มากทำไม” พระอัสสชิเถระแสดงธรรมลำดับนั้น ท่านพระอัสสชิ ได้กล่าวธรรมปริยายนี้แก่สารีบุตรปริพาชก ว่าดังนี้ “ธรรมเหล่าใดเกิดแต่เหตุ พระตถาคตทรงแสดงเหตุแห่งธรรมเหล่านั้น และความดับแห่งธรรมเหล่านั้น พระมหาสมณะมี

^๑ วัชร งามจิตรเจริญ,ศ.ดร., “พระสงฆ์ทำผิดวินัยและกฎหมาย : จุดอ่อนและวิธีแก้ไข”, วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๙) : ๑๑.

ปกติทรงสั่งสอนอย่างนี้”^๒ การบวชของพระภิกษุนั้นเป็นการเปลี่ยนจากภาวะคฤหัสถ์ซึ่งเป็นผู้ครองเรือนเป็นผู้ที่ไม่มีเรือน มีการเปล่งวาจาแสดงความตั้งใจ “เพื่อให้แจ้งแก่นิพพาน” ดังคำกล่าวในขั้นตอนสุดท้ายของพิธีการบวช ที่ว่า

อุกาสะ, ดั่งข้าพเจ้าทั้งหลายจะขอวโรกาส, กราบลาพ่อแม่ญาติพี่น้อง, ท่านพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย, เพื่อบรรพชาอุปสมบท ณ บัดนี้, ตลอดระยะเวลา, ที่ต่างต้องเวียนว่ายตายเกิด, ถือกำเนิดในวิภวภูตสังสาร,

หากข้าพเจ้าทั้งหลาย, ได้ประพฤติผิดพลาดล่วงเกิน, ต่อท่านทั้งหลาย, ในที่ต่อหน้าก็ดี, ในที่ลับหลังก็ดี, ทั้งมีเจตนาก็ดี, ทั้งไม่มีเจตนาก็ดี, ที่ระลึกได้ก็ดี, ที่ระลึกไม่ได้ก็ดี, นับตั้งแต่ร้อยชาติพันชาติ, หมื่นชาติแสนชาติก็ดี, ทั้งในปัจจุบันชาติก็ดี, ขอท่านทั้งหลาย, โปรดอโหสิกรรม, งดความผิดทั้งหลายเหล่านั้น, ให้แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ผู้จะบรรพชาอุปสมบทในบัดนี้,

เพื่อความบริสุทธิ์, เพื่อความบริบูรณ์, เพื่อความอยู่เป็นสุขในพรหมจรรย์, และเพื่อประโยชน์, **แก่การทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน**, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, ในปัจจุบันชาตินี้ เทอญ ฯ

พร้อมทั้งสถาบันศาสนาซึ่งหมายถึงสถาบันพระพุทธศาสนา เป็นสถาบันที่เป็นหนึ่งในสามเสาหลักของประเทศไทยซึ่งประกอบด้วย สถาบันชาติ สถาบันศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ พระภิกษุที่รวมกันหลายรูปจะเรียกว่า “สงฆ์” (ขุมนุมภิกษุหมู่หนึ่งตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป) ซึ่งต่อไปในการวิจัยนี้จะใช้คำว่าพระสงฆ์ในความหมายที่กล่าวถึงภิกษุ และสงฆ์ พระสงฆ์เป็นกำลังสำคัญของสถาบันพระพุทธศาสนา นอกจากการประพฤติ ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยแล้ว ยังคงต้องดำรงตนให้เหมาะสมกับการเป็นสถาบันที่สำคัญตามการกำกับดูแลของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ประกาศมหาเถรสมาคม และจารีตประเพณี

บทบาทหลักที่สำคัญของพระสงฆ์คือ การศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัย เผยแผ่หลักธรรม ปกป้องและรักษาพระพุทธศาสนา โดยที่พระสงฆ์ที่ศึกษาทั้งปริยัติและปฏิบัติจากพระอุปัชฌาย์ จนกระทั่งเป็นผู้มีพรรษาครบ ๕ แล้ว ทั้งมีคุณสมบัติ ๑) ประกอบด้วยศีล สมานิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะอันเป็นอเสขะ ๒) เป็นผู้มีศรัทธา หิริ โอตตัปปะ เป็นผู้ปรารถนาความเพียร เป็นผู้มั่งคั่งตั้งมั่น ๓) เป็นผู้ไม่มีศีลวิบัติ ไม่มีอาจารย์วิบัติ ไม่มีทิฏฐิวิบัติ ได้ยิน ได้ฟังมาก มีปัญญา ๔) รู้จักอาบัติ อนาบัติ อาบัติเบา อาบัติหนัก จำปาติโมกข์ทั้งสองโดยพิสดารได้ดี จำแนกได้ดี คล่องแคล่วดี วินิจฉัยโดยสุตตะโดยอนุพยัญชนะได้ดี จึงจะพ้นจากการถือนิสสัยได้^๓ แต่ถ้ามีคุณสมบัติไม่พร้อม บริบูรณ์ก็ยังคงต้องอยู่กับพระอุปัชฌาย์ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุผู้ฉลาดสามารถถือนิสสัยอยู่ ๕ พรรษา ให้ภิกษุผู้ไม่ฉลาดถือนิสสัยอยู่จนตลอดชีวิต”^๔ เมื่อพระสงฆ์พ้นการถือนิสสัย ต้องฝึกฝนตนเองทั้งปริยัติและปฏิบัติ ดำเนินชีวิตเพื่อเข้าถึงพระนิพพานด้วยใจ โดยที่ใน ๕ พรรษาต่อมาอย่าไม่อนุญาตให้ปกครองผู้อื่น เมื่อครบ ๑๐ พรรษามีคุณสมบัติครบทั้งห้าประการข้างต้นตลอดจนมีคุณสมบัติเพิ่มอีก ๒ ข้อคือ ๑) รู้จักพยาบาลเป็น มีจิตวิทยาในการเกลี้ยกล่อมสัตว์วิหาริก (พระที่อยู่ในปกครอง) ให้ยินดีประพฤติพรหมจรรย์ รู้จักอาบัติ รู้จักวิธีออกจากอาบัติ ๒) ฝึกฝนอบรมสัตว์วิหาริกให้เข้าใจและตั้งอยู่ในวินัยทั้งพรหมจารีสิกขาและอภิสมจารีสิกขา และสามารถแก้

^๒ วิ.ม. (ไทย) ๔/๖๐/๗๒-๗๓.

^๓ คุรยลละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๐๓-๑๐๔/๑๕๗-๑๖๔.

^๔ วิ.ม. (ไทย) ๔/๗๗/๑๐๖-๑๐๗.

ความเป็นมิจฉาภิภูษิตของสัทธวิหริก และได้รับการแต่งตั้งเป็นพระอุปชฌาย์ก็จะเป็นอาจารย์ให้ศิษย์ได้^๕ พร้อมทั้งเผยแผ่พระธรรมวินัย ตามพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์แก่คนหมู่มาก เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก...”^๖

อย่างไรก็ตามจากการสำรวจเรื่องความรู้ความเข้าใจความหมายของการบวชเพื่อเป็นพระสงฆ์ พบว่า พระสงฆ์ได้ให้ความหมายของการบวชจัดออกเป็น ๑.การงดเว้นจากความชั่วทั้งมวล ๒.การบวชใจได้แก่ การงดเว้นจากมโนทุจริตทั้งปวง ๓.การประพฤติปฏิบัติตนเองอย่างเข้มงวดตามพระธรรมวินัย ๔.การประพฤติพรหมจรรย์ ๕.การบวชเป็นหนทางเดียวที่จะพาไปสู่การบรรลุมรรคผลนิพพาน ๖.นุ่งห่มกาสาวพัตร์ ๗.การอุทิศตนเองให้พระศาสนาตลอดชีวิต ๘.การไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งต่างๆ ๙.การสละชีวิตแบบฆราวาสมุ่งสู่บรรพชิต ๑๐.การสำรวมกาย วาจา ใจให้เรียบร้อย นอกจากนี้พระสงฆ์มีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตว่า ๑. ดำรงชีวิตอย่างเป็นอิสระไม่มีพันธผูกพัน ๒. เป็นชีวิตที่ต้องอดทนต่อความยากลำบาก ๓. ดำรงอยู่ได้เพราะศรัทธาของประชาชน ๔. มีสติกำกับตัวเองอยู่เสมอ ๕. ต้องบำเพ็ญประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและประเทศชาติ ๖. หากไม่ตอบแทนอุปการคุณบุคคลที่มีจิตศรัทธาถวายในรูปปัจจัยสี่ก็จะตกเป็นหนี้บุญคุณของคนอื่นทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ๗. มีหน้าที่สั่งสอนธรรมแก่ประชาชน ๘. ต้องปฏิบัติตามหลักแห่งพรหมจรรย์อย่างเข้มงวด ๙. ต้องเป็นอนาคาริกคือไม่มีบ้านของตนเอง ๑๐. ต้องไม่แสวงหาลาภ และต้องไม่อาศัยพระพุทธศาสนาเพื่อการดำรงชีวิตแบบวันต่อวัน โดยปราศจากการสร้างประโยชน์และปราศจากจุดมุ่งหมายในชีวิต ทั้งยังพบว่าคนส่วนใหญ่เข้าใจว่าการบวชเป็นไปตามประเพณีนิยม ผู้บวชส่วนใหญ่จะยึดเอาแบบอย่างและคำสอนของพระอุปชฌาย์ และพระอาจารย์^๗ ดังนั้นคุณภาพ ความสามารถในการสอนในชั้นตอนที่เรียกว่าการถือศิษย์จากพระอุปชฌาย์ เป็นช่วงเวลาสำคัญในการบ่มเพาะนิสัย ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อสังวร ความสำรวม เพื่อปหานะ ความละ เพื่อวิระคะ ความหายกำหนดยินดี เพื่อนิโรธ ความดับทุกข์ ทั้งละอายเป็นการละเมิตพระธรรมวินัย

๒.๑ ความหมายของพระธรรมวินัย

คำสอนของพระพุทธเจ้า คือ “พระธรรมวินัย” การที่จะให้ความจริงของธรรมชาติดีผลในทางปฏิบัติเป็นประโยชน์แก่หมู่มนุษย์ในสังคม ก็ต้องนำความจริง คือ ธรรมนั้นมาจัดตั้ง วางเป็นระบบระเบียบโดยนำเอาหลักความจริงที่มีอยู่ตามหลักธรรมชาติ ซึ่งเป็นเรื่องของกฎแห่งเหตุปัจจัย หรือความเป็นไปตามเหตุปัจจัยของสิ่งที่เกิดขึ้น โดยเป็นเหตุเป็นผลแห่งกันนั้นมาวางรูปเป็นกฎในหมู่มนุษย์ กฎของธรรมชาติเรียกว่า “ธรรม” กฎของมนุษย์เรียกว่า “วินัย”^๘ พระธรรมวินัยนั้นเปรียบเสมือนศาสตราของชาวพุทธ ดังปรากฏในพระปัจฉิมวาจาของพระพุทธเจ้า “ปาพจน์มีพระ

^๕ ประสาร ทองภักดี, กฎหมายมหาชนตามแนวพุทธศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาหมกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๙-๒๑.

^๖ ที.ม.(ไทย) ๑๐/๘๖/๔๖.

^๗ จานงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, “การบวชในสังคมไทย”, วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๓๘) : ๕๑.

^๘ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), วินัยเรื่องใหญ่กว่าที่คิด, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๒-๓.

ศาสดาล่วงลับไปแล้ว พวกเราไม่มีพระศาสดา ข้อนี้นักเธอไม่ฟังเห็นอย่างนั้น ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงลับไปก็จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย”^๙

ในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าได้บัญญัติสิกขาบทขึ้น เพื่อใช้เป็นแบบอย่างแห่งการประพฤติพรหมจรรย์ ที่เป็นประเภทลหุกาบัติ (อาบัติเบา) เช่น นิสัคคียปาจิตตีย์ ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนียะในระหว่างที่ทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ เพื่อใช้เป็นหลักปฏิบัติสำหรับคนทุกชั้นวรรณะ เริ่มจากง่ายที่สุดจนถึงยากที่สุด ตั้งแต่ต้นจนถึงลึกที่สุด ดีตั้งแต่ต้นท่ามกลาง และที่สุด เป็นหลักคำสอนที่มีอรรถะ พัยุชณะ บริสุทธิ์ ดังบาลีที่ว่า “โส ธम्मํ เทเสติ อาทิกถยานํ มชฺเฌกถยานํ ปรีโยสานกถยานํ สาทถํ สพยญฺชนํ เกวลปริญฺณณํ ปรีสุทฺธํ พรหมจริยํ ปกาเสติ”^{๑๐} เนื่องจากระบบการบริหารจัดการในคณะสงฆ์เป็นไปในระบบที่เรียกว่า “สังฆกรรม” คือกิจการทุกอย่างต้องทำโดยคณะสงฆ์ โดยที่ในทางปฏิบัติคณะสงฆ์ต้องประชุมกัน สวดอัญตมอภิมายเป็นทางการ ดังนั้นภายหลังเมื่อมีภิกษุประพฤติเสียหายเกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ เช่นในพรรษาที่ ๒๐ พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติปฐมปาราชิกสิกขาบทที่ ๑ ห้ามภิกษุเสพเมถุน โดยปรารภเหตุการณ์มีหมองในคณะสงฆ์อันเนื่องมาจากพระสุทินเสพเมถุนกับอดีตภรรยาที่ป่ามหวัน กรุงเวสาลี นับเป็นครั้งแรกที่ทรงบัญญัติสิกขาบท ประเภท ครุกาบัติ และทรงบัญญัติเรื่อยมาทุกครั้งที่เกิดเหตุการณ์ไม่ดีงาม เกี่ยวกับครุกาบัติขึ้นในคณะสงฆ์

การรักษาและสืบทอดพระวินัยเริ่มขึ้นโดยมีพระอุบาลี ท่านได้รับมอบหมายจากพระพุทธเจ้าให้ตัดสินอธิกรณ์ที่เกิดขึ้นในสมัยพุทธกาลหลายเรื่อง ผู้ดำรงตำแหน่งในฐานะเอตทัคคะทางพระวินัย รอบรู้ในชั้นธกะและนวัคคัสตฤศาสน์^{๑๑} ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย...อุบาลีเลิศกว่าภิกษุสาวกทั้งหลายของเรา ผู้ทรงวินัย”^{๑๒} พระสงฆ์ผู้ศึกษาเล่าเรียนในสำนักของพระอุบาลี (คณะพระวินัยธร) ได้แก่ พระทาสกะ พระโสณกะ พระสิควะ เป็นต้น^{๑๓} สืบต่อกันมาด้วยมุขปาฐะ และเข้าร่วมในการทำสังคายนาครั้งที่ ๑ มีพระมหากัสสปะเป็นประธาน มีพระอุบาลีเป็นองควิสัยชนาพระวินัย^{๑๔} พระอานนทวิสัยชนาร้อยกรองพระธรรม การทำสังคายนาครั้งนั้น อาศัยหลักพระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ได้ทรงบัญญัติไว้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ เพื่อให้พระภิกษุได้อยู่ในกรอบแห่งความเป็นสมณะ ดังพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสในมหาปรินิพพานสูตรว่า “โย โว อานนท มยา ธมโม จ วินโย จ เทสิโต ปญฺญุตโต โส โว มมจฺเจน สตถา” มีความหมายว่า “ดูก่อนอานนท เมื่อเราล่วงลับแล้วพระธรรมและพระวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วจะเป็นครูของพวกเขา”^{๑๕} พุทธพจน์นี้ถือเป็นหัวใจสำคัญของคณะสงฆ์เถรวาท ที่ใช้เป็นหลักการสืบทอดพระธรรมวินัยต่อมาอย่างเคร่งครัด (คณะสงฆ์เถรวาทมีมติไม่ไถ่ถอนสิกขาบทเล็กน้อย)

ต่อมามีความขัดแย้งในข้อปฏิบัติของพวกภิกษุชาววัชชีบุตร ที่ปรารภวัตร ๑๐ ประการ ทำให้เกิดการสังคายนาครั้งที่ ๒ โดยพระยสะเป็นประธาน พระเรวตะเป็นผู้ถาม พระสัพพกามี เป็น

^๙ ที.มหา. (ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๔.

^{๑๐} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑/๑.

^{๑๑} ขุ.อป. (ไทย) ๒๔/๘/๔๑.

^{๑๒} อ.จ.เอกก. (ไทย) ๒๐/๒๑๙/๒๙.

^{๑๓} วิ.ป. (บาลี) ๘/๓/๔.

^{๑๔} วิ.จ. (ไทย) ๗/๖๑๘/๓๐๕.

^{๑๕} ที.มหา. (ไทย) ๑๐/๑๔๑/๑๗๘.

ผู้ตอบปัญหาพระวินัย จะเห็นได้ว่าการสังคายนาครั้งนี้มีมูลเหตุสำคัญคือ การตีความและวินัจฉัยพระธรรมวินัยที่แตกต่างกัน สำนักพระวินัยธรรมจึงมีบทบาทในฐานะสำนักของผู้ที่ดำรงรักษาแบบฉบับดั้งเดิมตามพระวินัย (เถรวาท หรือวินัยวาท)^{๑๖} สำหรับการสังคายนาครั้งที่ ๓ เกิดขึ้นเนื่องจากนักบวชศาสนาอื่นมาปลอมบวช ภายหลังจากการสังคายนาทำให้มีการเผยแพร่พุทธศาสนาไปยังดินแดนต่าง ๆ รวม ๙ สาย ในสายที่ไปยังประเทศศรีลังกา (เกาะตัมปปณณิ) ประกอบด้วยพระเถระของสำนักพระวินัยธรรม ได้แก่พระมหินทะ พระอัญญาธิยะ พระอุตตติยะ พระสัมพะละ พระภัททะ เป็นต้น มาจากชมพูทวีป ท่านเหล่านี้ได้สอนพระวินัยปิฎกให้แก่พระอรหันต์ พระติสสทัตตะ พระกาฬสมณะ พระทีฆะ เป็นพระวินัยในสายพระอุบาลีนั้นมีการสืบช่วงต่อ ๆ กันตามลำดับ สำนักพระอุบาลีหรือสำนักพระวินัยธรรมนี้มีบทบาทสำคัญในฐานะคณะสงฆ์ผู้รักษาพระวินัยจึงถือเป็นเอกลักษณ์สำคัญของคณะสงฆ์เถรวาท เพราะเหตุแห่งการยึดถือและปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด

๒.๑.๑ ความหมายของพระวินัย

คำว่า วินัย นั้นมาจากศัพท์ วิ+นึ วิ แปลว่า วิเศษ ส่วน นี แปลว่า นำไป เมื่อนำมารวมกันเข้าจึงได้ความหมายตามรูปศัพท์ว่า การนำไปให้วิเศษ คือการที่วินัยนั้นสามารถทำให้คนมีชีวิตที่ดีงามยิ่งขึ้น และทำให้กิจการต่างๆ ดำเนินไปด้วยดี เป็นความหมายทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและสังคม เป็นได้ทั้งกฎหมายในเชิงการปกครอง^{๑๗} จะเห็นว่าการให้ความหมายเช่นนี้เป็นทำให้ความหมายในมิติของภาพรวม ซึ่งมุ่งอธิบายให้เห็นกรอบของวินัยในแง่ของกฎหมายและการปกครอง ซึ่งหากมองในรายละเอียดก็จะพบว่าเฉพาะคำว่าวินัยนั้นมีความหมายค่อนข้างหลากหลาย แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะนัยที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายและการปกครอง หรือรูปแบบสำหรับการฝึกปฏิบัติของสมาชิกในสังคม เพื่อความผาสุกแก่สังคม เท่านั้น

วินัย ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ หมายถึง ระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ ข้อปฏิบัติ เช่น วินัยทหาร สิกขาบทของพระสงฆ์^{๑๘} คำว่า “วินัย” ที่นำมาใช้ในพระพุทธศาสนาช่วงต้น หมายถึง พุทธบัญญัติเกี่ยวกับระเบียบปฏิบัติขนบธรรมเนียมประเพณีวิถีชีวิตและวิถีดำเนินกิจการหน้าที่ของภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์ ดังปรากฏในพระวินัยปิฎกซึ่งเป็นหนึ่งในสามของพระไตรปิฎก ประกอบด้วย ๕ คัมภีร์คือ ๑) คัมภีร์มหาวิงค์ ว่าด้วยวินัยที่สำคัญซึ่งเป็นพุทธบัญญัติบังคับแก่พระสงฆ์คล้ายกับประมวลกฎหมายคือ สิกขาบท ๒๒๗ ข้อ ประกอบด้วย ปาราชิก ๔ สังฆาทิเสส ๑๓ อนัตย ๒ นิสสัคคียปาจิตตีย์ ๓๐ ปาจิตตีย์ ๙๒ ปฎิเทศนียะ ๔ เสดิยวัตร ๗๕ และอภิกษณสมณะ ๗ ๒) คัมภีร์ภิกษุณีวิงค์ ว่าด้วยวินัยที่สำคัญซึ่งเป็นพุทธบัญญัติบังคับแก่ภิกษุณี คือ สิกขาบท ๓๑๑ ข้อ ๓) คัมภีร์มหาวรรค ว่าด้วยพุทธประวัติและสังฆกรรม เช่นเรื่องบรรพชาอุปสมบท อุโบสถเรื่องจำพรรษา ๔) คัมภีร์จุลวรรค ว่าด้วยหลักปฏิบัติเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อย

^{๑๖} วิ.จ. (ไทย) ๗/๖๒๔/๓๒๗.

^{๑๗} วิ.ป. (ไทย) ๘/๓/๔.

^{๑๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), นิติศาสตร์เชิงพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๕๓), หน้า ๓๙-๔๐.

^{๑๙} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คพับลิเคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐๗๗.

ทางการปกครองสงฆ์ เช่น การลงนิคหกรรม ๕) คัมภีร์บริวารเป็นคัมภีร์ที่อธิบายย้อนไปสรุปบทวนสาระสำคัญของพระวินัยเชิงขยายความ^{๒๐} ต่อมาได้มีความหมายของคำว่า “วินัย” มิใช่เป็นเพียงพุทธบัญญัติเกี่ยวกับระเบียบปฏิบัติขนบธรรมเนียมประเพณีวิถีชีวิตและวิธีดำเนินงานที่ของภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์เท่านั้น แต่ยังสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการจัดระเบียบ ความประพฤติความเป็นอยู่ของคน และกิจกรรมของหมู่ชนที่นอกเหนือไปจากภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์ได้อีกด้วย ดังนั้นความหมายของวินัยจึงมีอยู่ ๒ อย่างคือ

๑) การฝึกให้มีความประพฤติและความเป็นอยู่เป็นระเบียบแบบแผน หรือ การบังคับควบคุมตนให้อยู่ในระเบียบแบบแผน รวมทั้งการใช้ระเบียบแบบแผนต่าง ๆ เป็นเครื่องจัดระเบียบความประพฤติ ความเป็นอยู่ของคน และกิจกรรมของหมู่ชน

๒) ระเบียบแบบแผนกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่วางลงไว้เป็นหลักหรือเป็นมาตรฐานสำหรับใช้ฝึกคน หรือใช้บังคับควบคุมตน ตลอดจนเป็นเครื่องจัดระเบียบความประพฤติ ความเป็นอยู่ของคนและกิจการของหมู่ชนให้เรียบร้อยดีงาม^{๒๑}

พระวินัย เปรียบเหมือนด้ายร้อยดอกไม้ อันควบคุมดอกไม้ไว้ไม่ให้กระจัดกระจาย เพราะเหตุรักษาสงฆ์ให้ตั้งอยู่เป็นอันดี อีกอย่างหนึ่งคนที่บวชเป็นภิกษุจากสกุลต่าง ๆ สูงบ้าง กลางบ้าง ต่ำบ้าง มีพื้นเพต่างกันมาแต่เดิม มีน้ำใจต่างกัน หากจะไม่มีพระวินัยปกครอง หรือไม่ประพฤติตามพระวินัย จะเป็นหมู่ภิกษุที่เลวทรามไม่เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาและเลื่อมใส ถ้าต่างรูปประพฤติตามพระวินัยอยู่แล้ว จะเป็นหมู่ภิกษุที่ดี นำให้เกิดศรัทธาเลื่อมใส^{๒๒} พระวินัย แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน

๑) อาทิพรหมจริยกาสิกขา หมายถึง หลักการศึกษาอบรมในฝ่ายบัพัญญัติหรือข้อปฏิบัติอันเป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้เป็นพุทธอาณา (อำนาจปกครองของพระพุทธเจ้า หรืออำนาจปกครองฝ่ายพุทธจักร) เพื่อป้องกันความประพฤติเสียหายของพระภิกษุและวางโทษผู้ล่วงละเมิด โดยปรับอาบัติสถานหนักบ้าง เบาบ้าง ตามสมควรแก่ความผิด และให้พระสงฆ์สวดทุกครั้งเดือน เรียกว่า “พระปาฏิโมกข์”

การละเมิดพระวินัยเรียกว่า อาบัติ โดยที่ลักษณะอาการที่พระสงฆ์กระทำอาบัติมี ๖ อย่างคือ ๑) กระทำโดยไม่ละอาย ๒) กระทำโดยไม่รู้ว่สิ่งนั้นจะเป็นอาบัติ ๓) กระทำโดยสงสัย แต่ยังไม่ชั่งใจ ๔) กระทำโดยสำคัญว่าควร ในเรื่องที่ไม่ควร ๕) กระทำโดยสำคัญว่าไม่ควร ในเรื่องที่ควร ๖) กระทำโดยลืมสติ อย่างไรก็ตามพระสงฆ์ที่มีลักษณะ ๕ ประการต่อไปนี้จะไม่ต้องอาบัติคือ ๑) ผู้ไม่รู้ตัวหรือถูกบังคับ ๒) ผู้เป็นบ้า ๓) ผู้เป็นบ้าชั่วคราว หรือด้วยฤทธิ์ยา ๔) ผู้เจ็บทรมาณหนัก จนไม่รู้ตัว ๕) ผู้เป็นต้นบัญญัติ พระพุทธเจ้าทรงกำหนดโทษสำหรับผู้ละเมิดพระวินัยเรียกว่า ปรับอาบัติ แบ่งเป็น ๒ ประเภทคือ ๑) ครุกาบัติ หมายถึงอาบัติหนัก อาบัติที่มีโทษร้ายแรง คือ อาบัติปาราชิก เป็นอาบัติขั้นสูงสุดของพระสงฆ์ ทำให้ขาดจากการเป็นพระสงฆ์ทันที ไม่ว่าจะมิผู้รู้เห็นหรือไม่ประกอบด้วย เสพเมถุน ถู้อาหารที่เจ้าของไม่ได้ให้มาเป็นของตน ชำม่นุชย์ าวดอุตริมนุสสรรม

^{๒๐} ประสาร ทองภักดี, *กฎหมายมหาชนตามแนวพุทธศาสตร์*, หน้า ๘๗ – ๘๙.

^{๒๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *พุทธธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๔๔๙-๔๕๐.

^{๒๒} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, *วินัยมุข เล่ม ๑*, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๘-๙.

และอบัติสังฆาทิเสส เป็นอบัติหนักรองมาจากปาราชิก สามารถปลงอบัติได้ด้วยการอยู่ปริวาสกรรม ๒) ลหุกาบัติ หมายถึงอบัติเบา คือ อบัติถุลลัจจัย อบัติปาจิตตีย์ อบัติปาฏิเทสนียะ อบัติทุกกฏ อบัติพุทฺถาสิต เป็นความผิดที่ปลงอบัติได้ เพียงสำรวมควบคุมสติ และร่วมเข้าพิธีปลงอบัติของสงฆ์ที่มักทำในวันโกน

๒) อภิสมาจาริกาสิกขา หมายถึง หลักการศึกษาอบรมในฝ่ายขนบธรรมเนียมเกี่ยวกับมารยาท และความประพฤติความเป็นอยู่อันดีงามของพระภิกษุ อันนำมาซึ่งความเคารพศรัทธาเลื่อมใสของพุทธศาสนิกชน

มาตรการการแก้ไขเมื่อมีการละเมิดพระวินัยทั้งอาทิพรหมจริยิกาสิกขา และอภิสมาจาริกาสิกขาประกอบด้วย ๒ วิธีคือ วิธีระงับอธิกรณ์ และวิธีทำสามัคคีอุโบสถ

วิธีระงับอธิกรณ์ โดยที่อธิกรณ์แบ่งออกเป็น ๔ ประเภทคือ ๑) วิวาหาธิกรณ์ หมายถึงการโต้แย้งกันเกี่ยวกับพระธรรมวินัยว่าอะไรผิด อะไรถูก ๒) อนุวมาธิกรณ์ หมายถึง การโจทก์ฟ้องกันด้วยอบัตินั้นๆ ๓) อาปัตตธาธิกรณ์ หมายถึง การอบัติที่เป็นวุฏฐานคามินี (อบัติที่ต่ำลงมากกว่าอบัติสังฆาทิเสส) ซึ่งจะต้องทำคืนคือทำให้พ้นโทษ ๔) กิจจาธิกรณ์ หมายถึง กิจอันจะต้องพึงทำในที่ประชุมสงฆ์ เช่น การอุปสมบท เนื่องจากการเกิดอธิกรณ์ย่อมนำมาซึ่งความแตกแยก พระพุทธเจ้าทรงประธานวิธีระงับอธิกรณ์ไว้ ๗ วิธี เรียกว่า “อธิกรณสมณะ” คือ ๑) สัมมุขาวินัย ระเบียบต่อหน้า ๒) สติวินัย ยกเอาสติเป็นหลักวินิจฉัย ๓) อมูหะวินัย กรณีกระทำผิดขณะวิกลจริต ๔) ปฎิญาตกรณะ ปรับอบัติตามที่รับผิด ๕) เยภุยยสิกา ถือเอาเสียงข้างมาก ๖) ตัสสปาปินสิกา วิธีเพิ่มโทษ ๗) ตินวัตถารกวินัย วิธีประนีประนอม มาตรการการลงโทษทางพระวินัยตามพุทธบัญญัติแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะคือ การปรับอบัติ และการลงนิคหกรรม

กล่าวโดยสรุปว่าพระวินัย คือกฎหมายที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้นเพื่อป้องกันการละเมิดและการกระทำผิดในครั้งต่อไปของพระภิกษุ มีความสำคัญสำหรับปฏิบัติฝึกหัดอบรมพระสงฆ์ผู้ที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา เพราะผู้เข้ามาบวชนั้นมาจากต่างตระกูล ต่างชนชั้น ต่างอัยาศัยต่างจิตต่างใจ หากไม่มีพระวินัยเป็นหลักเพื่อกำกับดูแลพฤติกรรม ความประพฤติให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ก็จะสับสนวุ่นวายไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใสศรัทธา แต่ถ้าพระสงฆ์ประพฤติปฏิบัติตามพระวินัย ก็จะเป็นพระสงฆ์งดงาม นำมาซึ่งความเลื่อมใสศรัทธา และทำให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ยืนนาน เปรียบเหมือนดอกไม้บานาชนิดถูกร้อยไว้ด้วยด้ายจึงไม่แตกแยกกระจัดกระจายทั้งยังคุ้มกันเข้าเป็นพวงมาลัยที่สวยงาม พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยในกรณีที่พระสงฆ์กระทำผิดที่เป็นสาเหตุให้พระพุทธศาสนาหมัวหมอง ทำให้ชาวพุทธขาดศรัทธาที่จะทำนุบำรุง และขาดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา จึงทรงบัญญัติข้อห้ามไว้เพื่อป้องกันพระสงฆ์รูปอื่นที่จะละเมิดและกระทำผิดในอนาคตเช่นนั้นอีก พระองค์จะไม่ทรงบัญญัติพระวินัยขึ้นบังคับก่อนเหตุการณ์จะเกิดขึ้น จะบัญญัติพระวินัยเพื่อลงโทษหลังกระทำผิดแล้ว เพื่อไม่ให้พระสงฆ์รูปอื่นยึดถือเป็นแบบอย่างในการกระทำผิดต่อไป แต่ในยุคต่อมา จนถึงยุคปัจจุบัน การจะควบคุมพระสงฆ์ สามเณรที่ละเมิดพระวินัย โดยอาศัยพระวินัยอย่างเดียวมาควบคุมลงโทษคงไม่เพียงพอ จะต้องอาศัยกฎหมายของบ้านเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กฎหมายปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๓๕ มาควบคุมพฤติกรรมของพระภิกษุที่ละเมิดพระวินัยและกฎหมายต่อไป

๒.๑.๒ ความสำคัญของพระวินัย

พระวินัยเป็นเครื่องมือที่พระสงฆ์ใช้ในการปกครอง เพื่อให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ประเด็นสำคัญคือ พระวินัยทำให้ชีวิตและสังคมมีระเบียบ และมีโอกาสดีขึ้นสามารถดำเนินชีวิตได้ โดยสะดวก ดำเนินกิจการได้ดี ชีวิตและสังคมที่ไม่มีระเบียบวินัยก็จะสูญเสียโอกาสในการดำเนินชีวิต และทำกิจกรรมของสังคมให้เป็นไปด้วยดี ตลอดจนทำให้มีการพัฒนาที่ได้ผลดี^{๒๓} ถ้าไม่มีวินัยเป็นฐาน แล้วการกระทำการต่างๆ ก็จะเป็นไปด้วยความยากลำบาก ดังนั้นสงฆ์ที่ดีก็ต้องมีกติกาคือวินัย และคนในสังคมนั้นก็ต้องรักษากติการ่วมกัน^{๒๔} จะเห็นได้ว่าวินัยนั้นมีความสำคัญในด้านของการยึดโยง และสร้างแบบแผนสังคมให้มีระเบียบหรือกฎเกณฑ์ในอันจะนำไปสู่การดำเนินชีวิตที่ดีและประสบความสำเร็จ ความสำคัญของพระวินัยตามวัตถุประสงค์ของการบัญญัติสิกขาบท มีความมุ่งหมายที่จะวางให้เป็นกรอบที่ชัดเจนสำหรับการประพฤติพรหมจรรย์ ขณะเดียวกันก็เป็นหลักสำคัญที่ยึดถือ สำหรับการปฏิบัติขัตติยา สืบทอดมาตามหลักพระวินัยดั้งเดิม เพื่อการรักษาจริยาวัตรอันงดงามของพระสงฆ์

พระวินัยเป็นข้อกำหนดสำคัญที่ทำให้พระสงฆ์ประพฤติปฏิบัติชอบ ถูกต้องตามกรอบแห่งพระวินัย ในการปฏิบัติตามอริยมรรค ยังผลให้เกิดความหมดจดจากกิเลสทั้งปวงตามแนวทางแห่งพรหมจรรย์ เพื่อการบรรลุพระนิพพานอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา ทั้งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับพระธรรมและการประพฤติพรหมจรรย์ อันเป็นกระบวนการฝึกฝนขัดเกลาพฤติกรรมทางกายและทางวาจา พระพุทธเจ้ามิได้ทรงริบร่อนในอันที่จะบัญญัติพระวินัย เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะการปกครองสงฆ์เป็นเรื่องละเอียดอ่อน ถ้าริบบัญญัติโดยไม่มุลเหตุรองรับก็จะทำให้เกิดการต่อต้านได้ ดังปรากฏในวิสัยขนาที่พระนาคเสนมิตต่อพระยามิลินท์ว่า...

“พระตถาคตเจ้าได้เล็งเห็นว่า ถ้าจักบัญญัติสิกขาบทลงไว้ให้ครบทีเดียว มหาชนก็จักร้อนใจว่า ในศาสนานี้มีสิ่งที่จะต้องรักษาอยู่มาก เป็นการยากที่จะบรรพชาในศาสนาพระสมณโคดม ถึงพวกอยากบรรพชาก็จักไม่บรรพชา ทั้งจักไม่มีผู้เชื่อฟังถ้อยคำของเรา พวกที่ไม่เชื่อฟังถ้อยคำของเรา ก็จักไปเกิดในอบาย เมื่อมีเรื่องเกิดขึ้นแล้ว มีความเสียหายปรากฏขึ้นแล้ว เราจึงจะบัญญัติสิกขาบท พระตถาคตเจ้า ทรงเห็นอย่างนี้ จึงไม่ทรงบัญญัติสิกขาบทไว้ล่วงหน้าทีเดียว” และพระยามิลินท์ ทรงรับโดยดุษฎีว่า เป็นอันพระตถาคตเจ้าทรงเล็งเห็นเรื่องนี้ได้ดีแล้ว ถ้ามีผู้ใดได้ยินได้ฟังว่า มีสิ่งที่จะต้องรักษาในพระพุทธศาสนาอยู่มาก ก็จักสะดุ้งกลัว จักไม่มีผู้บรรพชา”^{๒๕}

ด้วยเหตุนี้พระพุทธองค์จึงทรงรอคอยเวลา จนในที่สุดเมื่อมีเหตุกรณีอันเหมาะสมจึงได้บัญญัติพระวินัยขึ้น วัตถุประสงค์ในการบัญญัติวินัย ๑๐ (เหตุผลที่พระพุทธเจ้าทรงปรารถนาหรือประโยชน์ที่ทรงประสงค์ ในการทรงบัญญัติสิกขาบทแก่พระสงฆ์^{๒๖}

^{๒๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *วินัยเรื่องใหญ่กว่าที่คิด*, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๘), หน้า ๑๕.

^{๒๔} พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), *การสร้างสรรคประชาธิปไตย*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๑๐๗-๑๐๘.

^{๒๕} พระธรรมมหาวิธานวัตร, *มิลินทปัญหา ฉบับพร้อมด้วยรรถกถา* ฎีกา, (พระนคร : โรงพิมพ์ลูก ส.ธรรมภักดี, ๒๕๑๑), หน้า ๓๓๙.

^{๒๖} วิ.ม. (ไทย) ๑/๒๐/๓๗ , *อง.ทสก.* (ไทย) ๒๔/๓๑/๗๔.

๑) ว่าด้วยประโยชน์แก่สงฆ์หรือส่วนรวม

๑. สงฆ์สมุญจทาย (เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ คือเพื่อความเรียบร้อยดีงามแห่งสงฆ์ ซึ่งได้ทรงชี้แจงให้มองเห็นคุณโทษแห่งความประพฤตินั้นๆ ชัดเจนแล้ว จึงทรงบัญญัติสิกขาบทขึ้นไว้โดยความเห็นร่วมกัน)

๒. สงฆ์ฆาตทาย (เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์)

๒) ว่าด้วยประโยชน์แก่บุคคล

๓. ทูมมงฺกุนิ ปุคฺคลานิ นิคฺคทาย (เพื่อข่มบุคคลผู้เก๋อยาก คือ เพื่อกำราบคนผู้ด้านประพฤติทราม)

๔. เปสฺลานิ ภิกฺขุณิ ผาสฺวิหาราย (เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลดีงาม)

๓) ว่าด้วยประโยชน์แก่ความบริสุทธิ์ หรือแก่ชีวิต ทั้งทางกายและทางใจ

๕. ทิฏฐธมฺมิกานิ อาสวานิ สํวราย (เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในปัจจุบัน คือ เพื่อระงับปิดทางความเสื่อมเสีย ความทุกข์ ความเดือดร้อน ที่จะมีในปัจจุบัน)

๖. สมปรายิกานิ อาสวานิ ปฏิฆาตทาย (เพื่อบำบัดอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในอนาคต คือ เพื่อแก้ไขให้เกิดความเสื่อมเสีย ความทุกข์ความเดือดร้อน ที่จะมีมาในภายหน้าหรือภพ)

๔) ว่าด้วยประโยชน์แก่ประชาชน

๗. อปฺปสนฺนานิ ปสาทาย (เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส)

๘. ปสนฺนานิ ภิชฺยโยภาวาย (เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของชุมชนที่เลื่อมใส)

๕) ว่าด้วยประโยชน์แก่พระศาสนา

๙. สทฺธมฺมภูตฺติยา (เพื่อความตั้งมั่นแห่ง)

๑๐. วินยานุคฺคทาย (เพื่ออนุเคราะห์วินัย คือ ทำให้มีบทบัญญัติสำหรับใช้เป็นหลักเกณฑ์จัดระเบียบของหมู่ สนับสนุนความมีวินัยให้หนักแน่นมั่นคง

พระวินัยนอกจากจะส่งผลต่อหมู่สงฆ์แล้ว ยังส่งผลแก่ผู้ประพฤติตามพระวินัย ในส่วนบุคคลและความสัมพันธ์กับส่วนรวม ดังผลที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของผู้ปฏิบัติมี ๓ ประการ^{๒๗} ดังนี้

๑) ความไม่เดือดร้อนใจ เรียกว่า วิปปฏิสสาร

๒) ความแช่มชื่น เพราะรู้สึกว่า ตนประพฤติงาม จะไม่ถูกลงโทษ

๓) การสมาคมกับภิกษุผู้มีศีลได้อย่างอาจหาญ ไม่สะทกสะท้าน

การประพฤติตามพระวินัยในส่วนของบุคคลไม่ว่าจะเป็น ภิกษุ ภิกษุณี สามเณรอุบาสก และอุบาสิกา มีขอบเขตครอบคลุมความประพฤติ หรือพฤติกรรมทางกายและทางวาจา นอกจากนี้ยังได้แสดงถึง สิ่งที่เกิดขึ้นทางใจอันเป็นผลมาจากการปฏิบัติทั้งผิดพลาดและถูกต้อง ตามหลักพระวินัย ได้แก่ ความเดือดร้อนใจใน (วิปปฏิสสาร) ความแช่มชื่น หรือความอาจหาญ เป็นต้น อนึ่ง การบัญญัติพระวินัยส่วนในการป้องกันยับยั้ง พฤติกรรมต่าง ๆ ที่ไม่เหมาะสมของหมู่สงฆ์^{๒๘} ดังนี้

๑) เพื่อป้องกันไม่ให้เป็นคนเหี้ยมโหด เช่น การลัก การฆ่ามนุษย์ เป็นต้น

^{๒๗} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, อธิบายพระวินัยสำหรับนักรธรรมชั้นตรี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๗๕.

^{๒๘} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, แนวพระดำริทางคณะสงฆ์ในพระมหาสมณศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๑๙.

๒) เพื่อป้องกันการหลอกลวงโลกเลี้ยงชีพ เช่น อวดอุตริมนุสสรธรรม คือ อวด มรรคผล นิพพาน เพื่อหวังลาภสักการะและชื่อเสียงของตน

๓) เพื่อป้องกันไม่ให้เป็นคนดुर้าย เช่น ไม่ให้ด่ากัน ตีกัน เป็นต้น

๔) เพื่อป้องกันไม่ให้เป็นคนประพฤติเลวทราม เช่น ห้ามพูดปด พูดส่อเสียด

๕) เพื่อป้องกันความประพฤติเสียหายที่ไม่เหมาะสมกับสมณะ

๖) เพื่อป้องกันการเล่นชุกชน เช่น ห้ามคึกคะนอง ห้ามหยอกล้อ เป็นต้น

๗) เพื่ออนุโลมความนิยมในกาลนั้น

๘) เพื่อรักษารธรรมนิยมประเพณีของหมู่คณะ

กล่าวโดยสรุปว่าความสำคัญของพระวินัย คือมุ่งหมายเพื่อประโยชน์ ความดีงาม ความผาสุก ถือเป็นประโยชน์ในส่วนของบุคคลและหมู่พระสงฆ์ รวมถึงพุทธศาสนิกชน ผู้มีความเลื่อมใส และผู้ที่ยังไม่เลื่อมใส อาจกล่าวได้ว่า พระวินัยนี้เป็นไปเพื่อประโยชน์โดยรวมของพุทธศาสนา ทั้งในหมู่เลื่อมใสศรัทธา ผู้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย อันจะนำไปสู่การบรรลุมรรคผลนิพพาน คือ ก่อประโยชน์เกื้อกูลทั้งสองฝ่าย

๒.๑.๓ ประเภทของพระวินัย

เมื่อพูดถึงคำว่าพระวินัยก็มักจะเข้าใจกันไปว่าเป็นวินัยเฉพาะของภิกษุเท่านั้น แต่ความจริงแล้วพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติวินัยไว้สำหรับคน ๒ ประเภท คือ

๑) อนาคาริกวินัย ได้แก่วินัยของผู้ไม่ครองเรือน คือ วินัยของพระภิกษุภิกษุณี และสามเณร สามเณรี

๒) อากาเรยวินัย ได้แก่วินัยของผู้ที่ครองเรือน คือ ชาวบ้านโดยทั่วไป ซึ่งจะต้องมีวินัยที่เหมาะสมกับวิถีชีวิต ซึ่งได้แก่ อกุศลกรรมบถ ๑๐ ซึ่งย่อส่วนได้เป็น ๓ ส่วน คือ กายสุจริต วาจาสุจริต และมโนสุจริต นอกจากนั้นก็ยังมีวินัยพื้นฐานของชาวบ้านได้แก่ ศีล ๕ และอุโบสถศีลหรือศีล ๘ ซึ่งมีไว้สำหรับเปิดโอกาสให้ผู้ที่ต้องการประพฤติธรรมในขณะที่ตนเองมีวิถีชีวิตแบบชาวบ้าน

จะเห็นว่าวินัยทั้ง ๒ ประเภทนั้น จัดเป็นกรอบแห่งการประพฤติให้เป็นไปตามครรลองที่พึงมีพึงเป็นของมนุษย์ ซึ่งอยู่ในฐานะที่แตกต่างกัน แต่เมื่อมาอาศัยอยู่ร่วมกันในสังคมก็จะสามารถเรียนรู้ศึกษาให้เหมาะสมตามฐานะและบทบาทที่ตนเองได้รับอยู่ ซึ่งพระพุทธองค์ทรงทราบ และได้ทรงมีพุทธบัญญัติให้ชาวพุทธนำไปปฏิบัติให้เหมาะสมตามสมควร วินัยประกอบด้วย ๒ ประเภทใหญ่ คือ วินัยของคฤหัสถ์เรียกว่า “อากาเรยวินัย” และวินัยของบรรพชิตเรียกว่า “อนาคาริกวินัย” คำว่าวินัย สำหรับบรรพชิตมีความหมายครอบคลุมเรื่องเกี่ยวกับความเป็นอยู่ด้านนอกของพระภิกษุทั้งหมด เริ่มตั้งแต่การกำหนดคุณสมบัติ สิทธิ หน้าที่ วิธีรับและวิธีฝึกอบรมสมาชิกใหม่ เป็นต้น การที่พระวินัยเครื่องมือที่พระสงฆ์ใช้ในการปกครอง เพื่อให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย เปิดโอกาสให้พระสงฆ์ในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข มีโอกาสพัฒนาตนเองให้บรรลุเป้าหมายถึงมรรคผลนิพพาน จะมองเห็นได้ว่าวินัยนั้นมีทั้งข้อดีและข้อที่ควรคำนึงอยู่ พระวินัยเป็นสิ่งที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติจากเหตุอันเป็นต้นบัญญัติ มีผลบังคับใช้อยู่โดยไม่จำกัดกาล เมื่อมีข้อยุ่งยากก็สามารถที่จะบัญญัติเพิ่มเติมได้โดยไม่ให้ลบล้างพระวินัยข้อเดิม ซึ่งจะแตกต่างจากกฎหมายโดยทั่วไปที่เห็นว่าถ้า

กฎหมายเก่าบัญญัติไว้อย่างไรแล้ว เมื่อมีกฎหมายใหม่ขึ้นมาหากขัดแย้งกับกฎหมายเก่าก็ถือว่ากฎหมายใหม่เป็นข้อยุติ ซึ่งประเด็นนี้ย่อมแตกต่างจากพระวินัยอย่างเห็นได้ชัด^{๒๙}

๒.๑.๔ วิธีการบัญญัติพระวินัยในสังคมสงฆ์

ในระยะแรกหลังจากที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้^{๓๐} พระองค์ทรงใช้ธรรมะที่ทรงค้นพบนั้นเป็นหลักในการปกครอง แม้เมื่อที่จำนวนพระภิกษุสงฆ์เพิ่มมากขึ้นแล้วก็ยังไม่มีการบัญญัติพระวินัยเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะยังไม่มีปฐมเหตุอันเป็นต้นเหตุแห่งการบัญญัติสิกขาบทเกิดขึ้น แม้พระสารีบุตรซึ่งเป็นพระธรรมเสนาบดี จะทูลขอให้ทรงบัญญัติพระวินัย พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ไม่ทรงอนุญาตโดยทรงให้เหตุผลว่า พระองค์จะไม่บัญญัติสิกขาบท ถ้ายังไม่เกิดเหตุการณ์ที่เป็นตัวอย่างของความไม่เหมาะสมหรือที่ทำให้เกิดความขุ่นใจ (อาสวัญญานิชธรรม) เกิดขึ้น แต่ถ้าเมื่อใดมีปฐมเหตุที่ไม่เหมาะสมเกิดขึ้นพระองค์จึงจะยกปาติโมกข์ขึ้นแสดงเพื่อขจัดธรรมเหล่านั้น^{๓๑}

กระทั่งต่อมาเมื่อมีปฐมเหตุ ในช่วงพรรษาที่ ๒๐ หลังจากตรัสรู้ เกิดการเสพเมถุนระหว่างพระสุทินกับอดีตภรรยา พระพุทธองค์จึงปรารภเรื่องการบัญญัติพระวินัยขึ้น โดยได้ทรงบัญญัติสิกขาบทจากเหตุการณ์นั้นเป็นปฐมปาราชิก ปาราชิกเป็นเหตุที่ทำให้ขาดจากการเป็นพระภิกษุ ซึ่งถือว่าเป็นโทษสูงสุดในพระวินัย การบัญญัติพระวินัยในครั้งแรกนั้นทรงปรารภว่าการบัญญัติพระวินัยนั้นย่อมมีเหตุ ๕ ประการ คือ ๑) สังคมสงฆ์ก่อตั้งมาเป็นเวลาที่ยาวนานพอสมควร ๒) สังคมสงฆ์ขยายใหญ่ขึ้น ๓) มีลาภสักการะมากขึ้น ๔) มีผู้ทรงความรู้หลากหลาย (เพื่อป้องกันมิให้เกิดความฟุ้งซ่านด้านความคิด) ๕) มีเหตุการณ์อันเป็นเหตุเสื่อมเสีย^{๓๒}

ในการบัญญัติพระวินัยนั้นพระพุทธองค์ทรงดำเนินการตามลำดับ คือ เมื่อมีเรื่องเกิดขึ้นก็ทรงสั่งให้ประชุมสงฆ์ จากนั้นก็ทรงสอบถามเรื่องที่เกิดขึ้น เมื่อทราบข้อเท็จจริงก็ทรงดำหนิ พร้อมกับชี้โทษของการกระทำนั้น จากนั้นทรงแสดงข้อดีหรืออานิสงส์ของการสำรวมระวัง ครั้นแล้วก็ทรงบัญญัติให้มีการสวดประกาศให้ภิกษุถือปฏิบัติตามนั้น จะเห็นว่ากระบวนการในการบัญญัติวินัยนั้น พระองค์ทรงกระทำ ๑) ต่อหน้าพระภิกษุผู้กระทำผิด ๒) ต่อหน้าที่ประชุมสงฆ์ ๓) เป็นเรื่องที่เปิดเผยจริงจึงเป็นสาระแก่ภิกษุสงฆ์ทั้งปวง ซึ่งเป็นตัวอย่างกระบวนการพิจารณาที่ก่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ผู้ต้องหาอย่างยิ่ง

บัญญัติพระวินัยของพระพุทธเจ้านั้น แตกต่างจากการบัญญัติกฎหมายของทางบ้านเมือง กล่าวคือ เมื่อเหตุเกิดขึ้นแล้วพระองค์จึงทรงบัญญัติพระวินัยในท่ามกลางสงฆ์ ประกอบด้วย ๑) พร้อมหน้าสงฆ์ ๒) พร้อมหน้าวัตถุ ๓) พร้อมหน้าธรรม ๔) พร้อมหน้าบุคคล โดยที่เจตนารมณ์ของการบัญญัติ พระวินัย ก็ไม่แตกต่างไปจากบัญญัติกฎหมายของทางบ้านเมืองแต่อย่างใด^{๓๒}

พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติพระวินัยขึ้นไว้ล่วงหน้าก่อนจะมีกรณี (อภิกรณี) เกิดขึ้นจะทรงบัญญัติต่อเมื่อมีคดีเกิดขึ้นแล้ว เช่น เมื่อจะทรงบัญญัติอาบัติปาราสิกขาบทที่ ๓ (ตติยปาราชิกกัณฑ์)

^{๒๙} อ่างแล้ว, ประสาร ทองภักดี, กฎหมายมหาชนตามแนวทางพุทธศาสตร์, หน้า ๙๑-๙๒.

^{๓๐} วิ.มทา. (ไทย) ๑/๒๑/๑๓.

^{๓๑} ดูรายละเอียดใน วิ.มทา. (ไทย) ๑/๒๑/๑๓-๑๔.

^{๓๒} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, รามรายวิชาหลักสูตรนักธรรมชั้นตรี, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐), หน้า ๒๕.

ตามตัวอย่างเป็นการข้ามมนุษย์ธรรมดาซึ่งเป็นบุคคลอื่น แต่หากภิกษุฆ่าบิดามารดาพระอรหันต์ นอกจากจะต้องอาบัติปาราชิกขาดความเป็นภิกษุแล้ว เช่น พระเจ้าอชาตศัตรูฆ่าพระเจ้าพิมพิสารผู้เป็นพระราชบิดา สำหรับในสังคัมก็ได้รับการตีเตียน ได้รับการรังเกียจจากสังคัม ผู้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องรับโทษตามความผิดที่กระทำในพระพุทธานุชา มีช้อยกเว้นเรียกว่า อนาบัติ (คือ การไม่ต้องอาบัติ) สำหรับภิกษุผู้กระทำผิด เช่น ตัวอย่างภิกษุข้ามมนุษย์ หรือใช้ให้บุคคลอื่น มีภิกษุ ๖ ประเภทได้รับยกเว้นไม่ต้องรับโทษตามสิกขาบทนี้ (ตติยปาราชิก) คือ ๑) ภิกษุไม่รู้แต่ทำให้มนุษย์ตายโดยไม่เจตนา (อจินตกะ) ๒) ภิกษุไม่รู้มีความประสงค์จะทำให้มนุษย์ตาย (อจินตกะ) ๓) ภิกษุที่เป็นบ้า (เสียสติ) ๔) ภิกษุที่จิตฟุ้งซ่าน (เป็นบ้าไปชั่วขณะ) ๕) ภิกษุกระสับกระส่ายเพราะเวทนาจล้า (ไม่รู้สีกตัว) ๖) ภิกษุเป็นต้นบัญญัติ (อาทิกัมมิภิกษุ) อาบัติปาราชิกสิกขาบทที่ ๓ เรื่อง ภิกษุข้ามมนุษย์หรือใช้บุคคลอื่นข้ามมนุษย์ให้ตายนั้นต้องมีองค์ประกอบ ๕ ประการ คือ ๑) มนุษย์นั้นยังมีชีวิตอยู่ ๒) รู้ว่ามนุษย์นั้นยังมีชีวิตอยู่ ๓) มีเจตนาฆ่า (วรกเจตนา) ๔) ใช้ความพยายามในการฆ่า ๕) มนุษย์ผู้นั้นตายเพราะความพยายามนั้น

การบัญญัติพระวินัยนั้นมิได้มุ่งที่จะค้นหาผู้ผิดมาลงโทษ เหมือนกับปรัชญาของการบัญญัติกฎหมายที่มุ่งลงโทษคนผิด พระวินัยมุ่งที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการป้องกันการประพฤติดุจริตหรือใช้เป็นเกณฑ์ในการควบคุม ชัดเกล้าพฤติกรรมของพระภิกษุในสังฆมณฑลให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

๒.๓ ความหมายของศรัทธา

ศรัทธา (Saddhā) เขียนตามแบบภาษาสันสกฤต โดยที่คำภาษาบาลีเขียนรูปศัพท์ว่า “สทฺธา” ในภาษาไทยมีใช้ทั้งสองแบบ คือ สทฺธา กับ ศรัทธา แต่ที่นิยมใช้กันมาก คือเขียนแบบสันสกฤต มีความหมายถึง ความเชื่อและความรู้สึกซาบซึ้ง ซึ่งเกิดจากเหตุผลที่ตนมองเห็น เป็นความมั่นใจใน ๓ องค์ประกอบคือ ๑) มั่นใจว่าเป็นไปได้ ๒) มั่นใจว่ามีคุณค่า และ ๓) มั่นใจว่าสามารถพิสูจน์ให้เห็นจริง^{๓๓} นักปราชญ์ในทางพระพุทธศาสนาได้ให้ความหมายไว้ เช่น สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส^{๓๔} ทรงให้ความหมายว่า “เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ ความเชื่อที่ควรเชื่อ กอปรด้วยเหตุผล” ส่วนพุทธทาสภิกขุ^{๓๕} ให้ความหมายว่าโดยเฉพาะผู้ที่เชื่อในพุทธศาสนาจะเชื่อและศรัทธาในพระรัตนตรัยเป็นที่พึงเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม นรกสวรรค์ และความเชื่อในเรื่องนิพพาน ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในพุทธศาสนา ในขณะที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต)^{๓๖} ได้สรุปหลักของศรัทธาไว้ในหนังสือพุทธธรรมไว้ว่า ศรัทธาเป็นขั้นต้นสุดของกระบวนการพัฒนาปัญญา เกิดต่อเนื่องจากความรู้ที่เกิดขึ้นจากการรับรู้ และด้วยการเรียนรู้จากการกระทำลองผิดลองถูกเกิดเป็นความรู้ที่

^{๓๓} สุมน อมรวิวัฒน์, การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนัสสิการ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๐), หน้า ๖๔.

^{๓๔} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, สารานุกรมพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๔๗๐-๔๗๕.

^{๓๕} พุทธทาสภิกขุ, ใจความสำคัญแห่งคู่มือมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร: หจก. ภาพพิมพ์, ๒๕๓๓), หน้า ๕.

^{๓๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒), หน้า ๕๘๗-๕๘๙.

เกิดขึ้นจากการกำหนดได้หมายรู้หรือ สัญญา เมื่อความรู้พื้นฐานไม่เพียงพอ จึงต้องเรียนรู้และได้รับการสั่งสอน ผูกต่อบรมจากผู้อื่น เริ่มเกิดความพอใจที่จะศึกษา เกิดความเลื่อมใสผู้ที่ประสบการณ์สูงกว่า เกิดความเชื่อในเหตุผลของคำสอนนั้นๆ เกิดความพอใจ ความเลื่อมใส ความเชื่อนี้คือ ศรัทธา ศรัทธาที่ประสงค์ต้องเป็นความเชื่อ ความซาบซึ้งที่ต่อเนื่องด้วยเหตุผลเท่าที่ตนมองเห็น คือมั่นใจในตนเอง โดยเหตุผลว่าจุดหมายที่อยู่เบื้องหน้าเป็นไปได้ และควรค่าแก่การที่ตนจะดำเนินไปให้ถึง เป็นศรัทธาที่เร้าใจให้อยากพิสูจน์ความจริงของเหตุผล ซึ่งจะตรงข้ามกับศรัทธาที่เป็นอารมณ์ที่จะหยุดคิดหาเหตุผลต่อไป เพื่อควบคุมศรัทธาให้อยู่ในความหมายที่ถูกต้อง ธรรมหมวดใดก็ตามในพุทธธรรม ถ้ามีศรัทธาเป็นส่วนประกอบข้อหนึ่งแล้ว จะต้องปัญญาเป็นอีกข้อหนึ่งเสมอ เช่น อินทรีย์ ๕ คือ ธรรมที่ทำหน้าที่เป็นใหญ่ในอารมณ์มี ๕ ประการ ได้แก่ ๑) สัทธินทรีย์ คือ ความศรัทธาเป็นใหญ่ ๒) วิริยินทรีย์ คือ ความเพียรเป็นใหญ่ ๓) สตินทรีย์ คือ สติที่ระลึกไว้ในอารมณ์ปัจจุบันเป็นใหญ่ ๔) สมานินทรีย์ คือ การทำจิตให้เป็นสมาธิตั้งมั่นจดจ่ออยู่ในอารมณ์กรรมฐาน ๕) ปัญญินทรีย์ คือ ปัญญาทำหน้าที่เป็นใหญ่ด้วยการรู้แจ้ง

๒.๓.๑ ศรัทธาที่มีปรากฏตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

หลักศรัทธาที่พบในคัมภีร์พระพุทธศาสนา จัดได้ ๓ กลุ่มคือ ๑) ธรรมที่พึงมี พึ่งปฏิบัติ ได้แก่ ศรัทธา ๔ อุบาสกธรรม ๕ อารยวัฑฒิ ๕ ๒) ธรรมที่พึงปฏิบัติ ได้แก่ โภธิปกขยธรรม ลงในพละ ๕ และ อินทรีย์ ๕ ๓) ธรรมเพื่อดำเนินชีวิตให้งอกงาม บรรลุประโยชน์สุข ได้แก่ สัมปรายิกัตถสังวัตตนิกรธรรม ๔ เวสาร์ชกรณธรรม ๕ อริยทรัพย์ ๗

ธรรมที่พึงมี พึ่งปฏิบัติ ได้แก่

-ศรัทธา ๔^{๓๗} ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล ประกอบด้วย ๑) กัมมสัทธา เชื่อกรรมเชื่อกฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือเชื่อว่า เมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือจงใจทำทั้งรู้ ย่อมเป็นกรรม คือเป็นความชั่วความดีมีขึ้นในตน เป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป การกระทำไม่ว่างเปล่า และเชื่อว่าผลที่ต้องการ จะสำเร็จได้ด้วยการกระทำ มิใช่ด้วยอำนาจอนานหรืออนาคต ๒) วิปากสัทธา เชื่อวิปาก เชื่อผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือเชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วย่อมมีผล และผลต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว ๓) กัมมัสสกาตาสัทธา^{๓๘} เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของ จะต้องรับผิดชอบเสวยวิบาก เป็นไปตามกรรมของตน ๔) ตถาคตโพธิสัทธา^{๓๙} เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มั่นใจในองค์พระตถาคต ว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง ๙ ประการ ตรัสธรรม บัญญัติวินัยไว้ด้วยดี ทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์ คือเราทุกคนนี้ หากฝึกตนด้วยดีก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุด บริสุทธิหลุดพ้นได้ ดังที่พระองค์ทรงบำเพ็ญไว้

^{๓๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์การพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๔๐-๔๑.

^{๓๘} *ดูรายละเอียดใน อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๘๒๒/๔๔๓.*

^{๓๙} *ดูรายละเอียดใน อจ.สตตท. (ไทย) ๒๓/๔/๓.*

- อุบาสกธรรม ๕^{๕๐} ธรรมของอุบาสกที่ดีประกอบด้วย มีศรัทธา มีศีล ไม่ถ้อยมงคลตื่นข่าว เชื่อกกรรม ไม่เชื่อมงคลคือมุ่งหวังผลจากการกระทำ ไม่ใช่จากโชคกลางและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไม่แสวงหาเขต บุญนอกหลักพระพุทธศาสนา ขวดยขวยในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา

- อารยวัฑฒิ ๕^{๕๑} หลักความเจริญของอารยชน ประกอบด้วย ๑) ศรัทธา ความเชื่อ ความมั่นใจในพระรัตนตรัย ในหลักแห่งความจริง ความดี ความงามอันมีเหตุผล ๒) ศีล ความประพฤติดี มีวินัย เลี้ยงชีพสุจริต ๓) สุตตะ การเล่าเรียน สดับฟัง ศึกษาหาความรู้ ๔) จาคะ การเผื่อแผ่เสียสละเอื้อเฟื้อ มีน้ำใจช่วยเหลือ ๕) ปัญญา ความรอบรู้ รู้คิด รู้พิจารณา เข้าใจเหตุผล รู้จักโลกและชีวิตตามความเป็นจริง

ธรรมที่พึงปฏิบัติ ได้แก่ โปธิปักขิยธรรม คือ ธรรมอันเป็นฝักฝ่ายแห่งความตรัสรู้ มี ๓๗ ประการ พบว่า สัทธามีปรากฏอยู่ใน ๒ หมวด คือ อินทรีย์ ๕ และ พละ ๕^{๕๒} ดังมีรายละเอียด ดังนี้

อินทรีย์ ๕ คือ ธรรมที่ทำหน้าที่เป็นใหญ่ในอารมณ์ ประกอบด้วย ๑. สัทธินทรีย์ คือ ความศรัทธาเป็นใหญ่ ๒. วิริยินทรีย์ คือ ความเพียรเป็นใหญ่ ๓. สตินทรีย์ คือ สติที่ระลึกไว้ในอารมณ์ ปัจจุบันเป็นใหญ่ ๔. สมานินทรีย์ คือ การทำจิตให้เป็นสมาธิตั้งมั่นจดจ่ออยู่ในอารมณ์กรรมฐาน ๕. ปัญญินทรีย์ คือ ปัญญาทำหน้าที่เป็นใหญ่ด้วยการรู้แจ้ง^{๕๓}

พละ ๕ คือ ธรรมอันเป็นกำลังที่เกื้อหนุนแก่อริยมรรค ประกอบด้วย ๑. ศรัทธาพละ คือ ความเชื่อ เลื่อมใส ศรัทธาที่เป็นกำลังให้อดทน และเอาชนะธรรมอันเป็นข้าศึก เช่น ตัณหา ๒. วิริยะพละ คือ ความเพียรพยายาม เป็นกำลังให้ต่อสู้กับความขี้เกียจ ๓. สติพละ คือ ความระลึกได้ในอารมณ์ สติปัญญา อันจะเป็นกำลังให้ต้านทานความประมาทหลงเหลือ ๔. สมาธิพละ คือ ความตั้งมั่นจดจ่ออยู่ในอารมณ์กรรมฐาน ทำให้เกิดกำลังต่อสู้เอาชนะความฟุ้งซ่าน ๕. ปัญญาพละ คือ เป็นกำลังปัญญาที่เข้มแข็ง ซึ่งทำให้เอาชนะโมหะ คือความโง่ ความหลง^{๕๔} พละทั้ง ๕ นี้ เป็นหลักธรรมที่ผู้เจริญวิปัสสนาพึงรู้ว่า ศรัทธาต้องปรับให้สมดุลกับปัญญา วิริยะต้องปรับให้สมดุลกับสมาธิ ส่วนสติพึงเจริญให้มากเพราะช่วยในการเจริญธรรมทั้ง ๔ ประการดังกล่าว สำหรับพละธรรมนี้ จะพบว่ามาคู่กับอินทรีย์ ๕ คือ ศรัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมานินทรีย์ และ ปัญญินทรีย์

ธรรมเพื่อดำเนินชีวิตให้สงบงาม บรรลุประโยชน์สุข ได้แก่

- สัมปรายิกัตถสังวัตตนิกธรรม ๔ (ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์เบื้องหน้า) เพื่อเกื้อกูลแก่ภพหน้าเพื่อความสุขในชาติหน้า ประกอบด้วย

๑) ศรัทธาสัมปทา หมายถึง ความถึงพร้อมด้วยความเชื่อในพุทธคุณ ๙ ประการ และคุณ ๓ ประการของพระพุทธองค์ ได้แก่ พระปัญญาธิคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ ผู้ที่ตั้งมั่นในพระพุทธองค์อย่างไม่หวั่นไหวชื่อว่า เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา

^{๕๐} อ่างแก้ว, พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๘๘.

^{๕๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๒.

^{๕๒} ดูรายละเอียดใน วิสุทธิ. (ไทย) ๓/๓๒๘.

^{๕๓} ดูรายละเอียดใน ส.ม. (ไทย) ๑๙/๘๔๓ - ๙๐๐., ขุ.ป. (ไทย) ๓๑/๔๒๓ - ๔๖๓/๓๐๐ - ๓๔๔.

^{๕๔} ดูรายละเอียดใน ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๐/๒๕๒., อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๓/๑๑., อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๘๔๔/๔๖๒.

๒) ศิลสัมปทา หมายถึง ความถึงพร้อมด้วยศีล ข้อนี้เนื่องมาจากความเชื่อในองค์แห่ง พุทธคุณนั่นเอง เมื่อบุคคลมองเห็นคุณสมบัติของพระพุทธรองค์ดังกล่าวจึง ได้เจริญรอยตามด้วยการ รักษาศีลเป็นอันดับแรกเพราะทำได้ง่ายที่สุด สำหรับพระอริยะเพราะเป็นการลงทุนด้วยการปฏิบัติ บูชาด้วยกายกรรม และวจีกรรม จนเข้าถึงความเป็นปกติทางกายวาจา ความเป็นปกติทางกายวาจານี้ ชื่อว่า ศิลสัมปทา เพราะประกอบด้วยศรัทธาที่ตั้งมั่นในพระพุทธรองค์นั่นเอง ในทางปฏิบัติ นั้น ยังมี ธรรมประกอบกับศีลนี้อีก ๕ ประการ ซึ่งเป็นธรรมสนับสนุน ทำให้ศีลดังกล่าวมีความมั่นคง คือ ก) เมตตา คือ ความรักใคร่ปรารถนาที่ดีต่อการรักษาศีล ข) สัมมาชีพ คือ ความเลี้ยงชีวิตที่ถูกต้องโดยไม่ ทำตนและคนอื่นให้เดือดร้อน ค) กามสังวร คือ ความสำรวมในการกิน ดื่ม ทำ พูด คิด ไม่ควรวิตก กังวลในการเสพให้รู้ประมาณในการดื่ม กิน พูด คิด เสพกามารมณ์ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ฆ) สัจจ วาจา คือ ความพูดแต่คำที่เป็นจริงถูกต้อง ไม่โกหก หลอกลวง ได้แก่ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูด เพื่อแฉ้อ และไม่พูดคำหยาบคายกระด้างที่ทำตนและคนอื่นให้เดือดร้อน ง) สติ คือ ความระลึกไปใน กาย เวทนา จิต และสภาวะธรรมตามความเป็นจริง ให้รู้เท่าทันปัจจุบัน ที่กำลังเกิดขึ้นและดับไป ด้วย ความเพียร รู้ และระลึกอยู่ในรูปนาม เท่านั้น

๓) จาคสัมปทา หมายถึง ความถึงพร้อมด้วยการเสียสละ สิ่งที่เป็นอกุศลทางกาย วาจา และใจ พึงยินดีในการเสียสละด้วยกาย วาจา และใจที่เป็นกุศล

๔) ปัญญาสัมปทา หมายถึง ความถึงพร้อมด้วยปัญญา ที่เกิดจากการภาวนาในสติปัฏ ฐาน อันเกิดจากการกำหนดรู้กาย เวทนา จิต และธรรม จนรู้แจ้งในกาย เวทนา จิต และธรรม โดย ความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่สามารถบังคับบัญชาได้ ปัญญาในที่นี้หมายถึงปัญญา ๓ ระดับ ตั้งแต่สุ ตมยปัญญา จินตมยปัญญา และภาวนามยปัญญา เมื่อพิจารณาโดยความเกี่ยวเนื่องขององค์ธรรมใน หมวดนี้ จะเห็นว่า มีความเกี่ยวโยงกันทุกข้อจะขาดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้เลย เพราะผู้ที่มีความถึงพร้อม ด้วยศรัทธาแล้ว ย่อมรักษาศีล เมื่อรักษาศีล ย่อมต้องยินดีในศีล เมื่อยินดีในศีลแล้ว ย่อมเกิดสมาธิและ ปัญญา เมื่อพิจารณาความสำคัญแล้วปัญญาสำคัญที่สุดเพราะปัญญาทำให้เกิดศรัทธา ศีล จาคะได้ไม่ ยาก

-เวสาร์ชธรรม ๕ ธรรมเป็นเครื่องกระทำความเป็นผู้แก่ล้าแก่แห่งภิกษุผู้เสขะ (ผู้ที่ จะต้องศึกษาในไตรสิกขา) เป็นผู้ถึงความปลอดภัย ถึงความไม่มีภัยถึงความเป็นผู้แก่ล้าแก่อยู่เวสาร์ช ธรรม ๕^{๔๕} ได้แก่ ๑) ศรัทธา คือ ความเชื่อที่มีเหตุผล ๒) ศีล คือ ความประพฤติถูกต้องดีงามใน ศีลธรรม ๓) พาหุสัจจะ คือ ความเป็นผู้ศึกษาเล่าเรียนมามาก ๔) วิริยารัมภะ คือ ปรารถนาความเพียร ทหาความเพียรอย่างจริงจัง ๕) ปัญญา คือ รู้เข้าใจในเหตุผลตามความเป็นจริง

-อริยทรัพย์ ๗ (คุณธรรมประจำใจอย่างประเสริฐ ๗ ประการ)^{๔๖} ประกอบด้วย

๑) ศรัทธา คือ ความเชื่อในเหตุผล ๒) ศีล คือ การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย ๓) หิริ คือ ความ ละอายใจต่อบาป ๔) โอตตปปะ คือ ความเกรงกลัวต่อบาป ๕) พาหุสัจจะ คือ ความเป็นผู้ศึกษาเล่า เรียนมาก ๖) จาคะ คือ ความเสียสละเผื่อแผ่ ๗) ปัญญา คือ ความรู้ในเหตุผลของธรรมชาติ ธรรม เหล่านี้ เป็นคุณธรรมอันประเสริฐอยู่ภายในใจ ที่ประเสริฐกว่าทรัพย์ภายนอก เพราะไม่มีผู้ใดแย่งชิง

^{๔๕} ุรยละเอียดใน อจ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๐๑/๑๔๔.

^{๔๖} ุรยละเอียดใน ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๒๖/๒๖๔., อจ.สตตค. (ไทย) ๒๓/๖/๕.

เอาไปได้ ท่านเรียกอีกชื่อว่า พหุการธรรม หรือธรรมมีอุปการมาก เพราะเป็นบ่อเกิดของธรรมอีกจำนวนมาก ผู้มีธรรม ๗ ประการนี้ อุปมาเหมือนผู้มีทรัพย์มากมายมหาศาล

จะเห็นว่าศรัทธาที่ปรากฏในหลักธรรมทั้งธรรมที่ฟังมี ฟังปฏิบัติ ธรรมเพื่อดำเนินชีวิตให้ งอกงาม บรรลุประโยชน์สุข จะขึ้นต้นด้วยศรัทธาความเชื่อในเหตุผล และจบลงด้วยปัญญาที่หมายถึง ความรู้ในเหตุผลของธรรมชาติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานพระบรม ราชโฆษาทเกี่ยวกับศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้องว่า “พระพุทธศาสนาบริบูรณ์ด้วยสัจจธรรมที่เป็นสาระ และเป็นประโยชน์ในทุกระดับ และจะต้องศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติให้เหมาะสมแก่ ภาวะปัจจุบัน ด้วยศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้องจึงจะเกิดประโยชน์ขึ้นได้”^{๔๗}

๒.๓.๒ ประเภทของศรัทธา

ความศรัทธาออกเป็น ๒ ประเภทคือ ๑) ศรัทธาที่เกี่ยวกับธรรมชาติ (ภายนอกหรือ ทั่วไป) ได้แก่ ความเชื่อมั่นว่า ในธรรมชาติมีกฎเกณฑ์แน่นอนแห่งความเป็นไปตามเหตุปัจจัย เรียก สั้นๆ ว่า ศรัทธาในกฎธรรมชาติ ๒) ศรัทธาที่เกี่ยวกับตัวมนุษย์ (ธรรมชาติภายใน) ได้แก่ความเชื่อมั่น ว่า ความดีงามสูงสุด หรือชีวิตที่ดีงามของมนุษย์ เป็นภาวะที่เป็นไปได้โดยอาศัยและเนื่องอยู่ในกฎ ธรรมชาตินั้น เรียกสั้นๆ ว่า ศรัทธาในชีวิตดีงามที่เข้าถึงได้ตามกฎธรรมชาติ^{๔๘}

ยงยุทธ ธนะปุระ^{๔๙} ได้แบ่งประเภทของความศรัทธาออกเป็น ๒ ประเภท คือศรัทธา แบบปิดกั้นปัญญา เป็นวิธีปลุกเร้าหรือแม่แต่บังคับให้เชื่อ และพอเชื่อแล้วก็ต้องมอบความไว้วางใจให้ สิ้นเชิง ห้ามถาม ห้ามสงสัย คอยรอทำตามอย่างเดียว และศรัทธาแบบสื่อนาสู่ปัญญาคือตัวที่ทำให้ ต้องการเข้าไปหาเพื่อจะได้ถามหาความรู้ต่อไป และเป็นแรงชักนำทำให้สนใจเข้าไปหาเพื่อเริ่มต้นสืบ สวหาความรู้ในเรื่องนั้น พร้อมทั้งมีจุดที่จะคิดค้นอย่างจริงจัง เช่นเดียวกับ **แสง จันทร์งาม**^{๕๐} ได้แบ่ง ประเภทของความศรัทธาออกเป็น ๒ ประเภท คือศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา หมายถึงความเชื่อที่ เกิดขึ้นหลังจากพิจารณาด้วยเหตุผลแล้วเห็นว่าสิ่งนั้นๆ มีเหตุผลควรเชื่อจึงเชื่อและศรัทธาที่ ประกอบด้วยโมหะ คือความเชื่อโดยไม่ได้ใช้เหตุผล พอได้ยิน ได้ฟัง ได้เห็นก็เชื่อทันที เป็นความเชื่อ ของคนประเภท สัทธาจริต คือคนที่มีนิสัยเชื่อง่ายไม่ยากคิดค้นปัญหามากนัก ความเชื่อแบบนี้เป็น ความเชื่ออย่างตาบอด

^{๔๗} พระบรมราชโฆษาท ในการเปิดประชุมใหญ่ ครั้งที่ ๑๗ ของสมาคมพุทธศาสนาทั่ว ราชอาณาจักร ณ ศาลาการเปรียญ บณกุสิงห์ อ่าเภอสหขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ วันพุธที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๑๒, www.rd.go.th/publish/kingsay/26Royal_Instruction17122512.pdf [๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๑]

^{๔๘} ประภาศรี สีหอำไพ, **พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๐๘.

^{๔๙} ยงยุทธ ธนะปุระ, **พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑), หน้า ๗๔.

^{๕๐} แสง จันทร์งาม, **พุทธศาสนวิทยา**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สร้างสรรค์บุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๘๕..

อนันต์ อัฒชู^{๕๑} ได้แบ่งประเภทของความศรัทธาออกเป็น ๒ ประเภท คือศรัทธาปัจจัยภายนอก สัมมาทิฐิความเห็นชอบความเข้าใจที่ถูกต้อง และศรัทธาปัจจัยภายใน โยนิโสมนสิการ คือ สัมมาญาณ ความรู้แจ้ง รู้จริง

ศรัทธา ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามีการแยกศรัทธาออกเป็น ๒ ประเภทที่ชัดเจนโดยแยกเอาศรัทธาที่ไม่สัมพันธ์กับปัญญา กับศรัทธาที่สัมพันธ์กับปัญญา ในที่บางแห่งหมายถึงศรัทธาที่ไม่ประกอบด้วยปัญญา จัดเป็นศรัทธาญาณวิปยุต ในที่บางแห่งหมายถึงศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา จัดเป็นศรัทธาญาณสัมปยุต ดังที่**พระธรรมปิฎก** (ป.อ. ปยุตโต) ได้จัดศรัทธาไว้ ๒ ประเภท คือ ชนิดที่ปิดกั้นปัญญากับชนิดที่เป็นสื่อ นำสู่ปัญญา^{๕๒} ดังนี้ว่า

๑) ศรัทธาแบบปิดกั้นปัญญา ใช้วิธีปลุกเร้าหรือแม่แต่บังคับให้เชื่อ และพอเชื่อแล้วก็ต้องมอบความไว้วางใจให้สิ้นเชิง ห้ามถาม ห้ามสงสัย คอยรอทำตาม ศรัทธาประเภทที่ ๑ นี้ไม่ทำให้มีการสืบค้นทางปัญญาต่อไปเป็นศรัทธาที่ใช้การบังคับ เรียกว่า “ศรัทธาญาณวิปยุต”

๒) ศรัทธาแบบสื่อ นำสู่ปัญญา คือ ความเชื่อนั้นเป็นตัวชักนำให้สนใจเริ่มต้นศึกษาสืบค้นสิ่งทั้งหลายในโลกนี้มีมากมาย เรายังไม่มีจุดเริ่มต้นว่าจะสนใจเรื่องใด แต่เมื่อเกิดศรัทธาต่อบุคคลหรือเรื่องราวหลักการใด ศรัทธานั้นจะเป็นปัจจัยที่ทำให้เรามีจุดเริ่มต้น ศรัทธาทำให้เรามีความสนใจและเข้าไปหา โดยเฉพาะศรัทธาในคนก็เพื่อจะชักนำให้เข้าไปซักถามเขา การที่ศรัทธาในพระก็เพื่อจะเข้าไปหาและซักถามท่าน เพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจความจริงยิ่งขึ้นไป เรียกว่า “ศรัทธาญาณสัมปยุต”^{๕๓}

ศรัทธาญาณวิปยุต เป็นศรัทธาที่ไม่ประกอบด้วยญาณคือความรู้ พบได้จากลักษณะศรัทธาต่อไปนี้

๑) โลกียศรัทธา^{๕๔} ศรัทธาฝ่ายโลก หรือศรัทธาของชาวโลกโดยทั่วไปเป็นศรัทธาที่ไม่มีความมั่นคง ไม่ตั้งมั่น หวั่นไหวและมีโอกาสเปลี่ยนแปลงได้เสมอ

๒) จลศรัทธาศรัทธาที่ยังหวั่นไหวและเปลี่ยนแปลงได้อยู่เสมอ ไม่มั่นคง ไม่แน่นอน

๓) อาเวศศรัทธาศรัทธาที่มุ่งเร้าอารมณ์ ปลุกกระตมความรู้สึก ไม่เกี่ยวข้องกับเหตุผล

๔) อนาการวติศรัทธาศรัทธาที่ไม่มีเหตุผล ไม่มีป้อเกิด

๕) อทัสสนมุติกศรัทธาศรัทธาที่ไม่มีการเห็นเป็นมูลฐาน

๖) อมุติกา ศรัทธา^{๕๕} ศรัทธาที่ไม่มีมูลเหตุ หรือเชื่ออย่างลอย ๆ

๗) ปสาทศรัทธาศรัทธาชนิดเลื่อมใส ขึ้นอยู่กับบุคคล เร้าอารมณ์และเป็นอัตวิสัย ดังที่ศาสตราจารย์ (พิเศษ) แสง จันทร์งาม^{๕๖} แสดงไว้ว่า ปสาทศรัทธา (faith) เป็นความเชื่อที่

^{๕๑} อ่างแล้ว, สุขุม อมรวิวัฒน์, การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ, หน้า ๖๔.

^{๕๒} พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตโต), พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : มหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑๐๗.

^{๕๓} อ่างแล้ว, พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์, หน้า ๑๐๗.

^{๕๔} อ่างถึง โลกียโลกุตตราย ทูตชาย สทชาย (ด้วยศรัทธา ๒ อย่าง คือ โลกียศรัทธาและโลกุตรศรัทธา), ธรรมปทฎกถา (ปณจโม ภาโค), (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๗๘.

^{๕๕} ดูรายละเอียดใน ม.ม. (ไทย) ๑๓/๖๕๔/๖๐๐.

ประกอบด้วยอารมณ์ เช่น ความรัก หรือความกลัว ประกอบด้วยความเชื่อถือไว้วางใจ ความจงรักภักดี บางทีอาจจะถึงขั้นหลงใหลมันใจ และมักจะเป็นความเชื่อแบบอัตวิสัย (Subjective) คือเป็นเรื่องของผู้เชื่อ เชื่อเพราะมีความกระตือรือร้นที่อยากเชื่อ (credulity) ราเซียล อาเบ็ลสัน (Raziel Abelson) เห็นว่า ปสาทศรัทธาเป็นสภาพจิตที่ไม่เกี่ยวกับเหตุผล คริสต์ศาสนิกชนทั้งฝ่ายคาทอลิก และฝ่ายโปรเตสแตนต์ต่างยอมรับข้อนี้ สำหรับชาวคาทอลิก ปสาทศรัทธา หมายถึง “ความเชื่อที่พิสูจน์ไม่ได้” เพราะเป็นความเชื่อตามอำนาจของศาสนาจักรหรือพระคัมภีร์โดยไม่เกี่ยวกับหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยประสบการณ์ สำหรับชาวโปรเตสแตนต์ ปสาทศรัทธาเป็นเรื่องของภาวะทางอารมณ์มากกว่าจะเป็นความเชื่อในข้อยืนยันหรือหลักการบางอย่าง

๘) สัมปสาทลักษณะศรัทธา^{๕๖} ความเชื่อที่ทำให้จิตผ่องใส ชมนิเวศน์ไว้ได้ ไม่ขุ่นมัวด้วยมลทิน เมื่อจะรักษาстилให้ทานหรือสันทนาธรรม เป็นศรัทธาที่เกิดขึ้นและดับหายไปได้เป็นครั้งคราวไม่มั่นคง

๙) ศรัทธาจริต คนที่มีลักษณะนิสัยหนักไปในทางศรัทธา เป็นคนที่เชื่อง่าย เอาความเชื่อมาก่อนสิ่งอื่นใด

ศรัทธาญาณวิปยุตหรือศรัทธาที่ไม่ประกอบด้วยญาณนี้ มีชื่อเรียกหลักว่า “อหัสสนมุลิกา ศรัทธา” หรือ “อมุลิกา ศรัทธา” ศรัทธาประเภทที่ไม่มีความเห็นความเข้าใจอันเกิดจากปัญญา เป็นมูลฐานรองรับ เป็นศรัทธาที่เอียงไปทางโมหะ หลงงมงายได้ง่าย ปสาทศรัทธาและศรัทธาฝ่ายอาเวคะ ศรัทธาที่มุ่งเร้าอารมณ์ ก็จัดอยู่ในศรัทธาประเภทนี้ ศรัทธาประเภทนี้เป็นศรัทธาที่ปิดกั้นปัญญา ปิดโอกาสที่จะให้มีการโต้แย้ง ตรวจสอบ ห้ามสงสัย ห้ามถาม ใช้วิธีปลูกเร้า บังคับให้เชื่อ และให้ทำตาม

ลักษณะของศรัทธาญาณวิปยุตโดยสรุปคือ ศรัทธาที่ยังหวั่นไหวและเปลี่ยนแปลงได้อยู่เสมอ เกิดขึ้นและดับหายไปได้ มุ่งเร้าอารมณ์ ปลูกระดมความรู้สึก ไม่เกี่ยวข้องกับเหตุผล ไม่มีเหตุผลรองรับ ไม่มีการเห็นเป็นมูลฐานหรือเชื่ออย่างลอยๆ ศรัทธาชนิดเลื่อมใสหรือทาจิตให้ผ่องใส ขึ้นอยู่กับบุคคล เร้าอารมณ์และเป็นอัตวิสัย

ศรัทธาญาณสัมปยุตเป็นศรัทธาที่ประกอบด้วยญาณคือ ปัญญาความรู้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “หัสสนมุลิกา ศรัทธา” ศรัทธาที่มีความเห็นความเข้าใจอันเกิดจากปัญญาเป็นมูลฐานรองรับ ศรัทธาประเภทนี้จะมีปัญญาคอยกำกับและตรวจสอบความผิดถูกของสิ่งที่เชื่อว่าได้หรือไม่ได้ ศรัทธาที่มีเหตุผลที่เรียกว่า อาการวดี ศรัทธา ก็จัดอยู่ในศรัทธาประเภทนี้ ศรัทธาประเภทนี้จึงเป็นศรัทธาที่เปิดกว้างทางปัญญา ไม่มีการกั้นปัญญา แต่เป็นสื่อนาไปสู่ปัญญา ไม่ใช่ศรัทธาประเภทญาณวิปยุต หรือศรัทธาฝ่ายอาเวคะโดยส่วนเดียว ดังกล่าวไว้ในพระไตรปิฎกต่อไปนี้

ข้อความนี้มีคำแปลว่า ภิกษุทั้งหลาย ศรัทธาของบุคคลผู้ใดหนึ่งฝังลงในตถาคต เกิดเป็นค้ำมูล เป็นพื้นฐานที่ตั้ง โดยอาการเหล่านี้ โดยบทเหล่านี้ โดยพยัญชนะเหล่านี้ เรียกว่า ศรัทธาที่

^{๕๖} แสง จันทร์งาม, ศาสนศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด), หน้า ๙๖.

^{๕๗} สำนักพระราชวัง, มลทินปัญหา, ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานเป็นพระราชนุสรณ์ ในงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน, ๒๕๓๙), หน้า ๕๒.

มีเหตุผล (อาการวดี) มีการเห็นเป็นมูลฐาน (ทสสนมุลิกา) มั่งคั่ง อันสมณะหรือพราหมณ์ หรือเทพเจ้า หรือมาร หรือพรหม หรือใครๆ ในโลกให้คลาดเคลื่อนไม่ได้

ศรัทธาญาณสัมปยุตเป็นศรัทธาที่มีเหตุผล ที่เรียกว่า “อาการวดี สทฺธา” เพราะหมายถึง ศรัทธาที่มีการใคร่ครวญ คิดครวญอย่างรอบคอบด้วยดี ชอบเหตุผล และศรัทธาที่มีการเห็นเป็นมูลฐาน ที่เรียกว่า “ทสสนมุลิกา สทฺธา” หมายถึง ศรัทธาที่มีการเห็นแจ้งประจักษ์ชัด เข้าใจชัดแจ้ง เป็นพื้นฐานหรือเป็นเบื้องต้น

พระพุทธศาสนาได้แสดงศรัทธาเอาไว้ในที่หลายแห่ง ส่วนมากจะมุ่งเน้นศรัทธาประเภท ญาณสัมปยุตนี้ ดังที่มีปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาหลายแห่ง พิจารณาได้ดังต่อไปนี้

๑) โลกุตตรศรัทธา ศรัทธาฝ่ายธรรม อยู่เหนือศรัทธาของชาวโลก มีความตั้งมั่น ไม่อ่อนแอ คลอนแคลนและมีโอกาสเปลี่ยนแปลงได้ยาก

๒) อจลศรัทธา ศรัทธาที่ไม่หวั่นไหวและไม่เปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นได้ง่าย ๆ มีความมั่นคง เทียงแท้ และแน่นอน เป็นศรัทธาของพระอริยบุคคลระดับพระโสดาบันขึ้นไป

๓) อาการวดี ศรัทธาที่มีเหตุผล เป็นไปตามเหตุผล ไม่มุ่งเร้าอารมณ์ หรือปลุกระดมความรู้สึก แต่มุ่งตรงไปที่เหตุผล ถือเหตุผลเป็นประมาณ

๔) ทสสนมุลิกศรัทธา ศรัทธาที่มีการเห็น มีความเข้าใจเป็นมูลฐาน

๕) มุลิกาศรัทธา ศรัทธาที่มีมูล หรือมีมูลเหตุ

๖) โกกัปปนศรัทธา ศรัทธาที่ไม่การเริบกลับกลายเป็นอย่างอื่น เป็นศรัทธาที่มั่นคง ไม่หวั่นไหว เปลี่ยนแปลงง่าย

๗) ศรัทธาสัมปทา เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ เช่น เชื่อว่าทำดีต้องได้ดี ทำชั่วต้องได้ชั่ว บุญมีจริง ไม่ใช่เชื่อในสิ่งเหลวไหล

๘) สัมปักขันธลักขณาศรัทธา ความเชื่อที่ทำให้จิตโลดแล่นไปด้วยความเพียรพยายาม เพื่อให้บรรลุผลที่ยังมิได้บรรลุในขั้นสูงขึ้นไป^{๕๘}

๙) อเวจจปสาท ความเชื่อชนิดเลื่อมใสที่ยังลงมั่นด้วยปัญญา ศรัทธาที่อาศัยปัญญา แล้วทำให้เกิดความมั่นคง^{๕๙}

๑๐) ตถาคตโพธิศรัทธา^{๖๐} ความเชื่อต่อพระปัญญาตรัสรู้ของพระตถาคตว่า พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ ฯลฯ เป็นผู้ตื่นแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม ดังคำสนับสนุนว่า

เมื่อแสดงศรัทธาของอริยสาวกแรกเริ่มก่อนเป็นโสดาบัน ท่านแสดงศรัทธาเจาะจงลงไปแง่เดียวว่า “เชื่อโพธิ (ปัญญาตรัสรู้) ของตถาคตว่า ด้วยเหตุผลดังนี้ๆ พระผู้มีพระภาคองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ฯลฯ” ศรัทธาตามคำบรรยายนี้ท่านเรียกสั้นๆ ว่า “ตถาคตโพธิศรัทธา” (ความเชื่อปัญญาตรัสรู้ของพระตถาคต หรือ เชื่อปัญญาสุจริตธรรมของพระผู้ทรงค้นพบ) หมายถึงความเชื่อมั่นในพระปรีชาญาณของพระพุทธเจ้า ในฐานะที่ทรงเป็นต้นแบบหรือองค์แทนหรือผู้นำของมนุษย์ทั้งหลาย ที่ยืนยัน

^{๕๘} อ้างแล้ว, มลिनทปัญหา, หน้า ๕๒.

^{๕๙} อ้างแล้ว, พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, หน้า ๔๐๕.

^{๖๐} ดูรายละเอียดใน อ.ส.ตตท. (ไทย) ๒๓/๔/๓.

ถึงสมรรถวิสัยของมนุษย์ทั้งหลายว่ามนุษย์สามารถยังรู้สัจธรรม เข้าถึงความดิ่งามสูงสุดได้ด้วยสติปัญญาและความเพียรพยายามฝึกฝนพัฒนาตนเอง^{๖๑}

ลักษณะของศรัทธาญาณสัมปยุตโดยสรุป คือเป็นศรัทธาที่มีเหตุผล มีการใคร่ครวญ คิดครวญอย่างรอบคอบด้วยดี มีการเห็นเป็นมูลฐาน มีการเห็นแจ้งประจักษ์ชัด เข้าใจชัดแจ้ง ไม่หวั่นไหว และเปลี่ยนแปลงได้ยาก เกี่ยวข้องกับเหตุผล มีเหตุผลรองรับ มีการเห็นเป็นมูลฐานหรือไม่ใช่เชื่ออย่างลอย ๆ

ศรัทธาทั้ง ๒ ลักษณะนี้ ปรากฏอยู่ในคาสอนของพระพุทธศาสนา บางครั้งบางแห่งหมายถึง ศรัทธาญาณสัมปยุต แต่บางครั้งบางแห่งก็หมายถึง ศรัทธาญาณวิปยุต แต่พระพุทธศาสนาจะเน้นย้ำแต่ศรัทธาที่ประกอบด้วยญาณ ปัญญา ความเข้าใจแจ่มแจ้ง ปรีชา กำหนดรู้ที่เรียกว่า ศรัทธาญาณสัมปยุต

ศรัทธาญาณวิปยุตกับศรัทธาญาณสัมปยุต ปรากฏว่ามีความแตกต่างกัน ในเรื่องของการอุทิศทุ่มเท ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับอารมณ์ ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเหตุผล ความเป็นอติวิสัย ความเป็นภาวะวิสัย ความใกล้ชิดกับความจริง และการใช้ปัญญาเป็นฐานรองรับ ดังจะแสดงให้เห็นด้วยตารางดังต่อไปนี้

ปัจจัยพิจารณา ๗ ประการ	ศรัทธาญาณวิปยุต	ศรัทธาญาณสัมปยุต	ความรู้
การอุทิศทุ่มเท	มาก	มาก	ไม่แน่นอน
เกี่ยวข้องกับอารมณ์	มาก	น้อย	น้อย
เกี่ยวข้องกับเหตุผล	น้อย	มาก	มาก
เป็นอติวิสัย เกี่ยวข้องกับบุคคล	มาก	น้อย	น้อย
เป็นภาวะวิสัย เกี่ยวข้องกับหลักการ	น้อย	มาก	มาก
ความใกล้ชิดกับความจริง	น้อย	มาก	มาก
การใช้ปัญญาเป็นฐาน	น้อย	มาก	มาก

ข้อนี้ชี้ให้เห็นว่า ศรัทธาประเภทญาณวิปยุต กับศรัทธาประเภทญาณสัมปยุต มีความแตกต่างกันเป็นอย่างมากในด้านปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องที่ได้นำมาพิจารณาในตาราง จะเห็นว่า ศรัทธาประเภทญาณวิปยุต จะเน้นหนักมากไปทางการอุทิศทุ่มเท เน้นหนักไปทางอารมณ์ และมีความเป็นอติวิสัยสูง

ส่วนศรัทธาประเภทญาณสัมปยุต จะเน้นหนักไปทางเหตุผล มีความเป็นภาวะวิสัยสูง ใกล้ชิดกับความจริงมาก และมีการใช้ปัญญาเป็นฐานรองรับ เมื่อนาศรัทธาวิปยุตไปเทียบกับความรู้ ก็จะเห็นว่ามึลักษณะที่ใกล้เคียงกันมาก เป็นเพราะศรัทธาประเภทนี้ได้รับการพัฒนาด้วยความรู้ คือ

^{๖๑} อ่างแล้ว, พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, หน้า ๔๒๔.

ศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา ความหมายของศรัทธาดังกล่าวนี้ใกล้จะมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับความรู้

ศรัทธาประเภทญาณวิปยุต จึงเป็นความเชื่อ ที่เชื่อด้วยอารมณ์ เชื่อด้วยการตัดสินใจของตนเองเป็นสำคัญ เชื่อที่ยึดติดกับตัวบุคคลไม่เกี่ยวกับเหตุผล เป็นศรัทธาที่ปิดกั้นปัญญา ส่วนศรัทธาประเภทญาณสัมปยุต เป็นความเชื่อ ที่เชื่อด้วยปัญญาจริง เชื่อด้วยการตัดสินใจบนหลักการหรือหลักธรรมมีเหตุผล เชื่อที่ไม่ยึดติดกับบุคคล เป็นศรัทธาที่เป็นสื่อเข้าสู่ปัญญา

๒.๓.๓ บ่อเกิดศรัทธา

ทุกสิ่งทุกอย่างมีเหตุมีปัจจัย มีบ่อเกิด ไม่ได้มีอะไรเกิดขึ้นเองโดยไม่มีปัจจัย ศรัทธาก็เหมือนกับองค์ธรรมอื่นๆ ที่ต้องอาศัยเหตุปัจจัยหรือสาเหตุจึงทำให้เกิดขึ้นมาได้ ซึ่งในที่นี้จะขอเรียกว่า “บ่อเกิดของศรัทธา” โดยจะพิจารณาบ่อเกิดจากคุณสมบัติของบุคคล ปัจจัยภายในปัจจัยภายนอก และประสบการณ์ มีดังต่อไปนี้

ก. ศรัทธามีบ่อเกิดจากการถือประมาณในด้านต่างๆ

คุณสมบัติของบุคคลเป็นเหตุปัจจัยด้านหนึ่งที่เป็นเครื่องให้เกิดศรัทธาได้ ได้มีการแสดงไว้ในประมาณ คือ ปมาณิกา ๔ ประการ ดังนี้

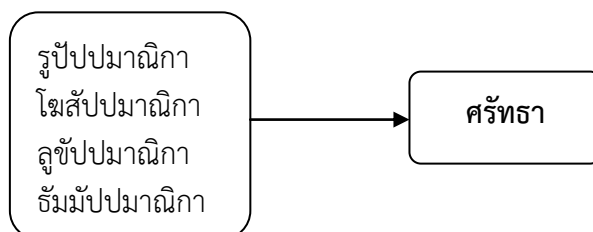
๑. รูปร่างปมาณิกา ผู้ถือประมาณในรูป บุคคลที่มองเห็นรูปร่างสวยงาม ทรวดทรงดี อวัยวะสมส่วน ท่าทางสง่า สมบูรณ์พร้อม จึงชอบใจเลื่อมใสที่จะเชื่อถือ

๒. โสรัสปมาณิกา ผู้ถือประมาณในเสียง บุคคลที่ได้ยินได้ฟังเสียง สรรเสริญเกียรติคุณ หรือเสียงพูดจาที่ไพเราะจึงชอบใจเลื่อมใสในใจที่จะเชื่อถือ

๓. ลูชีพปมาณิกา ผู้ถือประมาณในความคร่ำหรือเศร้าหมอง บุคคลที่มองเห็นสิ่งของเครื่องใช้ความเป็นอยู่ที่เศร้าหมอง เช่น จีวรคร่ำๆ เป็นต้น หรือมองเห็นการกระทำคร่ำครึยดเป็นทุกริรยา ประพฤติเคร่งครัดเข้มงวดขูดเกลาดตน จึงชอบใจเลื่อมใสในใจที่จะเชื่อถือ

๔. ธรรมปมาณิกา ผู้ถือประมาณในธรรม บุคคลที่พิจารณาด้วยปัญญาเห็นสัจธรรม หรือการปฏิบัติปฏิบัติชอบ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา จึงชอบใจเลื่อมใสในใจที่จะเชื่อถือ

ในอรรถกถา เรียกบุคคล ๔ ประเภทนี้ว่า รูปร่างปมาณิกา โสรัสปมาณิกา ลูชีพปมาณิกา และธรรมปมาณิกา^{๒๒} และบ่อเกิดศรัทธาที่อาศัยคุณสมบัติของบุคคลเป็นประมาณ แสดงได้เป็นแผนภาพ ดังนี้

บุคคล ๓ จำพวกต้น ยังมีโอกาสผิดพลาดได้มาก เพราะอาจจะเกิดอคติ อาจถูกครอบงำ ถูกชักจูง พาไป ด้วยความรัก ความหลง ความกลัว หรือติดอยู่เฉพาะรูปแบบภายนอก ไม่รู้จักคนที่ตน

^{๒๒} อ่างแล้ว, พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๔๖-๑๔๗.

พิจารณาได้อย่างแท้จริง ไม่เข้าถึงสิ่งอันเป็นสาระแก่นสารได้ ความเชื่อของบุคคล ๓ จำพวกนี้จึงยังมีโอกาสผิดพลาดได้

บุคคลที่ ๔ คือ ธัมมุปปมาณิกา คือเอาธรรมเป็นประมาณ จะทำให้รู้จักคนที่ตนพิจารณาได้อย่างชัดเจนว่าเป็นคนประเภทไหน ไม่ถูกครอบงำหรือถูกชักจูงไปได้ ความเชื่อของบุคคลที่ ๔ นี้ จึงถูกต้องไม่ผิดพลาด

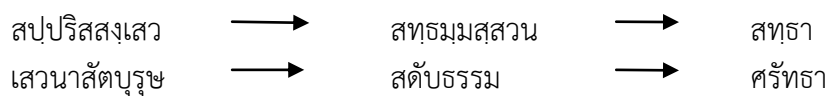
ข. ศรัทธามีบ่อเกิดจากการสดับเสียงจากภายนอก

การสดับเสียงจากภายนอกหรือข้อมูลจากภายนอก (ปรโตโฆสะ) คือการได้ยินได้ฟังมาจากคนอื่น ซึ่งอาจเป็นครู ผู้สอนศาสนา นักวิชาการ เพื่อน ฯลฯ หรือจากการได้อ่านคัมภีร์ ตำรา หนังสือที่เป็นวรรณกรรมประเภทต่างๆ รวมทั้งข้อมูลที่ถูกถ่ายทอดมาทางสื่อแขนงต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อทางโทรทัศน์ สื่อวิทยุและสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เมื่อบุคคลได้ยินได้ฟังหรือได้อ่านข้อมูลจากแหล่งภายนอกดังกล่าว หากเรื่องนั้นเหมาะแก่อุปนิสัยใจคอ หรือเป็นเรื่องที่มุ่งเร้าอารมณ์ให้คล้อยตามไป ก็สามารถทำให้ผู้รับข้อมูลในฐานะผู้บริโภคเกิดการคล้อยตามและเชื่อตามว่าข้อมูลที่ตนได้รับมาเป็นเรื่องจริงตามนั้นได้

ปรโตโฆสะ ที่เป็นมิตร บัณฑิต ครู เพื่อน ทำให้เกิดศรัทธาได้ท่านแสดงไว้ว่า

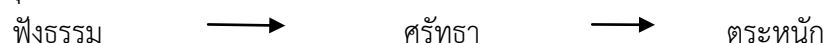
ตัวเชื่อมที่ทำให้มิตรนั้นเข้ามามีอิทธิพลชัดเจนได้ หรือปัจจัยเครื่องเชื่อมต่อระหว่างมิตรกับอิทธิพลที่เกิดขึ้นใจใจ ก็ได้แก่ ความเชื่อ ความเลื่อมใส ความนิยมชมชอบ ความซาบซึ้งใจ ที่เรียกว่าศรัทธา เมื่อมีศรัทธาแล้ว หรือทำให้เกิดศรัทธาได้แล้ว ถึงตัวมิตรจะอยู่ไกล ไม่ได้คลุกคลี ก็มีอิทธิพลได้ถึงตัวมิตรจะอยู่ใกล้ แต่ถ้าไม่ศรัทธาก็หาอิทธิพลชักจูงได้ไม่... หลักการเบื้องต้นข้อหนึ่งในทางการศึกษา คือกัลยาณมิตรเป็นปัจจัยให้เกิดศรัทธา... การคบหาบัณฑิต หรือเสนาสัทบุรุษ เป็นปัจจัยแห่งศรัทธา ผู้ใดแม้จะเป็นคนดีมีปัญญา แต่เมื่อยังไม่อาจให้เขาเกิดศรัทธาได้ ก็ยังไม่ได้ฐานะเป็นกัลยาณมิตร และการแสวงหาหรือการคบหาก็กังไม่ได้เกิด เมื่อศรัทธาแล้ว ใจรับ ก็นำความคิดได้ นำพฤติกรรมได้ อาจให้เกิดการเลียนแบบหรือชักจูงให้รู้จักคิดอย่างถูกต้องเป็นอีกขั้นตอนหนึ่งต่อไป^{๖๓}

กัลยาณมิตรเป็นปัจจัยแห่งศรัทธา แสดงเป็นขั้นตอนได้ต่อไปนี้

การสดับธรรมจากบุคคลอื่น นับได้ว่าเป็นปัจจัยช่วยให้เกิดศรัทธาได้ ท่านได้จัดเอาการสดับธรรม เป็นปทัฏฐานให้เกิดศรัทธาว่า “ศรัทธามีโสตาปัตตียังคะ เช่นการสดับสัทธรรม เป็นปทัฏฐาน ก็ได้”^{๖๔} และว่า “คฤหบดี บุตรคฤหบดี หรือผู้เกิดภายหลัง ในสกุลใดสกุลหนึ่ง ย่อมฟังธรรมนั้น ครั้นฟังแล้ว ได้ศรัทธาในตถาคต เมื่อได้ศรัทธานั้นแล้ว ย่อมตระหนัก...”^{๖๕}

สรุปขั้นตอนการเกิดศรัทธาตามแนวนั้นได้ดังนี้

^{๖๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, หน้า ๖๔๒.

^{๖๔} คุราวละเอียดยใน วิสุทธิ. (ไทย) ๓/๓๘, สงคณิ. อ. (บาลี) ๒๑๑, ขุ.นิ.อ. (บาลี) ๑/๖๗.

^{๖๕} คุราวละเอียดยใน ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๕๔/๓๔๓.

การสดับจากปรโตโฆสะนี้ เป็นการอาศัยบุคคลอื่นโดยเชื่อต่อปัญญาของผู้อื่น และเชื่อต่อสื่อต่าง ๆ จากภายนอกเป็นหลัก ส่วนวิธีการที่ใช้ไม่ว่าจะเป็นการฟัง การอ่าน การถาม สามารถให้เกิดความรู้ได้ในระดับสุดมยปัญญา (ปัญญาเกิดจากการสดับรับฟัง) ความรู้ดังกล่าวทำให้มนุษย์เกิดความเชื่อ ความศรัทธาได้

จากที่ประมวลมา ทำให้ทราบก่อให้เกิดความเชื่อจากการสดับจากปรโตโฆสะ แสดงได้ดังนี้

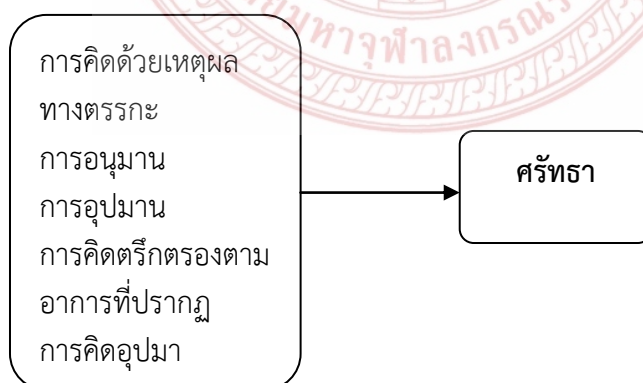

ค. ศรัทธามีบ่อเกิดจากการคิดด้วยตนเอง

การคิดตรិตรองด้วยตนเอง เป็นเรื่องของการคิดหาเหตุผลด้วยตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการคิดอุปมาอุปมัย การคิดด้วยเหตุด้วยผล การคิดด้วยตรรกะ การคิดด้วยการอุปมาน อนุมาน การตรึกตรองตามอาการที่ปรากฏให้เห็น เมื่อความรู้จากการคิดด้วยตนเองสนองความอยากรู้อยากเห็นในระดับต้นๆ ได้ก็ทำให้มนุษย์เชื่อมั่นในความคิดของตนเอง เชื่อในสิ่งที่ตนเองคิดและทำอยู่ ความเชื่อที่เกิดจากการคิดด้วยตนเองดังกล่าวนี้ จัดเป็นความเชื่อที่มีความเข้มข้นมากขึ้น มีพลัง มีความมั่นคง และเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นได้ยาก ดังปรากฏในเรื่องความเชื่อของเจ้าลัทธิต่างๆ^{๖๖}

การคิดด้วยตนเองนี้ เป็นการอาศัยตนเองเป็นหลัก ทำให้เกิดความรู้ในระดับ จินตามยปัญญา และความรู้ดังกล่าวสามารถทำให้มนุษย์เกิดความศรัทธาเชื่อมั่นต่อสิ่งที่ตนคิดได้

การคิดด้วยตนเอง อันเป็นสาเหตุจากภายในทำให้เกิดศรัทธา แสดงได้ ดังนี้

ข. ศรัทธามีบ่อเกิดจากการทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง

การทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง เป็นการนำความรู้ที่ได้จากการสดับจากภายนอกหรือการคิดตริตรองด้วยตนเองจากภายใน มาทดลองปฏิบัติ เป็นการนำสิ่งที่ตนรู้มาพิสูจน์หาความจริง เมื่อผล

^{๖๖}ดูรายละเอียดใน ที.สี. (ไทย) ๙/๙/๔๓-๔๔.

ปรากฏออกมาเป็นที่น่าพอใจก็จะเชื่อต่อสิ่งนั้นอย่างมั่นคง การมีประสบการณ์จากการได้ทดลองปฏิบัติดังกล่าวจึงทำให้เกิดความเชื่อในเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้

ความรู้ที่เกิดจากการคิดหรือการได้สดับรับฟังมา หากผ่านการปฏิบัติทดลองดูแล้วพบว่าเรื่องดังกล่าวเป็นเท็จ ไม่เป็นประโยชน์ มีโทษโดยส่วนเดียว ก็จะถูกปฏิเสธ แต่หากพบว่าเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องจริง เป็นประโยชน์ มีคุณโดยส่วนเดียว ก็จะได้รับการยอมรับเอาโดยอาการคือ เชื่อมั่นสิ่งที่ตนรู้อย่างมั่นคงแน่วแน่ ความเชื่อที่เกิดขึ้นจากการมีประสบการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งนี้ จึงมักเป็นความเชื่อที่มั่นคง มีพลัง และยากแก่การเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น

การมีประสบการณ์จากการได้ปฏิบัติทดลองด้วยตนเอง ทำให้เกิดความรู้ในระดับภวานามยปัญญาได้ และความรู้ในระดับนี้ก็ทำให้เกิดศรัทธาเชื่อมั่นอย่างมั่นคงยิ่งกว่าความเชื่อที่เกิดขึ้นจากการสดับรับฟังมา หรือจากการคิดด้วยตนเองได้ เพราะเป็นความเชื่ออันเกิดจากการมีประสบการณ์ตรง สัมผัสด้วยใจและรับรู้ด้วยปัญญาของตนนั่นเอง การมีประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติจนให้เกิดผล นับได้ว่าเป็นบ่อเกิดศรัทธาได้เหมือนกัน แสดงเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

สรุปได้ว่าศรัทธา ความเชื่อ มีบ่อเกิดจากสาเหตุใหญ่ๆ อยู่ ๔ ประการ ดังได้แสดงมา บุคคลบางคนอาศัยเพียงการได้เห็นรูปหรือสดับเสียงจากผู้อื่นก็เชื่อ บุคคลบางคนยังไม่เชื่อในทันที แต่จะเชื่อหลังจากได้คิดตรองด้วยตนเองเป็นอย่างดีแล้ว และบางคนแม้สดับมาจากคนอื่นก็ยังไม่เชื่อ แม้คิดตรองด้วยตนเองเป็นอย่างดีแล้วก็ยังไม่เชื่อ แต่จะเชื่อก็ต่อเมื่อได้ปฏิบัติทดลองดูผลที่เกิดขึ้นเป็นเช่นไรจึงจะยอมเชื่อต่อผลที่ปรากฏ ซึ่งบุคคลประเภทหลังนี้ เป็นบุคคลที่ไม่เชื่อง่าย มีศรัทธาตั้งอยู่บนฐานของปัญญาอย่างแท้จริง เพราะตราบใดที่ยังไม่ได้พิสูจน์ทดลองความรู้ที่ตนได้สดับรับฟังมาหรือได้คิดค้นด้วยตนเอง จนรู้ด้วยใจ รู้ด้วยปัญญา ก็จะไม่เชื่อในทันที

๒.๔ วิกฤติศรัทธาที่เกิดจากการละเมิดพระธรรมวินัย

สังคมไทยได้มอบความไว้วางใจให้แก่พระสงฆ์ในฐานะที่เป็นสมมติสงฆ์ เป็นอุดมเพศคือเพศอันสูงส่งเหนือกว่าเพศธรรมดา สมควรแก่การกราบไหว้ เป็นผู้มีศีลบริสุทธิ เป็นเนื้อหาบุญ และมีบทบาทสำคัญต่อในการรักษาพระพุทธศาสนา โดยมีอุบาสกและอุบาสิกาทำหน้าที่ให้การทำนุบำรุงและให้การสนับสนุนปัจจัย ๔ แก่พระภิกษุที่จำเป็นต่อการดำรงตนในวิถีความเป็นสมณะ และบำเพ็ญเพียรเพื่อการบรรลุธรรม จนเป็นที่มาของคำกล่าวที่ว่า “คฤหัสถ์ถวายขาให้พระภิกษุ ส่วนพระภิกษุ

มอบตาให้แก่คฤหัสถ์”^{๖๗} การถวายขาคือการถวายความสะดวกในการศึกษาธรรม ปฏิบัติธรรม เผยแผ่ธรรม และปกป้องธรรมของพระภิกษุ พระภิกษุจึงมีหน้าที่สำคัญในการมอบดวงตา คือปัญญาแห่งธรรมที่ได้จากการปฏิบัติธรรมแก่คฤหัสถ์เป็นการตอบแทน อย่างไรก็ตามการยึดมั่นในพระสงฆ์มากเกินไปก็จะไม่เห็นสังฆธรรม ดังพุทธพจน์ในสังฆาฎิกถณสูตรที่ว่า

ภิกษุทั้งหลาย แม้ถ้าภิกษุจับชายผ้าสังฆาฎิแล้วเดินตามรอยเท้าเรา ติดตามไปข้างหลัง แต่ภิกษุนั้นมีความละโมภ กำหนดยึดถืออย่างแรงกล้าในกาม มีจิตพยาบาท คิดประทุษร้าย หลงลืมสติ ไม่รู้สึกตัว มีจิตไม่ตั้งมั่น กระสับกระส่าย ไม่สำรวมอินทรีย์ แท้จริงแล้ว ภิกษุนั้นก็ยังชื่อว่าอยู่ห่างไกลเรา เราก็ห่างไกลภิกษุนั้น นั่นเป็นเพราะเหตุไร เพราะภิกษุนั้นยังไม่เห็นธรรม เมื่อไม่เห็นธรรมชื่อว่าไม่เห็นเรา

ภิกษุทั้งหลาย แม้ถ้าภิกษุอยู่ใกล้เราถึง ๑๐๐ โยชน์ แต่ภิกษุนั้นไม่มีความละโมภ ไม่กำหนดยึดถืออย่างแรงกล้าในกาม มีจิตไม่พยาบาท ไม่คิดประทุษร้าย มีสติตั้งมั่น มีความรู้สึกตัว มีจิตตั้งมั่น แน่วแน่ สำรวมอินทรีย์ แท้จริงแล้วภิกษุนั้นก็ชื่อว่าอยู่ใกล้เรา เราก็อยู่ใกล้ภิกษุนั้น นั่นเป็นเพราะเหตุไร เพราะภิกษุนั้นเห็นธรรม เมื่อเห็นธรรมชื่อว่าเห็นเรา^{๖๘}

นอกจากนี้แล้วพระพุทธเจ้าทรงระบุคุณสมบัติของอุบาสก อุบาสิกาไว้ ๕ ประการคือ ๑) มีศรัทธา ๒) มีศีล ๓) ไม่ถ่อมมงคลตื่นข่าว คือเชื่อกรรม ไม่เชื่อมงคลภายนอก ๔) ไม่แสวงหาเขตบุญนอกพุทธศาสนา ๕) บำเพ็ญบุญในพระพุทธศาสนา^{๖๙} โดยที่ ๑) ไม่ขาดการเยี่ยมเยือนพบปะพระภิกษุ ๒) ไม่ละเลยการฟังธรรม ๓) ศึกษาในอริศีล ๔) มากด้วยความเลื่อมใสในภิกษุทั้งหลาย ๕) ไม่ฟังธรรมด้วยตั้งใจจะคอยฟังโทษติเตียน ๖) ไม่แสวงหาทักษิณภายนอกหลักคำสอนนี้ ๗) กระทำความสนับสนุนในพระพุทธศาสนานี้เป็นเบื้องต้น^{๗๐}

พระพุทธศาสนาจะยั่งยืนอยู่คู่ชาติไทยนานเท่าใดขึ้นอยู่กับศรัทธาความเชื่อของชาวพุทธตราบใดที่ชาวพุทธยังมีความเชื่อและศรัทธาในพระพุทธศาสนาพระพุทธศาสนาก็จะเจริญรุ่งเรืองยั่งยืนต่อไปในทางตรงกันข้ามหากชาวพุทธขาดความศรัทธาขาดความเชื่อในพระพุทธศาสนาเสียแล้วพระพุทธศาสนาก็ย่อมเสื่อมสลายไปจากประเทศไทยเนื่องจากขาดความเชื่อซึ่งเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในศาสนาถ้าขาดศรัทธาความเชื่อเสียอย่างเดียวศาสนาก็ไม่มีความก้าวหน้า^{๗๑} ตามหลักพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าทรงสอนเรื่องศรัทธา จะทรงสอนเรื่องปัญญากำกับไว้ด้วยเสมอ ซึ่งเป็น การแสดงให้เห็นว่าพระพุทธองค์ทรงสอนให้มีศรัทธา ความเชื่ออย่างมีเหตุผลคือใช้ปัญญาพิจารณา

^{๖๗} พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร., “สถานการณ์พุทธบริษัทในสังคมไทย: ศรัทธาวิปริต หรือวิกฤติศรัทธา”, <http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id=1520 &articlegroup_id=278>, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๖๘} ชู.อิตติ. (ไทย) ๒๕/๙๒/๔๖๕.

^{๖๙} อจ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๗๖/๒๙๓.

^{๗๐} อจ.สตตคก. (ไทย) ๒๓/๓๐/๔๖.

^{๗๑} คุณ โททัศน์, พุทธศาสนากับสังคมและวัฒนธรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ โอ. เอส. พรินติ้ง เฮาร์, ๒๕๕๕), หน้า ๖๓.

แยกแยะให้เห็นทั้งส่วนดีและไม่ดีทั้งคู่คุณทั้งโทษก่อนจึงค่อยตั้งศรัทธาไม่ให้ศรัทธาอย่างมงายไปตามกระแส ในทางกลับกันถ้ามีแต่ปัญญาแต่ไม่มีศรัทธารองรับปัญญาก็จะโลดแล่นเลื่อนลอยสุดโต่งไม่มีฐานที่ตั้ง ดังนั้นศรัทธาที่ถูกต้องจึงเป็นศรัทธา ที่มีเหตุผล^{๗๒}

๒.๔.๑ ตัวอย่างการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์

แม้ว่าทันทีที่บวชเสร็จจูปัชฌาย์บอกอนุศาสน์๘ คือนิสัย ๔ (สิ่งที่ต้องอาศัยเลี้ยงอัตภาพ ได้แก่ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัช) และอภินิหารกิจ ๔ (กิจที่ไม่ควรทำ ได้แก่ เสพเมถุน ลักของเขา ฆ่าสัตว์ พุดอวดคุณพิเศษที่ไม่มีในตน) ซึ่งเป็นสาระที่สำคัญสำหรับการเป็นพระสงฆ์ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนี้พบว่าพระสงฆ์ละเมิดพระธรรมวินัยแบ่งเป็น ๒ ลักษณะคือ ๑) ประพฤติวิปริตจากพระธรรมวินัย หมายความว่า พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้อย่างไรก็ไม่ประพฤติปฏิบัติตามนั้น ๒) ทำพระธรรมวินัยให้วิปริต หมายความว่า พระพุทธเจ้าสั่งสอนไว้อย่างหนึ่ง ปฏิเสธ ลบล้างหรือบิดเบือนคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งมาจากตัวแปรที่น่าสนใจหลายประการ เช่น (๑) ศรัทธาวิปริต จึงก่อให้เกิดวิกฤติศรัทธา เพราะพุทธศาสนิกชนสนับสนุน หรือส่งเสริมในทิศทางที่ไม่ถูกต้องจึงทำให้พระภิกษุยึดติดในวัตถุนิยมและบริโภคนิยม (๒) บุญวิปริต การเน้นสอนเรื่องบุญที่เน้นเฉพาะตัวบุญแต่ขาดกุศล โดยแปลงบุญให้เป็นเรื่องของวัตถุนิยม และบริโภคนิยม แทนที่จะบุญจะเป็นสัญลักษณ์ของความสุขในฐานะที่เป็นเครื่องมือสร้างความอึดใจ และชำระใจ (๓) การสอนวิปริต พระภิกษุบางรูปเน้นสอนเรื่องอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์มากกว่าปาฏิหาริย์แห่งธรรม การสอนให้มนุษย์ชื่นชมและกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์มากกว่าตัวเอง ทั้งที่พระพุทธเจ้าทรงย้ำเตือนว่า “ในหมู่มนุษย์ทั้งหลายผู้ที่ฝึกตนดีแล้ว เป็นผู้ประเสริฐที่สุด” เพราะมนุษย์ที่ฝึกแล้วสามารถเป็นครูของเทวดา และเทวดาชื่นชมอาศัย ดังจะเห็นได้จากกรณีของพระพุทธเจ้าและอนาถปิณฑิกะเศรษฐี (๔) การใช้สื่อที่วิปริต สื่อไอทีต่างๆ ในปัจจุบันนี้ พระภิกษุและสามเณรจำนวนหนึ่งได้ใช้สื่อไอทีเป็นเครื่องมือในการศึกษาธรรม และเผยแผ่ธรรม แต่มีพระภิกษุและสามเณรจำนวนหนึ่งเช่นเดียวกัน ใช้สื่อไอทีโดยขาดการรู้เท่าทัน และขาดการระมัดระวังทั้งการพูด สื่อข้อความ การนำเสนอภาพ และคลิปเสียงที่ไม่เหมาะสมแก่ความเป็นนักบวช จะเห็นว่า มีภาพและเสียงจำนวนมากที่พระภิกษุได้โพสต์หรือนำเสนอในพื้นที่ของอินเทอร์เน็ต เช่น ยูทูบ เฟสบุ๊ก และบล็อก^{๗๓}

ตัวอย่างการประพฤติวิปริตจากพระธรรมวินัย

-กรณีเสพเมถุน เป็นหนึ่งในปาราชิก ๔ ที่เป็นปฐมปาราชิก ถือว่าเป็นอาบัติ (การทำผิดทางวินัยของพระสงฆ์) หนัก เนื่องจากการเสพเมถุนเป็นกามคุณ เป็นกิเลส ซึ่งขัดกับจุดมุ่งหมายของการบวชเป็นพระสงฆ์คือเพื่อการตัดกิเลส เพื่อบรรลุมรรคผลนิพพาน พระสงฆ์ผู้กระทำความผิดเรียกว่าต้องอาบัติปาราชิก โทษที่ได้รับเป็นโทษหนักคือ การขาดจากการเป็นพระสงฆ์ ต้องสละสมณเพศ

^{๗๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่นกรมการปกครอง, ๒๕๔๐), หน้า ๒๙-๓๑.

^{๗๓} พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร., “สถานการณ์พุทธบริษัทในสังคมไทย: ศรัทธาวิปริต หรือวิกฤติศรัทธา”. <http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id =1520 &articlegroup_id=278>, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๑.

กรณีของพระภิกษุสงฆ์เสพเมถุนโดยความยินยอมของหญิง (ซึ่งไม่เป็นความผิดทางอาญาของรัฐ) ก็ไม่มีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดไว้ ทำให้พระสงฆ์กระทำผิดอย่างไม่ละอาย กระทำผิดพระธรรมวินัยร้ายแรง^{๗๔} เช่น ๑) พระพิมลธรรม (อาจ อาสภเถระ) อธิบดีสงฆ์ (เจ้าอาวาส) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ถูกกล่าวหาเสพเมถุนกับผู้ชาย ต่อสูคดีในศาลทหารกรุงเทพ เป็นเวลา ๕ ปี ในที่สุดศาลยกฟ้องพ้นข้อหาทั้งหมดเมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๐๙ กลับมาอยู่วัดมหาธาตุเหมือนเดิม วันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๑๘ รัฐบาลคืนสมณศักดิ์ที่พระพิมลธรรม ปี ๒๕๒๓ มหาเถรสมาคมมีมติให้ดำรงตำแหน่งอธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุอีกครั้ง วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๒๘ ได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จพระพุฒาจารย์ พ.ศ.๒๕๓๑-๒๕๓๒ เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช มรณภาพเมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๓๒^{๗๕} ๒) พระเกษม อาจิณณสีโล สำนักสงฆ์ป่าสามแยก อำเภอ น้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ มีเพศสัมพันธ์กับนายบอย (นามสมมติ) ลูกศิษย์ใกล้ชิดภายในกุฏิตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๕๕๖ ได้ลาสิกขาด้วยตนเองเมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๘ เปลี่ยนเป็นอุบาสกถือศีล ๘ นุ่งขาวห่มขาว ปฏิบัติธรรมที่สำนักสงฆ์ต่อไป ทำให้ปัญหาพระสงฆ์กระทำผิดพระธรรมวินัยข้อนี้ แต่ถ้าวินัยการเสพเมถุนกับผู้ยังไม่บรรลุนิติภาวะก็จะเป็นความผิดทางอาญาของรัฐด้วย เช่น พระวิมล ฉัตติโก หรือเณรคำ วัดสามัคคียาราม (วัดป่าขันติธรรม) อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ ได้ข่มขืนกระทำชำเราต.ญ.เอ (นามสมมติ) อายุไม่เกิน ๑๕ ปี จนสำเร็จความใคร่ในระหว่างเดือนมกราคม พ.ศ.๒๕๔๓ ถึงกลางปีพ.ศ. ๒๕๔๔ อันเป็นความผิดตามกฎหมายซึ่งพนักงานสอบสวนดีเอสไอได้ตรวจพิสูจน์ดีเอ็นเอ แต่ระหว่างดำเนินคดีนายวิมลได้หลบหนีไปสหรัฐอเมริกา ต่อมา โจทก์ได้ขอตัวเป็นผู้ร้ายข้ามแดน ศาลชั้นต้นแห่งรัฐบาลกลางรัฐแห่งแคลิฟอร์เนีย มีคำสั่งให้ส่งตัวมาไทย เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๐ พระวิมลจึงต้องลาสิกขาบทเพื่อเข้าสู่ขั้นตอนการควบคุมตัวโดยกรมราชทัณฑ์^{๗๖}

-**กรณีลักทรัพย์** คำว่า “ทรัพย์” ปรากฏในคำสอนของพระพุทธศาสนาอยู่มากมายทั้งในคัมภีร์พระไตรปิฎกและคัมภีร์อรรถกถาโดยมีความหมายที่หลากหลายกัน แต่ในพจนานุกรมภาษาไทยแสดงความหมายของทรัพย์ว่าหมายถึง “เงินตรา สมบัติที่สถาน วัดที่มีรูปร่าง” ส่วนคำว่าทรัพย์สินหมายถึง “วัตถุทั้งที่มีรูปร่างและไม่มีรูปร่างซึ่งอาจมีราคาและอาจถือเอาได้ เช่นบ้าน ที่ดิน เป็นวัตถุมีรูปร่าง ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตรเป็นวัตถุไม่มีรูปร่าง”^{๗๗} ตัวอย่างการละเมิดพระธรรมวินัย เช่น ๑) พระราชธัมมณี (นิมิต ทิพย์ปัญญาเมธี) เจ้าอาวาสวัดสวนดอก พระอารามหลวง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และเจ้าคณะอำเภอเชียงใหม่ ถูกร้องเรียนว่าสวมสิทธิ์คนตาย ใช้เลขบัตรประจำตัวประชาชนของผู้อื่นเข้าข้ายถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของไม่ได้ให้มาเป็นของตน เข้าเกณฑ์อาบัติปาราชิก ต้องลาสิกขาบทและถูก

^{๗๔} พระสิทธินิติธาดา (พันตำรวจโท ชลัช โชติพิทโต พรหมะวัน), “การลงโทษพระภิกษุ กรณีเสพเมถุน: ศึกษาเปรียบเทียบโทษทางพระธรรมวินัยและทางอาญาเชิงประวัติศาสตร์และพัฒนาการทางเลือก”, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี, (ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ กันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๕): หน้า ๑๐.

^{๗๕} ส.คนจริง, “เมื่อพระพิมลธรรม (อาจ อาสภเถระ) ถูกจับ”, <<https://www.posttoday.com/dhamma/482782>>, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๗๖} ไทยรัฐออนไลน์, “เณรคำ ยืมอ่อน ขึ้นศาลตรวจหลักฐาน พรากผู้เยาว์เพื่อการอนาจาร-ชำเราเด็ก”, <<https://www.thairath.co.th/content/1073215>>, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๗๗} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๒, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๕๖), หน้า ๕๐๓.

ดำเนินคดีเรื่องการสวมสิทธิคนตาย^{๗๘} ๒) พระเทพญาณมหามุนี (ไชยบูลย์ ธมฺมชโย) ถูกปง.ฟ้องทางแพ่ง เพื่ออายัดทรัพย์สิน พร้อมกับตรวจสอบที่ดินวัดพระธรรมกายในปีพ.ศ.๒๕๕๘ เนื่องจากพบเส้นทางการเงินกรณีสหกรณ์ยูเนียนคลองจัน มีการออกเช็คเงินสดไปยังบัญชีพระเทพญาณมหามุนี (ไชยบูลย์ ธมฺมชโย) ๘ ฉบับมูลค่า ๓๔๘ ล้านบาท บัญชีวัดพระธรรมกาย ๖ ฉบับมูลค่า ๔๓๖ ล้านบาท บัญชีพระลูกวัดมูลค่า ๑๑๙ ล้านบาท ซึ่งคดีนี้อยู่ระหว่างดำเนินการ^{๗๙}

-กรณีอวดอุตริมนุสธรรม คือการพูดกับผู้อื่นว่าตนได้บรรลุธรรมระดับสูง เช่น บรรลุโสดาบัน ไม่ว่าตนจะได้บรรลุธรรมตามที่บอกหรือไม่ก็ดี ตามสิกขาบทที่ ๒ ข้อคือ ๑) ภิกษุอวดอุตริมนุสธรรมที่ไม่มีในตน แก่ใครก็ตามที่รู้ความ ต้องอาบัติปาราชิก โทษที่ได้รับเป็นโทษหนักคือ การขาดจากการเป็นพระสงฆ์ ๒) ภิกษุบอกอุตริมนุสธรรมที่มีจริง แก่อนุสัมบันคือ ผู้ที่ไม่ใช่ภิกษุหรือภิกษุณี ได้แก่สามเณร คฤหัสถ์ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ผู้กระทำความผิดต้องแสดงความผิดของตนต่อคณะสงฆ์ ตัวอย่างการอวดอุตริมนุสธรรมของพระสงฆ์ เช่น ๑) พระโพธิรักษ์ประกาศตนว่าบรรลุโสดาบัน ถ้าพระโพธิรักษ์ไม่ได้บรรลุโสดาบัน ก็ต้องอาบัติปาราชิก ถ้าพระโพธิรักษ์บรรลุโสดาบัน พระโพธิรักษ์บอกแก่คฤหัสถ์ด้วย จึงต้องอาบัติปาจิตตีย์ ๒) พระเทพญาณมหามุนี (ไชยบูลย์ ธมฺมชโย) กล่าวในในสารคดีและบทความเรื่องสติฟ จ็อบส์ หัวข้อตายแล้วไปไหนว่า ได้ใช้ญาณตรวจสอบภพภูมิของสติฟ จ็อบส์ หลังจากเสียชีวิต และกล่าวว่าสติฟ จ็อบส์ไปจุติเป็นภุมมะเทवासายวิทยาธรกึ่งยักษ์ พระไพศาลกล่าวว่าการกล่าวอ้างว่าเห็นมาจริง เรียกว่าเข้าข่ายอุตริมนุสธรรม^{๘๐} ๓) พระวิรพล ฉัตติโก หรือเณรคำ ถูกอัยการโจทก์ฟ้องว่า ระหว่าง ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒ ถึง ๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๖ ต่อเนื่องกัน พระวิรพลจัดทำหนังสืออวดชีวิตประวัติ เช่น ขาดหน้าไม่ขอกลับมาเกิด บารมีธรรมชาติสุดท้าย ปาฏิหาริย์หลวงปู่เณรคำ ฉัตติโก ทำให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ หากผู้ใดได้ร่วมทำบุญจะได้รับผลบุญมากกว่าการทำบุญให้แก่พระภิกษุสงฆ์ทั่วไป จนทำให้มีประชาชน ๒๙ คนบริจาคเงินรวมทั้งสิ้นประมาณ ๒๘ ล้านบาท นอกจากนี้พระวิรพลยังได้ออนเงินไปซื้อรถตู้จำนวน ๑ คันโดยระบุชื่อผู้อื่นเป็นผู้ครอบครองสิทธิ์แทน เป็นที่น่าสังเกตว่าแม้ว่าพระวิรพลจะลาสิกขาบทแล้ว ระหว่างที่อยู่ในห้องพิจารณา ชาวบ้านหลายคนยังเชื่อมั่นศรัทธาก้มลงกราบ^{๘๑}

-กรณีปลอมแปลง สภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันทำให้เกิดปัญหาปลอมบวชมากขึ้นเพราะคนมองว่าการเป็นพระสงฆ์สามารถหาเงินได้ง่าย ทำให้เกิดความเสื่อมเสียต่อพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง พระวินยาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจให้ดำเนินการจับกุมกลุ่มคนที่มาปลอม

^{๗๘} มติชนออนไลน์, “ชะตาชีวิต “ธัมมชโย” มาถึง “เจ้าคุณธงชัย-สมณินิต” สะท้อนปมโตที่กำลังเนาทั้งเถา”, <<https://today.line.me/th/pc/article>>, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๗๙} มติชนออนไลน์, “จากข้อครหา ผู้ต้องหา”, <<https://www.matichon.co.th/prachachuen/news/470906>>, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๘๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), *กรณีสันตโตศก*, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๑), หน้า ๔๓ - ๔๔.

^{๘๑} ไทยรัฐออนไลน์, “อวดอุตริ พระไพศาลชี้สติฟ จ็อบส์ ฉบับธรรมกายเข้าข่ายอาบัติปาราชิก”, <<https://www.thairath.co.th/content/285205>>, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๘๒} มติชนออนไลน์, “เณรคำ ปฏิเสธ ๒ คดี พรากผู้เยาว์ ฉ้อโกงสร้างพระแก้วมรกตองค์ใหญ่ที่สุดในโลก”, <https://www.matichon.co.th/local/crime/news_667_797>, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๑.

บวชกลุ่มหนึ่งพบว่าคนกลุ่มนี้มาจากตำบลหนึ่งใน จังหวัดชัยภูมิ มีอาชีพทำนาแต่พอหมดช่วงทำนาก็จะรวมกลุ่มปลอมบวชเป็นพระเข้ามาเรียไโรเงินใน กทม. เรียกว่าทำกันทั้งตำบล

นอกจากนี้ยังพบว่ามีการทำเป็นครอบครัวโดยพ่อปลอมเป็นพระ แม่จะปลอมเป็นชี ลูกจะปลอมเป็นเณร เรื่องนี้มีการพูดกันมานานแต่ไม่จบเสียทีเพราะกฎหมายเรื่องนี้ยังล่าหลังเอาผิดผู้กระทำเบาเกินไปทำให้คนกระทำผิดไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย ด้านพระครูสันติจันทวิมล เจ้าอาวาสวัดสระแก้ว ต.ในเมือง อ.เมืองชัยภูมิ ให้ความเห็นว่าเรื่องพระปลอมและมารฝ่าเหลืองพระชีเมาในปัจจุบันมีให้เห็นอยู่บ่อยมากแต่แก้ปัญหาเรื่องนี้ไม่จบไม่สิ้นเสียที ทางการปลอมเป็นพระออกไปเรียไโรได้เงินหลายพันบาทแต่ถูกจับเสียค่าปรับเพียง ๕๐๐ บาทเท่านั้นซึ่งถือว่าคุ้มต่อการเสี่ยง ถูกจับก็จะกลับมาทำเช่นเดิมอีก ส่วนพระชีเมาแมวสีกา พวกนี้เป็นพระจริงที่มาขอบวชแต่พอมีพฤติกรรมแบบนี้และถูกจับได้ก็แค่แค่สึกออกไปแล้วไม่นานก็บวชใหม่อีก ด้านนายแสง จันทร์บุตรสา กำนัน ต.หนองขาม กล่าวว่าเป็นเรื่องที่ยากที่จะปราบปรามพระปลอมในพื้นที่เพราะปัจจุบันชาวบ้านที่ส่วนใหญ่ไปหากินอยู่ต่างประเทศจำนวนมากจะมาตั้งด่านตรวจทุกวันนี่คงไม่เห็นแล้วซึ่งเห็นด้วยในการที่จะเร่งแก้กฎหมายและบทลงโทษให้รุนแรงมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน อย่างพระปลอมส่วนใหญ่ไปจากบ้านเราหากินอยู่มาเลเซียพอถูกจับส่งมาก็ปรับ ๔๐๐-๕๐๐ บาท ติดคุกไม่เกิน ๗ วัน พอออกไปไม่นานก็กลับมาทำอีกเป็นอย่างนี้เรื่อยไปไม่มีจบและสร้างความเสียหายให้ จ.ชัยภูมิมาตลอด^{๘๓}

พระวินยาศิการยังได้รับการร้องเรียนจากทางโรงพยาบาลสงฆ์ด้วยว่าพระสงฆ์บางรูปเข้าไปหาผลประโยชน์ที่โรงพยาบาลเพราะจะมีประชาชนไปทำบุญอยู่เป็นประจำ โดยเฉพาะเตียงที่อยู่ใกล้ประตูทำให้พระบางรูปพยายามจะวิ่งเต้นเพื่อให้ได้นอนเตียงใกล้ประตูและจะทำทุกวิถีทางให้ได้อยู่ที่โรงพยาบาลสงฆ์ต่อโดยใช้วิธีการฉันทน้ำตาลทำให้น้ำตาลในเลือดสูงเพื่อให้ได้อยู่ที่โรงพยาบาลต่อทางโรงพยาบาลจึงต้องแฉมายังพระวินยาศิการเพื่อให้เจ้าคณะผู้ปกครองดำเนินการ^{๘๔}

-กรณียุ่งเกี่ยวการชุมนุม ที่สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม เมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗ นายพรรัตน์ เบญจวัฒน์นันท์ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ แถลงกรณีที่พระสุวิทย์ ธีรธมฺโม (หลวงปู่พุทธะอิสระ) อดีตเจ้าอาวาสวัดอ้น้อย จังหวัดนครปฐม แกนนำ กปปส. ได้นำมวลชนขัดขวางการเลือกตั้งในพื้นที่เขตหลักสี่ ในวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ทำให้มีการปะทะกันระหว่างกลุ่ม กปปส.และกองกำลังไม่ทราบฝ่าย ทางสำนักพุทธฯ จ จึงทำหนังสือถึงเจ้าคณะจังหวัดนครปฐม เพื่อให้ดำเนินการนิมนต์หลวงปู่พุทธะอิสระไปว่ากล่าวตักเตือน เพราะไม่สมควรที่จะไปกระทำการร่วมกับการชุมนุม เพราะถือเป็นการทำผิดพระธรรมวินัย^{๘๕}

^{๘๓} OKnation, “เรื่องฉาวๆพระชีปลอม-แมวสีกาค้ำกาม ที่วันนี้หน้าจะมีทางออกเสียที ตามไปดูว่าหน้าจะมีทางออกอย่างไร”, <<http://oknation.nationtv.tv/blog/suttipongnation/2008/06/24/entry-1>>, ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๘๔} ตัม ศรีวิชัย, “พระวินยาศิการหรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า "ตำรวจพระ", <<https://www.tumsrivichai.com/index.php?lay=show&ac=article&id=538685510&Ntype=40>>, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๘๕} Isranews, “สำนักงานพระพุทธศาสนา ชี้ พุทธะอิสระ ทำผิดพระธรรมวินัย-กฎหมาย ถูกจับต้องสึกทันที”, <https://www.isranews.org/isranews/27043-matichon_27043.html>, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๑.

ตัวอย่างการทำพระธรรมวินัยให้วิปริต

-**วัดพระธรรมกาย** เผยแพร่คำสอนคลาดเคลื่อนไปจากหลักพระพุทธศาสนา เช่น ๑) สอนว่านิพพานเป็นอัตตา ๒) สอนเรื่องธรรมกายอย่างเป็นภาพนิมิต และให้มีธรรมกาย ที่เป็นตัวตน เป็นอัตตาของพระพุทธเจ้ามากมายหลายพระองค์ ราวกันอยู่ในอายตตนิพพาน ๓) สอนเรื่องอายตตนิพพาน ที่ปรุงถ้อยคำขึ้นมาเองใหม่ ให้เป็นดินแดนที่จะเข้าสมาธิไปเฝ้าพระพุทธเจ้าได้ มีพิธีถวายข้าวพระ ที่จะนำข้าวบูชาไปถวายแด่พระพุทธเจ้าในอายตตนิพพาน^{๘๖}

-**วัดนาป่าพง** เมื่อกลางปีพ.ศ. ๒๕๕๒ พระศีกฤทธิ โสติภโณ ได้นำพระในวัดสวดปาติโมกข์ลดจาก ๒๒๗ ข้อ เหลือ ๑๕๐ ข้อ มา ๘ ปีแล้ว เพราะพระศีกฤทธิอ้างพุทธวจนะ ซึ่งอ้างอิงจากพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย อนุสรณ์งานฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ (พ.ศ.๒๕๐๐) คือว่าเป็นฉบับหลวง ที่แปลออกมาจากพระไตรปิฎกบาลี อักษรไทย ฉบับสยามรัฐ แปลว่า สิกขาบท ๑๕๐ ถ้วน นี้ ในขณะที่พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับอื่นๆ แปลว่า สิกขาบท **ที่สำคัญ** ๑๕๐ นี้ หรือ ๑๕๐ สิกขาบท **ที่สำเร็จประโยชน์** นี้ เมื่อสอบย้อนกลับไปทีภาษาบาลีที่คำว่า สาธิก ก็แปลเฉพาะคำได้ว่า พร้อมด้วยส่วนที่เกิน มีข้อมากขึ้นไป หรือมีเศษ นอกจากนี้แล้วพระศีกฤทธิจัดทำหนังสือพุทธวจนะ จากการค้นคว้าพระไตรปิฎกภาษาไทย ไม่ยอมรับอรรถกถา^{๘๗}

-**สำนักสันตโตโคก** พระโพธิรักษ์มีการแปลความหมายศัพท์บาลีหรือถ้อยคำทางธรรมไม่เป็นไปตามหลัก อ้างว่ารู้ด้วยญาณ เช่น คำว่า “สันต” แปลว่าสงบแล้ว มาจาก สม(สงบ) + ต ปัจจัย พระโพธิรักษ์แยกเป็น ส + อันต แล้วให้ความหมายว่า ประกอบพร้อมด้วยความเป็นที่สุด อีกเรื่องหนึ่งที่สำนักสันตโตโคกเน้นและสั่งสอนอยู่เสมอคือ การรับประทานอาหารมังสวิรัต ข้อปฏิบัติที่ถูกต้องสำหรับพระภิกษุคือ ฉันทอาหาร พระภิกษุฉันทอาหารตามที่บิณฑบาตได้ การถือมังสวิรัตไม่ใช่ศีลเป็นเพียงวัตรคือข้อปฏิบัติที่ช่วยเสริมการดำรงอยู่ในศีล และข้อปฏิบัติอื่นๆให้มั่นคงแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือส่งเสริมความมกน้อย สันโดษ ความเคร่งครัด ความอยู่สงัด ความขัดเกลากิเลส ที่ทำให้อกุศลธรรมเสื่อม กุศลธรรมเจริญ^{๘๘} การทำงานเผยแผ่ธรรมของพระโพธิรักษ์ขัดแย้งกับคณะสงฆ์ฝ่ายจารีตนิยม จึงประกาศตัวลาออกจากมหาเถรสมาคมเมื่อ ๖ สิงหาคม ๒๕๑๘ ในปีพ.ศ. ๒๕๓๒ ลาสิกขาบท ใช้ชื่อว่าสมณะโพธิรักษ์ ทุ่มหม่แตกต่างจากพระสงฆ์ทั่วไป^{๘๙}

การตัดสินลงโทษผู้กระทำผิดในพระธรรมวินัยที่ปรากฏในวินัยปิฎกนั้น ถือว่าเป็นกระบวนการตัดสินการกระทำผิดของคณะสงฆ์ที่แสดงให้เห็นรูปแบบแห่งระบอบประชาธิปไตย นับแต่สมัยพุทธกาลอย่างไรก็ตามการตัดสินลงโทษพระสงฆ์ผู้กระทำผิดในยุคปัจจุบันนี้ ความผิดบางอย่างนอกจากเป็นการละเมิดพระธรรมวินัยแล้ว ยังเป็นความผิดกฎหมายบ้านเมืองอีกด้วย เพราะ

^{๘๖} สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต), **กรณีธรรมกาย บทเรียนเพื่อการศึกษาพระพุทธศาสนา และสร้างสรรค์สังคมไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทโอ.เอส.พรินติ้ง เฮาส์ จำกัด, ๒๕๖๐), หน้า ๑๑.

^{๘๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **รู้จักพระไตรปิฎกให้ชัดให้ตรง (กรณีพระศีกฤทธิ)**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญมั่นคงการพิมพ์, ๒๕๕๙), หน้า ๑-๒๙.

^{๘๘} อ้างแล้ว, พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **กรณีสันตโตโคก**, หน้า ๔๘ - ๖๑.

^{๘๙} ภัทรพร สิริกาญจน, **พระพุทธศาสนาในประเทศไทย เอกภาพในความหลากหลาย**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๗), หน้า ๒๔๘.

พระสงฆ์ไทยต้องประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและอยู่ภายใต้การควบคุมของประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฏนิคหกรรมของมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๒๑ ว่าด้วยการลงนิกหกรรมตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ เพราะประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นกฎหมายที่บัญญัติบังคับใช้กับทุกคนในประเทศไทยไม่ว่าคนนั้นจะเป็นคฤหัสถ์หรือบรรพชิตก็ตาม เมื่อผู้ใดกระทำความผิดกฎหมาย ผู้นั้นจะต้องรับโทษตามกฎหมาย หากไม่ได้กระทำความผิดตามกฎหมายดังกล่าวก็ไม่ต้องรับโทษ

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้มีการยกเลิกบทลงโทษทางอาญาแก่พระภิกษุที่เสพเมถุน ทำให้การประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยดังกล่าวไม่เป็นที่เกรงกลัว และขาดการป้องปรามทางกฎหมาย บ้านเมือง และกระบวนการพิจารณาไต่สวนความผิดของสงฆ์ ใช้วิธีพิจารณาลงนิกหกรรม นอกจากนี้ กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ.๒๕๒๑) ว่าด้วยการลงนิกหกรรมยังมีบทบัญญัติที่ไม่ชัดเจนและขาดสภาพบังคับตามกฎหมายที่ชัดเจนในการดำเนินการไต่สวน

เนื่องด้วยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ยังไม่มีบทลงโทษทางอาญาที่จะวางหลักสำหรับบังคับใช้เพื่อป้องกันการละเมิดพระธรรมวินัย จึงกลายเป็นช่องว่างของกฎหมายให้ผู้ที่ปลอมบวชหรือภิกษุทุศีล กระทำการละเมิดพระธรรมวินัยเสพเมถุนอย่างต่อเนื่อง โดยไม่มีความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมอันเป็นการทำลายศรัทธาของประชาชน หรือชื่อเสียงของสงฆ์หรือศาสนาพุทธแต่ประการใด

สังคมสงฆ์มีพระวินัยหรือสิกขาบทเป็นสิ่งควบคุม ในขณะที่เดียวกันก็มีกฏนิคหกรรมของมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๒๑ ว่าด้วยการลงนิกหกรรมตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ รวมถึงประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาคควบคุมอีกชั้นหนึ่ง เพราะสังคมสงฆ์เป็นสังคมพิเศษที่ซ่อนอยู่ในสังคมไทย แม้พระสงฆ์จะมีกฎระเบียบคือพระวินัยหรือสิกขาบทเป็นเครื่องควบคุมบังคับ แต่ในบางกรณีความผิดที่ละเมิดพระวินัยบัญญัติยังต้องมีความผิดตามกฎหมายของฝ่ายอาณาจักรด้วย และในบางกรณีการกระทำที่ผิดพระวินัยแต่อาจไม่เป็นความผิดทางกฎหมายก็ได้

การวินิจฉัยคดีที่เกิดขึ้นนั้นถ้าทำผิดพลาดแล้วย่อมเกิดผลร้ายต่อผู้ถูกกล่าวหา พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่วินิจฉัย จึงจำเป็นต้องมีความรู้ความชำนาญในการพิจารณาคดีตามกระบวนการของกฏนิคหกรรม และในขณะเดียวกันก็ต้องมีความชำนาญในการพิจารณาหลักกฎหมายและสิกขาบท เพราะระบบการปกครองสงฆ์ไทยในปัจจุบัน อาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ บังคับใช้อยู่ คดีพระสงฆ์เมื่อต้องอธิกรณ์บางคดีสร้างความหนักใจต่อผู้เป็นเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ จึงต้องใช้เวลายาวนานในแต่ละคดี เพราะต้องการให้เกิดความยุติธรรมทั้งสองฝ่าย อีกทั้งโทษบางอย่างเมื่อวินิจฉัยผิดจะกลายเป็นตราบาปต่อผู้ต้องโทษ ถึงแม้ว่าในสิกขาบทไม่มีโทษถึงประหารชีวิตเหมือนฝ่ายอาณาจักร แต่โทษอาบัติปาราชิกก็อุปมาเหมือนกับโทษประหารชีวิตเช่นกัน จะเห็นว่ากระบวนการวินิจฉัยในทางฝ่ายอาณาจักรและฝ่ายศาสนจักรมีความเหมือนกันและต่างกัน ถ้าผู้พิจารณาทั้งฝ่ายอาณาจักร และฝ่ายศาสนจักรได้เรียนรู้ถึงเครื่องมือที่ใช้วินิจฉัยดังกล่าวจะก่อให้เกิดความถูกต้องและเที่ยงธรรมแก่คู่กรณีมากยิ่งขึ้น

๒.๔.๒ วิกฤติศรัทธาชาวพุทธในสังคมไทยที่เกิดจากการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์

วิกฤติ หมายถึง ชั้นที่อยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อที่จะแตกหัก ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อ ความเลื่อมใส ดังนั้นวิกฤติศรัทธาชาวพุทธในสังคมไทย จึงหมายถึงลักษณะความเชื่อและความเลื่อมใสที่อยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อแห่งความคงอยู่ และความเสื่อมถอย เกิดความลังเลสงสัย เนื่องจากการสัทธรรมปฏิรูป คือการประยุกต์ธรรม เพื่อเกิดเป็นแนวคิดใหม่ เช่น พระสงฆ์ควรงดกินเนื้อสัตว์ อย่างไรก็ตามปัญหานี้ได้เกิดขึ้นในสมัยพุทธกาลเช่นกัน เนื่องจากพระสงฆ์อาศัยอาหารจากอุบาสก อุบาสิกาด้วยการบิณฑบาต พระสงฆ์จึงต้องฉันอาหารที่ได้จากการบิณฑบาตเพื่อการยังชีพ การเกิดสัทธรรมปฏิรูปโดยเฉพาะในยุคสมัยที่ข่าวสารเผยแพร่ไปได้เร็วนี้ จะส่งผลให้เกิดความสงสัย ส่งผลให้ไม่เชื่อคำสอนทางศีลธรรมที่ปรากฏในพระธรรมวินัย ไม่มีศรัทธาในความดีและความชั่ว ไม่ปฏิบัติตามหลักศีลธรรมอันดีงามของสังคม สร้างความเดือดร้อนแก่กันและกัน มุ่งเอาประโยชน์ส่วนตนเป็นสำคัญ ไม่เคารพในศาสนบุคคลโดยเริ่มจากพระสงฆ์ ต่อไปก็จะเป็นพระศาสดา รวมทั้งไม่ให้ความสำคัญแก่ศาสนพิธี การวิจัยในบทนี้เป็นการศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากการกระทำของพระสงฆ์ซึ่งแตกต่างจากพระธรรมวินัย และจารีตประเพณีที่ผ่านมา ทั้งการประพฤติวิปริตจากพระธรรมวินัย และการทำพระธรรมวินัยให้วิปริต ในลักษณะ ที่ส่งผลทำให้เกิดพุทธบริษัทเกิดความไม่แน่ใจในหลักการสำคัญ ๓ ประการคือ ๑) วิกฤติในความรู้พระธรรมวินัยที่ถูกต้อง ๒) วิกฤติในการไม่ประพฤติตามหลักพระธรรมวินัยที่ถูกต้อง ๓) วิกฤติในผลอันเกิดจากการขาดความรู้และการไม่ประพฤติตามพระธรรมวินัยที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นมูลเหตุที่อาจจะทำให้เกิดวิกฤติศรัทธา การวิจัยปัญหาและสาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ในบทนี้จะนำไปสู่การสร้างแนวทางการป้องกันและแก้ไขในบทต่อไป

๒.๕ บทสรุป

พระสงฆ์เป็นตัวแทนของสถาบันพุทธศาสนา ที่มีพระธรรมวินัยเป็นศาสดา ดังนั้นการไม่ละเมิดพระธรรมวินัยจึงเป็นสิ่งสำคัญโดยเฉพะอย่างยิ่งสำหรับพระพุทธานุศาสนิกชนที่สืบทอดคำสอนดั้งเดิมมากกว่า ๒๖๐๐ ปี การประพฤติปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัยทำให้เกิดความศรัทธา เช่นเดียวกับที่สาริบุตรปริพาชกเลื่อมใสพระอัสสชิ เข้าไปสอบถามหาพระศาสดาเพื่อขอมอบตัวเป็นศิษย์ จะเห็นได้ว่าสิ่งสำคัญประการแรกของการเป็นพระสงฆ์คือ มุ่งสละ เว้นการหาความสุขทางวัตถุ อาศัยวัตถุแต่น้อยเพียงเท่าที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตโดยไม่สะสมตามพระธรรมวินัย มุ่งที่จะฝึกฝนพัฒนาตนให้ก้าวสูงขึ้นไปในศีล สมาธิ ภาวนาเป็นไปเพื่อการบรรลุธรรม อย่างไรก็ตามแม้ว่าบริบททางสังคมเปลี่ยนแปลง พระสงฆ์ก็ยังคงพัฒนาภายในของตนเองเพื่อการพ้นทุกข์ เป็นแบบอย่างแก่อุบาสก อุบาสิกา แต่ก็พบว่าในสังคมปัจจุบันพระสงฆ์ประพฤติวิปริตจากพระธรรมวินัย ทำพระธรรมวินัยให้วิปริตซึ่งมักจะเป็นไปเพื่อผลประโยชน์สำหรับศาสนสถาน ศาสนพิธีที่ขัดกับเจตนารมณ์ของการบวชที่มุ่งสละ เว้นการหาความสุขทางวัตถุ

บทที่ ๓

แนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ ตามหลักนิติปรัชญา

สาเหตุและปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ดังที่กล่าวไว้ในบทก่อน จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่าการละเมิดพระธรรมวินัยที่ปรากฏตามสื่อมวลชนทั่วไปในปัจจุบันนั้น พบว่ามีพระภิกษุผู้กระทำความผิดพระวินัยส่วนหนึ่งที่ไม่เข้าใจในพระธรรมวินัยอย่างลึกซึ้ง อีกประการหนึ่งเป็นเรื่องที่พระสงฆ์เข้าไปเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินและสตรีเพศ ซึ่งหากมีความผิดจริงต้องอาบัติชั้น ปาราชิกจะขาดจากการเป็นพระสงฆ์ดังที่ทราบตามสื่อต่าง ๆ นั้น ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากพระสงฆ์ เหล่านั้นตกอยู่ภายใต้อำนาจของกิเลส ทำให้ไม่เคร่งครัดในพระธรรมวินัย ขาดสติยั้งคิดไม่ยึดมั่นใน หลักไตรลักษณ์ และเป็นผู้ที่ไม่เคร่งครัดต่อพระวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อบวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาแล้วไม่หมั่นศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย ประพฤติตนหย่อนยานในพระวินัยไม่ ปฏิบัติตามคำสั่งสอน เมื่อถูกกิเลสยั่วยวนรวมทั้งถูกชักจูงใจจากคนใกล้ชิดและสิ่งแวดล้อม เนื่องจาก พระสงฆ์ขาดสติไม่ระวังสังวรกาย วาจา ใจ ทำให้กิเลสเข้าครอบงำจิตใจเกิดการไม่ละอายต่อบาป และกระทำความผิดพระธรรมวินัยในที่สุด

การละเมิดพระธรรมวินัยส่งผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์ รวมทั้ง พุทธศาสนิกชนทั่วโลกทั้งทางตรงและทางอ้อม อันเป็นการทำลายพระพุทธศาสนาเปรียบเสมือนสนิม ที่กัดกินเนื้อเหล็กด้วยตัวของมันเอง การไม่ประพฤติปฏิบัติพระธรรมวินัยของพระสงฆ์รวมทั้งฆราวาส ที่ไม่ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่มีจุดมุ่งหมายสูงสุด คือการมุ่งบรรลुरुธรรมเป็นที่ตั้ง ได้แก่เพื่อนิพพานให้แจ้ง ย่อมส่งผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาในภาพรวม นอกจากนี้ยังส่งผลจาก เหตุปัจจัยภายนอกคือผู้ที่ไม่หวังดีทำให้เกิดสัทธรรมปฏิรูป หรือบิดเบือนคำสั่งสอนเพื่อแสวงหาลาภผลสู่ ตน และทำให้พระสงฆ์ถูกแทรกแซงในด้านต่างๆ อาทิโดยทางกฎหมาย อีกทั้งเป็นช่องทางให้ศาสนิก ชนอื่นเข้ามาในรูปองค์กรเพื่อทำลายพระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ ฉะนั้นในปัจจุบันพบว่าการทุบ ทุนจำนวนมากเพื่อสร้างถาวรวัตถุเช่น พระพุทธรูป โบสถ์ วิหาร เป็นต้น วัตถุประสงค์ตรงดงาม เหมือนวิมานบนดิน ส่งผลให้พุทธพาณิชย์เฟื่องฟูแทนหลักธรรมของพระพุทธองค์ ซึ่งทำให้ชาวพุทธ ห่างไกลจากหลักธรรมคำสั่งสอน เนื่องจากพระสงฆ์ไม่เน้นการเผยแผ่หลักธรรมให้เกิดทรัพย์ภายใน แต่ มุ่งเน้นให้สร้างทรัพย์ภายนอกที่ส่งผลต่อพระพุทธศาสนาในลักษณะบริโภคนิยม เป็นความมั่งคั่งทาง วัตถุ แทนการสร้างทรัพย์ภายในที่ทำให้เกิดดวงตาเห็นธรรมอันเป็นทรัพย์ภายในตามอุดมการณ์ทาง พระพุทธ ศาสนา เมื่อทราบถึงสาเหตุและผลกระทบของการละเมิดพระธรรมวินัยแล้ว ขอกล่าว แนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของ ชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๓.๑ นิติปรัชญา

๓.๒ กฎหมายที่ใช้บังคับต่อพระสงฆ์

๓.๓ แนวทางการควบคุมตรวจสอบการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์

๓.๔ แนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์

๓.๕ แนวคิดผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้สัมภาษณ์ และผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา

๓.๖ บทสรุป

๓.๑ นิติปรัชญา

กฎหมายธรรมชาติ เป็นทฤษฎีที่เชื่อว่า กฎหมายที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เป็นกฎหมายที่อยู่เหนือรัฐและใช้ได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ ความหมายของกฎหมายธรรมชาติ โดยแยกออกเป็น ๒ นัย คือนัยแรก เป็นหลักเกณฑ์ของกฎหมายอุดมคติที่มีค่าบังคับสูงกว่ากฎหมายที่มนุษย์บัญญัติขึ้นเอง ดังนั้นกฎหมายใดที่มนุษย์บัญญัติขึ้นซึ่งขัดหรือแย้งต่อหลักกฎหมายธรรมชาตินั้นก็ไม่มีค่าบังคับเป็นกฎหมายเลย นัยที่สอง ถือว่าหลักกฎหมายธรรมชาติเป็นเพียงอุดมคติของกฎหมายที่รัฐบัญญัติขึ้น ดังนั้นการบัญญัติหรือตรากฎหมายจึงควรให้สอดคล้องกับหลักการของกฎหมายธรรมชาติ กฎหมายที่ขัดหรือแย้งกับหลักกฎหมายธรรมชาติ อาจถือว่าเป็นกฎหมายที่ไม่มีค่าบังคับในทางกฎหมายโดยสมบูรณ์ แต่ไม่ถึงกับเป็นโมฆะหรือไม่มีค่าบังคับในทางกฎหมายเลย

หลักปรัชญาความเชื่อในศักดิ์ศรีและความเท่าเทียมกันของมนุษย์ ได้ถูกนำมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี ๒๕๖๐ ไม่ว่าจะเป็นการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคล หลักการใช้อำนาจของรัฐที่ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลซึ่งเป็นหลักกฎหมายธรรมชาติ ดังจะเสนอต่อไปนี้

๓.๑.๑ ความหมายนิติปรัชญา

นิติ หมายถึง ความหมาย, กฎปฏิบัติ แบบแผน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิธีปกครอง อูบายที่ดี เป็นต้น^๑

ปรัชญา หมายถึง ความว่าวิชาว่าด้วยหลักแห่งความรู้และความจริง^๒

ปรัชญา (Philosophy) เป็นคำสันสกฤตซึ่งตรงกับคำบาลีว่า ปัญญา ความรู้แจ้ง ความรอบรู้ความสุขุม ความฉลาด ซึ่งว่าด้วยหลักความรู้ (วิชา) และความจริง (สัจธรรม) หรือสภาวะที่แท้ (สฤทธิ)^๓

นิติปรัชญาหมายถึง ขนบธรรมเนียมแต่มาในระยะหลังวงการกฎหมายไทย เข้าใจว่า นิติแปลว่ากฎหมาย ในอินเดีย คำว่านิติศาสตร์คือว่าวิชาที่เกี่ยวกับ ราชนิติประเพณีเป็นความรู้ที่ราชบุโรหิต จะต้องรู้เป็นที่ปรีการาชการแผ่นดิน คำที่หมายถึงกฎหมายแท้ๆไทยเราแต่เดิมมาเรียกว่า “ธรรมะ” เช่น กฎหมายดั้งเดิมของไทยเราเรียกว่า “พระธรรมศาสตร์”^๔

“นิติปรัชญา” แปลว่า ปรัชญาของกฎหมาย อันหมายถึงการ ศึกษาตรึกตรองเกี่ยวกับกฎหมายในลักษณะทั้งมวล (As a Whole) เป็น การตรึกตรอง ทางนามธรรมชั้นสูง ศึกษาปัญหา เจาะลึกในชั้นรากฐานว่ากฎหมายแท้ ๆ คืออะไร ไม่ได้ศึกษากฎหมายเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่ง เช่นนิติ

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรเจริญทรัพย์, ๒๕๔๒), หน้า ๗๓.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๕.

^๓ ปรีดี พนมยงค์, “ปรัชญาคืออะไร”, <<http://pridiinstitute.com>>, ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๙.

^๔ ปรีดี เกษมทรัพย์, นิติปรัชญาพิมพ์, ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, ๒๕๕๐), หน้า ๖๔.

กรรม ฯลฯ^๕ การศึกษา นิติปรัชญา ยังอาจหมายถึงการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับความยุติธรรม ศึกษาถึงรากฐานทางทฤษฎีของกฎหมาย ศึกษาถึงอุดมคติสูงสุดหรือคุณค่าอันแท้จริง ของกฎหมายหรือแก่นสาระของกฎหมาย มุ่งศึกษาให้พ้นจากกฎหมายที่ใช้บังคับเป็น รูปธรรมอยู่จึงเป็นการศึกษาในลักษณะที่เป็นอุดมคติหรือกฎหมายที่ควรจะเป็น(Law as it ought to be)^๖

นิติปรัชญา รวมความได้ว่าหลักความรู้และความจริงที่ว่าด้วยกฎหมาย หรืออาจแปลว่า ศาสตร์ที่ว่าด้วยแบบแผน ขนบธรรมเนียมประเพณีวิธีปกครอง

นิติปรัชญาคือ แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาของกฎหมายซึ่งนอกจากกฎหมาย จะเป็นบรรทัดฐานทางสังคมแล้ว กฎหมายที่ดีควรที่จะสัมพันธ์กับศีลธรรมหรือความยุติธรรมหากกฎเกณฑ์ที่ขัดหรือ ขัดต่อศีลธรรมหรือความยุติธรรม กฎเกณฑ์นั้นจะผูกพันบุคคลให้ต้องปฏิบัติตามหรือไม่^๗

นิติปรัชญาเป็นสาขาหนึ่งของวิชาปรัชญา เป็นการศึกษาวิชานิติศาสตร์เชิงปรัชญา ได้แก่แนวคิดปรัชญาของกฎหมายซึ่งเป็นการศึกษา กฎหมายธรรมชาติมากกว่าบรรทัดฐาน ของกฎหมายที่มีต่อสังคมแต่เป็นกฎเกณฑ์ของการดำเนินชีวิตร่วมกันของมนุษย์ และเป็นสิ่งที่เหตุผลถูกต้องตามหลักธรรมชาติ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่านิติปรัชญาคือหลักว่าด้วย กฎหมายแห่งความยุติธรรมที่มีศีลธรรมเป็นองค์ประกอบอีกด้วย

๓.๑.๒ นิติปรัชญาในประเทศไทย

สำนักกฎหมายธรรมชาติ (Natural law school) สำนักนี้มีความเชื่อว่ามีกฎแห่งธรรมชาติ สากลไม่มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นปฐมกำเนิดของสำนักกฎหมายควบคุมความประพฤติของชาวโลกมาจนถึงยุคปัจจุบันนี้^๘

ประเภทของนิติปรัชญา แบ่งออกเป็น ๒ สาขาใหญ่ คือ

- ปรัชญาบริสุทธิ์
- ปรัชญาประยุกต์

นิติปรัชญาในประเทศไทยมีแนวความคิดเกิดขึ้นในสมัยที่พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ หรือกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์^๙ สำเร็จการศึกษาจากอังกฤษสอบกลับสอนวิชากฎหมายแบบปฏิธานนิยมทางกฎหมายหรือนักกฎหมายบ้านเมืองซึ่งเฟื่องฟูอยู่ในอังกฤษ ผู้นำแนวความคิดคือจอห์น ออสติน ซึ่งรับแนวคิดมาจาก เจเรมี เบนธัม เจ้าของความคิดอรรถประโยชน์นิยม ซึ่งมีอิทธิพลในกฎหมายไทยที่สอนว่ากฎหมายคือคำสั่งของรัฏฐาธิปัตย์ หากรัฐประหารสำเร็จแล้วกฎเกณฑ์ของคณะรัฐประหารจึงมีผลตามแนวความคิดเช่นนี้ พระองค์เจ้ารพีฯน่าจะเป็นบิดาของระบบศาลยุติธรรมไทยมากกว่าบิดาของกฎหมายไทย เพราะพระองค์เจ้ารพีฯเขียนหนังสือและนำแนวคิดมาจากจอห์น

^๕ อ่างแล้ว, ปรีดี เกษมทรัพย์, **นิติปรัชญา**, หน้า ๖๓ - ๖๔.

^๖ ดิเรก ควรสมาคม, **นิติปรัชญา**, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๕๓), หน้า ๕

^๗ ศ.ดร.วรเจตน์ ภาคีรัตน์, **ประวัติศาสตร์ความคิด นิติปรัชญา**, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อ่านกฎหมาย, ๒๕๖๑, หน้า ๑๕.)

^๘ จรัญ โฆษณานันท์, **นิติปรัชญา**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๑๔.

^๙ ศ.ดร.วรเจตน์ ภาคีรัตน์, “นิติปรัชญารัฐประหาร และตุลาการ”, <<https://prachatai.com/journal/2018/03/76016>>, ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

ออสติน ซึ่งกล่าวว่ากฎหมายคือสิ่งที่ผู้ปกครองแผ่นดินสั่งแก่ราษฎร ซึ่งกฎหมายเป็นคนละเรื่องกับความยุติธรรมและศีลธรรม ศีลธรรมมีบ่อยเกิดหลายแห่งแต่กฎหมายเกิดขึ้นได้จากผู้มีอำนาจปกครองสั่งเท่านั้น

ศาสตราจารย์ปรีดี เกษมทรัพย์ กล่าวถึงแนวคิดดังกล่าวที่คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในบริบทช่วงเหตุการณ์เดือนตุลาคม ๒๕๑๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ โดยท่านเห็นว่าเป็นคำสอนของนักกฎหมายที่ไม่สนใจเรื่องอะไรนอกจากอำนาจ และความคิดเช่นนี้เมื่อรัฐประหารสำเร็จ นักกฎหมายส่วนหนึ่งจะไปรับใช้คณะรัฐประหาร ศาลก็จะตัดสินคดีตามบริบทที่เกิดนิติปรัชญาขึ้น การที่ อ.ปรีดีพยายามเสนอประเด็นนี้ซึ่งมีอิทธิพลสูงต่อวงการกฎหมายไทย สิ่งที่มาคือแนวคิดแบบกฎหมายบ้านเมืองถูกมองว่าชั่วร้าย ขณะที่กฎหมายธรรมชาติถูกต้องกว่าคดีกว่า เช่นเดียวกันกับศาสตราจารย์วรเจตน์ ภาคีรัตน์ ที่เห็นด้วยกับศาสตราจารย์ปรีดี เกษมทรัพย์ และทุกวันนี้ทั้งยังตำหนิแนวคิดเรื่องอำนาจ ที่ว่าเมื่อทำรัฐประหารสำเร็จแล้วมีการรับใช้รัฐประหาร โดยศาลยังยอมรับการกระทำเช่นนั้น ทำให้เห็นว่ากฎหมายกับคณะรัฐประหารเป็นสิ่งเดียวกันและบังคับใช้ได้จากการศึกษาความคิดของสำนักกฎหมายบ้านเมืองและกฎหมายธรรมชาติ รวมทั้งเหตุการณ์รัฐประหาร๒ครั้งที่ผ่านมาและความขัดแย้งทางการเมือง ความคิดนี้มีข้อด้อยอย่างสำคัญและไม่เป็นธรรมกับความคิดกฎหมายบ้านเมือง ถ้าพิจารณาว่ากฎหมายเป็นเรื่องความยุติธรรม ทำให้มีการต้านรัฐประหารมากขึ้นเพราะเป็นการได้อำนาจมาโดยไม่ถูกต้อง จากการที่รัฐประหาร ๒ ครั้งล่าสุด นักกฎหมายจำนวนหนึ่งที่เชื่อถือกฎหมายธรรมชาติที่เชื่อเรื่องธรรมและคุณธรรมต่างๆ ทำไมเมื่อเกิดการรัฐประหารจึงไม่มีปฏิกิริยาใดๆ

ทำให้เห็นได้ว่าต้องมีบางอย่างที่เป็นปัญหาในความคิดแบบนี้ โดยความคิดของกฎหมายบ้านเมืองเป็นกฎหมายที่ให้พิจารณาข้อเท็จจริงสิ่งใดเป็นกฎหมายหรือไม่ ความคิดของสำนักกฎหมายบ้านเมืองนั้นถกเถียงกันหลากหลายแนวทาง โดยดูจากว่าใครเป็นรัฐอธิปไตยถ้าสั่งมาก็เป็นกฎหมาย นี่คือแนวคิดแบบจอห์น ออสติน บางครั้งให้ดูว่าสิ่งที่ถูกสั่งมีประสิทธิภาพหรือไม่ หมายความว่าเกิดการต่อต้านจากใครหรือไม่ ต่อให้เขาได้อำนาจมาโดยไม่ถูกต้องชอบธรรม แต่ถ้าสามารถยึดอำนาจสำเร็จเกิดความสงบขึ้น บรรดาคำสั่งการต่างๆมีประสิทธิภาพแล้วย่อมเป็นกฎหมาย ซึ่งเป็นประเด็นในเชิงข้อเท็จจริงไม่ใช่ประเด็นในเชิงคุณค่า

บรรดานักกฎหมายสำนักกฎหมายบ้านเมืองทั้งหลาย ส่วนใหญ่เชื่ออุดมการณ์ทางประชาธิปไตย ทางกลับกันพวกที่อ้างตนว่านับถือกฎหมายธรรมชาติ ที่เชื่อว่าจะมีความถูกต้องดีงามในธรรมชาติเราเป็นผู้ทรงคุณธรรม กลุ่มนี้อาจจะน่ากลัวกว่าเพราะเขาหยิบเสื้อคลุมคุณธรรม เสื้อคลุมคนดีมาสวมความถูกต้องมาอยู่กับเรา “ประกาศว่าเป็นพวกกฎหมายธรรมชาติซึ่งเชื่อในธรรมะ” หากถามว่าคิดแบบง่ายๆเช่นนั้นได้หรือไม่ ตอบไม่ง่ายเช่นนั้น คือไม่ได้ปฏิเสธเรื่องคนดี คนมีศีลธรรม คนที่เป็นคนดีมีศีลธรรมมีหลักการของเขา แต่อย่าใช้คำนี้แบบเผื่อๆ อย่าคิดว่าคนคนหนึ่ง แต่การกล่าวหาใครเป็นคนไม่ดี ทางกลับกันเป็นการแสดงออกว่าตนเป็นคนดีกว่าผู้อื่น

นิติปรัชญาลักษณะแบบนี้ พอกกล่าวได้ว่าเป็นฝ่ายสำนักกฎหมายธรรมชาติ มันคล้ายกับว่าเราเป็นคนดี เพราะฉะนั้นพวกสำนักกฎหมายบ้านเมืองเป็นคนเลว ซึ่งไม่จริงแต่จะบอกว่าจะถือคติแนวคิดสำนักกฎหมายแบบไหนไม่เป็นปัญหา เพราะในรายละเอียดมันมีจุดเด่น จุดด้อยแตกต่างกัน เมื่อต้องบังคับบางอย่างในความเป็นนักกฎหมายที่มีความเป็นคน จะต้องบอกว่าทำและไม่ทำซึ่งไม่

เกี่ยวกับนิติปรัชญาอันเป็นจุดยืนในทางมโนธรรมสำนึกของแต่ละคน แต่จะบอกว่าการที่คนไทยขึ้นัวอย่างยาวนานว่าคำสั่งของรัฐธรรมนูญทำให้การรัฐประหารในประเทศไทยมีความเจริญงอกงาม นั้นอาจไม่ใช่

นิติปรัชญาในไทยในช่วงแรกรูปแบบกฎหมายบ้านเมืองถูกมองว่าชั่วร้าย ขณะที่กฎหมายธรรมชาติถูกต้องกว่าคติที่ตามแนวคิดของศาสตราจารย์ปรีดี เกษมทรัพย์ ศาสตราจารย์วรเจตน์ ภาคีรัตน์ เห็นด้วยในช่วงแรก โดยหากพิจารณาว่ากฎหมายธรรมชาติซึ่งเชื่อในธรรมะมีศีลธรรม แต่ถ้าจะกล่าวว่ามีใครเป็นคนไม่ดี ในทางกลับกันเป็นการยกตนเป็นคนดีกว่าผู้อื่นไม่น่าจะถูกต้อง ฉะนั้นจะกล่าวว่ามีคำสั่งของรัฐธรรมนูญทำให้การรัฐประหารเฟื่องฟูคงไม่ถูกต้องที่สุด

๓.๑.๓ ปรัชญา แบ่งออกเป็น ๒ ด้านใหญ่ ๆ ได้แก่

ด้านแรก การศึกษา ปรัชญาบริสุทธิ์ (Pure Philosophy) คือการศึกษาปรัชญาที่จัดเป็นปัญหา ที่ยังไม่มีคำตอบออกไปศึกษาอย่างกว้างขวางและยังไม่มีคำตอบตายตัวพอที่จะแยกเป็น วิชาต่างหาก จึงเป็นการศึกษาเนื้อหาของปรัชญาจริง ๆ โดยที่ไม่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับ ผลสรุปของวิชาการอื่น ๆ และ

ด้านที่สอง ปรัชญาประยุกต์ (Applied Philosophy) คือ การศึกษาปัญหาปรัชญาเฉพาะเรื่อง เป็นปัญหาที่ครอบคลุมไปถึงผลสรุปของวิชาอื่น ๆ ที่แยกตัวออกจากวิชาปรัชญาแล้ว เช่น ปรัชญาศาสนา กฎหมาย นิติปรัชญา การเมือง การศึกษา สังคม เป็นต้น^{๑๐}

ปรัชญาจึงแบ่งได้เป็นการศึกษาอย่างกว้างและไม่มีคำตอบตายตัว กับการศึกษาที่เฉพาะวิชาที่แยกออกจากปรัชญา

๓.๑.๔ นิติปรัชญาจำแนกออกเป็น ๒ ภาค ได้แก่^{๑๑}

๑. นิติปรัชญาภาคประวัติศาสตร์ (Historical Part) อันเป็นการศึกษาถึงประวัติความคิดทางนิติปรัชญาซึ่งจะวางพื้นฐานประโยชน์และความสะดวก ในการศึกษาภาคระบบนิติปรัชญาภาคประวัติศาสตร์จะสะท้อนให้เห็นวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ของทฤษฎีกฎหมายในสำนักความคิดทางทฤษฎีกฎหมาย (School of Legal Theory) สำนักต่างๆ ตามยุคและขั้นตอนแห่งประวัติศาสตร์

๒. นิติปรัชญาภาคระบบ (Systematic Part) เป็นส่วนเนื้อหาสาระที่แท้จริง ของวิชานิติปรัชญา ซึ่งแบ่งเป็นนิติปรัชญาภาคทั่วไป ศึกษารากฐานทฤษฎีทั่วไป ของกฎหมาย เช่น ปัญหาว่ากฎหมายคืออะไร นิติปรัชญาภาคเฉพาะ ซึ่งศึกษาปัญหาเฉพาะเรื่องใดใดเรื่องหนึ่ง ตามความสนใจตามยุคสมัย เช่นการทำแท้งลูกและการปลูกถ่ายอวัยวะ

วิชานิติปรัชญาไม่ว่าจะเป็นการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร การเรียนการสอน หรือศึกษาเพิ่มเติมความต่างก็ให้ประโยชน์สูงสุดร่วมกัน คือ การกระตุ้นความคิดของผู้ศึกษาเพื่อฝึกฝนการ

^{๑๐} วิโรจ นาคชาติ, ปรัชญาเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๕), หน้า ๑๐-๑๑.

^{๑๑} สมยศ เชื้อไทย, นิติปรัชญาเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๕๔), หน้า ๖๖-๖๘.

มองประเด็นปัญหาอย่างรอบด้าน มองกว้างและไกลกว่ากระแสการรับรู้ของสังคมรวมถึงการมองกว้าง และไกลกว่า ประเด็นที่กฎหมายลายลักษณ์อักษรบัญญัติไว้ เพราะแม้กฎหมายลายลักษณ์อักษร จะเป็นกฎเกณฑ์ประเภทที่มีค่าบังคับอย่างเป็นทางการ อ้างอิงฐานอำนาจที่ได้รับมอบมา จากรัฐได้ก็ ตาม แต่นั่นมิใช่การประกันว่ากฎหมายดังกล่าวจะไม่มีปัญหาเชิงปรัชญา แต่อย่างไรเราจึงยังพบ ปัญหาการดูหมิ่นดูแคลนกฎหมายบางฉบับที่ไม่เป็นธรรม กดขี่ข่มเหงริดรอนสิทธิเสรีภาพไม่เหมาะสม ที่จะมีสภาพเป็นกฎหมายและนำมาบังคับใช้กับประชาชน^{๑๒} (โดยเฉพาะบรรดาประกาศของคณะ ปฏิวัติรัฐประหารที่ศาลให้การยอมรับว่ามีผลใช้บังคับเป็นกฎหมาย)

นิติปรัชญาจำแนกเป็น ๒ ประเภทคือที่ วางพื้นฐานทำให้เห็นวิวัฒนาการทางประวัติ ศาสตร์ และนิติปรัชญาที่ศึกษาเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

๓.๒ กฎหมายเกี่ยวกับพระภิกษุสงฆ์

พระองค์ทรงบัญญัติสิกขาบท เพื่อไม่ให้พระสงฆ์เข้าไปก้าวกายบ้านเมือง เช่น ไม่ให้ผู้ เป็นข้าราชการหรือโจรผู้ใดตั้งเข้ามาบวชในศาสนา เรื่องใดที่พออนุโลมได้ก็วางหลักไว้ว่า ราชนัน อนุตตติง คือ ทรงอนุญาตให้อนุวัตรตามพระราชา (ฝ่ายรัฐหรือบ้านเมือง) ขอบเขตอำนาจของรัฐหรือ บ้านเมืองที่พึงเป็นไปโดยชอบธรรม ไม่ให้เสียหายแก่หลักการของพระพุทธศาสนา เป็นเรื่องของความ เป็นอยู่ทั่วไป เช่น การนับวันเวลา เป็นต้น^{๑๓} สรุปลือพระพุทธร่องค์ทรงอนุญาต พระสงฆ์ทำตาม พระราชาหรือฝ่ายรัฐในขอบเขตอำนาจของรัฐหรือบ้านเมืองที่พึงเป็นไปโดยชอบธรรม ไม่เสียหายแก่ หลักการของพระพุทธศาสนา

ปัจจุบันพระสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญซึ่งสอดคล้องกับที่พระพุทธร่องค์ ทรงให้อนุวัตรตามพระราชาหรือบ้านเมือง และผู้ที่อาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทยต้องปฏิบัติตาม กฎหมายไทย พระสงฆ์จึงต้องอยู่ใต้กฎหมายและพระวินัย ดังจะกล่าวต่อไป

๓.๒.๑ รัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๖๐^{๑๔} อันเป็นฉบับที่ ๒๐ มีทั้งหมด ๒๗๙ มาตรา ให้แก่ปวงชนชาวไทย ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนามีดังนี้

หมวดพระมหากษัตริย์ (หมวด ๒) ตามมาตรา๗พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก

หมวดสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย (หมวด ๓) มาตรา ๓๑ บุคคลย่อมมี เสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนาและย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติ หรือประกอบพิธีกรรมตามหลัก ศาสนาของตนแต่ต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทยไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัย ของรัฐและไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

^{๑๒} เกรียงไกร ครอบรู้, “นิติศึกษาว่าด้วยนิติปรัชญา: มโนทัศน์อันคลาดเคลื่อนต่อการศึกษานิติปรัชญา”, รัฐสภาสาร, ปีที่ ๖๔ ฉบับที่ ๑๐ (ตุลาคม ๒๕๕๙): หน้า ๔๑.

^{๑๓} อ้างแล้ว, พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), รัฐกับพระพุทธศาสนาถึงเวลาชำระหรือยัง, หน้า ๒-๑๒.

^{๑๔} สำนักเลขาธิการรัฐมนตรี, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๓๔ ตอนที่ ๔๐ ก, ๖ เม.ย. ๒๕๖๐, หน้า ๔, ๙, ๑๓, ๑๔, ๑๗, ๒๕, ๒๖, ๙๐.

หมวดหน้าที่ของปวงชนชาวไทย (หมวด ๔) มาตรา ๕๐ บุคคลมีหน้าที่พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติศาสนา พระมหากษัตริย์และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

หมวดหน้าที่ของรัฐ (หมวด ๕) มาตรา ๕๗ รัฐต้องอนุรักษ์ฟื้นฟูและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องรวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย

หมวดแนวนโยบายแห่งรัฐ (หมวด ๖) มาตรา ๖๗ รัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา อันเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน รัฐพึงส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา และการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญาและต้องมีมาตรการและกลไกในการป้องกันมิให้มีการบ่อนทำลายพระพุทธศาสนาไม่ว่าในรูปแบบใดและพึงส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนมีส่วนร่วมในการดำเนินมาตรการ หรือกลไก ดังกล่าวด้วย

หมวดรัฐสภา (หมวด ๗) มาตรา ๙๖ บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้งเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง (๑) เป็นภิกษุสามเณรนักพรตหรือนักบวช

มาตรา ๒๗๙ บทเฉพาะกาล บรรดาประกาศคำสั่งและการกระทำของคณะรักษาความสงบแห่งชาติหรือของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ใช้บังคับอยู่ในวันก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้หรือที่จะออกใช้บังคับต่อไปตามมาตรา ๒๖๕ วรรคสอง... ให้ถือว่าการนั้นและการกระทำนั้นชอบด้วยรัฐธรรมนูญนี้และกฎหมาย

หากพิจารณากฎหมายเรียงมาตรา พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะและทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก ไม่มีการเปลี่ยนแปลงโดยนัยของกฎหมาย ส่วนในด้านอื่นมีประเด็นดังนี้

๑. สิทธิเสรีภาพบุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนาและย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติ หรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาของตน ความนี้เป็นหลักสากลตามหลักการขององค์การสหประชาชาติ

๒. กำหนดให้บุคคลมีหน้าที่พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติศาสนา ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นความที่มีนัยตรงกันข้ามกับหมวด ๓ คือบุคคลมีหน้าที่พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ถูกต้องแล้วเนื่องจากไทยเป็นรัฐเดี่ยวคนในชาติย่อมมีหน้าที่ดังกล่าวข้างต้น

ส่วนศาสนานั้นเป็นสิทธิอันชอบธรรมที่บุคคลมีสิทธิ ภายใต้จิตสำนึกส่วนบุคคลที่จะนับถือศาสนาหรือไม่ การที่จะให้ผู้ไม่นับถือศาสนาใดศาสนาหนึ่งมีหน้าที่ต้องกระทำการดังกล่าวถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิในการนับถือศาสนา

๓. หมวดหน้าที่ของรัฐรัฐต้องอนุรักษ์ฟื้นฟูและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ ความในหมวดนี้ผู้วิจัยมีความเห็นส่วนตัวว่าเป็นความที่รวมถึงพระพุทธศาสนาด้วย เนื่องจากพระพุทธศาสนาซึมอยู่ในการดำรงชีวิตของคนไทยอันเป็นจารีตประเพณี จนกระทั่งไม่อาจแยกจากกันได้

๔. หมวดนโยบายแห่งรัฐ รัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา อันเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน รัฐพึงส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาและการเผยแผ่หลักธรรมของ **พระพุทธศาสนาเถรวาท**

ความที่ว่า **พระพุทธศาสนาเถรวาท** แนวคิดผู้วิจัยเห็นว่า มิควรระบุความนี้ลงในรัฐธรรมนูญ สาเหตุว่าพระพุทธศาสนามีความเป็นหนึ่งเดียว เพียงแต่การที่จะนับถือพุทธศาสนานิกายใด เป็นเรื่องส่วนบุคคลตามเหตุปัจจัย การที่รัฐต้องการสนับสนุนเถรวาทหาผิดไม่ แต่ควรระบุลงในกฎหมายลูกที่มีศักดิ์ในระดับต่ำลงมา ข้อความดังกล่าวดูแล้วมีนัยแอบแฝงซึ่งความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

รัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ บัญญัติว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ ในหมวดที่ ๒ และความอื่น ๆ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในหมวดที่ ๓,๔,๕,๖,๗ รวมทั้งบทเฉพาะกาล ถือว่าเป็นความสัมพันธ์ที่รัฐใช้อำนาจผ่านกฎหมายและเป็นการรับรองความสำคัญของพระพุทธศาสนาว่า มีความสำคัญกับประเทศไทยดังที่เคยเป็นมาในอดีต

๓.๒.๒ กฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติ

พระสงฆ์ในฐานะบุคคลตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งต้องปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมืองคือ แบ่งกฎหมายออกเป็น ๒ ประเภท ตามลักษณะแห่งการใช้คือ กฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติ^{๑๔}

๑. กฎหมายสารบัญญัติ ได้แก่ กฎหมายที่ว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของบุคคล ในทางอาญาและทางแพ่ง ในทางอาญา ประมวลกฎหมายอาญา ที่บัญญัติความผิดและกำหนดโทษทางอาญาและพ.ร.บ.ต่างๆ ส่วนในทางแพ่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้แก่รวมทั้งกฎหมายอื่นที่กล่าวถึงสิทธิของบุคคลในทางแพ่ง

๒. กฎหมายวิธีสบัญญัติกฎหมายที่ว่าด้วยการนำกฎหมายสารบัญญัติ มาใช้บังคับแก่คู่กรณีในทางศาลได้แก่ ธรรมนูญศาลยุติธรรม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายวิธีความแพ่ง กฎหมายพยาน

พระสงฆ์นอกจากจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายอาญา กฎหมายแพ่ง และวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแล้ว พระสงฆ์ยังต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ซึ่ง ปัจจุบันใช้ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ซึ่งมีพัฒนาการมาจากกฎหมายตราสามดวง ตั้งแต่ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

๓.๒.๓ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์

ประเทศไทยเป็นประเทศนิตีรัฐคือถือกฎหมายเป็นหลักในการปกครองประเทศ มีกฎหมายสงฆ์กล่าวไว้ตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมา นอกจากพระวินัยจะมีบัญญัติในพระวินัยปิฎกของฝ่ายพุทธจักรแล้ว ฝ่ายอาณาจักรก็ได้จารึกไว้ดังที่ปรากฏอยู่ในศิลาจารึก(หลักที่ ๑) พ่อขุนรามคำแหงมหาราช และศิลาจารึก (หลักที่ ๓๘) พระยาเลอไทยมีบัญญัติกฎหมายพระสงฆ์ไว้ สมัยกรุงศรีอยุธยา และสมัยกรุงธนบุรียังไม่มีกฎหมายสงฆ์เป็นรูปแบบชัดเจน จนกระทั่งสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

^{๑๔} พิชญ์ รพินทร์, **ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมาย**, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๒, หน้า ๒๔

มีการตรากฎหมายตราสามดวง ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๕ มีการบัญญัติ ดังเช่นในพระราชบัญญัติ ลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.๑๒๑ (พ.ศ. ๒๔๔๕) และต่อมามีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติเป็น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ โดยได้แต่งตั้งองค์กรตามฝ่ายอาณาจักร ซึ่งประกอบด้วย สังกศสภา หรือสภาของพระสงฆ์โดยมีตัวแทนจากพระสงฆ์ทำหน้าที่ ในการตรากฎหมายมาใช้ และมีสังฆมนตรีเป็นฝ่ายบริหารและมีพระวินัยธร เพื่อทำหน้าที่พิจารณาคดีที่พระสงฆ์ได้กระทำละเมิด พระธรรมวินัย ซึ่งเป็นการลอกเลียนแบบฝ่ายปกครองหรือฝ่ายอาณาจักร ซึ่งต่อมารัฐบาลทหารจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไม่เห็นด้วยเพราะเห็นว่าฝ่ายศาสนาจักรไม่ควรใช้ระบบกระจายอำนาจ เช่นอย่างรัฐบาล ที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตยในอดีต การมีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรฝ่ายบริหารทำหน้าที่ใช้อำนาจทั้งสามอำนาจน่าจะเกิดความรวดเร็ว และมีความเป็นเอกภาพ^{๑๖}

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับปัจจุบันคือพ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ เหตุที่ใช้พระราชบัญญัติ ๒ ฉบับ คู่กันเนื่องจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ มีเจตนารมณ์ในการรวมอำนาจให้สมเด็จพระสังฆราชทรงบัญชาการคณะสงฆ์ทางมหาเถรสมาคม ตามอำนาจกฎหมายและพระธรรมวินัย^{๑๗} แต่เนื่องจากการบัญญัติกฎหมายใช้มาเป็นเวลานาน บทบัญญัติบางมาตราไม่ชัดเจนไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปี ๒๕๓๕ และในบางกรณีมิได้บัญญัติไว้ทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ เพื่อให้ได้ใจความชัดเจนและสะดวกในการตีความ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ จึงถูกนำมาใช้เพิ่มเติมให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพการณ์ในปี ๒๕๓๕ และเพื่อลดปัญหาที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติ โดยเป็นการแก้ไขและเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕^{๑๘}

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ มีใจความสำคัญส่วนที่เกี่ยวข้องกับ “นิคหกรรม” คือเปิดโอกาสให้องค์กรที่ทำหน้าที่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติได้สะดวกขึ้น หมายถึง มอบอำนาจให้มหาเถรสมาคมตรากฎหมายมหาเถรสมาคม หลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติอื่นๆ ดังที่ปรากฏในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ มาตรา ๑๕ จัตวา ว่า เพื่อรักษาหลักพระธรรมวินัยและเพื่อความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์ มหาเถรสมาคมจะตรากฎหมายมหาเถรสมาคม เพื่อกำหนดโทษหรือวิธีลงโทษทางการปกครองสำหรับพระภิกษุและสามเณรที่ประพฤติให้เกิดความเสียหายแก่พระศาสนาและการปกครองคณะสงฆ์ก็ได้

นอกจากนี้ ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ หมวด ๔ ว่าด้วยนิกหกรรมและการสละสมณเพศ ยังได้ระบุโทษ คือการที่ภิกษุจะต้องรับนิกหกรรมเมื่อกระทำการล่วงละเมิดพระธรรมวินัย และจึงให้อำนาจมหาเถรสมาคมตรากฎหมายมหาเถรสมาคม เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีปฏิบัติสำหรับการลงนิกหกรรมไว้ด้วย ตามมาตรา ๒๔ และ ๒๕ ดังนี้

^{๑๖} พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ชุมจิตโต), *ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ไทย*, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๑๐๙.

^{๑๗} พระครูสมณธรรมสมาทาน, *รวมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายมหาเถรสมาคม ที่ระลึกพระธรรมธีรราชฆานูณี*, (กรุงเทพมหานคร: อาหารการพิมพ์, ๒๕๔๑), หน้า ๕๗.

^{๑๘} พระครูสมณธรรมสมาทาน, *รวมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายมหาเถรสมาคม ที่ระลึกพระธรรมธีรราชฆานูณี*, (มปท.: มปป), หน้า ๕๘-๖๐.

มาตรา ๒๔ พระภิกษุจะต้องรับ นิคหกรรม ก็ต่อเมื่อกระทำการล่วงละเมิด พระธรรมวินัย และนิคหกรรมที่จะลงแก่พระภิกษุก็ต้องเป็นนิคหกรรมตามพระธรรมวินัย

มาตรา ๒๕ ภายใต้บังคับมาตรา ๒๔ มหาเถรสมาคมมีอำนาจตรากฎมหาเถรสมาคม กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติ เพื่อให้การลงนิคหกรรมเป็นไปโดยถูกต้อง สะดวก รวดเร็วและเป็นธรรม และให้ถือว่าเป็นการชอบด้วยกฎหมายที่มหาเถรสมาคมจะกำหนดในกฎมหาเถรสมาคม ให้มหาเถรสมาคมหรือพระภิกษุผู้ปกครองสงฆ์ตำแหน่งใดเป็นผู้มีอำนาจลงนิคหกรรมแก่พระภิกษุผู้ล่วงละเมิดพระธรรมวินัย กับทั้งการกำหนดให้การวินิจฉัยการลงนิคหกรรมให้เป็นอันยุติในชั้นใด ๆ นั้นด้วย

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับปัจจุบัน ให้อำนาจมหาเถรสมาคมตรากฎมหาเถรสมาคม ออกข้อบังคับ วางระเบียบ ออกคำสั่ง มีมติหรือออกประกาศ โดยไม่ขัดแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัย และมอบให้พระภิกษุใดหรือคณะกรรมการ หรือคณะอนุกรรมการตามมาตรา ๑๙ เป็นผู้ใช้อำนาจหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง นอกจากนี้พระภิกษุผู้ประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยต้องอาบัติตามการละเมิดสิกขาบทแล้ว ยังต้องถูกลงโทษอีกชั้นหนึ่งตามความเหมาะสมเรียกว่าการลงนิคหกรรมตามที่บัญญัติไว้ในกฎมหาเถรสมาคมข้อ ๖๒ ซึ่งกล่าวถึงการลงนิคหกรรมไว้สองอย่างคือ นิคหกรรมที่พระภิกษุต้องสึก และนิคหกรรมที่ไม่ต้องสึก เป็นต้น

พระราชบัญญัติสงฆ์ ๒๕๐๕ มาตรา ๕ ให้อำนาจออกกฎข้อบังคับไว้ โดยได้บัญญัติคำสั่งมหาเถรสมาคมปี ๒๕๓๙ ว่าด้วยการควบคุมการเรียไร^{๑๙} ได้ให้คำจำกัดความการเรียไรว่า คือการขอรวมตลอดถึงการซื้อขายแลกเปลี่ยน ขอใช้หรือบริการที่มีความหมายตรงหรือโดยอ้อมว่าไม่ใช่เป็นการซื้อขายแลกเปลี่ยน ขดใช้หรือบริการ ตามธรรมดา และหมายรวมถึงเรียไร การแจกฐีกาบอกบุญบนรถโดยสาร... ทางสื่อมวลชนอื่น ๆ เป็นต้น เพื่อรวบรวมทรัพย์สินที่ได้มาทั้งหมด หรือบางส่วนไปใช้ในกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง จะเห็นได้ว่าก่อนหน้านั้นไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งเรื่องการเรียไร จึงทำให้เห็นถึงพัฒนาการทางการปกครองสงฆ์ให้มีระเบียบแบบแผนมากขึ้น

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๔) ๒๕๖๑^{๒๐}

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร มีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๑ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของ สภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่รัฐสภา

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๖๑

^{๑๙} พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์), วิทยาพระสังฆาธิการ เล่มที่ ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๕๓), หน้า ๖๐๙.

^{๒๐} ราชกิจจานุเบกษา, “พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๖๑”, <[http:// www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/A/050/T1.PDF](http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/A/050/T1.PDF)>, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๑.

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๕ ตรี แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

มาตรา ๕ ตรี เพื่อให้การอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา ตลอดจนการดูแล การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่หลักธรรมของ พระพุทธศาสนาให้เกิดการพัฒนาจิตใจ และปัญญา และมีการรักษาพระธรรมวินัยของคณะสงฆ์ให้เป็นไปอย่างถูกต้องตึงตามโดยเคร่งครัด เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป พระมหากษัตริย์จึงทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการแต่งตั้ง สถาปนา และถอดถอน สมณศักดิ์ของพระภิกษุในคณะสงฆ์ และแต่งตั้งกรรมการมหาเถรสมาคมตามพระราชบัญญัตินี้”

มาตรา ๔ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคเจ็ดของมาตรา ๑๐ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

“ความในมาตรานี้ไม่กระทบกระเทือนพระราชอำนาจที่จะทรงพระกรุณาโปรด หรือมีพระราชวินิจฉัย ให้ปฏิบัติเป็นประการอื่น”

มาตรา ๕ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๑๒ มหาเถรสมาคมประกอบด้วย สมเด็จพระสังฆราชซึ่งทรงดำรงตำแหน่ง ประธานกรรมการ โดยตำแหน่ง และกรรมการอื่นอีกไม่เกินยี่สิบรูปซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจาก สมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะ หรือพระภิกษุซึ่งมีพรรษาอันสมควร และมีจริยวัตรในพระธรรมวินัยที่เหมาะสมแก่ การปกครองคณะสงฆ์ การแต่งตั้งตามวรรคหนึ่งและการดำเนินการตามมาตรา ๑๕ (๔) และวรรค ๒ ให้เป็นไป ตามพระราชอัธยาศัย โดยจะทรงปรึกษาหารือกับสมเด็จพระสังฆราชก่อนก็ได้”

มาตรา ๖ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๔ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และ ให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๑๔ กรรมการมหาเถรสมาคมซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งอยู่ในตำแหน่ง คราวละสองปี และอาจได้รับการแต่งตั้งอีกได้”

มาตรา ๗ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และ ให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๑๕ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามมาตรา ๑๔ กรรมการมหาเถรสมาคม ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (๑) มรณภาพ
- (๒) พ้นจากความเป็นพระภิกษุ
- (๓) ลาออก
- (๔) พระมหากษัตริย์มีพระบรมราชโองการให้ออก

ในกรณีที่กรรมการมหาเถรสมาคมพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ พระมหากษัตริย์อาจทรงแต่งตั้ง พระภิกษุตามมาตรา ๑๒ รูปใดรูปหนึ่งเป็นกรรมการแทน กรรมการซึ่งได้รับแต่งตั้งตามความในวรรคสองให้อยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน”
 มาตรา ๘ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๕ ทวิ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๑๕ ทวิ พระบรมราชโองการตามมาตรา ๑๐ วรรคเจ็ด การแต่งตั้งกรรมการมหาเถรสมาคม ตามมาตรา ๑๒ และการให้กรรมการมหาเถรสมาคมพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๑๕ ให้นายกรัฐมนตรี เป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ”

มาตรา ๙ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๒๐ ทวิ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๒๐/๑ เพื่อประโยชน์แก่การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ให้มีเจ้าคณะใหญ่ ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภายใต้บังคับมาตรา ๒๐/๒ การแต่งตั้งและการกำหนดอำนาจหน้าที่เจ้าคณะใหญ่ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม”
 มาตรา ๑๐ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๒๐/๒ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕

“มาตรา ๒๐/๒ การแต่งตั้งและถอดถอนเจ้าคณะใหญ่และเจ้าคณะภาค หากมีพระราชดำริเป็นประการใด ให้ดำเนินการไปตามพระราชดำรินั้น สำหรับการแต่งตั้งและถอดถอนพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ตำแหน่งอื่น ให้ดำเนินการไปตามพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่จะมีพระราชดำริเป็นประการอื่น”

มาตรา ๑๑ ให้กรรมการมหาเถรสมาคมซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ ใช้บังคับ ยังคงดำรงตำแหน่งต่อไป จนกว่าพระมหากษัตริย์จะทรงแต่งตั้งกรรมการมหาเถรสมาคมขึ้นใหม่ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้ ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้บัญญัติให้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะและทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก และตามโบราณราชประเพณี ที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านานนั้น พระมหากษัตริย์ทรงอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา รวมทั้งทรงทำนุบำรุงส่งเสริมคุณธรรมให้เจริญมั่นคงเป็นไปตามแบบแผนอันเรียบร้อยตลอดมาเพื่อให้พระพุทธศาสนา รุ่งเรืองถาวรเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชน ซึ่งจะก่อให้เกิดการประพฤติปฏิบัติที่ดีงามมีความร่มเย็นผาสุกแก่ประชาชนและเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ สมควร บัญญัติกฎหมายให้เป็นการสืบทอดและธำรงรักษาไว้ ซึ่งพระราชอำนาจตามโบราณราชประเพณี จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

พระราชบัญญัติฉบับนี้ตราขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ และโบราณราชประเพณี พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจในการแต่งตั้ง สถาปนา และถอดถอนสมณศักดิ์ของพระภิกษุในคณะสงฆ์ และแต่งตั้งกรรมการมหาเถรสมาคม และแก้ไของค์คณะมหาเถรสมาคม การแต่งตั้งดำเนินการตามมาตรา ๑๕(๔) และวรรค ๒ ให้เป็นไปตามพระราชอัธยาศัย โดยจะทรงปรึกษา

หารือกับสมเด็จพระสังฆราชก่อนก็ได้ รวมทั้งกำหนดวาระและการพ้นจากตำแหน่งของมหาเถรสมาคม ให้มีเจ้าคณะใหญ่เป็นผู้ปกครองส่วนกลางและส่วนภูมิภาคมีหน้าที่ในเขตปกครองที่ได้รับมอบหมาย รวมถึงการแต่งตั้งและถอดถอนเจ้าคณะใหญ่และเจ้าคณะภาคนั้น กรรมการมหาเถรสมาคมซึ่งดำรงตำแหน่งก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ยังคงดำรงตำแหน่งต่อไป จนกว่าพระมหากษัตริย์จะทรงแต่งตั้งกรรมการมหาเถรสมาคมชั้นใหม่ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕

เหตุผลการแก้ไขพระราชบัญญัติฉบับนี้ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก และตามโบราณราชประเพณี ทรงทำนุบำรุงส่งเสริมชนลให้เจริญมั่นคงเป็นไปตามแบบแผนอันเรียบร้อย เพื่อให้พระพุทธศาสนารุ่งเรืองถาวรเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชน มีความร่มเย็นผาสุก

๓.๓ แนวทางการควบคุมตรวจสอบการละเมิดพระธรรมวินัย

แนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์โดยส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม รวมทั้งบทบาทโดยตรงในการพิทักษ์พระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาแบ่งได้เป็น ๒ ด้านคือปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายใน

๓.๓.๑ ด้านปัจจัยภายนอก คือ การควบคุมตรวจสอบของรัฐที่วางมาตรการทางกลไกของกฎหมายต่างๆ รวมทั้งมาตรการควบคุมตรวจสอบและการถ่วงดุลอำนาจ

มาตรการการควบคุมทางกฎหมาย

ศาสนสมบัติของวัด คือ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง และเนื่องจากวัดเป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ การดูแลรักษาและจัดการก็เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นผู้แทนของนิติบุคคล คือ วัด แต่แม้ว่าการดูแลรักษาและจัดการทรัพย์สินของวัดใดๆ จะเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสวัดนั้นๆ ก็ตามการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดที่เจ้าอาวาสจะกระทำได้นั้น จะต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย และจำเป็นต้องเป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งกำหนดวิธีการปฏิบัติในการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดไว้เป็นแม่บทให้เจ้าอาวาสถือปฏิบัติ ซึ่งการจัดการทรัพย์สินของวัดในด้านการลงทะเบียนทรัพย์สิน การจำหน่ายออกจากทะเบียนการทำทะเบียนที่จัดประโยชน์ ทะเบียนผู้เช่า วัดสามารถกระทำได้โดยเรียบร้อย เพราะมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน ประกอบกับแบบทะเบียน แบบบัญชี และแบบพิมพ์อื่นๆ กรมศาสนา ก็ได้กำหนดไว้ให้แล้ว แต่อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการดูแลและจัดประโยชน์ในอสังหาริมทรัพย์ของวัด ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งด้านพระศาสนาเอง และการจัดการรายได้เพื่อทำนุบำรุงรักษาวัด ก็ยังประสบปัญหาในการดำเนินการหลายประการ อาทิ ปัญหาด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ กฎกระทรวงที่ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายเถรสมาคม บางส่วนไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน เนื่องจากกฎหมายต่างๆ เหล่านี้มีพื้นฐานมาจากพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔

แม้จะมีการแก้ไขปรับปรุงมาตามลำดับก็ตาม ก็ยังคงมีลักษณะบางประการไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน

มาตรการทางกฎหมายเป็นสิ่งสำคัญสำหรับประเทศ ที่ใช้ระบบนิติรัฐเช่นประเทศไทย อย่างไรก็ตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จึงต้องพัฒนาการไปตามกาลเวลา แม้แต่พระพุทธองค์ทรงกล่าวไว้ว่าให้ยกเล็กสิกขาบทเล็กน้อยได้ กฎหมายบ้านเมืองและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่เชื่อมโยงกันจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนตามกาลเวลาให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ส่วนมาตรการดังกล่าวสามารถแบ่งเป็น ๒ ส่วนคือมาตรการที่กระทำต่อบุคคล และที่กระทำต่อวัตถุ

๑) มาตรการตามกฎหมายที่มุ่งกระทำต่อบุคคล

๑.๑ เจ้าอาวาสในฐานะตัวแทนนิติบุคคลตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล ตามความในมาตรา ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ดังนั้น จึงต้องตกอยู่ภายใต้บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายอื่นๆ ด้วย วัดทั้งหลายย่อมมีสิทธิและหน้าที่ต่างๆ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเช่น เรื่องสถานะนิติบุคคลของวัด เว้นแต่สิทธิและหน้าที่ที่จะพึงมีได้เฉพาะบุคคลธรรมดา การแสดงเจตนาในการใช้สิทธิและหน้าที่จึงจำเป็นต้องมีผู้แทน ซึ่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๓๑ วรรคสามว่า “เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป” เจ้าอาวาสจึงเป็นทั้งผู้ปกครองบริหารวัด

มาตรา ๓๗ (๒) และเป็นผู้แทนวัดตามมาตรา ๓๑ วรรคสาม ทั้งมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๗ (๑) การจัดการศาสนสมบัติของวัดในปัจจุบันจำเป็นต้องใช้ความรู้ความสามารถสูงในการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านศาสนาและด้านรายได้ของวัด เจ้าอาวาสในฐานะผู้แทนของวัดมีทั้งบทบาทของสงฆ์ที่จะต้องจรรโลงพระพุทธศาสนา รวมไปถึงการปกครองสงฆ์ ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาในวัดและปกครองสอดส่องคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักพักอาศัยอยู่ในวัดอีกทั้งยังทำหน้าที่ในการจัดการกิจการต่างๆ อันเกี่ยวเนื่องกับวัดทั้งสิ้น โดยเฉพาะในฐานะผู้แทนของวัดในการบริหารจัดการอสังหาริมทรัพย์ที่เป็นศาสนสมบัติของวัด เจ้าอาวาสต้องมีผลผูกพันทางกฎหมายตามประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎหมายอื่นๆ แต่การกำหนดคุณสมบัติของเจ้าอาวาส ตามกฎหมายอาญา มาตรา ๑๖ (พ.ศ. ๒๕๓๕) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ เป็นการให้ความสำคัญในการปกครองคณะสงฆ์เท่าที่มิได้กำหนดคุณสมบัติด้านการศึกษาในทางโลกเอาไว้ด้วย การจัดประโยชน์ในอสังหาริมทรัพย์อันเป็นศาสนสมบัติของวัด กรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่ามีความจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับกฎหมาย เช่น นิติกรรมสัญญา เป็นต้น รวมไปถึงศาสตร์ในการบริหาร ซึ่งหากขาดความรู้ความเข้าใจการศึกษาทางโลกแล้ว อาจเป็นผลเสียและส่งผลไปถึงการมอบอำนาจให้บุคคลอื่นที่จะเข้ามาครอบครองอำนาจของเจ้าอาวาสในฐานะผู้รับมอบอำนาจ รวมไปถึงการวางมาตรการหรือการมอบอำนาจให้บุคคล คณะกรรมการ หรือคณะบุคคล ดำเนินการบริหารจัดการฯ แทนเจ้าอาวาส ก็อาจเกิดผลเสีย และไม่มีประสิทธิภาพในการบริหารและจัดการได้

มาตรา ๔๕ ตำแหน่งเจ้าอาวาส ถือว่าเป็นเจ้าพนักงาน ตามประมวลกฎหมายอาญา ถ้าเจ้าอาวาสหรือผู้แทนเจ้าอาวาสหรือผู้จัดประโยชน์ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งดำเนินการจัดประโยชน์แทนวัดโดยมิชอบ โดยหลักปฏิบัติดังกล่าวทั้งรู้และไม่รู้เท่าถึงการณ์ ถือว่ามีความผิดทางกฎหมาย เมื่อเป็นเช่นนี้

แล้ว หากขาดการบริหารจัดการอสังหาริมทรัพย์ของวัดที่เหมาะสม เจ้าอาวาสอาจมีความผิดในฐานะเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่หรือละเว้นการปฏิบัติมิชอบต่อหน้าที่ตามมาตรา ๑๕๗ ประมวลกฎหมาย อาญาเช่นเดียวกับเจ้าพนักงานอื่นๆ

๑.๒ ไวยาวัจกรฐานะหรือผู้จัดการผลประโยชน์ของวัด

การแต่งตั้งถอดถอนไวยาวัจกร ตามความในมาตรา ๑๕ ตรี พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และมาตรา ๒๓ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ มหาเถรสมาคมตรากฎมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการแต่งตั้งและถอดถอนไวยาวัจกร ทั้งนี้ คำว่า“ไวยาวัจกร”^{๒๑} หมายถึง คฤหัสถ์ผู้ได้รับการแต่งตั้งให้มีหน้าที่เบิกความจ่าย “นิตยภัต” และมีอำนาจดูแลรักษาจัดการทรัพย์สินของวัดได้ตามที่เจ้าอาวาสมอบหมายเป็นหนังสือ

นิตยภัตตามระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยการเบิกจ่ายนิตยภัต พ.ศ. ๒๕๑๔ หมายถึง เงินงบประมาณที่กรมการศาสนาได้รับเป็นประจำปีเพื่อจ่ายถวายอุปัถุมภ์ ให้แก่พระภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้ง หรือพระภิกษุผู้ปฏิบัติหน้าที่พิเศษตามที่กำหนดไว้ในบัญชีอัตรานิตยภัต พระภิกษุผู้มีตำแหน่งหลายตำแหน่ง ทางราชการจะถวายนิตยภัตในตำแหน่งที่สูงกว่าเพียงตำแหน่งเดียว พระภิกษุผู้ได้รับแจ้งการถวายนิตยภัต ในเขตจังหวัดพระนคร ธนบุรี นนทบุรี และสมุทรปราการ ให้ไวยาวัจกร ไปขอเบิกนิตยภัตที่กรมการศาสนา ในเขตจังหวัดอื่นให้ไวยาวัจกรไปขอเบิกนิตยภัตที่จังหวัดซึ่งพระภิกษุรูปนั้น สังกัดอยู่ภายในเดือนกันยายนของปี

การบริหารจัดการผลประโยชน์จากศาสนสมบัติวัด ในกรณีที่มีที่ดินมากพอจะนำมาหาประโยชน์ได้ ก็ให้วัดเหล่านั้นจัดหาประโยชน์เข้าวัดจากที่ดินเหล่านั้นได้ โดยการตั้งไวยาวัจกรเป็นตัวแทนของเจ้าอาวาส หรือแต่งตั้งผู้จัดหาประโยชน์ของวัดขึ้นดำเนินการ

การแต่งตั้งไวยาวัจกรขึ้นนั้นเพื่อบริหารจัดการผลประโยชน์ในศาสนสมบัติวัด เช่นการบริหารจัดการผลประโยชน์จากศาสนสมบัติของวัด กรณีที่วัดมีที่ดินมากพอจะนำมาหาประโยชน์ได้ โดยเฉพาะอสังหาริมทรัพย์เป็นเรื่องธุรกิจการค้าเชิงพาณิชย์ และการเงิน ซึ่งไม่เหมาะสมที่จะให้เจ้าอาวาสเข้ามาจัดการด้วยตนเอง กฎหมายจึงตั้งให้ไวยาวัจกรเป็นตัวแทนเจ้าอาวาส และเป็นตัวแทนของวัด ซึ่งวัดต้องรับผิดชอบในการกระทำนั้น ถ้าได้กระทำภายในของเขตอำนาจที่ได้รับมอบหมาย ดังนั้น ตำแหน่งไวยาวัจกร จึงเป็นตำแหน่งที่สำคัญสำหรับกิจการของคณะสงฆ์ตำแหน่งหนึ่ง ตามบทบัญญัติกำหนดให้ช่วยงานเจ้าอาวาส หรือ แทนเจ้าอาวาสเมื่อได้รับมอบหมายหน้าที่จากเจ้าอาวาส จึงจะมีอำนาจโดยสมบูรณ์ในการดูแลรักษาและจัดการทรัพย์สินของวัดตามที่ได้รับมอบหมาย

ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นไวยาวัจกรนั้น มีการกำหนดคุณสมบัติบางประการของไวยาวัจกรที่ไม่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน เช่น

- การกำหนดคุณสมบัติทางการศึกษาของไวยาวัจกร
- วาระการดำรงตำแหน่งของไวยาวัจกร

^{๒๑} พิศิษฐ์ นภานาสกุล, “ปัญหาข้อกฎหมายในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด”, <<http://web.krisdika.go.th/pdfPage.jsp?type=act&actCode=74>>, ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

- การสรรหาตัวบุคคลที่เหมาะสมกับกิจการที่ได้รับมอบอำนาจเฉพาะเรื่อง และการแต่งตั้งไวยาวัจกร คือ อำนาจเจ้าอาวาสของวัด โดยเจ้าอาวาสจะแต่งตั้งบุคคลที่มีความคุ้นเคย หรือญาติพี่น้อง ให้เป็นผู้จัดการประโยชน์ในศาสนสมบัติของวัด รวมทั้งการทำนิติกรรมต่างๆ ซึ่งจะต้องรู้เรื่องกฎหมายอย่างถ่องแท้ ดังนั้นหากไวยาวัจกรมีคุณสมบัติที่ไม่เหมาะสม ย่อมทำให้ศาสนสมบัติของวัดได้เกิดความเสียหาย

การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดตามกฎหมายกระทรวง มาตรา ๔๐ วรรคสามแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้บัญญัติไว้ว่า

“การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง” ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้อาศัยอำนาจตามความในพระราชบัญญัตินี้ ออกกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ว่าด้วยการดูแลรักษา และ จัดการศาสนสมบัติของวัด ซึ่งผูกพันให้วัดต้องปฏิบัติตามวิธีการที่กำหนด และบางกรณีการดำเนินการจัดการศาสนสมบัติของวัด ต้องได้รับความเห็นชอบจากกรมการศาสนา^{๒๒}

กฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ข้อ ๒ กำหนดว่า “การกั้นที่ดินซึ่งเป็นที่วัด ให้เป็นที่จัดประโยชน์ จะกระทำได้อีกต่อเมื่อกรมการศาสนาเห็นชอบและได้รับอนุมัติจากมหาเถรสมาคม”

ข้อ ๔ “การให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ ที่กัลปนา หรือที่วัดที่กั้นไว้เป็นที่จัดประโยชน์ ที่มีกำหนดระยะเวลาการเช่าเกินสามปี จะกระทำได้อีกต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากกรมการศาสนา”

ข้อ ๕ “การเก็บรักษาเงินของวัดในส่วนที่เกินสามพันบาทขึ้นไปให้เก็บรักษาโดยฝากกรมการศาสนา จังหวัด อำเภอ หรือ ธนาคาร หรือนิติบุคคลที่กรมการศาสนาให้ความเห็นชอบ ทั้งนี้ให้ฝากในนามของวัด” ข้อกำหนดดังกล่าวนี้ ผู้เขียนเห็นว่า ไม่เอื้อประโยชน์ในการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ที่เป็นศาสนสมบัติของวัด เกิดความล่าช้าและไม่สะดวกในการลงทุนเพื่อประโยชน์ตอบแทนของวัด อีกทั้งไม่มีข้อบัญญัติใดทั้งในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎกระทรวง เป็นบทลงโทษ ถ้าไม่ปฏิบัติ ดังนั้นถ้าเจ้าอาวาสฝ่าฝืน กรมการศาสนาไม่มีอำนาจบังคับ แต่วัดอาจมีปัญหากฎหมายในสัญญาเช่าเกินสามปีในที่ธรณีสงฆ์ ที่กัลปนา หรือที่จัดประโยชน์กับผู้เช่าได้^{๒๒}

กฎกระทรวงก็ไม่ได้บัญญัติถึงรายละเอียด และวิธีการจัดหาประโยชน์ในอสังหาริมทรัพย์ของวัดอย่างชัดเจน ให้เป็นอำนาจของเจ้าอาวาสหรือตัวแทนที่จะจัดการหาประโยชน์ในที่ดินของวัดไปโดยลำพัง ไม่ต้องอยู่ในความควบคุมของหน่วยงานทางราชการ ซึ่งถ้าเจ้าอาวาสไม่สอดส่องดูแลไวยาวัจกร ผู้จัดประโยชน์อย่างทั่วถึง หรือตัวแทนที่แต่งตั้งทำหน้าที่ได้ไม่ดีพอ เป็นบุคคลที่ไม่เหมาะสม หรือไม่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการวัด อาจสูญเสียผลประโยชน์เป็นจำนวนมากได้ การตรวจสอบกระทำได้เสมอถึงแม้ไม่มีกฎหมายชัดเจน อาทิเช่นการตรวจสอบทางสังคมชุมชนหรืออำนาจทางสายบังคับบัญชาซึ่งกระทำได้แต่มีใช้เรื่องเล็กน้อย

มาตรการตามกฎหมายที่มุ่งกระทำต่อทรัพย์สิน

๑) วัด สำนักสงฆ์ และที่พักสงฆ์

^{๒๒} กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา, “คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๐๐๖/๒๕๑๒”, <<https://deka.in.th/view-38686.html>>, ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

วัดในประเทศไทย ตามสถิติข้อมูลของกรมการศาสนามีวัดซึ่งได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา และยังไม่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา จำนวนทั้งสิ้น ๓๒,๗๑๐ แห่ง

ส่วนสำนักสงฆ์ตามพระบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ตามมาตรา ๓๑ มีสองอย่างคือ วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา และสำนักสงฆ์

มาตรา ๓๒ กล่าวว่า “การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิกวัด และการขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา ให้เป็นตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง” ได้แก่ กฎกระทรวง ฉบับที่ ๑ (พ.ศ.๒๕๐๗)

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๖ และมาตรา ๓๒ ได้บัญญัติถึงการสร้างวัด การตั้งวัด การรวมวัด การย้ายวัด การยุบเลิกวัด และการขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา โดยไม่ได้กล่าวถึงการสร้างสำนักสงฆ์ไว้ สำนักสงฆ์ที่กระจายอยู่ทั่วประเทศไทย ย่อมเป็นการใช้เรียกชื่อห้องเป็นเพียงที่พักสงฆ์ คือ เป็นที่พำนักของพระภิกษุที่ไม่ได้ขออนุญาตสร้างวัดและตั้งวัดเพราะสำนักสงฆ์ ตามมาตรา ๓๑ นั้น อาจแปลตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย คือ วัดที่ยังไม่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา

มาตรา ๓๔ บัญญัติว่า “ที่วัด และที่ธรณีสงฆ์ จะโอนกรรมสิทธิ์ได้ก็แต่โดยพระราชบัญญัติ และห้ามมิให้บุคคลโดยอาศัยความขึ้นต่อสำนักวัดในเรื่องทรัพย์สินอันเป็นที่วัด และที่ธรณีสงฆ์”

มาตรา ๓๕ บัญญัติว่า “ที่วัดและที่ธรณีสงฆ์เป็นทรัพย์สินซึ่งไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี เมื่อที่พักสงฆ์ไม่ใช่วัด ย่อมไม่อยู่ในสายการปกครองของคณะสงฆ์ ทั้งฝ่ายสงฆ์และฝ่ายบ้านเมืองจึงควบคุมได้ยาก อีกทั้งการจัดประโยชน์ในอสังหาริมทรัพย์ ก็อาจไม่ถูกต้องตามกฎหมาย อาจก่อให้เกิดกรณีพิพาทขึ้นได้ ซึ่งอาจเป็นที่เสื่อมเสียแก่พระศาสนา

๒) ทรัพย์สินของพระพุทธศาสนา

การบริหารจัดการทรัพย์สินของวัด ขาดการบริหารจัดการให้ได้มาตรฐานที่ดี ส่งผลให้มีบุคคลเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของวัด โดยที่พระสงฆ์มีส่วนได้เสียทั้งที่รู้และไม่รู้ว่าชอบหรือไม่ชอบธรรม เพื่อนำทรัพย์สินของพระพุทธศาสนามาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่พุทธศาสนา

ปัญหาที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินของวัดและสำนักสงฆ์

๑) ระเบียบข้อบังคับที่มีอยู่ในการบริหารจัดการขาดการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่องให้เป็นรูปธรรมชัดเจน

๒) หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแลการบริหารการเงินของวัด ขาดการตรวจสอบอย่างต่อเนื่องและบริหารการเงินของผู้มีอำนาจหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายภายในวัด^{๒๓}

๓) การจัดทำรายงานทางการเงินไม่ได้มาตรฐานการตรวจสอบบัญชีของวัดอย่างถูกต้องและเปิดเผยที่สามารถตรวจสอบได้ แม้ว่าวัดจะมีการ บันทึกรายรับ-รายจ่าย และจัดทำบัญชีเป็นประจำ รวมทั้งไม่มีการตรวจสอบจากผู้สอบบัญชีที่ได้รับอนุญาต

^{๒๓} ฝนดา จันทร์สม , “การบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย: ความสอดคล้องตามหลักธรรมาภิบาล”, วารสารพัฒนบริหารศาสตร์, ปีที่ ๕๔ ฉบับ ๑/๒๕๕๗: หน้า ๑๑๑-๑๓๙.

๔) การบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดไม่เป็นตามวัตถุประสงค์ของผู้ให้บริจาค เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๕) การบริหารงานไม่เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล โดยพระภิกษุบางรูปไม่เคร่งครัดในการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย พระภิกษุบางรูปไม่ตระหนักถึงคุณค่าของวัสดุอุปกรณ์ที่ญาติโยมนำมาถวายโดยใช้สิ่งของแบบไม่คุ้มค่า และขาดการบริหาร จัดการทรัพย์สินที่^{๒๔}

การปกครองคณะสงฆ์ในการบริหารจัดการผลประโยชน์ของศาสนสมบัตินี้

การปกครองคณะสงฆ์ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้กำหนดไว้ในมาตรา ๒ “คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม”

มาตรา ๒๐ ทวิ ได้บัญญัติไว้ว่า “เพื่อประโยชน์แก่การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ให้มีเจ้าคณะใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์” สำหรับการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ได้จัดแบ่งเขตปกครองเป็นภาค จังหวัด อำเภอ และตำบล โดยมีเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบล เป็นผู้ปกครองตามลำดับการปกครองคณะสงฆ์มีขั้นตอนที่ต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการค่อนข้างยาวนาน อาจจะทำให้เกิดปัญหาในการควบคุมดูแลการปกครองสงฆ์ได้ โดยเฉพาะการบริหารจัดการผลประโยชน์ของอสังหาริมทรัพย์ซึ่งเป็นศาสนสมบัติของวัด อีกทั้งไม่มีข้อบัญญัติถึงอำนาจและหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่เป็นผู้บังคับบัญชาของเจ้าอาวาส ในการควบคุมดูแลการจัดประโยชน์ในศาสนสมบัติของวัด โดยกฎกระทรวงกำหนดไว้เป็นเพียงการเสนอเรื่องตามลำดับขั้นถึงกรมการศาสนา (สำนักพระพุทธศาสนา)

มาตรการควบคุมตรวจสอบและการถ่วงดุลอำนาจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

จากกรณีผู้มอบอำนาจและผู้รับมอบอำนาจ ในฐานะที่วัดเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย ตามความในมาตรา ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และตามความในมาตรา ๓๗ (๑) เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดำเนินการดูแลรักษาประโยชน์ในศาสนสมบัติของวัด และเจ้าอาวาสมีอำนาจในการแต่งตั้งไวยาวัจกร ได้ตามกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๘ (พ.ศ. ๒๕๓๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนไวยาวัจกร ซึ่งอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๕ ตรี แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

ผู้แทนและตัวแทนในการจัดการดูแลรักษาศาสนสมบัติในอสังหาริมทรัพย์ซึ่งเป็นศาสนสมบัติของวัด คือ เจ้าอาวาส และไวยาวัจกร หรือผู้จัดประโยชน์ต้องดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (๒๕๑๑) ข้อ ๓

- ข้อ ๓ การเช่าที่ดินหรืออาคาร เจ้าอาวาสต้องจัดให้ไวยาวัจกร หรือผู้จัดประโยชน์ของวัด ซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้ง ให้ทำทะเบียนทรัพย์สินที่จัดประโยชน์ ทะเบียนผู้เช่าหรือผู้อาศัยไว้ให้ถูกต้อง และเก็บรักษาทะเบียนและหนังสือสัญญาเช่าไว้เป็นหลักฐาน โดยที่กฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ข้อ ๓ นี้ ไม่ได้บัญญัติการควบคุมตรวจสอบของเจ้าอาวาสไว้

^{๒๔} พระมหาจรินทร์ โกตัน , “การศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้”, รายงานการวิจัย สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๔, บทคัดย่อ.

- ข้อ ๖ เจ้าอาวาสมีหน้าที่จัดให้ไวยวัจกรหรือผู้จัดประโยชน์ของวัดซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้งทำบัญชีรับจ่ายเงินของวัด และเมื่อสิ้นปีปฏิทิน ให้ทำบัญชีเงินรับจ่ายและคงเหลือ ทั้งนี้ให้เจ้าอาวาสตรวจตราดูแลให้เป็นไปโดยเรียบร้อยและถูกต้อง โดยตรวจได้เสมอในเมื่อมีความประสงค์จะตรวจ แต่ไม่ควรทิ้งระยะเวลานานเกินไป และอาจมอบหมายให้ภิกษุรูปอื่นที่มีความรู้ทางบัญชีทำการตรวจแทนได้ อันเป็นการตรวจสอบเบื้องต้นของเจ้าอาวาส ซึ่งถ้าพบว่าไวยวัจกรทุจริตต่อหน้าที่ หรือไม่ปฏิบัติหน้าที่จนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง หรือประมาทเลินเล่อในหน้าที่เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่วัดอย่างร้ายแรง เจ้าอาวาสอาจสั่งถอดถอนไวยวัจกรผู้นั้นออกจากหน้าที่ได้ โดยอนุมัติเห็นชอบจากเจ้าคณะอำเภอ

- กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๘ (พ.ศ. ๒๕๓๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนไวยวัจกรสำหรับผู้จัดประโยชน์เป็นอำนาจในการแต่งตั้งของเจ้าอาวาส จึงอาจถอนคืนการจัดประโยชน์จากผู้นั้นได้ โดยแจ้งการถอนคืนแก่ผู้นั้นเป็นหนังสือไว้เป็นหลักฐาน อันเป็นการควบคุมตรวจสอบของเจ้าอาวาสได้อย่างสมบูรณ์ แต่สำหรับเจ้าอาวาสซึ่งมีหน้าที่บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี

- กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๖ (พ.ศ. ๒๕๓๕) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ ในหมวด ๔ จริยาพระสังฆาธิการ ในข้อ ๔๓ ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “พระสังฆกฤษฎีการต้องเอื้อเพื่อต่อพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศ พระราชบัญญัติสมเด็จพระสังฆราช และปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด” ในการควบคุม ดูแลแนะนำชี้แจง หรือสั่งให้เจ้าอาวาสผู้อยู่ในบังคับบัญชาปฏิบัติตามจริยาพระสังฆาธิการได้ เนื่องจากการดูแลรักษาจัดการศาสนสมบัติของเจ้าอาวาสนั้น ต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎกระทรวง

มาตรการทางกฎหมายคือการควบคุมพฤติกรรมภายนอก ซึ่งบังคับให้บุคคลต้องกระทำการ ส่วนมาตรการภายใน ได้แก่ การสำรวมกาย วาจา และใจ เป็นมาตรการที่พระพุทธองค์ทรงเทศนาสั่งสอนพุทธบริษัท และ พุทธบริษัทควรปฏิบัติโดยมิต้องให้ใครมาคอยบังคับควบคุม ดังเช่น กฎหมาย ฉะนั้นสำหรับภิกษุที่ได้รับแต่งตั้งเป็นสังฆาธิการอาทิ เจ้าอาวาสควรที่จะต้องได้รับการ คัดเลือกจากบุคคลที่มีทรัพย์ภายใน คือเป็นผู้มีจิตเป็นพระมากกว่าพระภิกษุ บางรูป บางกลุ่ม ที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบันเนื่องจากพระสงฆ์เป็นเพียงปุถุชนไม่ใช่อริยบุคคลอาจจะพลั้งพลาด ต่อ กิเลสได้ทุกเมื่อ ฉะนั้นกฎหมายเป็นเพียงตัวหนังสือนามธรรม หากผู้ที่มีมิฉฉาธิฐินำมาปฏิบัติย่อมหาช่องทางที่กระทำผิดได้ตลอดเวลา ดังที่มีตัวอย่าง นักการเมืองและข้าราชการที่กระทำผิดอยู่เนืองๆ การจะแก้กฎหมายจึงไม่เป็นการแก้ไขปัญหาตามหลักพุทธศาสนาให้สอดคล้อง กับพระธรรมวินัยเป็นหลักเนื่องจากกฎหมายที่มีอยู่ก็เพียงพอสำหรับการปกครองคณะสงฆ์อย่างถูกต้องและโปร่งใส โดยเฉพาะหากแก้กฎหมายอย่างพล้ำพลื่อนอกจากไม่ก่อประโยชน์ ในทางกลับกันเป็นการสร้างปัญหามากยิ่งกว่าหากไม่ทราบปัญหาที่แท้จริง เปรียบเสมือนการเปลี่ยนท่าทีจากการแก้ปัญหามาโดยกวาดทรายเข้าใต้พรม มาเป็นแนวทางเลือกสรรแล้วจึงกำจัดสิ่งที่ไม่ไ้ประโยชน์ออกไป

๓.๓.๒ ด้านปัจจัยภายใน

หลักการแก้ปัญหาของพระพุทธศาสนาที่พระพุทธองค์ตรัสสั่งสอนให้ศึกษาถึงสาเหตุปัจจัยของปัญหาซึ่งได้แก่ปัจเจกสมุปบาท อันได้แก่การรู้เหตุแห่งทุกข์หรือปัญหาแห่งทุกข์เช่นเดียวกับอริยสัจ ๔ คือทุกข์ สมุทัย นิโรจน์ มรรค หากพิจารณาตามศาสตร์สมัยใหม่คงต้องพิจารณาถึงการบริหารองค์กรที่มีทฤษฎีมากมายซึ่งเป็นการทราบถึงปัญหากลางนอก ปัญหาภายในที่จะกล่าวในที่นี้ได้แก่ ปัญหาภายในของพุทธบริษัท ๔ อันได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี (ปัจจุบันไม่มีในไทยแล้วเนื่องจากสิ้นสายภิกษุณี ไปแล้ว) อุบาสก อุบาสิกา

เหตุปัจจัยภายในในที่นี้ขอกล่าวเฉพาะการที่ภิกษุเป็นผู้ขาดปัญญา ปล่อยให้กิเลสเข้าครอบงำ จึงไม่รักษาตนให้ผู้ที่เคร่งครัดในพระวินัยซึ่งแบ่งได้เป็น ๓ ระดับคือความผิดวินัยชั้นหนัก ได้แก่ ปาราชิก ความผิดวินัยขนาดกลางคือสังฆาทิเสส ผิดวินัยนั้นต่ำอาทิ นิสสัคคียปาจิตตีย์ ปาจิตตีย์ เป็นต้น จึงกระทำผิดพระวินัยโดยขาดความละเอียดต่อบาปการกระทำผิดของพระสงฆ์หรือพระสงฆ์ต้องอาบัตินั้น มีสาเหตุดังนี้

- ๑) ต้องด้วยไม่ละเอียดกล่าวคือเป็นผู้ขาดหิริโอตตปปะ เทียบกับกฎหมายถือว่ารู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด แสดงว่ามีเจตนา
- ๒) ต้องด้วยไม่รู้ว่สิ่งนี้จะป็นอาบัติ เทียบได้กับกฎหมายคือสำคัญผิดในข้อเท็จจริง
- ๓) ต้องด้วยสงสัยแล้วขึ้นทำ กรณีนี้หากเทียบกับความผิดของกฎหมายมีความผิดหรือไม่ เป็นความผิดเท่าที่ทราบว่ครบองค์ประกอบ แห่งความผิดความผิดเท่านั้น
- ๔) ต้องด้วยสำคัญว่ควรในของที่ไม่ควร
- ๕) ต้องด้วยสำคัญว่ไม่ควรในของที่ควร
- ๖) ต้องด้วยลืมนสติ^{๒๕}

ข้อพิจารณาการกระทำผิดของพระสงฆ์ ขอกล่าวเป็นภาพรวมเพื่อเทียบให้เห็นเด่นชัดเมื่อเทียบได้กับการกระทำโดย เจตนาไม่เจตนาตามประมวลกฎหมายอาญา เนื่องจากพระวินัยสงฆ์นั้น มีองค์ประกอบเรื่องเจตนาเช่นกัน เพียงแต่ความผิดพระวินัยสงฆ์บางข้อนั้นระหว่างเจตนา กับไม่เจตนา มีโทษเสมอกันตามกฎหมายอาญาระบุไว้ชัดเจนว่ “ผู้ใดจะอ้างว่ไม่รู้กฎหมายไม่ได้” ซึ่งเป็นหลักกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายก็ยังคงกำหนดข้อยกเว้นเพื่อไม่ให้รับโทษได้ หากพิจารณาทางโลกและทางธรรมพอพิจารณาและสรุปโดยสังเขปได้ว่ การกระทำตามพระวินัยของพระสงฆ์นั้น มีความลึกซึ้งกว่าทางโลกอย่างมาก ซึ่งพิจารณาจากอาการที่กล่าวว่การต้องอาบัติของพระสงฆ์ หรือการกระทำผิดพระวินัยสงฆ์นั้นสรุป ๒ ประเด็นหลักใหญ่ๆ ก็ครอบคลุมยากที่จะปฏิบัติตามสำหรับรัฐฆราวาสที่ใช้ระบบนิติรัฐเช่นประเทศไทย อาทิอาการต้องอาบัติด้วยไม่ละเอียด คือเป็นผู้ไม่มีหิริ-โอตตปปะ และ ข้อที่ว่ต้องอาบัติด้วยลืมนสติ

การกระทำสิ่งใดที่จะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต้องอาศัยหลักที่สำคัญในการกระทำคือ ปัญญา เป็นองค์ธรรมหนึ่งซึ่งอยู่ในหลักไตรสิกขา อันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นข้อปฏิบัติที่นำทางสู่ชีวิตที่เป็นสุข หากพิจารณาถึงองค์ธรรมอื่นได้แก่ พรหมวิหาร ๔ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา

^{๒๕} วิ.ป. (ไทย) ๘/๒๙๕/๓๙๔.

อุเบกขา องค์ธรรมอุเบกขาก็ยังต้องอาศัยปัญญาประกอบอย่างเช่น อุเบกขาคือการวางเฉยต้องประกอบด้วยปัญญา อาทิ การวางเฉยมีชิ้นหนึ่งแต่การวางเฉยหมายถึงหากว่าเรา เมตตา กรุณา มุทิตา แล้วเราไม่สามารถช่วยเขาได้เกินการเยียวยา เราคงต้องใช้อุเบกขาที่ประกอบด้วยปัญญาพิจารณา ปัญหาถึงเหตุปัจจัยนั้นๆและอุเบกขา ข้อธรรมปัญญาสามารถแก้ปัญหามาต่างได้ โดยอิงอาศัย เหตุปัจจัยเป็นเรื่องไป พระพุทธองค์ทรงมีพระปัญญาคุณ พระวิสุทธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ พระคุณทั้ง ๓ ประการนี้เป็นพระคุณอันประเสริฐยากที่จะบรรยายและกล่าวถึงปัญญายังเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องอีกด้วย

ปัญญาเป็นพลหรือกำลังที่ทรงพลังสูงใช้แก้ไขปัญหานั้นได้ นานการ ตัวอย่างเช่น สมเด็จพระนเรศวรมหาราชถูกพม่าล้อมพระองค์ทรงอาศัย พระปัญญาประกอบกับทรงมีพระปรีชาสามารถ ทำชก้างกับพระมหาอุปราชาแห่งพม่าขณะเวลานั้น พระองค์มีทหารเพียงเล็กน้อย หากพม่าใช้กำลังเข้าบดขยี้พระองค์อาจทรงพ่ายแพ้ แต่ด้วยทรงมีพระปัญญาจึงสามารถใช้วิกฤติให้เป็นโอกาสต่อสู้และมีชัยได้ในที่สุด ต่อมาสมัยเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ พระยาตากขณะนั้น ต้องการรวบรวมไพร่พลเพื่อจะไปตีกรุงศรีอยุธยาคืนจากพม่า จึงเดินทางไปเมืองจันทบุรีเพื่อขอความช่วยเหลือ แต่เมืองจันทบุรีไม่ให้ความช่วยเหลือและมีแผนที่จะเข้าขยี้ทัพของพระเจ้าตากที่มีกำลังน้อยกว่าจึงใช้ปัญญาและความเด็ดเดี่ยวประกาศแก่ไพร่พลว่าให้ทุบหม้อข้าวเสียให้หมด หากตีเมืองจันทบุรีไม่ได้ก็ให้ตายเสียดีกว่า เป็นการสร้างความฮึกเหิมให้กองทัพและสามารถตีเมืองจันทบุรีในคืนนั้น ปัญญา คือองค์ธรรมที่สามารถแก้ไขปัญหามาได้ การจะแก้ไขปัญหามาการละเมิดพระวินัยของพระสงฆ์ได้ ต้องใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหามาจึงจะเกิดความสำเร็จ

การละเมิดพระวินัยของพระสงฆ์ส่วนหนึ่งมาจากการปล่อยปลละละเลยจิต เมื่อจิตไร้ทิศทางย่อมหลงอบายลงต่ำเช่นน้ำที่ไหลจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำให้กิเลสเข้าครอบงำปิดบังปัญญา เมื่อใดที่กิเลส เข้าครอบครองจิตใจกระแสนแห่งปัญญาย่อมออกไปจากตน ปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัย โดยวินัยแบ่งเป็น ๓ ชั้นคืออย่างหนัก อย่างกลาง และอย่างเบา

การละเมิดพระธรรมวินัยที่ผ่านมามีหลายกรณี ซึ่งมีทั้งสงฆ์ไม่ผิดและสงฆ์ผิด ดังนี้ เหตุการณ์กระทบกระทั่งกันระหว่างพระสงฆ์กับรัฐบาลในสมัยรัชกาลที่ ๙ คือ กรณีข้อพิพาทพระพิมลธรรม (อาจ อาสโภ)^{๒๖} ซึ่งเป็นคดีประวัติศาสตร์ของคณะสงฆ์ในช่วงนั้น การเมืองภายในประเทศเป็นช่วงเผด็จการครองเมือง เช่นในปัจจุบันเกิดความวุ่นวาย พระพุทธศาสนามีความขัดแย้งอย่างรุนแรงเช่นกัน อันเกิดจากแนวคิดด้านการปฏิบัติงานของพระพิมลธรรม ที่ส่งผลต่อความคิดและความรู้สึกของพระเถระชั้นผู้ใหญ่และคณะสังฆมนตรีบางรูป ที่รุนแรงถึงขั้นสงฆ์อีกฝ่าย ยึดมีรัฐบาลเผด็จการทหารใช้อำนาจเข้ามาแทรกแซง เพื่อกำจัดพระพิมลธรรมให้พ้นจากวงการสงฆ์ เหตุความขัดแย้งเกิดขึ้นขณะพระพิมลธรรมเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุฯ ตำแหน่ง สังฆมนตรีว่าการองค์การ ปกครอง ที่มีแนวคิดด้านการศึกษาแนวใหม่ ได้แก่

๑. การเผยแพร่พระพุทธศาสนารูปแบบใหม่ อาทิ การขอพระอาจารย์จากพม่ามาช่วยสอนพระอภิธรรมปิฎกในเมืองไทย การส่งพระภิกษุพุทธศาสนบัณฑิตไปศึกษาต่อต่างประเทศ

^{๒๖} คมชัดลึกออนไลน์, “พระพิมลธรรมผจญมารคดีประวัติศาสตร์วงการสงฆ์”, <<http://www.komchadluek.net/news/crime/40887>>, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๕๙.

๒. การฟื้นฟูสำนักกวีปัสสนา โดยมีการก่อตั้งสำนักกวีปัสสนากรรมฐานที่วัดมหาธาตุฯ
๓. การอนุญาตให้คอมมิวนิสต์สามารถบวชในพระพุทธศาสนาได้
๔. การเป็นประธานไปร่วมประชุมกระทำสังคายนาพระไตรปิฎกที่ประเทศพม่า
๕. การเผยแพร่ศาสนาในต่างประเทศการเข้าร่วมกับองค์กรฟื้นฟูศีลธรรมของต่างประเทศ

เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้พระเถระชั้นผู้ใหญ่ไม่เห็นด้วยบางท่าน แต่ไม่ต่อต้านและไม่กล้าต่อต้านอย่างรุนแรง แสดงออกโดยการคัดค้านและวิจารณ์เชิงลบ ต่อมาพ.ศ.๒๕๐๓ มีการแต่งตั้งสมเด็จพระวันรัต (ปลด กิตฺติโสภณมหาเถร) เป็นสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช และมีการเปลี่ยนแปลงผู้ดำรงสังฆนายกและคณะสังฆมนตรีชุดใหม่ มีการกล่าวหาพระพิมลธรรมเสพเมณูทางเวจมรรคกับศิษย์วัด ตำรวจสันติบาลได้นำพยานบุคคล ๕ คน มายืนยันต่อหน้ากรรมการสงฆ์ ผลการสอบสวนให้ท่านหมดสภาพการเป็นภิกษุ แต่พระพิมลธรรมสามารถพิสูจน์ความบริสุทธิ์จนพ้นข้อกล่าวหา ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ตำรวจนครบาลและทหารได้บุกจับท่านในข้อหาคอมมิวนิสต์และกระทำผิดต่อความมั่นคงของรัฐ สันติบาลกอง ๑ มีบันทึกคำสั่งให้สึกพระพิมลธรรมจากสมณเพศ

เพื่อสะดวกต่อการสืบสวนคดีและรักษาความปลอดภัยแห่งชาติรวมทั้งพระพุทธศาสนา ท่านถูกขังที่ ตำรวจสันติบาลกอง ๑ ผู้ถูกคุมขังเรียกว่า “สันติปาลาราม” มีการเรียกร้องให้มีการพิจารณาคดีใหม่ เมื่อเปลี่ยนรัฐบาลศาลทหารกรุงเทพได้ตัดสินคดีให้ยกฟ้องและปล่อยตัวพระพิมลธรรมพ้นข้อหาปี ๒๕๐๙

ศิษยานุศิษย์ได้ยื่นเรื่องร้องขอความเป็นธรรม ให้กลับคืนสู่ตำแหน่งกรรมการสภามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงได้รับการแต่งตั้งเป็นสภานายกมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและกลับคืนสู่ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุฯ เช่นเดิมในปี๒๕๒๔ จะเห็นได้ว่า การเมืองไทยสมัยระบบคอมมิวนิสต์แผ่อำนาจมาสู่ดินแดนสุวรรณภูมิ ข้อหาที่นิยมกล่าวหาต่อผู้มีความคิดสมัยใหม่ ดังเช่นกรณีพระพิมลธรรมซึ่งไม่เห็นพ้องต่อรัฐในสมัยเผด็จการฝ่ายขวา จึงถูกตั้งข้อหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ แม้แต่พระสงฆ์การเมืองก็ก้าวเข้ามาแทรกแซงอย่างหนักกรณีพระพิมลธรรมที่กล่าวข้างต้นถึงแม้ท่านถูกวิพากกรรมอย่างหนักท่านอาศัยปัญญาครองสมณเพศเช่นพระ แม้จะถูกบังคับให้ถอดจีวรทางกาย แต่ใจท่านยังคงเป็นพระอยู่นั่นเอง และในที่สุดความจริงก็ปรากฏ หลักการปรับอาบัติทั้ง ๖ ประการที่กล่าวข้างต้นไม่อาจใช้กับท่านได้ด้วยเหตุที่ท่านเป็นพระที่มีหิริโอตตปยะและมีความสติในการกระทำเป็นที่ตั้ง และไม่เข้าหลักเกณฑ์อื่น ทำให้ฝ่ายรัฐบาลทหารขณะนั้นไม่อาจจับท่านสึก การละเมิดพระวินัยชั้นปาราชิกได้ แต่จับสึกข้อหาเหวียงแหวนเป็นข้อหาอดนियมในช่วงนั้นคือข้อหาคอมมิวนิสต์ ที่รัฐใช้จัดการกับผู้มีความเห็นต่างในสมัยนั้น โดยฐานความผิดแล้วไม่สามารถปรับอาบัติให้ขาดจากการเป็นพระได้ ท่านเจริญสติสมาธิมาจนในที่สุดศาลพิพากษาให้ท่านพ้นผิดกลับสู่ฐานะเดิมอีกครั้ง

ปัญหาบารมีที่ท่านกระทำสามารถเอาชนะกิเลส และมารศาสนาให้ท่านพ้นภัยในที่สุดอะไรคือปัญญาของพระพิมลธรรม หากพิจารณาตามกฎหมายอาญาบัญญัติว่า “กรรมเป็นเครื่องชี้เจตนา” ท่านประพฤติปฏิบัติชอบมาตลอดเป็นประจักษ์ในสังคม แม้กาลเวลาผ่านไปก็มิอาจเปลี่ยนขาวให้เป็นดำ ดีเป็นชั่วได้ และในที่สุดความจริงจึงปรากฏให้ท่านพ้นความผิด

กรณีครูบาศรีวิชัยไม่ปฏิบัติตามประกาศคณะสงฆ์^{๒๗} ท่านธเนศ อาภรณ์สุวรรณ กล่าวไว้ว่า ครูบาศรีวิชัย ไม่ปฏิบัติตามประกาศคณะสงฆ์จึงให้จับกุม มีประชาชนชุมนุมจำนวนมากในที่สุด ก็ไม่สามารถเอาผิดพระศรีวิชัยได้จึงให้ส่งตัวไปกรุงเทพฯ เพื่อให้สมเด็จพระสังฆราชทรงไต่สวน และพิจารณาไม่มีความผิด โดยสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสสมเด็จพระสังฆราชทรงวินิจฉัยว่าพระศรีวิชัยไม่มีความผิด เจ้าคณะลงโทษหนักเกินไปควรปล่อยตัวกลับไป โดยท่านมีท่าทีและทรงชนะแบบสมัยใหม่ในโลกทัศน์ของชนชั้นนำสยาม ท่านยังกล่าวอีกว่า เป็นพระที่อ่อนโยน ไม่ใช่ผู้ถือกระด้าง ไม่ใช่เล่ห์... ไม่ค่อยรู้ธรรมวินัยแต่มีสมณะสัญญา สามารถเป็นพระต่อไปได้.. เป็นการชี้ให้เห็นว่าเป็นพระที่มีศีลและซื่อสัตย์ ส่วนการที่ตั้งตัวเป็น “พระอุปถัมภ์เอ็งนั่นเพราะความไม่รู้ความหมาย ไม่รู้ประกาศ ทำตามธรรมเนียม...ถูกลงโทษเกือบไม่รู้ว่ามีผิดอะไร จึงต้องอธิบายให้รู้จักว่าสิ่งใดถูกหรือผิด”

พัฒนาการของสังคมและความล่าช้า โดยคนล่าช้าควรนำมา “ขัดเกลา” ให้การศึกษาใหม่ไม่ควรที่จะปล่อยให้ไม่รู้ครูบาศรีวิชัยเป็นชาวกะเหรี่ยงที่มีสติปัญญาและความคิดไม่เหมือนชาวบ้านทั่วไปที่เข้าวัดบวชเณร-บวชพระหากวิเคราะห์จากมูลเหตุทางสังคมและการเมือง กล่าวได้ว่า สถานการณ์ขณะนั้นมีเหตุการณ์และผลกระทบจากการปกครองอันทำให้ชาวบ้านต้องการผู้นำที่สะท้อนความรู้สึกและความต้องการของพวกเขา จากการปฏิบัติในทางสังคมหลายเรื่อง พระศรีวิชัยช่วยเหลือชาวบ้านซึ่งส่วนใหญ่ก็เป็นคนเชื้อสายต่าง ๆ ที่ไม่ใช่ไทย ได้แสดงออกถึงความหวังและความเชื่อที่ต้องการของพวกเขาโดยที่การปฏิรูปการปกครองสมัยรัชกาลที่ ๕ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความเจริญของคณะสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของปัญหา การที่พระศรีวิชัยเป็นผู้นำชนกลุ่มน้อยได้พบหนทางผ่านพระพุทธศาสนาในการสร้างความเป็นตัวตนขณะที่อำนาจรัฐไทยไม่อาจเข้าไปอำนาจครอบงำความคิดพวกเขาได้ ทำให้พวกเขาไม่คิดว่าเป็นพลเมืองแห่งรัฐไทย จึงไม่จำเป็นต้องมีความจงรักภักดีหรือยำเกรงอย่างใด กองทัพนครของพระศรีวิชัยทำให้เห็นความหลากหลายของผู้คนชนชาติ ก่อนที่จะถูกรวมศูนย์ให้เป็นชาติไทยอันหนึ่งเดียว นำไปสู่การสร้างนโยบายของรัฐไทยในการกลืนชาติพันธุ์ต่าง ๆ ให้กลายมาเป็นคนไทยปัญหาพระศรีวิชัยและพวกคือปัญหาของการที่รัฐสมัยนั้นใช้อำนาจรัฐเข้าครอบงำแนวคิด โดยชนกลุ่มน้อยปรับตัวไม่ทันกับการปฏิรูปของรัฐหลายประการ จึงเกิดการปะทะระหว่างสองวัฒนธรรมและแนวคิดของทั้งสองฝ่าย

งานวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างรัฐสยามและล้านนา^{๒๘} พบว่า การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐสยามกับล้านนาจากรัฐประเทศราชมาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทยเป็นการสร้างรัฐชาติโดยมีแนวคิดจากการล้าทธิอาณานิคมของชาติตะวันตก การปรับตัวของชนชั้นนำสยามในการเรียนรู้วิธีการจัดการปกครองของเจ้าอาณานิคม โดยการออกกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายและส่งคนไปเก็บภาษีที่สร้างระบบราชการสยาม, การทำแผนที่และสำมะโนครัวพัฒนาการสื่อสารและการคมนาคมแบบสมัยใหม่, การวางรากฐานการศึกษาและควบคุมสถาบันสงฆ์เป็นต้นโดยรัฐได้นำวิธีการ

^{๒๗} ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, “ประวัติศาสตร์ที่ไม่ถูกจำ: ครูบาศรีวิชัยกับการปกครองรวมศูนย์ของกรุงเทพฯ”, <<https://blogazine.pub/blogs/thanet-a/post/471719>>, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๐..

^{๒๘} เนื้ออ่อน ขวัญทองเขียว และจุฬิศพงศ์ จุฬารัตน์, “รัฐสยามกับล้านนา”, *ศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา*, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๗): หน้า ๖๓.

แบบรัฐจารีตมาใช้ควบคู่กันไปการสร้างสายสัมพันธ์ทางเครือญาติกับเจ้าเมืองเชียงใหม่ผลจากการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ในรัชกาลที่ ๕ ทำให้เกิดปฏิกิริยาต่อต้านจากกลุ่มอำนาจเก่า(ท้องถิ่น) จับอาวุธขึ้นต่อสู้ในลักษณะของกบฏและการใช้ความเชื่อดั้งเดิมเป็นพลังทางสังคมเพื่อต่อต้านอำนาจรัฐและความหลากหลายทางชาติพันธุ์ทำให้ล้านนาขาดความจงรักภักดีรัชกาลที่ ๖ เปลี่ยนนโยบายการปกครองล้านนาใหม่ ที่แตกต่างไปเดิมโดยใช้ลัทธิชาตินิยมของตะวันตกผ่านสิ่งพิมพ์ การจัดการศึกษาเพื่อปลูกฝังให้คนล้านนารู้สึกถึงความเป็นไทยร่วมกันกับส่วนกลาง รวมทั้งมีนโยบายดูแลทุกข์สุขและการทำมาหากินของราษฎร และเพิ่มความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างกรุงเทพฯ และล้านนา(อีกทั้งการเสด็จประพาสสมณทลพายัพของรัชกาลที่ ๗ เป็นการย้ำ ให้คนล้านนาเห็นว่าอำนาจสูงสุดในการปกครองอยู่ที่กษัตริย์สยาม มิใช่บรรดาเจ้านายอีกต่อไป) แนวนโยบายแห่งรัฐทำให้ชนที่มีเชื้อชาติดั้งเดิมในทางทิศเหนือที่มีแนวคิดที่ไม่ใช่คนไทยเกิดการต่อต้าน บางแห่งมีการใช้อาวุธต่อต้านรัฐไทยสมัยใหม่ การเปลี่ยนนโยบายการปกครองล้านนาใหม่ ซึ่งแตกต่างจากเดิมโดยใช้ลัทธิชาตินิยมของตะวันตกผ่านสื่อและปลูกฝังให้คนล้านนามีความรู้สึกร่วมในความเป็นไทย ลักษณะการปกครองเช่นนี้เป็นการครอบงำโดยการควบคุมสั่งการจากส่วนกลาง ซึ่งแต่เดิมมีรูปแบบกำกับดูแล กล่าวคือรัฐเพียงกำกับดูแลให้เจ้าหัวเมืองเหนือปกครองกันเอง หลังการปฏิรูปการปกครองจึงทำให้ตื่นตัวว่ากำลังจะถูกกลืนความเป็นล้านนา ดังที่พระครูบาศรีวิชัยกระทำเป็นต้น

แนวความคิดที่ว่าพระสงฆ์ควรเป็นผู้สั่งวรระวัง ทำตนให้เป็นไปแต่ทางที่สงบปราศจากโทษ จึงมีการออกกฎหมายห้ามพระสงฆ์เกี่ยวข้องกับการเมือง (ตามคำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่องห้ามพระภิกษุสามเณรเกี่ยวข้องทางการเมือง ปี ๒๕๓๘) ถือว่าการเมืองเป็นหน้าที่ของฆราวาส^{๒๙} และเป็นสิ่งผิดวิสัยของบรรพชิต ฉะนั้นเพื่อการเชิดชูพระภิกษุให้ตั้งอยู่ในความเคารพนับถือของปวงชน เพื่อความเป็นอยู่ของศาสนา ไม่ถูกติเตียนจากมหาชนและป้องกันความเสื่อมของพระศาสนา จึงให้พิจารณาลงโทษภิกษุตามสมควรถ้ามีความผิดโดยไปเกี่ยวข้องกับการเมืองแล้วแต่กรณี ในเรื่องนี้ถือว่าเป็นพัฒนาการอย่างมาก ในครั้งพุทธกาลฝ่ายบ้านเมืองนำศาสนาไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองทั้งทางตรงและทางอ้อม พระพุทธองค์ทรงหลีกเลี่ยงไม่เข้าไปเกี่ยวข้องทางการเมือง การที่พระสงฆ์เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองนั้น เป็นหนทางที่ทำให้พระศาสนาเสื่อมซึ่งถือว่าเป็นพัฒนาการทางกฎหมายคณะสงฆ์

อดีตพระสุวิทย์หรือพระพุทธิสระแกนนำ กปปส.ต่อต้านรัฐบาลยิ่งลักษณ์^{๓๐} ถูกจับข้อหาอั้งยี่ ช่องโจร เหตุเกิดเมื่อ ๑๐ ก.พ. ๒๕๕๗ โดยตำรวจสันติบาลนอกเครื่องแบบ ๒ นาย เข้าไปหาข่าว มีอบชวานาที่หน้ากระทรวงพาณิชย์ ถูกการ์ดของ กปปส. ชูดของพระพุทธิสระ ประมาณ ๔ คน เข้า ตรวจค้นทำร้ายร่างกาย ปิดตาและยึดทรัพย์สินไป จากนั้นนำตำรวจทั้งสองนายไปพบพระพุทธิสระ และข่มขู่ว่าหากหนีจะโดนลูกปืน ต่อมาพระพุทธิสระทำการสอบสวนตำรวจทั้งสองต่อหน้าสื่อมวลชน จนหลายฉบับ ส่วนทางผู้บังคับบัญชาตำรวจสันติบาลขอรับตัวตำรวจก็ไม่ยอมปล่อยตัวจนกระทั่ง ๑๘.๓๐น. ผู้ต้องหาจึงปล่อยตัว

^{๒๙} อ่างแล้ว, พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์), วิทยาพระสังฆาธิการ เล่มที่ ๑, หน้า ๕๘๔.

^{๓๐} ไทยรัฐออนไลน์, “อดีตพระสุวิทย์ถูกจับข้อหาอั้งยี่ ช่องโจร”, <[https:// www. thairath.co.th](https://www.thairath.co.th)>, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

สำนักข่าวเนชั่น^{๓๑} เขียนข่าวว่า อัยการสูงสุดฟ้องพระสุวิทย์ ทองประเสริฐและ ๑๔ กปปส. ข้อหาทักท้วง เมื่อวันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๖๑ ผู้ต้องหาพร้อมสนับสนุนการกบฏเพื่อให้เกิดความปั่นป่วนในบ้านเมือง จากการร่วมชุมนุมนายสุเทพ เทือกสุบรรณ เลขาธิการ กปปส. ขณะที่วอยซ์ทีวี^{๓๒} เขียนข่าวการเมืองย้อนรอยพุทธอิสระว่าอดีตพระสุวิทย์ร่วมกับกลุ่มการเมืองกตตันรัฐบาล ๒๐ ก.พ. ๕๗ นำ กปปส. ไปยังโรงแรม SC park ว่าขอเช่าและมัดจำห้องพักในราคา ๔๒,๐๐๐ บาท และขอจองห้องสัมมนา แต่ทางโรงแรมไม่ให้พร้อมคืนเงินมัดจำ ๔๒,๐๐๐ บาท ต่อพุทธอิสระแต่เขาไม่ยอมและเรียกค่าเสียหายในที่สุด โรงแรมจึงยอมจ่ายเงินให้ ๑๒๐,๐๐๐ บาท เป็นค่าไม่สามารถเปิดห้องได้ วันที่ ๙ พ.ค. ๕๗ ไปปิดล้อม ศอ.ร.ส.จ.จอตระกษาหน้าสโมสรรถาวรจ เหตุการณ์บุกสถานทูตสหรัฐ กตตันให้เปลี่ยนตัวทูตประจำสหรัฐอเมริกา กรณีทูตสหรัฐแสดงความเห็นเรื่องกฎหมายหมิ่นพระบรมราชานุภาพ วันที่ ๒๔ พ.ค.๖๑ ตำรวจกองปราบเชิญตัวพุทธอิสระคดีอั้งยั้งช่องโจร เหตุเกิดปี๒๕๕๗และเป็นผู้ต้องหาคดีปลอมพระปรมาภิไธยในคดีพ.๑๑๐๗/ ๒๕๖๑ ศาลพิเคราะห์คดีแล้วจึงไม่ให้ประกันตัว

ปัญหาอดีตพระพุทธอิสระดังกล่าว เป็นการกระทำของพระสงฆ์ที่เข้าไปก้าวก้าทางทางการเมืองในลักษณะเป็นแกนนำทางการเมืองมีกองกำลังที่สามารถกตตัน ให้บุคคลกระทำไม่กระทำการตามความต้องการของตนเกินกว่าแนวทางสันติวิธีของพระพุทธศาสนาหรือไม่ ซึ่งมากหรือน้อยไปนั้น ชาวพุทธคงต้องพิจารณาตามปรากฏการณ์ที่กล่าวข้างต้น แต่พระพุทธรองค์ไม่ต้องการให้พระสงฆ์ไปเกี่ยวข้องทางการเมือง รวมทั้งกฎหมายพระสงฆ์เกี่ยวข้องกับการเมือง (ตามคำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่องห้ามพระภิกษุสามเณรเกี่ยวข้องทางการเมือง ปี ๒๕๓๘) ถือว่าการเมืองเป็นหน้าที่ของฆราวาส

กรณีปัญหาวัตรธรรมกาย เป็นปรากฏการณ์ระหว่างรัฐกับคณะสงฆ์วัตรธรรมกาย กรณีเจ้าอาวาสมีคดีฉ้อฉลหลายปีผ่านมา อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษ (ดี เอส ไอ) ชี้แจงการเริ่มต้นของคดีที่เริ่มจากการทุจริตสหกรณ์เครดิตยูเนียนคลองจั่น ก่อนนำไปสู่การออกหมายจับพระธัมมชโย ข้อหาร่วมกันฟอกเงิน รับของโจร บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนมีความเสียหายกว่าหมื่นล้านบาทและมีผู้เสียหายประมาณ ๕ หมื่นคน แต่พระธัมมชโยไม่เข้ามอบตัวเจ้าหน้าที่จึงพยายามเข้าตรวจค้น^{๓๓} ต่อมาศาลอาญาอนุมัติหมายจับพระเทพญาณมหามุนีหรือพระธัมมชโย เจ้าอาวาสวัดพระธรรมกาย ในข้อหาฟอกเงินและรับของโจรตามที่ดีเอสไอ.ยื่นคำร้องขอ เพราะมีหลักฐานเชื่อมโยงกับการทุจริตสหกรณ์เครดิตยูเนียนคลองจั่นมีความเสียหายนับหมื่นล้านบาท ขณะที่วัดพระธรรมกายออกแถลงการณ์ได้ข้อกล่าวหายืนยันในความบริสุทธิ์ของพระธัมมชโย และการไม่เข้าพบพนักงานสอบสวนตามหมายเรียก โดยอ้างว่าอาพาธอย่างรุนแรง พร้อมตั้งข้อสังเกตว่าอาจมีการตั้งใจกลั่นแกล้งกันหรือไม่^{๓๔}

^{๓๑} สำนักข่าวเนชั่น, “ฟ้องพุทธอิสระและ๑๔ กปปส”, <[https:// www.msn.com](https://www.msn.com)>, ๑๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๓๒} voice tv, “ย้อนวีรกรรมพุทธอิสระ”, <<https://voicetv.com>>, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๓๓} หนังสือพิมพ์ผู้จัดการออนไลน์, “ปัญหาธรรมกาย”, <[http:// www.manager.co.th/game /viewnews.aspx?NewsID=9600000024856](http://www.manager.co.th/game/viewnews.aspx?NewsID=9600000024856)>, ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๓๔} มติชนสุดสัปดาห์, “เปิดหมายจับธัมมชโย”, <[https://web.facebook.com/notes /matchon-weekly->](https://web.facebook.com/notes/matchon-weekly-), ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

การปฏิบัติบูชัณวัดพระธรรมกายเพื่อหาตัว”หลวงพ่อัมมชโย”โดยกรมสอบสวนคดีพิเศษใช้มาตรา ๔๔ ในคำสั่งที่ ๕/๒๕๖๐ ของ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี เรื่อง มาตรการให้อำนาจกำหนดพื้นที่ควบคุม ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย บริเวณวัดพระธรรมกาย ซึ่งยังไม่พบตัว “เกินกว่าเหตุ” หรือเหมาะสมหรือ “ไม่ที่กระทำเช่นนั้นเพื่อตามจับ” พระ”เพียงรูปเดียว โดยหลายปีผ่านมาวัดพระธรรมกายแผ่ขยายอำนาจอย่างมาก ฝั่งความคิดผู้คนถึงหลักธรรมที่สอนจะไม่ตรงกับหลักพระธรรม กระทั่งมีหลายคนออกมาติติงการใช้มาตรา ๔๔ ดีเอสไอ โดยได้รับความเห็นชอบของนายกรัฐมนตรีว่า คำสั่งดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อบูรณาการหน่วยงานในการบังคับใช้กฎหมาย เข้าตรวจค้นจับกุมผู้กระทำความผิดสิ่งที่พบคือเตียงที่พระอัมมชโยเคยนอนเท่านั้น^{๓๕} อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษพร้อมเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการร่วมตรวจค้นวัดพระธรรมกายจำนวน ๒ ครั้ง แต่ถูกขัดขวางจากกลุ่มพระสงฆ์และลูกศิษย์วัดพระธรรมกาย ด้านพระเทพรัตนสุธี เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี ระบุว่าคณะสงฆ์ให้ความร่วมมือกับดีเอสไอปฏิบัติหน้าที่โดยเป็นครั้งแรกที่มีพระวินยาธิการ (ตำรวจพระ) มาช่วยเจ้าหน้าที่ในการตรวจค้น ผลการตรวจค้นไม่พบบุคคลตามหมายจับอย่างใด^{๓๖}

เหตุการณ์ที่มีพระสงฆ์เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง^{๓๗} เป็นสิ่งที่สงฆ์สมควรกระทำหรือไม่ นั้น สมัยพุทธกาลไม่ทรงให้พระสงฆ์ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง แม้ในปัจจุบันกฎหมายยังบัญญัติห้ามพระสงฆ์แสดงออกทางการเมืองแนวคิดเรื่องพระสงฆ์กับการเมืองดังข้อเขียนของนิธิ เอียวศรีวงศ์ เรื่อง การเมืองที่พระยังยุ่งไม่ได้ เหตุการณ์ชุมนุมของชาวพุทธนุ่งเหลืองเข้าไปทูลรณายนกรัฐมนตรีในอดีต พระภิกษุที่ใช้ความรุนแรงในบรรยากาศที่มีความรุนแรงทางการเมือง ระหว่างสี่เสือพระพุทธรักษา สอนให้ใช้ปัญญาแก้ปัญหา ถ้าพระภิกษุจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับการชุมนุม (ของทุกสี่เสือ) ควรเข้าไปด้วยปัญญา ซึ่งมหาเถรสมาคมออกคำสั่งห้ามพระภิกษุสามเณรเข้าไปร่วมชุมนุมดังที่มีพระภิกษุสามเณรชุมนุมกันที่หน้าทำเนียบฯ เรียกร้องให้พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติโดยชู่ว่าจะเลิกฉันอาหาร ทั้งคำสั่งของ มส. ห้ามพระภิกษุสามเณรร่วมอภิปรายทางการเมืองทั้งในวัด นอกวัด

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะอนุญาตให้พระเกี่ยวข้องทางการเมืองที่รัฐหนุนหลังก็มีปัญหาเกิดขึ้นจนได้ ทั้งนี้เพราะรัฐใช้การเมืองที่ขัดกับหลักธรรม และการที่รัฐมีได้ต้องการให้พระเลิกยุ่งเกี่ยวกับการเมืองอย่างจริงจัง อีกประการหนึ่งการเมืองเป็นเรื่องของอำนาจ พระอยู่ในสังคมและมีหน้าที่ช่วยเหลือสังคม จะห้ามไม่ให้เกี่ยวกับการเมืองจึงไม่ได้ ฉะนั้นทำอย่างไรจึงจะสมกับการเป็นนักบวชในพระพุทธศาสนา เช่นเมื่อพระเห็นว่านายกทำผิดพระสงฆ์ควรตักเตือนด้วยความเมตตา หากไม่ฟังก็ต้องหาอุบายด้วยความเมตตาที่ต้องไม่เบียดเบียนผู้อื่น (ดังพระภิกษุพม่าใช้วิธีคว่ำบาตรทหารพม่า) หากพระแสดงบทบาทที่ไม่สมควรสังคมย่อมสิ้นหวังและต้องเผชิญความตึงเครียดด้วยความขัดแย้งที่หาทางออกไม่ได้ การที่คณะสงฆ์ไทยนิ่งเฉยเหมือนพระพุทธศาสนาไม่มีทางแก้ไขให้สังคม

^{๓๕}ไทยรัฐออนไลน์, “คันธรมกายหลายอาณาจักรจับ ‘อัมมชโย’ เป้าลอกของจริงเขย่าศรัทธา”, <<http://www.thairath.co.th/content/860746>>, ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๖}ผู้จัดการออนไลน์, “กรมสอบสวนคดีพิเศษค้นวัดธรรมกาย”, <<http://www.manager.co.th/game/viewnews.aspx?NewsID=9600000024856>>, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

^{๓๗}นิธิ เอียวศรีวงศ์, “การเมืองที่พระยังยุ่งไม่ได้”, **มติชนสุดสัปดาห์**, ปีที่ ๒๙ ฉบับที่ ๑๕๐๐ (๑๕ พ.ค. ๒๕๕๒), <<http://www.newsdataonline.com/index.php17/05/2552>>, ๑๙ มิถุนายน ๒๕๕๙.

การนิ่งเฉยไม่แสดงบทบาทไม่ว่าฝ่ายต่อต้านหรือสนับสนุนรัฐ มาจากความเข้าใจว่าพระสงฆ์ไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับการเมืองนั้นถูกต้องหรือไม่

กรณี พระธัมมชโย วัดธรรมกาย ต้องคดีอาญา และหนีคดีไปหากพิจารณาความผิดในทางอาญาถ้าศาลพิพากษาว่ามีความผิดในคดียกข้ออ้างแล้วผลการสอบสวนส่งฟ้องศาล ถ้าเปรียบเทียบทางวินัยสงฆ์หากศาลพิพากษาว่ากระทำผิดจริงย่อมผิดพระวินัยชั้นปาราชิก แต่ผลทางอาญาก็ยังไม่ปรากฏว่าผิดหรือไม่จะกล่าวหาว่าท่านกระทำผิดหาได้ไม่ไม่ว่าทางโลกหรือทางธรรมก่อน จะลงโทษผู้ใดต้องพิสูจน์จนครบถ้วนกระบวนการความก่อนว่าผิดจริงดังในทางอาญาได้กระทำผิดอาญา เช่นเดียวกับทางพุทธการจะปรับอาบัติพระสงฆ์ว่ากระทำผิดพระวินัยต้องมีเถยยจิต (เช่นคิดจะลัก) การจะลงโทษผู้ใดว่ามีความผิดหรือไม่นั้นต้องให้โอกาสจำเลยต่อสู้อย่างเต็มที่ และโดยไม่มีเหตุสงสัยว่าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด ฉะนั้นทางโลกให้โอกาสจำเลยต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ โดยที่หากศาลยังไม่พิพากษาคดีจำเลยย่อมถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ พระธัมมชโยจึงยังไม่ผิดฐานปาราชิก

มหากาพย์ปมทุจริตกินเงินทอนวัด 'ไอ้โม่ง' อิ่มจนพุงกาง ๓ ลอด ทำเงินรัฐบาลสูญไปกว่า ๓๔๐ ล้านบาท^{๓๘} ลอดที่ ๑ ตรวจสอบพบวัดที่มีส่วนทุจริตเงินทอน จำนวน ๑๒ วัด ซึ่งมีข้าราชการสำนักพระพุทธศาสนา และพลเรือนร่วมทุจริตจำนวน ๑๐ คน มูลค่าความเสียหายจำนวนกว่า ๖๐ ล้านบาท มีการทอนเงินกลับมายังผู้บริหารระดับสูง สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) ถึงร้อยละ ๗๕ สำหรับวัดที่พบการทุจริตในลอดแรก มีดังนี้ วัดพนัญเชิงวรวิหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วัดพระพุทธบาทตากผ้า จังหวัดลำพูน วัดห้วยตาแกละ จังหวัดเพชรบุรี วัดราชบูรณะ (วัดนอก) จังหวัดชุมพร วัดโพธิ์ศรีวัดโคกเกาะ วัดพระศรีเจริญ จังหวัดอำนาจเจริญ วัดวัฒนาราม วัดหาดปูด้าย วัดทุ่งคำ วัดบ้านอ้อ, วัดอุมลอง จังหวัดลำปาง ลอดที่ ๒ ตรวจสอบพบการทุจริตเงินทอน จำนวน ๒๓ วัด และ ๑ ใน ๒๓ วัด ยังพบว่ามี การทอนเงินกลับไปยังผู้บริหารระดับสูงของสำนักพุทธมากที่สุดจำนวน ๓๐ ล้านบาท โดยส่วนใหญ่เป็นวัดในกรุงเทพมหานคร

ในลอดที่ ๒ มีดังนี้วัดสุวรรณาราม, วัดพิชยญาติการามฯ, วัดบำเพ็ญเหนือ, วัดดาวดึงษาราม, วัดราชสิทธิารามฯ กรุงเทพมหานคร วัดปากดงสามัคคีธรรม, วัดหนองสะเอ้ง, วัดรังงามปทุมรักษ์ จังหวัดนครสวรรค์ วัดลาดแค, วัดโคกสารสังฆธรรม, วัดญาณเมธี จังหวัดเพชรบูรณ์ วัดยางโองน้ำวัดยางโองสันกลาง, วัดยางโอบน จังหวัดตาก วัดดอนสะท้อน, วัดทองตมใหญ่, วัดเล็บกระรอก จังหวัดชุมพร วัดบางระกำ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วัดห้วยทรายขาว จังหวัดเชียงราย วัดกวิศราราม จังหวัดลพบุรี วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม วัดศรีบุญนำ จังหวัดแพร่ วัดช้าง จังหวัดเพชรบุรี

ลอดที่ ๓ สร้างความฮือฮาให้กับสังคมและพุทธศาสนิกชนอย่างยิ่ง เนื่องจากการตรวจสอบพบทุจริต ในกรุงเทพฯ ๓ วัด คือ วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร พระพรหมเมธี (จ่านงค์ เอี่ยมอินทรา) วัดสัมพันธวงศาราม พระพรหมติลก (เอื้อน กลิ่นสาลี) วัดสามพระยา พระราชาอุปเสนาภรณ์ (สมณศักดิ์เดิมคือ พระเมธีสุทธีกร) (สังคม สังฆะพัฒน์) วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร พระ

^{๓๘} ไทยรัฐออนไลน์, “มหากาพย์ปมทุจริตกินเงินทอนวัด”, <<https://www.thairath.co.th/content/130616>>, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๑.

ราชกิจจาภรณ์ (สมณศักดิ์เดิมคือ พระวิจิตรธรรมาภรณ์) (เทอด วงศ์ชะอุ่ม) วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร พระอรรถกิจโสภณ (สมทรง อรรถกฤษณ์) วัดสามพระยา พระศรีคุณาภรณ์ (บุญทวี คำมา) วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร ต่อมา มีราชกิจจานุเบกษาประกาศ เรื่อง ถอดถอนสมณศักดิ์ พระสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ทั้ง ๗ รูป และที่โด่งดังที่สุด คงหนีไม่พ้นกรณี พระพรหมสิทธิ อดีตเจ้าอาวาสวัดสระเกศราชวรมหาวิหาร ซึ่งขณะนั้นถูกควบคุมตัวอยู่ในเรือนจำ

ส่วนพระพรหมเมธี อดีตเจ้าอาวาสวัดสัมพันธวงศาราม ซึ่งหลบหนีไปขอลี้ภัยที่ประเทศเยอรมนี พล.ต.อ.จักรทิพย์ ชัยจินดา ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ พร้อมคณะต้องบินไปประสานทางการเยอรมนี เพื่อพยายามรับตัวกลับไทย คดีเงินทอนวัดที่ผ่านมา ๓ ลอต มีมูลค่าความเสียหายเป็นเงินรวมกว่า ๓๔๐ ล้านบาท โดนเป็นเงินที่มาจาก ๓ งบประมาณ คือ งบประมาณปฏิสังขรณ์และพัฒนาวัด งบอุดหนุนส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และเงินอุดหนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม สิ่งที่น่าสังเกตพระชั้นผู้ใหญ่ระดับเจ้าอาวาสวัดดังหลายรูป จนไปถึงข้าราชการระดับสูงของสำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ ถูกดำเนินคดีอาญาแผ่นดินชั้นยัตทรัพย์มูลค่านับร้อยล้านบาท การทุจริตทั้งหมดที่เกิดขึ้นที่ขยายวงจนใหญ่โตเป็นที่สนใจของประชาชนทั้งประเทศ อาจยังมีตัวบงการเบื้องหลัง หรือ 'ลอร์ดมาสเตอร์' ที่ยังไม่ถูกเปิดเผย.

คดีเงินทอนวัดเป็นคดีที่มีความเกี่ยวพันเป็นห่วงโซ่ เริ่มจากข้าราชการเสนอเงินให้พระสงฆ์ หากพระรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบความผิดย่อมผิดวินัยหากไม่ทราบบ่ผิดในอาบัติปาราชิก ในช่วงที่ ๒ ที่พระคืนเงินกลับไปให้ข้าราชการระดับสูงของสำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ พระทราบว่าทุจริตหรือไม่ ประเด็นต่างๆที่กล่าวมานี้เป็นประเด็นปัญหาในข้อเท็จจริง ที่ต้องรอการพิสูจน์ต่อไป ฉะนั้นกรณีวัดธรรมกาย และ คดีเงินทอนวัดเป็นคดีที่อื้อฉาวของพระสงฆ์ไทย ซึ่งยังไม่สามารถพิสูจน์ความผิดตามระบบกฎหมายไทย ที่กล่าวว่าจำเลยบริสุทธิ์จนกว่าศาลจะพิพากษาว่ามีความผิด ในเมื่อจำเลยยังไม่ถูกฟ้องศาลและศาลยังไม่พิพากษาจะถือว่าจำเลยมีความผิด และจะลงโทษทางสังคมต่อพระไม่ได้ ดังเช่นคดีพระพิมลธรรม คดีเซอร์แอน เป็นต้น

คดีดังทั้ง ๓ คดีเป็นตัวอย่างการดำเนินคดีพระภิกษุที่อื้อฉาวต่อศาล ที่ศาลชี้ความบริสุทธิ์ของพระภิกษุไปแล้ว ๑ คดี ส่วนอีก ๒ คดีดังที่กล่าวข้างต้นศาลยังไม่มีคำพิพากษา ชาวพุทธจำนวนหนึ่งมีความรู้สึกกระตือรือร้นใจอย่างยิ่ง แต่ก็มีบางส่วนที่เข้าใจถึงปัญหาและรอการตัดสินของกระบวนการยุติธรรม ไม่รีบตัดสินปัญหาพระภิกษุโดยอคติและเชื่อสื่อมวลชนที่เสนอข่าว จนกว่าจะได้รับการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีจนถึงที่สุด โดยหลักกาลามสูตรเป็นหลักแห่งความเชื่อที่พระพุทธองค์ทรงวางไว้ให้แก่พุทธศาสนิกชน ไม่ให้เชื่อสิ่งใด ๆ อย่างมงายโดยไม่ใช้ปัญญาพิจารณา ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ชาวกาลามะ หมู่บ้านเกสบุตรตยนิคม แคว้นโกศล ให้เห็นจริงถึงคุณโทษ หรือดีไม่ดีกว่าก่อนเชื่อ มีอยู่ ๑๐ ประการ^{๓๙} ได้แก่

๑. อย่าเพิ่งเชื่อตามที่ฟังๆ กันมา
๒. อย่าเพิ่งเชื่อตามที่หาต่อๆ กันมา
๓. อย่าเพิ่งเชื่อตามคาล่าลือ
๔. อย่าเพิ่งเชื่อโดยอ้างดาราศาสตร์

^{๓๙} คุรยลละเอียดยใน อง.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๕๐๕/๒๔๑.

๕. อย่าเพิ่งเชื่อโดยนิกเดา
๖. อย่าเพิ่งเชื่อโดยคาดคะเนเอา
๗. อย่าเพิ่งเชื่อโดยนิกคิดตามแนวเหตุผล
๘. อย่าเพิ่งเชื่อเพราะถูกกับทฤษฎีของตน
๙. อย่าเพิ่งเชื่อเพราะมีรูปลักษณะที่ควรเชื่อได้
๑๐. อย่าเพิ่งเชื่อเพราะผู้พูดเป็นครูบาอาจารย์ของตน

ปัญหาพระสงฆ์เป็นปัญหาความมั่นคงที่ละเอียดอ่อน หากแสดงออกต่อพระสงฆ์เพียงเพื่อความสะใจ โดยมองพระสงฆ์จำนวนน้อยที่ผิดวินัยสงฆ์ที่อาบัติเล็กน้อยเป็นเรื่องใหญ่ยอมทำให้ศาสนาและประเทศสิ้นคลอน มองเห็นพระภิกษุใช้เงินมีเงินเป็นปัญหาใหญ่ หากพิจารณาการจับและใช้เงินเป็นเรื่องใหญ่เทียบเท่าปราศิกแล้วเป็นการบั่นทอนตนเองและศาสนา ขรราวาสจับเงินได้แต่พระสงฆ์จับเงินไม่ได้จะมีขรราวาสคนใดที่มาคอยจับเงินแทนพระ หรือหากพระจะไปศึกษาหาความรู้ในที่ต่างๆหรือเทศนาธรรมให้ประชาชนจะไปโดยวิธีใด ปัจจุบันต้องใช้เวลาทั้งสิ้น ฉะนั้นหากพุทธบริษัทเข้าใจและศึกษาพระธรรมให้ถ่องแท้ จะทราบว่าการพุทธองค์ทรงตรัสกับพระอานนท์ว่า เมื่อเรานิพพานไปให้ยกเล็กสิกขาบทเล็กน้อย แต่พระอานนท์มิได้ถามว่าอะไรคือสิกขาบทเล็กน้อย

พระเถระอรหันตสาวก ปรับอาบัติพระอานนท์ทุกกฎ ในการทำสังคายนาครั้งที่ ๑^{๔๐} ในข้อที่ไม่ทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า สิกขาบทเหล่านี้ เป็นสิกขาบทเล็กน้อย ศีลของพระสงฆ์แต่เดิมมีอยู่เช่นปัจจุบัน คือ ๒๒๗ ข้อ ที่กล่าวมานี้เพื่อให้ทราบว่าพระพุทธร่องค์ทรงผ่อนปรนพระวินัยเล็กน้อยให้แก่พระสงฆ์ไว้ เพียงแต่พระสงฆ์เถรวาทยังปฏิบัติเช่นสมัยพุทธกาล ที่กล่าวมานี้ต้องการให้พระสงฆ์ เป็นผู้หย่อนยานในพระวินัย แต่ชี้ให้เห็นถึงข้อเท็จจริงที่มีอยู่จริงในพระไตรปิฎก อีกประการหนึ่งพระสงฆ์ยังเป็นปุถุชนไม่ใช่พระอรหันต์ที่ละกิเลสได้หมด จึงมีความโลภ โกรธ หลงอยู่บ้าง ซึ่งต้องใช้ปัญญาขัดเกลาให้หนัก เพื่อให้บุคคลที่สมควรให้ชาวบ้านกราบไหว้ และรับอาหารจากประชาชน อย่างไรก็ตามพระพุทธร่องค์มีความทันสมัยเหนือกาลเวลา ในหลายด้านที่ปรับใช้ได้ทั้งในไทย แม้แต่ในประเทศยุโรปก็สามารถปรับใช้ได้อย่างกลมกลืน ฉะนั้นการที่กล่าวถึงสิกขาบทเล็กน้อยพระพุทธร่องค์ทรงมีสายตากว้างไกลถึงอนาคตที่เปลี่ยนแปลงไป บริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ปัจจุบันชาวพุทธอาจไม่สบายใจที่เห็นพระสงฆ์ถือเงินไปในที่ต่างๆ แต่ความเป็นจริงพระภิกษุไม่สามารถเดินทางไปเผยแพร่และศึกษาโลกที่ก้าวไปข้างหน้าอย่างรวดเร็ว เพื่อพัฒนาตนและสงเคราะห์ชาวโลกได้โดยปราศจากปัจจัยที่ ๕ คือธนบัตรเงินตราซึ่งสามารถนำไปแลกเปลี่ยนปัจจัย ๔ ได้ อีกทั้งในอนาคต พระสงฆ์อาจใช้ เงินดิจิทัล (Crypto Currency) แทนธนบัตรในปัจจุบันก็เป็นได้ ฉะนั้นในปัจจุบันควรควบคุมพระสงฆ์ให้เป็นผู้ที่มีวินัยโดยเริ่มจากการฝึกอบรมโดยเฉพาะการใช้ หลักจิตที่ฝึกดีแล้วนำความสุขมาให้ ซึ่งต้องให้ครูอุปัชฌาย์ อาจารย์เข้มงวดตั้งแต่วันแรกที่เป็นพระ แทนการควบคุมปลายเหตุเช่นปัจจุบัน

^{๔๐} วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๓๓/๓๘๔.

๓.๔ แนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์

แนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อ
 วิกฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ

๓.๔.๑ การป้องกันการละเมิดพระวินัย

การป้องกันการละเมิดพระวินัยแบ่งออกได้เป็น ๒ ประการ ได้แก่

๑. ทางด้านกฎหมาย

กฎหมายเป็นเพียงกฎข้อบังคับทางสังคมให้ประชาชนอยู่ในกรอบของสังคมเดียวกัน
 ไม่ว่าจะฆราวาสหรือพระภิกษุจะต้องปฏิบัติตามกฎหมาย แต่พระสงฆ์จะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเฉพาะ
 คือพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ รวมทั้งยังต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัยซึ่งเป็นกรอบการปฏิบัติตนของ
 สมณเพศในพระพุทธศาสนาด้วย เพราะฉะนั้น การตรากฎหมายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับใหม่จึง
 ไม่มีความจำเป็น เนื่องจากที่มีอยู่นั้นเพียงพอแล้ว แต่จะต้องกำกับดูแลพระสงฆ์ให้เข้มงวดมากยิ่งขึ้น
 เทียบได้จากตำรวจทหารที่คงความเป็นสถาบันอยู่ได้ มีสาเหตุมาจากการรักษาระเบียบโดยเคร่งครัด
 ถึงแม้จะมีตำรวจนอกแถวก็เป็นเพียงบางส่วน ที่ไม่รักษาระเบียบวินัยหรือทุจริตในหน้าที่ก็ต้องถูก
 ดำเนินคดีตามกฎหมายเป็นรายๆ ไป จึงต้องใช้มาตรการเชิงรุกคือการตั้งเงื่อนไขให้แน่นขึ้น
 สร้างวินัยและเข้มงวดต่อพระสงฆ์อย่างใกล้ชิด เริ่มจากกำกับดูแลพระสงฆ์ใหม่ให้มากขึ้นตามลำดับชั้น
 ลงมาโดยควบคุมสั่งการและติดตามผลเป็นระยะ อาทิจากเดิมทุกวันโกนหรือวันพระโดยให้เพิ่มเป็นทุก
 ๓ วัน เป็นต้น จะทำให้พระภิกษุรู้สึกตื่นตัวพระที่ตีจะไม่รู้สึกกระทบมากนัก ส่วนพระที่หย่อนยานใน
 ด้านความประพฤติจะเริ่มตื่นตัวและปรับตัวในที่สุด ผู้ใดไม่สามารถรับมาตรการได้จึงต้องออกไป
 ในที่สุดพระภิกษุที่หย่อนยานในพระธรรมวินัยจะประพฤติดนดีขึ้นสมกับความเป็นสมณสาชีพ
 (อาชีพนักบวช)

๒. ทางด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ศีล สมาธิ ปัญญา คือหลักที่สำคัญและนำไปสู่ความหลุดพ้นในที่สุด
 ส่วนระดับปุถุชนการรักษาศีลคือการรักษากาย วาจาให้เรียบร้อย หรือถ้าเป็นตามกฎหมายก็คือการ
 ปฏิบัติตามระเบียบของสังคม การรักษาศีลของพระเป็นการรักษาวินัยให้พระภิกษุ
 เพราะเป็นผู้สมควรรับ การกราบไหว้และรับอาหารจากชาวบ้านให้สมกับเขาเคารพนับถือ สมณสาชีพ
 คืออาชีพของนักบวชในพระพุทธศาสนาเป็นผู้ที่มีจริยวัตรที่งดงาม ชาวบ้านจึงถวายทานโดยหวังว่า
 ทานจะได้ปฏิบัติตามธรรมของพระพุทธเจ้าอย่างเคร่งครัดและสืบต่อพระพุทธศาสนาต่อไป
 และเป็นทำให้เขาได้รับบุญกุศลจากการบริจาคทานนั้น ๆ

การรักษาศีลเป็นผู้มีวินัยจะต้องได้รับการอบรมสั่งสอนจากครู อนุชฌาย์
 อาจารย์อย่างใกล้ชิดจนทำให้ผู้บวชรู้สึกว่าการรักษาศีลเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต เมื่อว่าง
 ภารกิจศึกษาเล่าเรียนจะต้องฝึกสมาธิเจริญภาวนาประพฤติดนดีเป็นผู้ที่งดงามในเบื้องต้นนี้ พระสงฆ์
 ปฏิบัติอยู่แล้วเพียงแต่จะต้องเพิ่มระดับความเข้มงวดให้มากขึ้นจนรู้สึกความเข้มงวดนี้เป็นเรื่องปกติ
 ธรรมดา เมื่อเปรียบกับทหารที่ผ่านการฝึกมีวินัยเมื่อแต่งเครื่องแบบทหารคนทั่วไปดูแล้วรู้สึกชื่นชมใน
 ความสง่างามฉ้นใด พระภิกษุที่รักษาภิกษุที่รักษาพระวินัยก็ฉ้นนั้น ที่กล่าวนี้เป็นภาพที่ฉายออกมาทาง
 รูปธรรม ในทางนามธรรมพระภิกษุมีความงามยิ่งกว่าเพชรฆราวาส เพราะเป็นผู้ที่มีสมาธิคือความงาม
 ภายในที่สามารถส่งผลผ่านกายหยาบให้เห็นออกมา เมื่อปุถุชนมีศีลสมาธิในที่สุดจะเกิดปัญญาระดับ

หนึ่ง ซึ่งทุกเพศทุกวัยทุกศาสนามีอยู่เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งธรรมชาติ ข้อคิดเหล่านี้ไม่ใช่แนวคิดที่เป็นนามธรรมซึ่งไม่สามารถเห็นได้ แต่ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอจะเห็นผลชัดเจนและเป็นรูปธรรมในที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการฝึกตนเช่นทวารวจรหรือฝึกตน โดยสมณสาธูปสามารถปรากฏออกมาเป็นรูปธรรมทั้งสิ้น การที่ผู้บังคับบัญชาทหารเข้มงวดในวินัยทำให้ทหารไทยมีวินัยเป็นที่ปรากฏ การที่จะปรับปรุงและปรับภาพลักษณ์ทั้งภายนอกและภายในให้ดังงามมากขึ้น ไม่เป็นขี้ปากสังคมจึงต้องให้ผู้มีอำนาจปกครองสงฆ์ทุกระดับ เข้มงวดต่อวัตรปฏิบัติให้มากขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนั่งหลับตาที่เปล่าประโยชน์ยังดีเสียกว่าออกไป สร้างความสับสนวุ่นวายและเสียหายแก่สังคมส่วนรวมและสังคมชาวพุทธโดยรวม

๓.๔.๒ การแก้ไขการละเมิดพระธรรมวินัยวิกฤตศรัทธาของชาวพุทธตามนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ

หลักนิติปรัชญา คือหลักที่ว่าด้วยกฎหมายธรรมชาติซึ่งมีอยู่หลายทฤษฎี ในที่นี้ขอกกล่าว ถึงแนวทางที่ว่าด้วยหลักศีลธรรม กล่าวคือกฎหมายที่อิงกับศีลธรรม ซึ่งไม่ใช่แนวกรอบกฎหมายที่ บัญญัติที่มีสภาพบังคับแบบหุ่นยนต์คือผิดต้องรับโทษ โดยปราศจากการอิงกับบริบทสังคมแต่ละกรณีเป็นสำคัญและกฎหมายที่ดีควรที่จะสัมพันธ์กับศีลธรรมหรือมีความยุติธรรมเป็นต้น ในอีกมุมมองหนึ่ง นิติปรัชญายังโต้เถียงกันอยู่ทุกวันนี้ คือควรหรือไม่ที่รัฐจะบังคับให้ประชาชนในสังคมมีศีลธรรมโดยผ่านทาง การบังคับใช้กฎหมาย กล่าวอีกนัยหนึ่ง ควรหรือไม่ที่จะให้การกระทำที่ผิดศีลธรรม เป็นความผิดทางอาญาไปด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับศีลธรรมเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่าง อำนาจสองแนวทาง อาทิ เรื่องการยกเลิก การลงโทษประหารชีวิต การุณยฆาต (Euthanasia) การเรียกร้องให้มีการยอมรับการสมรสระหว่างเพศเดียวกัน (same sex marriage) การเปิดบ่อนเสรี แม้ กระทั่งการสมรสซ้อน (Bigamy) สมควรเป็นความผิดอาญาหรือไม่ หากการกระทำนั้นๆไม่กระทบสิทธิ ของผู้อื่น

ความดังกล่าวกฎหมายเป็นเพียงกรอบระเบียบทางสังคม การจะใช้กฎหมายโดยปราศจากจิตวิญญาณเพียงอย่างเดียว นั้น จะทำให้กฎหมายไม่สัมฤทธิ์ผลตามแนวคิดของการบัญญัติกฎหมาย คือกฎหมายต้องเอื้ออำนวยต่อความสงบสุขของประชาชนตัวอย่างเช่น ในอดีตที่ผ่านมาเคยมีการดำเนินคดีผู้ยากไร้ที่นำกล้วย ซึ่งปลูกไว้ริมถนนสาธารณะมากิน ถ้าพิจารณาตามกฎหมายอาญา อาจผิดกฎหมาย แต่ถ้าพิจารณาตามหลักกฎหมายธรรมชาติแล้ว ผู้นั้นไม่ควรมีความผิดแม้แต่เพียงเล็กน้อย เนื่องจากรัฐมีหน้าที่บำบัดทุกข์บำรุงสุขให้ประชาชน แต่กล้วยที่ปลูกในที่สาธารณะ ประชาชนย่อมมีความชอบธรรมใช้ทรัพยากรในความครอบครองของรัฐ เพื่อดำรงชีพตามควรแล้ว แต่กรณี

ในด้านพระธรรมวินัยพระพุทธองค์ทรงวางกฎให้พระสงฆ์ปฏิบัติตาม โดยมีเหตุจากการ ที่พระสงฆ์ประพฤติตนไม่สมควรเป็นฐานความคิด อาทิ ปาราชิก ๔ เมื่อมองถึงกฎหมายบ้านเมืองและ ศีล ๕ ปาราชิก ๔ มีองค์ประกอบอยู่ในศีล ๕ ข้อทั้งสิ้นคือ ห้ามฆ่าสัตว์ (มนุษย์) ห้ามลักทรัพย์ ร่วมประเวณี (ผิดศีลกาเมช้อ ๓ ในส่วนที่มีใช้กระทำต่อภรรยาตนในศีล ๕) อวดอุตริมนุสสรรมในข้อ มุสาวาท ทางด้านกฎหมายการฆ่ามนุษย์มีความผิดตามกฎหมายอาญา ถึงแม้ว่าบางกรณีบัญญัติว่า ไม่มีความผิด เนื่องจากป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย แต่โดยเนื้อแท้ของ

กฎหมายไม่ต้องการให้มีการฆ่า แต่บัญญัติให้ไม่มีความผิดทางกฎหมายเท่านั้น การลักทรัพย์ผิดกฎหมายอาญาตามแนวคิดมนุษย์ย่อมมีสิทธิครอบครองทรัพย์ของตนโดยชอบกฎหมาย การเสพกามในลักษณะล่วงละเมิดเป็นความผิด กฎหมายอาญาในข้อหาข่มขืนกระทำชำเราผู้อื่น อวดอุตริโดยการพูดโกหกที่ได้ทรัพย์ผู้อื่น ไปโดยไม่ ชอบกฎหมายเช่น ข้อหาฉ้อโกง เป็นต้น เพราะฉะนั้นศีลอันเป็นข้อกำหนดที่วางระเบียบให้สงบปฏิบัติตาม ซึ่งควบคุม โดยพระวินัยอีกชั้นหนึ่ง คือหากผิดศีลย่อมผิดพระวินัยและมีโทษเป็น ๓ ระดับคือหนัก กลาง และอย่างเบา โทษอย่างหนักได้แก่ ปาราชิกซึ่งตามกฎหมายได้แก่ประหารชีวิต ระดับกลาง คือสังฆาติเสสโทษตามกฎหมายอาญาได้แก่จำคุกตลอดชีวิตลงมา ระดับเบาคือนิสสัคคียปาจิตตีย์ ๓๐ โทษตามอาญาได้แก่ถูกลงโทษลงมาเป็นต้น

โทษทางอาญามีความสอดคล้องกับพระวินัย สิ่งที่แตกต่างกันคือโทษทางอาญาไม่มีวิญญูณ ส่วนโทษทางพระวินัยมีจิตวิญญูณ ซึ่งโทษทางอาญาหากไม่เจตนาไม่มีความผิด หรือมีความผิดแต่ไม่ต้องรับโทษแล้วแต่กรณี ส่วนโทษทางวินัยสงฆ์แบ่งระดับจิตไว้หลายขั้นตอน เช่นมีจิตคิดที่จะลักทรัพย์ก็เริ่มอาบัติแล้ว การอาบัติของพระสงฆ์จึงมีค่าหรือศักดิ์ที่ต่างกันดังคำที่ว่า กฎหมายมีศักดิ์ต่างกับศาสนากับศีลธรรม จึงมีความใกล้เคียงกันอย่างยิ่ง เนื่องจากเน้นที่จิตและความยุติธรรม ความเป็นธรรมในสังคมมากกว่า หากพิจารณาถึงหลักนิติปรัชญาเกี่ยวกับพระวินัยสงฆ์สามารถนำมาปรับใช้ได้กลมกลืนยิ่งกว่าหลักกฎหมายทั่วไป เช่นกฎหมายอาญาและกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เนื่องจากพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาของธรรมชาติพระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้หลักความเป็นไป ของธรรมชาติ คือเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปความเป็นไปของธรรมชาตินี้ พระองค์ไม่ได้ค้นพบสิ่งใหม่แต่พระองค์ทรงค้นพบความเป็นจริงตามธรรมชาติ

นิติปรัชญาคือการศึกษาวิชานิติศาสตร์เชิงปรัชญา เป็นแนวคิดปรัชญาของกฎหมายซึ่งเป็นการศึกษากฎหมายธรรมชาติ มากกว่าบรรทัดฐานของกฎหมายที่มีต่อบุคคลในสังคม แต่เป็นกฎเกณฑ์ของการดำเนินชีวิตร่วมกันของมนุษย์ และเป็นสิ่งที่อาศัยเหตุผลถูกต้องตามหลักธรรมชาติ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า นิติปรัชญาคือหลักที่ว่าด้วยกฎหมายแห่งความยุติธรรม ที่มีศีลธรรมเป็นองค์ประกอบ หากพิจารณาศีลธรรมประกอบกับพุทธศาสนาจะพบหลักเกณฑ์ทาง พุทธสวดแทรกอยู่ และศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งธรรมชาติอยู่แล้ว หากตั้งสมการตามตรรกวิทยาศาสนาพุทธค้นพบหลักที่มีอยู่ตามธรรมชาติ (กฎธรรมชาติไปสู่พุทธศาสนา) ศีลธรรมมีความเป็นธรรมชาติ ฉะนั้นจึงพออนุมานได้ว่าศีลธรรมมีความเป็นพุทธ อยู่ในด้านการควบคุมพฤติกรรมและความเป็นอยู่ เป็นต้น

กฎธรรมชาติ – พระพุทธศาสนา กฎธรรมชาติ – ศีลธรรม

ฉะนั้น พระพุทธศาสนา และ ศีลธรรม จึงมีความเหมือนกันในบางประเด็น

นิติปรัชญาคือ กฎหมายที่ว่าด้วยความยุติธรรม ความเป็นธรรมทางสังคมและมีความเป็นธรรมชาติ อาทิ หิวต้องกินง่วงต้องนอนเหนื่อยต้องพักผ่อน เช่นการตรากฎหมายที่บัญญัติ ห้ามบุคคลกินอาหารย่อมผิดหลักกฎธรรมชาติและผิดหลักศีลธรรม หากพิจารณาตามพระพุทธศาสนาห้ามฉันอาหารยามวิกาลคือหลังเที่ยงวัน พระพุทธเจ้าทรงเห็นว่าเพียงพอแล้วสำหรับพระที่ฉันอาหาร สองมือและไม่เป็นการรบกวนชาวบ้าน เป็นต้น การฉันอาหารมากไปเป็นการเพิ่มกิเลส โดยพระสงฆ์มีหน้าที่รักษาศีลเจริญภาวนาและเผยแผ่พระศาสนา ไม่ต้องไปทำงานหนักเช่นฆราวาส ดังนั้น การฉันสองมือจึงสมควรแก่การครองเพศสมณะ

หลักการทางพระพุทธศาสนาคือการทำดี เว้นการทำชั่ว ทำจิตใจให้ผ่องใส สอดคล้องกับหลักการทางศีลธรรมโดยพื้นฐาน ซึ่งต้องการให้บุคคลอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขการนำนิติปรัชญามาบูรณาการเพื่อแก้ไขการละเมิดพระวินัยสงฆ์นั้น ในทัศนะของผู้วิจัยการป้องกันและแก้ไขต้องเริ่มจากปัจจัยภายในพระสงฆ์ได้แก่พระสงฆ์ต้องเป็นผู้สอนง่าย พระสงฆ์ที่ละเมิดพระวินัยเริ่มจากพระใหม่ซึ่งต้องมีอาจารย์ ควบคุมสั่งสอนอย่างใกล้ชิดและไม่ใช่ว่าเป็นผู้รู้มากจึงสำรวจในกายวาจาและใจ ปัญหาจึงอยู่ที่พระที่อยู่มานานรู้ทางหนึ่ที่ไร ว่าสิ่งใดควรไม่ควรและเห็นช่องทางการละเมิดพระวินัยว่าเป็นสิ่งเล็กน้อย เห็นการกระทำผิดเป็นการที่ทำได้ การละเมิดพระธรรมวินัยจึงต้องอาศัยมาตรการทางสังคม ชุมชนมาควบคุมอย่างสม่ำเสมอ ตัวอย่างเช่นพระภิกษุในประเทศยุโรปและเอเชียที่มีอาภรณ์ขาว ย่อมมีวัฒนธรรมความเป็นอยู่แตกต่างกับประเทศไทย การควบคุมพระสงฆ์จึงต้องอาศัยมาตรการทั้งปัจจัยภายนอก ได้แก่กฎระเบียบทางสังคม เช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และ กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องซึ่งปัจจุบัน มีอยู่เพียงพอแล้วเพียงพอแต่บุคคลที่เกี่ยวข้องควรเลือกใช้ ให้ถูกต้องอาทิเช่นการจะใช้พระวินัยเรื่องพระสงฆ์ห้ามจับเงิน หากจะใช้พระวินัยเรื่องนี้เป็นจริงเป็นจังปราศจากการใช้หลักการทางนิติปรัชญา คือหลักธรรมชาติและความยุติธรรมทางสังคมแล้วพระสงฆ์ปัจจุบันคงอยู่ในสังคมได้ยาก เนื่องจากสมัยพุทธกาลพระสงฆ์ไม่ต้องใช้เงิน แต่บริบททางสังคมทุกวันนี้พระสงฆ์ไม่สามารถออกจากวัดได้โดยปราศจากเงิน และไม่มีลูกศิษย์จำนวนที่พอเพียงเดินทางไปจ่ายเงินแทนพระสงฆ์ได้ มีผู้กล่าวว่าพระสงฆ์ไม่ควรถือเงินควรเป็นผู้สันโดษ คำดังกล่าวถือว่าผิดหลักการธรรมชาตินิสังคัมปัจจุบัน บริบทสังคมหากพระต้องการสิ่งของใดต้องให้โยมอุปฐากยอมเป็นอุปสรรคอย่างยิ่ง หรือโยมอุปฐากบางคนเช่นพ่อแม่ที่มีอายุมาก พระสงฆ์จึงต้องเดินทางด้วยตนเอง หากขึ้นรถสาธารณะที่มีคนมากชาวบ้านก็อึดอัดที่พระเข้าไปใกล้ เพราะต้องระวังบางคนกล่าวว่าเกะกะ หลักการยุติธรรมทางสังคมพระสงฆ์ก็ไม่ได้รับอาทิ การเลือกตั้งแต่พระสงฆ์ต้องปฏิบัติตาม เพราะพระพุทธเจ้าทรงให้พระสงฆ์อนุวัตรตามกฎหมายบ้านเมือง พระสงฆ์จึงดูเหมือนบุคคลพิเศษตามรัฐธรรมนูญ มีหน้าที่เกณฑ์ทหารแต่ไม่มีสิทธิเลือกตั้ง ส.ส. สิทธิการเลือกตั้งอื่นๆ ขึ้นรถต้องเสียเงิน แต่บุคคลจำนวนหนึ่งแสดงความไม่พอใจที่พระขึ้นรถเมล์

ปัญหาการใช้หลักนิติปรัชญาเกี่ยวกับพระสงฆ์ มีปัญหาเรื่องการใช้กฎหมายสวนกระแสกันนิติปรัชญาเกี่ยวกับพระธรรมวินัยไม่สามารถเดินควบคู่กันไปทุกประเด็น แต่ก็สามารถอนุโลมบางเรื่องบางประเด็นการละเมิดพระวินัยระดับหนักคือปาราชิก ผู้วิจัยเห็นว่าไม่สามารถใช้หลักนิติปรัชญาได้เนื่องจากเมื่อความผิดสำเร็จ ไม่อาจแก้ไขได้เช่นฆ่าคนผิดสำเร็จแล้วไม่ว่ากระทำ เพราะมีเหตุจำเป็น เช่นไร การลักทรัพย์จะมีความผิดต่อเมื่อมีจิตคิดจะลักหากนำทรัพย์ มาคืนก็ไม่สามารถแก้ไขความผิดที่สำเร็จแล้ว โดยไม่มีเหตุบรรเทาโทษเช่นกฎหมายอาญาหรือจะอ้าง หลักนิติปรัชญาเพื่อความยุติธรรมตามธรรมชาติ เนื่องจากกระทำไปเพราะความหิวของตน หรือทำไปเพื่อบิดามารดาบุตรธิดาเป็นต้น การร่วมประเวณีหากอ้างกระทำไปเพราะมีเมาก็อ้างไม่ได้ เช่นกันเนื่องจากความผิดสำเร็จไปแล้ว การอวดอุตมธรรมก็เช่นกันเป็นการกระทำโดยจงใจ ในสิ่งที่ตนไม่มีอยู่จริงนั้นไม่สามารถอ้างหลักนิติปรัชญาได้ ในส่วนของสังฆาทิเสสซึ่งเป็นความผิด ระดับกลางและนิสสัยปาจิตติ ลงมา ซึ่งมีโทษสถานเบาที่อาจใช้หลักนิติปรัชญามาปรับใช้ได้เช่นกัน

การละเมิดพระธรรมวินัยในความผิดระดับกลางและระดับเบา นั้น ผู้วิจัยเห็นว่าอาจใช้หลักนิติปรัชญามาใช้กับการละเมิดพระธรรมวินัย ได้ในบางข้อบางประเด็นหลักการทางนิติปรัชญา

มีแนวคิดไม่ใช่เพียงแต่มีความผิดต้องรับโทษ แต่นิติปรัชญามีแนวความคิดว่าหากบุคคลทำผิด อาจไม่ต้องรับโทษ เพราะกฎหมายบัญญัติว่ามีความผิด ควรพิจารณาบริบทแห่งการกระทำความผิด นั้นด้วย เช่นประเทศที่นับถืออิสลามชายสามารถมีภรรยาได้ ๔ คน ส่วนบางประเทศการจดทะเบียนสมรสซ้อนมีความผิดตามกฎหมาย ผิดฐานแจ้งความเท็จต่อเจ้าพนักงานเป็นต้น หากย้อนกลับไปดูการละเมิดสิทธิขาทเล็กน้อยที่พระพุทธเจ้าทรงให้ยกเลิกนั้น ถ้านำหลักนิติปรัชญามาปรับใช้กับพระสงฆ์ที่ละเมิดพระธรรมวินัยให้เหมาะสมแก่กรณี การที่พระสงฆ์ต้องเรียน หนังสือค่าใช้จ่าย ในการเรียน หากจะใช้หลักการห้ามพระจับเงินคงมีปัญหามากมายตามมา เนื่องจากสำนักเรียนทางพระพุทธศาสนา มีจำนวนมากจะต้องหาขรवासจำนวนมาก คอยติดตามพระสงฆ์จ่ายค่าเรียนค่ารถ ค่าอุปกรณ์ การศึกษารวมทั้งค่าใช้จ่ายอื่นๆ จึงควรใช้หลักนิติปรัชญามาใช้ในการปรับอาบัติ พระสงฆ์ภายใต้ หลักนิติปรัชญาอันได้แก่ หลักความยุติธรรมและหลักกฎหมายธรรมชาติ ภายใต้หลักปัญญา ประกอบหลักนิติปรัชญา โดยหลักปัญญา ต้องใช้กับพระสงฆ์ที่กระทำความผิดวินัย อาทิ มีการผ่อนผันให้ พระจับเงินได้แต่พระใช้เงินอย่างฟุ่มเฟือย ไม่เป็นผู้เคร่งครัดในพระวินัยทำให้เสียศรัทธาไทยเช่นกัน ในทางกลับกันขรवासญาติโยมควรต้องเป็นผู้มีปัญหาไม่นับถือพระแบบไร้ปัญญา เช่นพระแสดงอิทธิปาฏิหาริย์กลับแสดงความชื่นชม พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไม่ให้พระสงฆ์แสดงปาฏิหาริย์ เพราะถือว่าเป็นมิชานาธิฐิพระสงฆ์ไม่ควรกระทำ เนื่องจากพระสงฆ์ควรสั่งสอนหลักแห่งการหลุดพ้น ได้แก่ศีลสมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นหลักสัมมาทิฐิและมีใจอริชา

ในยุคปัจจุบันสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วบริบทสังคมเปลี่ยนแปลง คนทั่วไปมีโทรศัพท์มือถือใช้คอมพิวเตอร์ใช้อินเทอร์เน็ต การติดต่อสื่อสารเปลี่ยนแปลงไป เมื่อสังคมเปลี่ยนไปแนวคิดก็เปลี่ยนไปพระสงฆ์ต้องดำเนินชีวิตในสังคม และติดต่อสื่อสารเช่นคนอื่นๆในประเทศไทย ปรากฏการณ์ที่พบพระสงฆ์พระพุทิตนไม่สมควรแพร่กระจายไปอย่างรวดเร็ว ทั้งจริงและเท็จหากเทียบกับสมัยพุทธกาลก็มีเรื่อง ที่พระสงฆ์กระทำความผิดวินัยเรียกว่า ต้นบัญญัติ (คือทำผิดเป็นคนแรกไม่ต้องรับโทษ) หลังจากนั้น หากผู้ใดกระทำความผิดอีกต้องได้รับโทษเพราะมีการบัญญัติเป็นพระวินัยแล้ว ปัจจุบันมีข่าวพระสงฆ์กระทำความผิดซึ่งมีความผิดมากน้อยเป็นจริง-เท็จไม่ปรากฏ แต่สังคมพิพากษาความผิดไปแล้ว จึงมีข้อคำถามต่อไปว่าทุกวันนี้สถานการณ์พระสงฆ์ละเมิดพระวินัยวิกฤติหรือไม่ ผู้วิจัยเห็นว่าไม่วิกฤติแต่อย่างไรด้วยประเด็นหลักคือ อาทิ เงินทอนวัดหรือความผิดฐานฉ้อโกงนั่นเอง ศาลยังไม่มีคำพิพากษาแต่สังคมพิพากษาคความผิด โดยการสื่อสารที่ทันสมัยสามารถใส่ความ ชมเชยบุคคลได้อย่างอิสระ หากผู้ใดเสพข่าวสารโดยขาดปัญญายอมตกเป็นเหยื่อของข่าวได้ จะเห็นว่าพระสงฆ์นั้นตกเป็นเหยื่อเช่นกับบุคคลทั่วไป จึงกลับมาที่วิกฤติศรัทธาหรือไม่คำตอบคือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจะวิกฤติศรัทธา ต่อเมื่อบุคคลที่ศรัทธาพระสงฆ์ขาดปัญญา ผู้ที่นับถือศาสนาพุทธส่วนใหญ่มีวิจญาณในการรับทราบข้อมูลแยกแยะออกกระหว่างพระดีมีศีลสมบุรณ์กับพระไม่ดีอวดอ้างตนเหนือผู้อื่น ฉะนั้นจากปรากฏการณ์ปัจจุบันเป็นเพียงภาวะที่มอดไม้ กัดกินพระพุทธศาสนาเท่านั้น ซึ่งมีอยู่ทุุกยุคสมัยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่รุนแรง เช่นสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีที่มีอลัชชีจำนวนมากและกระจายไปในเมืองต่างๆ ในสมัยนั้นเนื่องจากหนีคดีความและเพื่อเลี้ยงชีพ กล่าวได้ว่าในสมัยนั้นมีการปลอมบวชจำนวนมาก ปัจจุบันไม่ถือว่าวิกฤติศรัทธา แต่อย่างไร

๓.๕ แนวคิดของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๕.๑ แนวคิดในด้านปัญหาและสาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัย

แนวคิดในด้านปัญหาและสาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อ
วิกฤติศรัทธาของชาวพุทธในสังคมไทย พบว่า

ปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธา ของ
พุทธศาสนิกชน ในสังคมไทย^{๔๑} สาเหตุและปัญหาส่วนใหญ่มาจากการที่พระสงฆ์เป็นผู้ไม่ม
ีความละเอียด โดยเป็นผู้เก๋อยาก บางครั้งกระทำไปด้วยไม่รู้หรือหลงลืมสติไม่ทันได้พิจารณาให้ถ่วงถ
ี่ว่า สิ่งนั้นควรทำไม่ควรทำ จึงเป็นเหตุให้ละเมิดพระธรรมวินัย โดยที่การล่วงละเมิดพระธรรมวินัย
อาจแบ่งเป็น ๓ ประการกล่าวคือ ล่วงละเมิดอาบัติอย่างหนัก ทำให้ผู้ละเมิดต้องขาดจากความเป็น
พระภิกษุ ล่วงละเมิดอาบัติอย่างกลาง ผู้ละเมิดต้องถูกลงทัณฑ์ โดยอยู่ปริวาสกรรม ประการสุดท้าย
ล่วงละเมิดอาบัติอย่างเบา ผู้ละเมิดต้องแสดงความสำนึกผิด โดยประจานตนต่อหน้าภิกษุด้วยกัน

การละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่มีผลต่อพระพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์ โดยที่มี
พระสงฆ์ที่ไร้ศีลประพฤติกกรรมเช่นอลัชชี ซึ่งทำให้ชาวโลกติเตียนและเสื่อมศรัทธาไม่เป็นที่ตั้งแห่ง
ความเลื่อมใสสถาบันสงฆ์เกิดความเสียหายโดยภาพรวม ทั้งทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในระบบ
การปกครองสงฆ์ ที่มีลักษณะอำนาจนิยมปราศจากการกระจายอำนาจ ทำให้เกิดลัทธิบริโภคนิยม
และเกิดสัทธรรมปฏิรูปหรือบิดเบือนคำสอนเพื่อแสวงหาลาภผลสุดตน ในที่สุดสงฆ์จึงถูกแทรกแซงโดย
กฎหมาย อีกทั้งเป็นช่องทางให้ศาสนิกอื่นเข้ามาในองค์กรเพื่อทำลายพระพุทธศาสนาอย่างเป็น
ระบบ

สาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์^{๔๒} แบ่งได้เป็น ๓ ระดับ คือระดับอย่าง
ร้ายแรง ระดับ กลาง ระดับเบา ความคิดเห็นของการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่กระทบต่อ
ศรัทธา ได้แก่การทำให้เกิดการสั่นคลอนต่อศรัทธา อาทิ ไม่พูดคุย หรือ ไม่ใส่บาตรพระสงฆ์อันเป็น
ผลกระทบเบื้องต้น ส่วนผลกระทบในระดับอื่นๆ ได้แก่หากพระสงฆ์ไปขอความช่วยเหลือประการใดๆ
จะได้รับการปฏิเสธในทางกลับกันหากยังศรัทธา จะให้ความช่วยเหลือโดยไม่ต้องให้พระสงฆ์ขอรับการ
ช่วยเหลือการที่พระสงฆ์ได้กระทำผิด มีสาเหตุจากไม่รู้ว่าเป็นความผิดหรือ หลงลืมขาดสติที่ดี หรือ
เพราะรู้แต่ยังชินกระทำลงไป โดยมีเหตุปัจจัยสนับสนุนจากองค์ประกอบรอบข้าง อาทิคนใกล้ชิด
สนับสนุนและขัดไม่ได้หรือ หลงในกิเลสที่เฝ้ายาวนาน เป็นต้น การละเมิดพระธรรมวินัยนั้นมาจากสาเหตุ
หลายประการ นอกจากที่กล่าวเช่นกรณีเทศน์โดยใช้คำสอนที่ไม่ตรงพระธรรมวินัย โดยใช้ความ
คิดเห็นส่วนตัวของตนซึ่งตีความไม่ตรงกับคำสอนของพระพุทธองค์ และอีกประเภทได้แก่การใช้
เทคนิคการสอนของแต่ละสำนักที่มีแตกต่างกัน เช่น การอ้างพุทธพจน์หรือการอ้างไปถวายข้าวต่อ
พระพุทธรูปเจ้า

^{๔๑} สัมภาษณ์ พระมหาสัจญญา ธีรสถญาณโม, ดร., ป.ธ.๙ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร, เมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๔๒} สัมภาษณ์ พระมหาณัฐพงษ์ ฐิตปณฺโญ, ดร. วัดชานีหัตถการ กรุงเทพมหานคร, เมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๑.

การละเมิดพระธรรมวินัย^{๔๓} มีเหตุมาจากผู้เข้ามาบวชมีภูมิหลังที่ความแตกต่างกัน และมีศรัทธาที่แตกต่างกันเช่น บวชโดยมีศรัทธาเป็นที่ตั้งเช่นบวชตามประเพณี เมื่อบวชแล้วตามใจกิเลสทำให้ไม่รักษาพระวินัย แนวทางการป้องกันและแก้ไขต้องอาศัยการคัดกรอง โดยตรวจสอบเบื้องต้นเช่นเป็นโรคร้ายแรงหรือไม่ หรือติดยาเสพติดหรือไม่ มีรอยสักหรือไม่ มีโรคทางจิตประสาทหรือไม่ อีกทั้งมีการฝึกอบรมเบื้องต้นก่อนจะบวชกล่าวคือ ก่อนบวชควรเป็นนาค อยู่ที่วัดไม่น้อยกว่า ๑ สัปดาห์เป็นต้น ด้านการศึกษาอบรมขณะบวชควรมีการศึกษาเล่าเรียนพระวินัย และวิชาทางโรคอื่นๆสำหรับผู้ที่มีความรู้บ้าง นอกจากนั้นส่งเสริมให้มีการเรียนปริยธรรม ผลกระทบต่อศรัทธาชาวพุทธที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้ เนื่องมาจากชาวพุทธมองเห็นพระภิกษุเป็นพระในอุดมคติ คือภิกษุกระทำผิดพลาดเล็กน้อยสังคมจะมองเป็นความผิดมากมาย โดยลืมที่จะถามถึงความเป็นจริงกับสิ่งที่ปรากฏนั้น ข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร

แนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านกฎหมาย สาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์^{๔๔} มาจากพระสงฆ์เป็นผู้ไม่รักษาพระธรรมวินัย อันได้แก่คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า โดยที่พระพุทธองค์บัญญัติเป็นกรอบให้พระสงฆ์ดำรงสมณเพศของนักบวชอย่างงดงาม การบวชในพระพุทธศาสนาวิวัฒนาการสูงสุด คือเพื่อทำนุพทานให้แจ้งหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการบวชเพื่อการพ้นทุกข์ โดยอาศัยพระธรรมวินัยเป็นกรอบการดำรงความเป็นบรรพชิตในพระพุทธศาสนา หากนักบวชในพระพุทธศาสนาไม่ตั้งใจปฏิบัติตามพระธรรมวินัย เช่นเป็นหมอมึน หมอดู เป็นต้น ถือว่าเป็นผู้ละเมิดพระวินัย ถือว่าต้องอาบัติมีโทษตาม พระธรรมวินัย

สาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์นั้น^{๔๕} โดยพุทธศาสนิกชนรักษาศีล ๕ ย่อมทำให้สังคมส่วนรวมมีความสุข แต่ส่วนบรรพชิตในพระพุทธศาสนาได้แก่ พระสงฆ์ผู้รักษาศีล ๒๒๗ ข้อนั้น เพียงพอสำหรับปฏิบัติพระธรรมวินัย การละเมิดพระธรรมวินัยนั้นมีหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการละเมิดพระวินัยเรื่อง เกี่ยวกับทรัพย์สิน และเรื่องสตรี ซึ่งแสดงถึงว่าพระสงฆ์เป็นผู้มักมากในกามลุ่มหลงในกิเลส เป็นผู้ไม่เคร่งครัดในพระธรรมลัทธิหลักไตรลักษณ์อย่างสิ้นเชิง ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ ที่มีกระทบต่อสถาบันพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นสถาบันหลักของชาติ การที่ประชาชนที่เป็นพุทธศาสนิกชนและคนทั่วโลกเกิดความเคลือบแคลงใจ ต่อพระ พุทธศาสนา ขาดความเชื่อมั่นในพระสงฆ์ว่าเป็นผู้ไม่เคร่งครัดในพระธรรมวินัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระเถระชั้นผู้ใหญ่

การละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธในสังคมไทย มีสาเหตุจากการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์คือ^{๔๖}

^{๔๓} สัมภาษณ์ พระมหาวุฒิชัย วุฑฒิชโย ป.ธ.๙ หัวหน้าศูนย์ประสานงานมหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย วัดพระธรรมกาย, เมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๔๔} สัมภาษณ์ นายสมชาย กิจนพศรี ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค ๖, เมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๔๕} สัมภาษณ์ นาวาอากาศเอกพิเศษ วรมิตร วาสนโชติ ตุลาการศาลทหารกลาง, เมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๔๖} สัมภาษณ์ รศ.ดนัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์ อาจารย์ภาควิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, เมื่อวันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๖๑.

๑. พระสงฆ์ห้อยยานพระวินัยไม่ศึกษาพระธรรมวินัยอย่างจริงจัง (ไม่เรียน ไม่ใฝ่รู้ ไม่ประพฤติ)

๒. ขาดการคัดกรองบุคคลที่จะเข้ามาบวช การคัดเลือกบุคคลที่เข้ามาบวชเลือกแต่บุคคลที่มีศรัทธาแต่ไม่ศึกษาพระธรรมวินัยจึงทำให้ประพฤติกฎปฏิบัติเป็นผู้ที่ไม่เคร่งครัด และบางครั้งได้บุคคลที่ไร้คุณภาพ

๓. หลักสูตรของคณะสงฆ์ไทยเป็นหลักสูตร ที่ไม่ทำให้มีความรู้หรือทำให้เข้าใจในพระพุทธ ศาสนาอย่างลึกซึ้ง เช่น หลักสูตรเปรียญธรรมเน้นแต่การแปลภาษาบาลี

พระธรรมวินัย เป็นกฎระเบียบบังคับที่จะต้องปฏิบัติให้เป็นไปในทางเดียวกันของหมู่สงฆ์เพื่อให้เกิดความกลมไสแก่ผู้พบเห็น อันจะนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติชอบ เพื่อมีการประพฤติอันงามเป็นระเบียบเรียบร้อยเปรียบกับกฎระเบียบ หรือกฎเกณฑ์กติกาของสังคมที่อยู่ร่วมกัน^{๔๗} หากใครฝ่าฝืนต้องถูกบัญญัติไว้ห้ามมิให้ประพฤติ ถ้าภิกษุรูปใดฝ่าฝืนพุทธบัญญัตินี้จะมีโทษปรับอาบัติตั้งแต่เบา ๆ จนถึงขาดจากความเป็นภิกษุ อภิสงฆาจาร เป็นข้อปฏิบัติหรือขนบธรรมเนียมที่พระสงฆ์จะต้องประพฤติลงโทษ พระพุทธองค์ได้ทรงบัญญัติพระวินัยไว้ เป็นกฎข้อบังคับสำหรับพระสงฆ์ได้แก่ พุทธบัญญัติ เป็นสิ่งที่พระองค์ตามเพื่อให้มีอาจารย์เป็นที่น่าเลื่อมใสแก่ผู้พบเห็น เป็นระเบียบเกี่ยวกับการปฏิบัติตน เกี่ยวกับความประพฤติเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งพระวินัยในส่วนนี้ไม่มีการปรับอาบัติไว้โดยตรง

การละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์มีสาเหตุประการแรก^{๔๘} มาจากการจัดการเรียนการสอนทางคณะสงฆ์ ต้องให้พระได้เข้าใจพระธรรมวินัยอย่างลึกซึ้ง สร้างศรัทธาและพัฒนาให้พระนำไปปฏิบัติได้ ประการต่อมาภาฏทางคณะสงฆ์ให้ปรับสอดคล้องพระธรรมวินัย และกฎหมายของบ้านเมืองด้วย ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ ที่มีต่อพระพุทธศาสนา และสถาบันสงฆ์ ได้แก่หลักพระธรรมวินัยคือตัวแทนพระพุทธศาสนา การละเมิดต่อหลักปฏิบัติย่อมมีผล กระทบต่อความเลื่อมใสศรัทธาของศาสนิกได้ อีกทั้งมีการกระทบต่อวิถีสังคมวัฒนธรรมประเพณี เพราะทุกคนคือบริษัท ๔ ที่จะต้องรับรู้และรับผิดชอบร่วมกัน

สาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผล ต่อวิกฤติศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย^{๔๙}

๑) จิตใจอ่อนไหวง่าย ควบคุมตัวเองไม่ได้เมื่อถูกกิเลสยั่วชวน

๒) ไม่มีความตั้งใจที่จะบวชตลอดชีวิต

๓) การชักจูงจากสิ่งแวดล้อม และสื่อสารมวลชน รวมทั้งเพื่อนใกล้ชิด

การละเมิดพระธรรมวินัย^{๕๐} มีสาเหตุมาจากการที่พระสงฆ์ไม่เป็นผู้เคร่งครัดในพระวินัย ขาดการขัดเกลาจนทำให้ กิเลสครอบงำ ประกอบกับพุทธบริษัทที่มีศรัทธาที่ขาดปัญญา งามาย อีกทั้ง

^{๔๗} สัมภาษณ์ ว่าที่ พ.ต.ผศ.ดร.สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๔๘} สัมภาษณ์ ผศ.ดร.ประยูร สุยะใจ อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๔๙} สัมภาษณ์ ศ.ดร.จ่านงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ ประจำหลักสูตรดุขฎฐิบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ผู้ช่วยเลขาธิการยุวพุทธิกสัมพันธ์แห่งโลก , เมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๖๐.

พุทธบริษัทปราศจากความรู้ในหลักธรรมที่ถูกต้อง จึงอุทหนุ่นพระสงฆ์เกินความเป็นนักบวชในพุทธศาสนา มุ่งแต่สะสมเห็นทรัพย์ภายนอกและ ไม่เห็นคุณค่าของทรัพย์ภายในอันได้แก่การประพฤติปฏิบัติธรรม

๓.๕.๒ แนวคิดในด้านแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัย

แนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ พบว่า

แนวทางป้องกันและแก้ไขการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ ที่มีผลต่อวิกฤติศรัทธาของพุทธศาสนิกชน^{๕๐} พระสงฆ์ต้องศึกษาพระธรรมวินัยให้ถูกต้องและปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม มีระบบการคัดกรองพระสงฆ์ที่ดีก่อนที่จะเข้ามาทำการบรรพชา-อุปสมบท สร้างความสัมพันธ์ระหว่างอุปชฌาย์กับสัทธีวิหาริกให้สมบูรณ์ มีการกระจายอำนาจการปกครองสงฆ์เริ่มตั้งแต่การแต่งตั้งคณะกรรมการพระสังฆสภาบริหารกิจการคณะสงฆ์รองจากมหาเถรสมาคม(มส.) แต่งตั้งพระสังฆาธิการที่คัดสรรกันในเขตนั้นๆแล้วเสนอตามลำดับขั้น และมีสำนักงานเจ้าคณะผู้ปกครองที่ถาวรอย่างมีระบบ มีการตั้งศาลคณะสงฆ์เพื่อพิจารณาพิพากษาคดี เป็นศาลเฉพาะพระสงฆ์ไม่รวมกับฆราวาส เช่นศาลอื่นๆอาทิศาลทหาร ศาลเยาวชนและครอบครัว เป็นต้น การสร้างศาสนทายาท โดยให้มีกฎหมายอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา พุทธบริษัทต้องสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่คณะระหว่างคณะสงฆ์

แนวทางการป้องกันและซึ่งประกอบด้วยพระภิกษุแก้ไข การละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่มีผลต่อวิกฤติศรัทธาของพุทธศาสนิกชนตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ อาทิบุคคลองค์กร การศึกษา เป็นต้น ควรสร้างมาตรฐานของศาลคณะสงฆ์ ควรให้มีนิติกรกลาง ประกอบด้วยพระภิกษุที่มีความสามารถในด้านพระธรรมวินัย และให้ฆราวาสเป็นผู้ให้การสนับสนุนทางด้านกฎหมายบ้านเมือง โดยมีนิติกรกลางอยู่ในส่วนกลางของคณะกรรมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ที่รองลงมาจากมหาเถรสมาคม(มส.) โดยคณะกรรมการนิติกรกลางนั้นต้องสามารถที่จะทำงานได้ทั่วประเทศ

ในส่วนของการตั้งศาลสงฆ์นั้นเพื่อให้มีความเป็นเอกเทศในการปกครอง มีความเป็นเอกเทศไม่ถูกครอบงำด้วยอำนาจรัฐแต่ให้รัฐเป็นผู้ให้การสนับสนุนช่วยเหลือ ในกรณีที่มีการร้องขอจากทางคณะสงฆ์ ตัวอย่างเช่นในสมัยพุทธกาลมีภิกษุณีตั้งครรรค์ขึ้นเป็นต้น หากถูกครอบงำโดยกฎหมายรัฐ และคณะสงฆ์เข้าไปอยู่ภายใต้อำนาจของฝ่ายรัฐ คณะสงฆ์จะเอาระบบราชการมาครอบงำการปกครองสงฆ์แทนนำพระธรรมวินัยมาเป็นตัวตั้ง หากฝ่ายรัฐปฏิบัติต่อพระสงฆ์เหมือนชาวบ้าน ไม่ปฏิบัติต่อพระสงฆ์เสมือนพระสงฆ์เป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา เช่นเวลานำกฎหมายมาบังคับใช้ ไม่ได้เลือกว่าพระสงฆ์หรือฆราวาสเนื่องจากเป็นมนุษย์เท่ากัน หรือได้ให้บุคคลที่เข้ามา

^{๕๐} สัมภาษณ์ ดร.แม่ชีจันทร์ธิดา แสงทรัพย์ พธ.ด. (พระพุทธศาสนา) วัดหุบมะกล่ำ จ.ราชบุรี, เมื่อวันที่ ๔ เมษายน ๒๕๖๑.

^{๕๑} สัมภาษณ์ พระมหาสัญญา ธีรสถณฺญโม, ดร., ป.ธ.๙ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร, เมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๑.

ช่วยเหลืองานพระพุทธศาสนา ที่ไม่เข้าใจเรื่องของพระศาสนาก็จะทำให้การปฏิบัติไม่ถูกต้อง ดังเช่นเคยมีปัญหามาตั้งแต่สมัยพระเจ้าอโศก

วิธีการป้องกันและแก้ไขโดยใช้มาตรการคัดกรองบุคคลที่ต้องการมาบวช^{๕๒} ในพระพุทธศาสนา เริ่มจากการตรวจสอบเบื้องต้นต่างๆ เช่นเป็นโรคภัยแรงหรือไม่ หรือติดยาเสพติดหรือไม่ มีปัญหาโรคจิตและประสาทหรือไม่ ตรวจสอบร่างกายมีรอยสักหรือไม่ อีกทั้งให้มีการฝึกตนในการเป็นนักบวชและอบรมเบื้องต้นให้รู้ว่าการก่อนจะบวชจะต้องประพฤติปฏิบัติเช่นไร กล่าวคือ ก่อนบวชควรเป็นนาคอยู่ที่วัดก่อนอย่างน้อย ๑ สัปดาห์เป็นต้น หลังจากบรรพชา-อุปสมบทแล้วให้จัดโครงการอบรมพระบวชใหม่ เช่นต้องมีหลักสูตรศึกษาเล่าเรียนพระวินัยและวิชาทางโลกอื่นๆ ประกอบด้วย สำหรับผู้ที่มีความรู้น้อยเมื่อสึกออกไปจะได้ไม่เป็นภาระสังคม นอกจากนี้ส่งเสริมให้มีการเรียนเปรียญธรรม

ผลกระทบต่อศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในปัจจุบันนี้หรือไม่นั้น เนื่องมาจากพุทธศาสนิกชนมองภาพพระภิกษุเป็นพระในอุดมคติ กล่าวคือหากพระภิกษุกระทำผิดพลาดเล็กน้อยสังคมจะมองเป็นความผิดมากมายโดยลืมที่จะถามถึงความเป็นจริงกับสิ่งที่ปรากฏนั้น และข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร นอกจากนั้นแล้วความเป็นจริงที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ความผิดที่พระสงฆ์กระทำไปนั้นถึงแม้จะเป็นโทษเพียงเล็กน้อย แต่กระทบต่อความรู้สึกของชาวพุทธ ในทางกลับกันปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับพระสงฆ์ในปัจจุบันหากมองว่าวิกฤติ ก็ถือว่าให้ทำวิกฤติเป็นโอกาสและอาจเป็นสิ่งที่ดีในการที่จะปรับกระบวนการของคณะสงฆ์ ให้ทันต่อเหตุการณ์และบริบทสังคมในปัจจุบัน สรุปได้ว่าในปัจจุบันมีภาวะวิกฤติศรัทธาที่ต้องรอการแก้ไข เพียงแต่สงฆ์จะต้องเริ่มต้นปรับปรุงตัวใหม่เริ่มตั้งแต่การคัดกรองก่อนการบวช และหลังจากบวชควรให้ครูอุปัชฌาย์ดูแลอย่างใกล้ชิด และวางมาตรการให้เข้ากับบริบทสังคมปัจจุบันรวมทั้งติดตามดูแลพระสงฆ์บวชใหม่อย่างใกล้ชิด

การนำหลักนิติปรัชญามาปรับใช้นั้น^{๕๓} โดยนำแนวคิดหลักกฎหมายเชิงปรัชญามาเป็นแนวทางแก้ไขการละเมิดพระธรรมวินัย แต่สาเหตุประการหนึ่งที่เป็นต้นเหตุให้พระสงฆ์ละเมิดพระวินัยได้แก่การที่พระอุปัชฌาย์ขาดการกลั่นกรองฆราวาสที่เข้ามาบวช จึงได้บุคคลไร้คุณภาพมาบวชในพระพุทธศาสนาและไม่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย อีกประการหากครู อุปัชฌาย์ อาจารย์ ไม่เข้มงวดกวดขันต่อพระสงฆ์ที่บวชใหม่ ในการอบรมสั่งสอนพระสงฆ์นั้นมีการปล่อยปละละเลยไม่ควบคุมดูแลความประพฤติศึกษาใหม่ให้เป็นสมณเพศที่น่าเคารพราบไหว นอกจากนั้นแล้วทางมหาเถรสมาคม (มส.) จะต้องกำหนดคุณสมบัติสำหรับผู้ที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา อันเป็นการกลั่นกรองพระใหม่ให้ได้พระที่มีคุณภาพ ส่วนกรณีพระใหม่ที่ไม่ได้รับการอบรมสั่งสอนจากอุปัชฌาย์ เนื่องจากไม่มีหลักเกณฑ์การบวช รวมทั้งหลักสูตรอบรมพระบวชใหม่ที่มีมาตรฐานและแน่นอน โดยเฉพาะมาตรฐานการสอนของพระผู้ที่มีวินัยนั้นจะต้องเป็นเช่นไร คณะสงฆ์ส่วนกลางมิได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ชัดเจน เช่นพระบวช ๑ พรรษาจะต้องสอบได้นักธรรมตรีเป็นต้น ซึ่งบางวัดมีการกำหนดให้ต้อง

^{๕๒} สัมภาษณ์ พระมหาวุฒิชัย วุฑฒิชโย ป.ธ.๙ หัวหน้าศูนย์ประสานงานมหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย วัดพระธรรมกาย, เมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๕๓} สัมภาษณ์ พระมหาณัฐพงษ์ ฐิตปณฺโญ, ดร. วัดชานีหัตถการ กรุงเทพมหานคร, เมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๑.

เรียนนักรัชมตรี แต่ไม่ใช่ระเบียบของ มส.กำหนดให้ต้องศึกษาเล่าเรียน จึงทำให้เกิดปัญหาหาเข้าเอนเพลนอน บ่ายพักผ่อนไม่ศึกษาเล่าเรียน

ภาวะการณ์ตามบริบทสังคมในปัจจุบันของพระสงฆ์ สถานะการณ์พระสงฆ์ยังไม่ถือว่าอยู่ในสถานะที่วิกฤตอย่างไร แต่อย่างไรก็ดีเมื่อสถานการณ์ของพระภิกษุในสังคมปัจจุบันนี้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากไม่ว่าทิศทางใด พระสงฆ์จึงต้องเริ่มปรับตัวเปลี่ยนแปลงไปตามภาวะในสังคม และพระสงฆ์จึงควรจะเริ่มตื่นตัวต่อสถานะที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเริ่มจากครูอุปฌาย์อาจารย์จะต้องให้การศึกษอบรมต่อพระใหม่ รวมทั้งกวัดชั้นพระสงฆ์ที่มีพรรษาน้อยอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ละเมียดพระธรรมวินัย หากพิจารณาถึงว่าควรตรากฎหมายควบคุมพระสงฆ์ชั้นอื่นหรือไม่ ตามแนวคิดผู้ให้สัมภาษณ์ มีความเห็นว่าไม่มีความจำเป็นแต่อย่างใด เนื่องจากกฎหมายที่มีอยู่หากใช้อย่างมีประสิทธิภาพก็เพียงพอแล้ว

แนวทางการป้องกันแก้ไขการละเมิดพระธรรมวินัย ของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศรัทธาตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ^{๕๔} ปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัย มีแนวทางการป้องกันและแก้ไขของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศรัทธาของชาวพุทธ วิกฤตศรัทธาจะเกิดจากชาวพุทธที่ไม่เข้าพระพุทธานุศาสนาย่างแท้จริงเท่านั้น แต่ผู้ที่เข้าใจในพระพุทธานุศาสนาย่อมรู้สึกรู้ว่ามีผลกระทบอย่างไร กล่าวคือพระธรรมของพระพุทธรองค์เป็นหลักธรรมของธรรมชาตผู้ที่เข้าถึงพระธรรม ผู้ที่เข้าถึงพระองค์หรือเข้าถึงธรรมชาตแห่งชีวิตนั่นเอง การที่มีพระสงฆ์ละเมิดพระธรรมวินัยนั้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งของพระสงฆ์ที่เป็นกาฝากพระพุทธานุศาสนานั่นเป็นส่วนน้อยเท่านั้น พระสงฆ์ที่ละเมิดพระธรรมวินัยนั้นเปรียบเสมือนนักเรียนที่เข้าไปในสถานศึกษาแห่งธรรม แต่สอบไม่ผ่านหรือสอบตกนั่นเอง หากสอบไม่ผ่านก็มีโอกาสแก้ไขและสอบใหม่ หากสอบตกไม่สามารถแก้ไขได้คงต้องคัดออกสถานเดียว

การป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ โดยอาศัยหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ ตามแนวความคิดของนักกฎหมายเห็นว่า พระพุทธานุศาสนานเป็นศาสนารวมชาติ เนื่องจากมีการสอนถึงความเป็นไปของชีวิตตามธรรมชาติ พระธรรมวินัยคือหลักการที่พระพุทธรองค์วางกรอบให้บรรพชิตดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณไม่เบียดเบียนผู้อื่นที่เหมาะสมกับนักบวช การที่จะนำกฎหมายใดๆมาแก้ไขนั้นเป็นการยาก สาเหตุของปัญหามีไขกลไกทางกฎหมายแต่เป็นกลไกทางกิเลสเฉพาะบุคคลที่ต้องแก้จากภายในของปัจเจกบุคคล

แนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยที่ส่งผลต่อวิกฤตศรัทธา^{๕๕} ของพุทธศาสนิกชนตามหลักนิติปรัชญา ซึ่งควรเริ่มจากการคัดกรองผู้ที่เข้ามาบวช โดยกำหนดมาตรการในการควบคุมตรวจสอบผู้ที่เข้ามาบวชเพิ่มมากขึ้น ให้สอดคล้องกับสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงไป

^{๕๔} สัมภาษณ์ นายสมชาย กิจนพศรี ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค ๖, เมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๕๕} นาวาอากาศเอกพิเศษ วรมิตร วาสนโชติ ๒๑ มิ.ย.๖๑ สัมภาษณ์ นาวาอากาศเอกพิเศษ วรมิตร วาสนโชติ ตุลาการศาลทหารกลาง, เมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๑.

แนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัย ของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อ วิกฤติที่สำคัญคือ^{๕๖} คือ การขอร้อง บังคับ เชิญชวนเพื่อศึกษาพระธรรมวินัย ปฏิบัติธรรมอย่าง ก็คือ ปรียัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ เพื่อ “คิดตรอง” ตัวอย่างเช่น วัดหนองป่าพง ประการที่สอง จัดหลักสูตร การบวช ๗ วัน, หลักสูตรการบวช ๑๕ วันเพื่อทำให้เกิดศรัทธาในพระพุทธศาสนา ที่ประกอบด้วย ปรียัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ตามความเหมาะสมของเวลา พร้อมทั้งมีการติดตามผล ประการที่ ๓ มหาวิทยาลัยสงฆ์ ศึกษาพระธรรมมากขึ้น เพื่อให้จิตใจเป็นพระ ไม่ควรเป็นแหล่งที่พึ่งทางการศึกษา

ส่วนแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหา กรณีการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ พระสงฆ์ต้องปฏิบัติตนทั้งตาม พระธรรมวินัย และตามกฎหมายเป็นฐานะพลเมือง ในกรณีที่ปาราชิกแล้วไม่ได้ตรวจสอบ ก็ทำให้ ไม่ได้ดำเนินการ แต่ในขณะที่โลกวิฆะแล้วจับสึกหรือการใช้กฎหมายเพื่อเช็คบิล ดังนั้นในการร่าง กฎหมาย พ.ร.บ.คณะสงฆ์ควรมีพระสงฆ์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการร่างกฎหมายด้วย

การป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติ ศรัทธาของชาวพุทธ^{๕๗} พุทธศาสนิกชนยึดบุคคล เพราะเมื่อพุทธศาสนิกชนยึดบุคคลจะเป็นกับดักที่ สำคัญซึ่งทำให้พลัดพลัดหลงไปจากพระสัทธรรมซึ่งเป็นเนื้อหาของพระพุทธศาสนาก่อให้เกิดโทษหรือ ผลเสียคือ ผู้เลื่อมใสในบุคคลจึงไม่เลื่อมใสในภิกษุทั้งหลาย เมื่อไม่เลื่อมใสในภิกษุทั้งหลาย จึงไม่คบ ภิษุเหล่าอื่น เมื่อไม่คบภิษุเหล่าอื่น จึงไม่ฟังธรรม เมื่อไม่ฟังธรรม จึงเลื่อมจากธรรม

การมุ่งเน้นปฏิบัติบูชาแทนอามิสบูชา อุบาสกอุบาสิกาบางคนมุ่งเน้นศรัทธาแต่ขาด ปัญญาจนไปนำสู่การสนับสนุนและส่งเสริมปัจจัยแก่พระภิกษุบางรูปเกินเลยความจำเป็นต่อการครอง ตนเพื่อศึกษาธรรม ปฏิบัติธรรม เผยแผ่ธรรม และปกป้องธรรม อีกทั้งการสนับสนุนดังกล่าวก่อให้เกิด การสะสม ยึดติดในวัตถุนิยม และบริโภคนิยมที่เกินความจำเป็น พุทธศาสนิกชนสนับสนุน หรือ ส่งเสริมในทิศทางที่ไม่ถูกต้องจึงทำให้พระภิกษุยึดติดในวัตถุนิยมและบริโภคนิยม

การมุ่งเน้นไปที่อามิสบูชาแทนที่จะมุ่งเน้นปฏิบัติบูชาด้วยเหตุนี้ อามิสบูชาจึงนำไปสู่ การสร้างและบูชาวัตถุ การสนับสนุนและส่งเสริมการความต้องการด้านวัตถุธรรมมากกว่าการปฏิบัติ ธรรม จึงทำให้อุบาสกอุบาสิกาเข้าไม่ถึงเนื้อธรรมอย่างแท้จริง แต่พุทธศาสนิกชนจำนวนหนึ่งไม่ได้ ปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าว แต่ได้ฝากความเชื่อมั่นไปไว้กับปัจจัยภายนอก ไม่ว่าจะเป็นเครื่องรางของ ชลึง อาจารย์ที่ตนเคารพนับถือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ เมื่อสิ่งที่ตัวเองเชื่อมั่นกระทำการ บางอย่างที่ไม่ถูกต้อง

การปฏิบัติตนไม่สอดคล้องกับพระธรรมวินัย พระภิกษุบางรูปปฏิบัติตนไม่สอดคล้อง กับพระธรรมวินัย ตีความพระธรรมวินัยให้สอดคล้องกับวิถีปฏิบัติของตนหรือกลุ่มตน บิดเบือนพระธรรม วินัยไปสร้างความชอบธรรมให้แก่อุดมการณ์และแนวทางการปฏิบัติของตนเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์

^{๕๖} สัมภาษณ์ รศ.ดนัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์ อาจารย์ภาควิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, เมื่อ วันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๕๗} สัมภาษณ์ ว่าที่ พ.ต.ผศ.ดร.สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

เฉพาะตนหรือกลุ่มตน เมื่อความจริงบางอย่างปรากฏชัด จึงทำให้พุทธศาสนิกชนเกิดความเสื่อมศรัทธาในพระภิกษุบางรูป และขยายผลไปสู่องค์กรสงฆ์ และพระพุทธศาสนาในภาพรวม

การเน้นสอนเรื่องบุญที่เน้นเฉพาะตัวบุญแต่ขาดกุศล โดยแปลงบุญให้เป็นเรื่องของวัตถุนิยม และบริโภคนิยม แทนที่จะบุญจะเป็นสัญลักษณ์ของความสุขในฐานะที่เป็นเครื่องมือสร้างความอิมใจ และชำระใจ พระภิกษุบางรูปเน้นสอนเรื่องอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์มากกว่าปาฏิหาริย์แห่งธรรม การสอนให้มนุษย์ชื่นชมและกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์มากกว่าตัวเอง

สื่อไอทีต่างๆ ในปัจจุบันนี้ พระภิกษุและสามเณรจำนวนหนึ่งได้ใช้สื่อไอทีเป็นเครื่องมือในการศึกษาธรรม และเผยแผ่ธรรม แต่มีพระภิกษุและสามเณรจำนวนหนึ่งเช่นเดียวกัน ใช้สื่อไอทีโดยขาดการรู้เท่าทัน และขาดการระมัดระวังทั้งการพูด สื่อข้อความ การนำเสนอภาพ และคลิปเสียงที่ไม่เหมาะสมแก่ความเป็นนักบวช จะเห็นว่า มีภาพและเสียงจำนวนมากที่พระภิกษุได้โพสต์หรือนำเสนอในพื้นที่ของอินเทอร์เน็ต

การป้องกันและแก้ไขปัญหาการฉีกการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ วิกฤติในวันนี้เกิดจากพระภิกษุปฏิบัติตนไม่สอดคล้องกับพระธรรมวินัย เป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามพุทธบริษัททั้งหลายควรต้องตระหนักให้ดีว่าตัวแทนของพุทธศาสนา คือ พระธรรมวินัย จะเห็นว่าพระธรรมวินัยที่บริสุทธิ์เป็นแก่นแท้ของพระพุทธองค์ยังคงเป็นที่ศรัทธาของพุทธบริษัทที่รู้ถ่องแท้ในเรื่องนี้ ความเสื่อมเป็นเพราะพระภิกษุบางรูปและฆราวาสที่ให้ความร่วมมือ แอบอ้างศาสนา พระธรรมวินัย สถานการณ์พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน พระสงฆ์บางส่วนได้ประพฤติดนพลัดหลงไปจากแนวทางของศรัทธาที่พระพุทธเจ้าได้วางเป็นกรอบเอาไว้ แต่ทั้งพระภิกษุ และอุบาสก อุบาสิกา บางกลุ่มไม่ได้ปฏิบัติให้สอดคล้อง ผลจากการปฏิบัติที่หลุดออกจากแนวทางของพระพุทธศาสนา จึงทำให้อุบาสก อุบาสิกา บางกลุ่มขาดปัญญาในการคิดไตร่ตรองฝากความเชื่อมั่น ถวายปัจจัยที่ก่อให้เกิดความฟุ้งเฟ้อ และฟุ่มเฟือย โดยไม่ได้ตระหนักรู้ถึงความจำเป็นต่อการศึกษาธรรม ปฏิบัติธรรม เผยแผ่ธรรม และปกป้องรักษาธรรม รวมไปถึงการยกย่องชื่นชมว่าพระภิกษุรูปนั้นรูปนี้เป็นพระอรหันต์ หรืออริยะและเมื่อพระภิกษุที่ตนเคารพนับถือมิได้เป็นตามที่มุ่งหวัง จึงเกิดความโศกเศร้าและเสียใจ และบางกลุ่มจึงตัดสินใจเลิกเคารพ นับถือ กราบไหว้บูชา จนเป็นที่มาของการพลาดโอกาสในการตั้งมั่นในการทำความดีต่อไป

ในขณะที่พระภิกษุและสามเณรบางรูป ได้ประพฤติดัวและปฏิบัติตนบกพร่องต่อพระธรรมวินัย โดยการสอนธรรมที่ผิด ใช้สื่อที่ผิด ชักนำไปสู่การทำบุญแต่ขาดกุศล ชักพาให้อุบาสก อุบาสิกาไม่เชื่อมั่นในตัวเอง แต่เน้นให้ความเชื่อมั่นในอาจารย์เพื่อให้ได้มาซึ่งลาภ ยศ สรรเสริญ โดยการสอนให้อุบาสก อุบาสิกาสยบยอมต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และอิทธิปาฏิหาริย์ ทั้งที่พระพุทธเจ้าให้เน้นสอนเรื่องธรรม แต่พระภิกษุมุ่งไปที่ปาฏิหาริย์แห่งอิทธิฤทธิ์ การอวดตัวอวดตน และประกาศตนว่าบรรลुकุณวิเศษ แม้ข้อเท็จจริงพระพุทธเจ้าจะทรงห้าม และเมื่อความจริงบางอย่างปรากฏชัด จึงเป็นที่มาของวิกฤติศรัทธาที่พุทธศาสนิกชนมีต่อพระภิกษุ ทั้งภิกษุรูปที่ประพฤติดัวไปถึงพระภิกษุรูปอื่นๆ ในฐานะที่เป็นสมาชิกขององค์กรสงฆ์

ดังนั้น เราจึงควรเน้นความเลื่อมใสของกลุ่มที่ยังไม่เลื่อมใส และเพิ่มความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของกลุ่มที่เลื่อมใสแล้วเพราะความเลื่อมใสของประชาชนมีผลโดยตรงต่อการดำรงอยู่ของพระพุทธ ศาสนา จะเป็นทางเดินไปสู่การศึกษาระดับธรรม เรียนรู้ธรรม และปฏิบัติธรรม แม้พระพุทธเจ้า

จะประกาศธรรมว่า เป็นธรรมที่พระองค์ตรัสไว้ดีแล้วจึงมาพิสูจน์ เพราะเป็นธรรมที่ไม่จำกัดกาล แต่หากประชาชนไม่ศรัทธาเลื่อมใสยอมขาดแรงจูงใจที่จะเข้าไปศึกษาและเรียนรู้ธรรมะ ผู้ที่เห็นการกระทำของพระสงฆ์องค์ใดที่ทำให้ตนเองเลื่อมศรัทธาก็ขอให้เข้าใจเหตุผลและทราบว่าเป็นเพียงส่วนน้อย ถ้าใจไม่เคารพก็ปฏิบัติต่อท่านในฐานะท่านเป็นพระสงฆ์สาวกโดยนึกถึงผ้าเหลือง อย่างที่เรียกว่าไหว้ผ้าเหลือง และมุ่งหาสงฆ์ที่เราสามารถเคารพศรัทธาได้โดยเต็มที่ ซึ่งยังหาได้มากแทนที่จะเลื่อมศรัทธาในพระศาสนาเพราะเห็นพระไม่ดีเพียงไม่กี่องค์ ถ้าสงสัยว่าไม่ใช่พระเป็นผู้แต่งตัวคล้ายพระทำไม่ดีต่าง ๆ ก็ควรแจ้งทางการให้จัดการ

จะเห็นได้ว่าพระภิกษุเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการที่จะน้อมนำให้กลุ่มคนต่างๆ ที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใสมากยิ่งขึ้น จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าปรากฏการณ์วิฤตติศรัทธา ที่พุทธศาสนิกชนบางกลุ่มมีต่อความย่อหย่อนด้านพระธรรมวินัยของพระภิกษุบางรูปนั้น ย่อมส่งผลกระทบต่อพระพุทธรูปธรรมะในภาพรวมทั้งระยะสั้นและระยะยาวด้วยเช่นกัน นอกจากนี้พุทธบริษัทเองต้องร่วมกันตรวจสอบไม่ให้ภิกษุ หรือฆราวาสที่บิดเบือนพระธรรมวินัย นำไปใช้เป็นช่องทางหาประโยชน์ ไม่ควรปล่อยให้การแก้ไขเป็นหน้าที่ของคณะสงฆ์แต่เพียงฝ่ายเดียว เพราะการจัดการกันเองในหมู่สงฆ์นั้นเป็นความยากลำบาก ทุกเหตุการณ์ของศาสนาต้องมีฆราวาสเข้ามาช่วยในการตรวจสอบจัดการทั้งสิ้น จุดแข็งของปัจจุบันคือการเรียนรู้ การศึกษาในพระธรรมวินัยของพุทธบริษัท ซึ่งมีจำนวนมาก สามารถเข้าถึงได้ง่ายกว่าในอดีต ถ้าพุทธบริษัทมีการตื่นตัวกันเป็นจำนวนมาก ได้เรียนรู้พระธรรมวินัย ได้รู้เท่าทันก็สามารถแยกแยะและเข้าใจทั้งพระธรรม และหน้าที่ซึ่งพระพุทธองค์ได้มอบไว้ให้ สามารถร่วมกันวางกรอบ หรือแสวงหาแนวทางเพื่อป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของพระภิกษุบางรูปที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จึงเป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่พระภิกษุและพุทธบริษัทจะต้องร่วมมือสร้างทางเลือกที่เหมาะสมต่อไป

การป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิฤตติศรัทธาของชาวพุทธ^{๕๘} โดยสร้างระบบและกลไกเกี่ยวกับการปรับกฎหมายคณะสงฆ์และกฎหมายทางบ้านเมืองให้มีผลบังคับใช้อย่างเข้มงวด รวมทั้งส่งเสริมองค์กรแห่งการเรียนรู้ให้ทุกฝ่ายพัฒนาองค์กรพุทธร่วมกัน ส่วนการป้องกันและแก้ไขปัญหาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการมีดังนี้

- ๑) ด้านบุคคลขอให้ผู้อยู่ชั้นปกครองดูแลปัญหาแก้ไขด้วยความชอบธรรมและชอบด้วยกฎหมาย
- ๒) ด้านองค์กร ปรับแผนยุทธศาสตร์การบริหารให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน ใช้เทคโนโลยีเพิ่มมากขึ้น

^{๕๘} สัมภาษณ์ ผศ.ดร.ประยูร สุขะใจ อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๐.

การป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ^{๕๙} แนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธ

๑) ควรเผยแพร่หลักธรรมที่ถูกต้องผ่านสื่อต่างๆ ให้มาก (บทบาทชาวพุทธและคณะสงฆ์)

๒) ควรริบดำเนินการแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยทันที

๓) ควรมีกฎหมายปกป้องพุทธศาสนาที่เข้มแข็งและเป็นธรรม

การป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ โดยการกำหนดระเบียบการบวชให้มีความรัดกุม ทั้งกฎหมายคณะสงฆ์ควรออกโดยอาศัย ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมชาวพุทธเป็นหลัก และควรเอื้อต่อการส่งเสริมชาวพุทธที่อ่อนแอให้เข้มแข็ง ทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจเพื่อการค้ำจุนสถาบันพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน สุดท้ายควรศึกษาตัวอย่างเพื่อเป็นแนวปฏิบัติที่ดีว่ากลุ่มชนกลุ่มใด อาชีพใดที่อุปถัมภ์พระสงฆ์ ประเพณีและรักษาพุทธธรรมอย่างแท้จริง

การป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์^{๖๐} ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธา พระสงฆ์ต้องหมั่นศึกษาพระธรรมที่ถูกต้องตามแนวทางการปฏิบัติ ทาน ศีล ภาวนา รวมทั้งผลของการปฏิบัติ ทาน ศีล ภาวนา และควรให้ความรู้ในศีล ตั้งแต่วัยเด็กก่อนบวชเป็นต้นมาจนถึงอายุที่สามารถบวชพระได้

พระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้นล้วนเป็นไปเพื่อสังคมที่ดีงาม อยู่ร่วมกันอย่างปรกติสุข มีระเบียบและวินัย ซึ่งมีความหมายไม่ต่างกับข้อกฎหมาย แต่ต่างกันตรงที่ผู้ปฏิบัติหรือผู้ที่อยู่ร่วมกันในสังคมขาดสำนึกและความเข้าใจอย่างแท้จริง แนวทางการป้องกันทำได้ยากสำหรับคนหมู่มากเพราะปฏิบัติจนเคยชินเป็นเวลานาน แนวทางการป้องกันในระยะยาวคือการให้ความรู้จนเข้าใจอย่างแท้จริงจนสามารถปลูกจิตสำนึกที่ดีงามให้เกิดขึ้นกับคนในสังคม โดยรัฐนำวิชาพระพุทธศาสนาเข้าสู่กระบวนการเรียนการสอน ให้เข้าถึงความสำคัญและแก่นของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง และไม่ใช้กระทำเฉพาะในวันพระ วิกฤติศรัทธาจะค่อยๆ หดไปเมื่อชาวพุทธได้ซึมซับการเรียนรู้แนวทางที่ถูกต้องที่แท้จริง ฉะนั้นความรู้เท่านั้นที่จะทำให้เกิดปัญญาได้

^{๕๙} สัมภาษณ์ ศ.ดร.จ่านงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ ประจำหลักสูตรดุสิตบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ผู้ช่วยเลขาธิการยุวพุทธิกสัมพันธ์แห่งโลก , เมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๖๐.

^{๖๐} สัมภาษณ์ ดร.แม่ชีจันทร์ธิดา แสงทรัพย์ พธ.ด. (พระพุทธศาสนา) วัดหุบมะก่า จ.ราชบุรี, เมื่อวันที่ ๔ เมษายน ๒๕๖๑.

๓.๕.๓ แนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา

ในหนังสือเมืองไทยจะวิกฤต ถ้าคนไทยมีศรัทธาวิปริต^{๒๑} ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) พบว่า สังคมไทยกำลังใช้พระพุทธศาสนาเป็นที่ถ่ายทุกข์ เห็นได้จากเวลานี้ภัยอันตรายของพระศาสนาเกิดขึ้นมากมายอาทิ พระปลอม มีพฤติกรรมต่างๆซึ่งถ้าโยมแยกไม่ถูกก็จะทำให้เอาตัวบุคคลนั้นเป็นตัวพระศาสนา ซึ่งทำให้มีความรู้สึกที่ไม่ดีอาจถึงกับเสื่อมศรัทธา ถ้าแยกคนกับพระศาสนาออกจากกันไม่ได้ จะทำให้คนเสื่อมศรัทธาพระพุทธศาสนา ในบางจังหวัดมีหมู่บ้านพระปลอม ทั้งหมู่บ้านและออกไปบิณฑบาตเรียไร วัดและพระศาสนาจึงกลายเป็นที่รับระบายทุกข์และปัญหาของสังคม แทนที่จะเอาพระพุทธศาสนาไปดับทุกข์ของสังคม สังคมกลับเอาพระพุทธศาสนาเป็นที่ถ่ายทุกข์ อะไรยุ่งยาก อะไรเป็นปัญหา ก็เอาไปเทไปทิ้งปล่อยเข้าไปในพระศาสนา สภาพที่คนยากไร้ คนด้อยโอกาส คนด้อยการศึกษา อาศัยวัดและพระศาสนาเป็นที่แสวงหาหนทางอยู่รอดในสังคม ถ้าตระหนักถึงปัญหาและช่วยกันจัดการให้เป็นประโยชน์ แต่ถ้าไม่รับรู้ปัญหาและปล่อยปละละเลยอยู่ในความประมาท วัดและพระศาสนาจะประสบความเสื่อมและพินาศ ในที่สุดสังคมไทยจะต้องประสบวิบากกรรม

ถ้าชาวพุทธรู้พระวินัยภิกษุจะเรียไรไม่ได้ พระไม่มีอาชีพ พระมีหน้าที่คือการรักษาวินัย ประพฤติตนอยู่ในศีลและบำเพ็ญภาวนา เมื่อทำหน้าที่โดยถูกต้องแล้วประชาชนมีความเลื่อมใสก็จะอุปถัมภ์อย่างนี้ถือว่าเป็นอาชีพที่ถูกต้อง ถ้าพระจะขอก็ออกปากขอไม่ได้แต่ขอได้กับญาติหรือคนที่ปวารณาไว้เท่านั้น เพราะฉะนั้นถ้าเห็นคนแต่งตัวเป็นพระมาขอ โยมช่วยพระศาสนาได้โดยช่วยกันเอาคนที่ไม่ใช่พระที่มาสวดหาผลประโยชน์จากพระศาสนาออกไป จะเป็นการช่วยพระศาสนาไปในตัว ฉะนั้นเราจะช่วยป้องกันแก้ไขเพื่อรักษาความบริสุทธิ์ของพระศาสนาได้ โดยจะต้องมีความหนักแน่นและตั้งหลักให้ดี เหตุการณ์เหล่านี้เป็นบททดสอบชาวพุทธว่าจะสอบผ่านหรือไม่ ถ้าโยมไม่มีหลักก็สอบไม่ผ่าน อาจจะถูกตัดจากพระศาสนา แต่ถ้าหลักดีก็สอบผ่านซึ่งจะทำให้เราเข้มแข็งยิ่งขึ้น ในทางกลับกันอาจเป็นเรื่องดีเพราะเป็นบททดสอบช่วยทำให้เราพัฒนาตัวเองดีขึ้น ถ้าสอบไม่ผ่านก็จะได้เป็นบทเรียนสอนตัวเองว่า รู้ไม่เท่าทัน พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีหลักที่มีเหตุผล พุทธศาสนิกชนจะ ต้องยึดหลักให้ได้แล้วเอาความรู้ในพระศาสนาเป็นหลัก เมื่อรู้หลักแล้วเราก็ไม่แกว่งไปตามบุคคล

ถ้าเรามีหลักแล้วเอาหลักเป็นเครื่องวัดถ้าประพฤติถูกหลักตามคำสอน อยากรู้อะไรเราก็อยู่ตามหลักต่อไปแม้แต่พระพุทเจ้าก็ไม่ผูกมัดใคร พระพุทเจ้าตรัสว่า พระพุทเจ้าทั้งหลายจะเกิดขึ้นหรือไม่ก็ตาม หลักความจริงก็เป็นอยู่อย่างนั้นๆ ตถาคตเพียงแต่ค้นพบความจริงนั้นแล้วนำมาเปิดเผย แสดงแนะนำ ทำให้เข้าใจง่ายว่าความจริงเป็นอย่างนี้ๆ หน้าที่ของพระพุทเจ้าคือเป็นผู้เปิดเผยความจริง และด้วยความสามารถก็ทรงสอนแนะนำทำให้เราเข้าใจ เมื่อฟังพระพุทเจ้าเราเข้าถึงหลักความจริง เราก็ไปอยู่กับหลักความจริงนั้นที่เป็นมาตรฐาน เป็นของจริงแท้แน่นอนเป็นตัวธรรมเป็นธรรมชาติ เมื่อเราจับหลักนี้ได้แล้วก็ไม่แกว่งไม่ไถวไปไหน

^{๒๑} อ่างแล้ว, พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), เมืองไทยจะวิกฤต ถ้าคนไทยมีศรัทธาวิปริต, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, ๒๕๕๖, หน้า ๑-๑๕

หากรู้จักการปฏิบัติต่อพระพุทธศาสนาให้ถูกต้องยึดมั่นเป็นหลัก ไม่เอาศรัทธาไปอิงต่อบุคคล หากบุคคลนั้นมัวอันเป็นไปเช่น ตาย ต้องอาบัติหนัก เป็นต้น เขาก็จะไม่ฟังใครแสดงธรรมอีกต่อไป แล้วเขาก็จะพลาดจากประโยชน์ที่ควรจะได้ สำหรับพระสงฆ์พระพุทธองค์ทรงเตือนว่า ถ้าพระประพฤติตนไม่ดีจะเป็นมหาโจร ๕ ประเภท ฉะนั้นพระจะต้องไม่ประมาท ต้องระวังตัวประพฤติปฏิบัติตนเป็นหลัก ต้องทำหน้าที่ของตนให้ถูกต้องหน้าที่ของพระคือพาโยมเข้าไปสู่หลักความจริงแล้วพระก็หมดหน้าที่ พระพุทธองค์ทรงสอนให้เราพึ่งตัวเองให้เราเป็นอิสระ ตอนแรกอาจศรัทธา ต่อพระพุทธองค์เพื่อจะได้ให้ท่านนำเราเข้าไปสู่หลักธรรมและความจริง แต่ในที่สุดจะต้องพึ่งตัวเองและเป็นอิสระ กล่าวคือศรัทธาไม่ใช่คุณสมบัติของพระอรหันต์ พุทธศาสนิกชนต้องการเข้าถึงความจริงที่ประจักษ์ ที่ไม่ต้องเชื่ออีกต่อไป แต่ระหว่างที่ยังไม่เข้าถึงความจริงนั้นเราใช้ความเชื่อชนิดที่มีเหตุผลมาเป็นเครื่องมือ เพื่อจะเข้าถึงความจริงที่ไม่ต้องเชื่อต่อไป และไม่ต้องการความเชื่ออย่างงมงาย ฉะนั้นจะต้องมีหลักในใจซึ่งจะทำให้เป็นคนมีเหตุผล อันเป็นลักษณะของศรัทธาในพระพุทธศาสนา

พระพุทธเจ้าต้องการให้เราเป็นอิสระ พุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งอิสรภาพเสรีภาพ พุทธ ศาสนิกชนมีเสรีภาพ ในการใช้ปัญญาจนกระทั่งเป็นอิสระไม่ต้องขึ้นแม่ต่อพระพุทธเจ้า เพราะพระองค์ เป็นผู้มีความดีเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เรา สอนอย่างมีเหตุผลน่าเชื่อถือทำให้เรามีศรัทธา พระองค์ทำให้เรามองเห็นความจริงด้วยตัวเองจนไม่ต้องเชื่อ ทำให้เราเคารพและซึ่งพระคุณท่าน พระใหม่ นั้นเป็นปุถุชนที่อาจมีความรู้และคุณธรรมไม่มากนัก แต่เรากราบไหว้และให้เกียรติเคารพนับถือ เพราะพระภิกษุเป็นการเข้าสู่วิถีชีวิตแห่งไตรสิกขา เป็นชีวิตที่จะต้องฝึกอบรมพัฒนาตนอย่างจริงจัง ผู้บวชคือผู้ที่ยอมรับการฝึกและเข้าสู่แนวทางที่ถูกต้อง ทั้งตั้งใจฝึกฝนเพื่อเดินทางไปสู่มรรคผลของพระพุทธ ศาสนา เมื่อท่านยอมรับที่จะฝึกฝนพัฒนาตน เราจึงให้เกียรติและจึงกราบไหว้

พระพุทธองค์ให้ถือธรรมวินัย คือหลักธรรมและหลักวินัยที่ทรงแสดง และบัญญัติไว้เป็นพระศาสดา เป็นมาตรฐานสืบต่อไปไม่มีใครเป็นศาสดาแทนพระองค์ ให้มาตรฐานอยู่ที่ตัวหลักธรรมวินัย และผู้ที่รักษารักรวมวินัยก็คือสงฆ์ส่วนรวม ไม่ใช่บุคคลผู้ใดผู้หนึ่ง เพราะฉะนั้นพุทธพจน์นี้จึงมีความหมายให้ถือธรรมวินัย คือถือ หลักการและให้ถือสงฆ์คือส่วนรวมเป็นใหญ่ เมื่อบุคคลปฏิบัติตามหลักการก็เป็นส่วนร่วมที่ทำให้สงฆ์งาม มีความมั่นคงดำรงด้วยดี และประโยชน์ก็จะเกิดแก่แต่ละคนที่เป็นส่วนร่วมในสงฆ์นั้น เพราะฉะนั้นชาวพุทธจะต้องเอาหลักธรรมวินัยเป็นพระศาสดา พยายามศึกษาเล่าเรียนให้รู้ให้เข้าใจความจริง แล้วธรรมวินัยนี้จะมาเป็นมาตรฐานตัดสินบุคคล ไม่ใช่เอาพระศาสนาไปแขวนไว้กับบุคคล หรือเอาบุคคลมาตัดสินพระศาสนา ซึ่งเป็นการผิดหลักอย่างเต็มที่ ส่วนพระภิกษุนอกจากถือพระธรรมวินัยเป็นหลักแล้ว ก็ต้องถือสงฆ์เป็นใหญ่เคารพสงฆ์ให้ ความสำคัญแก่สงฆ์ ทำการเพื่อประโยชน์แก่สงฆ์ส่วนรวม

ด้านพระไพศาล วิสาโล ได้ให้สัมภาษณ์หลายประเด็นทางศาสนาที่เกิดขึ้นในสังคมยามนี้ ผ่านรายการคม ชัด ลึก เนชั่นทีวี ระบุว่า สถานการณ์ในช่วงนี้เรียกว่า เข้าสู่วิกฤติสงฆ์ขั้นรุนแรง^{๒๒} จากสภาพในเวลาเข้าสู่ช่วงวิกฤติแล้ว ซึ่งเป็นวิกฤติที่มีมานานแล้วถ้าเราดูจากข่าวคราวเกี่ยวกับพระสงฆ์ และการประพฤติปฏิบัติตัวของชาวพุทธจะเห็นได้ว่ามันมีความเปลี่ยนแปลงการทางเสื่อม

^{๒๒} พระไพศาล วิสาโล, “เวลานี้วิกฤติแล้ว”, คม-ชัด-ลึก, <<http://www.komchadluek.net/news/knowledge/225279>>, ๔ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

ถอยลงเรื่อยๆ อันนี้เป็นแนวโน้มที่มีมานานแล้ว ไม่ใช่เพิ่งเป็นช่วงนี้ สิ่งที่เกิดขึ้นนี้เป็นแค่ข่าวคราวที่เกิดขึ้นเฉพาะจุด-เฉพาะประเด็น ถึงแม้ว่าไม่มีข่าวเหมือนที่เป็นอยู่ขณะนี้ ความน่าเป็นห่วงของพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะ เป็นของพระสงฆ์หรือของพุทธศาสนิกชนนั้น มีมานานพระเถระชั้นผู้ใหญ่ที่ไปเกี่ยวข้องกับคคิตความตอนนีถือว่าหนักเหมือนกัน ในอดีตเคยเกิดกรณีแบบนี้ที่เกี่ยวพันกับการเมืองในสมัยพระพิมลธรรม ตรงกับรัฐบาลทหารของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เห็นได้ชัดว่าเป็นผู้ถูกกลั่นแกล้งพระพิมลธรรม แต่ในปัจจุบันสิ่งที่เกิดขึ้นกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น ปฏิเสธไม่ได้ว่าการเมืองก็มีส่วนเกี่ยวข้องไม่น้อย เพราะฉะนั้นสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้ก็ไม่ใช่สิ่งที่แปลกใหม่ เพียงแต่ว่าเรื่องพระสงฆ์ในอดีตเป็นเรื่องการเมืองที่ชัดเจน แต่ในกรณีนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคคิตความเกี่ยวกับคคิตอาญาอยู่ด้วย ซึ่งต้องรอการพิจารณาพิพากษา

กรณียกยอกทรรพ์(สทกรณเครตติดยเนี่ยนคลองจั่น) มีผู้ต้องหาเป็นถึงเจ้าอาวาส ปัจจัยเกิดจากหลายอย่าง ในส่วนพระสงฆ์เองท่านก็เกี่ยวข้องเป็นเรื่องเงินมาก จนกระทั่งไปเกี่ยวพันกับเงินจำนวนเป็นพันล้านเป็นหมื่นล้าน ซึ่งหากไม่มีการปล่อยปละละเลยจากคณะสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่คงจะไม่เกิดเหตุการณ์เช่นนี้ ปัญหาพฤติกรรมของพระภิกษุรูปนี้ด้วย แต่อีกส่วนหนึ่งก็เกิดจากการที่คณะพระสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่หรือองค์กรสงฆ์ปล่อยปละละเลยมานาน ทั้งพระรูปนี้มีเส้นสายกับพระชั้นผู้ใหญ่และกับองค์กรสงฆ์ และอีกส่วนหนึ่งมันก็เป็นผลจากความเสื่อมของฝ่ายฆราวาสที่ไปอนุญาตให้พระสงฆ์นั้นไปเกี่ยวข้องกับเงินที่มีจำนวนมาก

ถ้าหากว่าฆราวาส-ญาติโยมมีความเข้าใจเกี่ยวกับพระและพระธรรมวินัยไม่ใช่คล้อยตามพระสงฆ์ไปทุกเรื่อง ก็คงจะไม่เปิดโอกาสให้มีคคิตแบบนี้ กรณีฆราวาสพบว่าต้องถึงขั้นอาบัติปาราชิก อันนั้นก็ต้องยอมรับความจริง เช่น กรณีพระนิกร กรณีเณรคำ ถ้าท่านทำผิดกฎหมายบ้านเมือง ทำผิดกฎหมายที่เป็นวินัยสงฆ์ก็ดี อันนี้ก็ต้องยอมรับ และเป็นหน้าที่ของชาวพุทธที่จะต้องไม่ส่งเสริมคนที่ทำผิด แม้ว่าจะเป็นคนที่เราศรัทธา นับถือก็ตาม แต่ถ้าท่านทำผิดอย่างไรเสียก็ต้องยอมรับ และให้เป็นไปตามกฎหมายหรือว่าเป็นไปตามพระธรรมวินัยเป็นหลัก

กรณีสทกรณเครตติดยเนี่ยนคลองจั่นมีเรื่องของการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง และปฏิเสธไม่ได้ว่าการเมืองเข้ามาเกี่ยวกับวงการสงฆ์ การเมืองระหว่างสี่เหลืองและสีแดงเข้ามาและแพร่ไปถึงวงการคณะสงฆ์ ซึ่งรัฐต้องพิสูจน์ให้ได้ว่าไม่ใช่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ไม่ใช่การกลั่นแกล้ง รัฐจะต้องพิสูจน์ให้ได้ ถ้าไม่ชัดเจนจะทำให้เกิดปัญหาตามมา กล่าวคือทำผิดหรือถูกมันไม่สำคัญ แต่อยู่ที่ว่าการทำงานจะต้องโปร่งใสและบริสุทธิ์ยุติธรรมได้

พระพุทธศาสนานั้นท่านเตือนให้ระมัดระวังในเรื่องของความดี ความถูกต้อง อย่าไปยึดมั่นถือมั่นมาก หลวงพ่อเพื่อง โขติโก ท่านกล่าวว่า แม้ความเห็นของเราถูก แต่เราไปยึดมั่นก็ผิด เพราะเราไม่มีอะไรที่เรายึดมั่นได้ ถ้าเราไปยึดแล้วว่าเป็นของเรา จะต้องถูกต้องแบบของกว่า พวกเราท่านที่เป็นฝ่ายถูกต้อง อันนั้นคือผลของการยึดมั่นเพราะฉะนั้นจะต้องระวัง กล่าวคือเราจะต้องฟังคนอื่นด้วยและต้องกลับมาวิจารณ์และพิจารณาตัวเองด้วย สิ่งที่สำคัญคือเราต้องใช้วิธีการที่ถูกต้องตามธรรมะ ถูกศีลธรรม จุดยืนเราถูกต้อง แต่ว่าวิธีการไม่ถูกต้องอันนี้ก็ต้องระวังนะ เพราะหลายคนปักใจเชื่อว่าจุดมุ่งหมายถูกต้อง เมื่อจุดหมายถูกต้องจะทำอะไรก็ได้ จะใช้วิธีไหนก็ได้ สิ่งนี้ผิดนะ สิ่งถูกต้องเฉพาะจุดหมาย จุดยืน และจะต้องถูกวิธีการด้วย อันนี้เป็นเรื่อง que ทุกฝ่ายต้องพิจารณา จะอ้างว่าทำเพื่อประเทศชาติและคณะสงฆ์รวมทั้งเพื่อพระพุทธศาสนาแล้ว จะทำอะไรได้นั้นไม่ถูกต้อง

พระสงฆ์จะต้องเป็นแบบอย่างการแก้ความขัดแย้งด้วยสันติวิธี ด้วยความถูกต้องชอบธรรม ไม่ใช่ขัดแย้ง แยกหัก ถ้าทำอย่างนั้นก็ไม่ว่าอะไรกับฆราวาส และก็จะไม่สามารถเป็นแบบอย่างให้ฆราวาส

ในแง่มมการทำงานแบบสองมาตรฐานของรัฐ เช่น อย่างกรณีเนรค่าสุดท้ายก็ปล่อยให้ลอย นวลไปแต่คดีนี้คิดว่าจะไปกล่าวหาเจ้าหน้าที่ก็ได้ เพราะคดีนี้เจ้าหน้าที่กระตือรือร้นที่จะทำความถูกต้อง ให้ปรากฏ (แต่กรณีเนรค่าเจ้าหน้าที่อาจจะไม่กระตือรือร้น) เพราะฉะนั้นเราจะไปเทียบสองกรณี ไม่ได้ สิ่งสำคัญคือเจ้าหน้าที่ต้องทำให้ชัดเจนว่า ให้ความเคารพสิ่งที่ทำนั้นเป็นไปตามกฎหมายไม่ใช่ว่าเลือกปฏิบัติคดีนี้เกี่ยวพันกับพระราชกฤษฎีกาชั้นสูง จึงต้องให้ท่านอยู่แล้วเพราะท่านยังเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่ จะทำอะไรเหมือนผู้ที่ถูกตัดสินแล้วไม่ได้

พระสงฆ์ต้องเป็นแบบอย่างของการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี ด้วยความถูกต้องชอบธรรม ไม่ใช่ขัดแย้งแล้วกลายเป็นแยกหัก ถ้าทำอย่างนั้นก็ไม่ว่าอะไรกับฆราวาส และก็จะไม่สามารถเป็นแบบอย่างให้ฆราวาสได้

พระไพศาล วิสาโล ยังกล่าวถึงว่าพุทธศาสนาในเมืองไทยกำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤตถึงขีดสุด^{๖๓} ไม่ว่าจะมีความประพฤติไม่เหมาะสมตามพระธรรมวินัย อาศัยผ้าเหลืองหากินยอหย่อน ในการศึกษาและปฏิบัติภาวนา แย่งชิงสมณศักดิ์ ตั้งลัทธิบิดเบือนคำสอนของพระพุทธเจ้า สร้างความเสียหายใหญ่หลวงแก่วงการพุทธศาสนา จนทำให้ชาวพุทธจำนวนไม่น้อยพากันเสื่อมศรัทธา ฉะนั้นการจะนำพาพระพุทธศาสนาให้พ้นจากวิกฤตได้ ต้องมีความเข้าใจในภาวะอันซับซ้อนที่ห่อหุ้มพระพุทธศาสนาในเมืองไทยก่อน และจะต้องปฏิรูปโครงสร้างของคณะสงฆ์อย่างจริงจัง มิเช่นนั้นอาจได้เห็นความล่มสลายของพุทธศาสนาเกิดขึ้นในยุคสมัยของเรา เป็นได้วิกฤตที่เกิดขึ้นกับพุทธศาสนา ที่เห็นได้ชัดที่สุดคือวิกฤตการณ์ในคณะสงฆ์ไทย พระสงฆ์มีคุณภาพตกต่ำลงเรื่อยๆ แต่ที่หนักกว่านั้นเป็นเรื่องอาชญากรรม หมายถึงความประพฤติดีงาม ธรรมวินัยถดถอยจนทำให้มีพระนอกรีตนอกรอยมากขึ้น เช่น พระธัมมชโย เนรค่า ยันตระ และสารพัดข่าวอื้อฉาว ที่พบเห็นได้ตามท้องถนนทั่วไป มันไม่เพียงแต่ทำให้เกิดความเสื่อมศรัทธาในหมู่ประชาชน แต่ยังทำให้เกิดลัทธิพิธีกรรมมากมาย ทั้งไสยศาสตร์ พุทธพาณิชย์ สร้างความเข้าใจผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปจากหลักธรรมของพุทธศาสนา ทำให้พุทธศาสนาโดยรวมตกต่ำลงไป คนมองพระพุทธศาสนาว่าเต็มไปด้วยพิธีกรรม มีความเชื่อที่งมงาย ทั้งพระสงฆ์ส่วนหนึ่งประพฤติตนไม่น่านับถือ

ประเด็นต่อมากการประพฤติปฏิบัติที่เสื่อมโทรมลงไปของชาวพุทธโดยรวมพบว่า ปัญหาคอร์รัปชัน อาชญากรรม ยาเสพติด ทำแท้ง ทั้งหมดเป็นเรื่องผิดศีลทั้งนั้น หากพุทธศาสนามีความเจริญมั่นคงเข้มขาบอยู่ในเนื้อตัวของประชาชน ปัญหาที่เกิดขึ้นเพราะคนไม่มีความเข้าใจในเรื่องหลักธรรม และไม่สามารถนำคำสอนไปปฏิบัติได้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวในการเผยแผ่พระธรรมต่อประชาชน รวมถึงพระพุทธศาสนาขาดภูมิฐานทันท่วงทีต่อกระแสบริโภคนิยมและวัตถุนิยม อันเป็นบ่อเกิดของปัญหาสังคมมากมาย

^{๖๓} พระไพศาล วิสาโล, “ปฏิรูปสงฆ์ไม่ได้ก็อย่าคิดไปปฏิรูปประเทศ”, โพสต์ทูเดย์, <www.visalo.org/columnInterview /5802 PostToday. htm>, ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘.

ประเด็นที่สาม ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชน โดยประชาชนเริ่มเสื่อมศรัทธาพระสงฆ์ และเห็นห่างแตกแยก พระสงฆ์จะทำตัวเช่นไร ชาวพุทธก็ไม่เอาใจใส่ เรื่องนี้ทำให้พระมีพฤติกรรมแย่งแย่ง และทำให้วิกฤตในคณะสงฆ์เลวร้ายยิ่งขึ้น เมื่อพระเห็นห่างจากชาวบ้าน ทำให้รัฐเข้ามาครอบงำกำกับคณะสงฆ์ รวมทั้งผู้มีอำนาจในทางเศรษฐกิจ เช่น นายทุน พวกกันเข้ามา ทำให้พระสงฆ์มีความเห็นห่างประชาชนในสังคมมากขึ้น ไม่สามารถตอบสนองกับปัญหาในสังคมที่เกิดขึ้นได้ จากงานวิจัยเรื่อง "พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต" ที่ระบุปัญหาสำคัญด้านองค์กรสงฆ์ไทย คือ โครงสร้างที่รวมศูนย์และไร้ประสิทธิภาพ ความสัมพันธ์กับรัฐที่ใกล้ชิดจนเกินไป ความเห็นห่างจากสังคม และกระบวนการคัดกรอง คุณภาพของผู้ที่จะมาบวชเป็นพระ

โครงสร้างที่รวมศูนย์และไร้ประสิทธิภาพ ระบบการปกครองของสงฆ์ไทยในปัจจุบันเป็นการปกครองแบบรวมศูนย์ อยู่ในมือของคนเพียงไม่กี่คน ความจริงแล้วไม่ใช่ผู้บริหารหรือผู้ปกครอง เพราะไม่ได้ทำการบริหารเลย มหาเถรสมาคม (มส.) จะมีขึ้นก็ต่อเมื่อมีการประชุมกันออกจากที่ประชุมก็ไม่ต้องรับผิดชอบด้วย หากทำผิดพลาดก็ยังเป็นกรรมการมหาเถรสมาคม (มส.) ตลอดชีวิต หมตวาระก็ต่อเมื่อลาสิกขา มรณภาพ และมีพระบรมราชโองการถอดยศเท่านั้น ซึ่งการรวมศูนย์มีอยู่ทุกระดับตั้งแต่เจ้าคณะตำบลขึ้นไป การดูแลพระสงฆ์ขาดประสิทธิภาพ เช่นคดีฉัมชโย เป็นต้น ปัญหาเกิดจากการปกครองที่รวมศูนย์อำนาจ การปกครองคณะสงฆ์จะเรียกว่าปฏิรูปอย่างแท้จริงได้ก็ต่อเมื่อ มีการกระจายอำนาจให้มากขึ้นแทนแบบเดิม แต่ควรแบ่งแยกหน้าที่บริหาร นิติบัญญัติและตุลาการออกจากกันอย่างชัดเจน โดยคณะผู้บริหารอาจเรียกว่า สังฆมนตรี รับผิดชอบในการบริหาร คณะสงฆ์และมีอำนาจหน้าที่ ตลอดระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง ไม่ใช่มีอำนาจในการออกมติ หรือคำสั่งเฉพาะเวลาประชุมกันเท่านั้น ส่วนมหาสังฆสภาทำหน้าที่ออกกฎ ระเบียบของคณะสงฆ์

การปกครองคณะสงฆ์จะเรียกว่าปฏิรูปอย่างแท้จริงได้ ก็ต่อเมื่อมีการกระจายอำนาจให้มากขึ้น แทนที่จะใช้วิธีการปกครองแบบเดิมคือ สั่งการจากบนลงล่าง หรือปกครองแบบรวมศูนย์ทำนองเดียวกับมหาเถรสมาคม แต่ควรแบ่งแยกหน้าที่บริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการออกจากกันอย่างชัดเจน สังฆมนตรี รับผิดชอบในการบริหารคณะสงฆ์มหาสังฆสภา ทำหน้าที่ออกกฎระเบียบของคณะสงฆ์ ตลอดจนให้ความเห็นชอบต่อนโยบายและแผนงานของคณะสังฆมนตรีการพิจารณาวินิจฉัยลงโทษพระสงฆ์ผิดธรรมวินัยให้เป็นหน้าที่ของคณะวินัยธร ซึ่งมีตั้งแต่ชั้นต้นไปจนถึงชั้นฎีกา และควรเปิดโอกาสรับความเห็นจากระดับล่าง ที่มีผลต่อการทำงานในระดับนโยบายด้วย นโยบายต่างๆ เช่น นโยบายหรือแผนการศึกษาของคณะสงฆ์ ไม่ควรจะคิดและตัดสินใจที่ประชุมมหาเถรสมาคมที่มีอำนาจเท่านั้น แต่ควรให้พระสงฆ์ทั่วประเทศได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและกำหนดด้วย

ปัญหาความสัมพันธ์ที่ ใกล้ชิดมากเกินไประหว่างรัฐกับสงฆ์ เดิมประเพณีของคณะสงฆ์ไทยจะมีความสัมพันธ์กับสองกลุ่มใหญ่คือ รัฐกับประชาชน อดีตจะเป็นความสัมพันธ์แบบพหุติ แต่หลังการปฏิรูปคณะสงฆ์สมัยรัชกาลที่ ๕ ทำให้คณะสงฆ์ใกล้ชิดกับรัฐมากขึ้น รัฐก็เข้ามาควบคุมคณะสงฆ์อย่างใกล้ชิด จะเห็นได้ว่าคณะสงฆ์จะตอบสนองนโยบายรัฐบาลตลอด ความสัมพันธ์กับรัฐใกล้ชิดเกินไปจนเห็นห่างจากสังคม และคณะสงฆ์ไม่มีความเป็นตัวเอง แต่เอียงตามอำนาจของบ้านเมือง ไม่ค่อยสนองต่อปัญหาที่เกิดขึ้นกับสังคม และไม่สนใจความทุกข์ยากเดือดร้อนของชาวเท่าที่ควรเป็นในสมัยรัชกาลที่ ๔ พระสงฆ์กล่าวทวงติงพระราชอาผู้ปกครอง เช่นสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ที่

ท้วงติงรัชกาลที่ ๔ เพราะไม่ได้มีผลประโยชน์ผูกพันไม่ได้รับการอุปถัมภ์ เดิมทีสมณศักดิ์ มีหลากหลายประเภทและมาจากการแต่งตั้งของชาวบ้านเป็นส่วนใหญ่

กระบวนการกลั่นกรอง กำกับ กลุ่มเกลาผู้ที่จะมาบวช สมัยก่อนวัดเปิดกว้างให้ใครมาบวชก็ได้ พระอุปัชฌาย์จะคอยกลุ่มเกลาให้เป็นคนดี การกลั่นกรองจะเกิดขึ้นแบบหยาบๆ เพราะคนที่มาบวชพระก็เป็นชาวบ้านในหมู่บ้าน สอบถามได้ความว่าใคร เจ้าอาวาสหรือพระอุปัชฌาย์ก็ดูแลได้ทั่วถึง สามารถกลุ่มเกลาให้เป็นคนดีขึ้นได้จริงๆ แต่ปัจจุบันพระอุปัชฌาย์ตำบลหนึ่งมีได้รูปเดียวและต้องดูแลพระเป็นร้อย เขาเรียกว่าพระอุปัชฌาย์เบ็ด พักไข่ออกมาแต่ไม่ได้เลี้ยง ไม่มีเวลาดูแลสั่งสอน เจ้าอาวาสก็ไม่มีความรู้ และก็ไม่สนใจที่จะดูแลด้วย คนที่บวชมาเมื่อไม่ได้รับการกลุ่มเกลาทำให้คุณภาพพระยุคนั้นตกต่ำลง

การศึกษาของสงฆ์เมื่อบวชแล้วต้องเรียน จะเป็นการศึกษาในรูปแบบหรือนอกรูปแบบก็ได้ สมัยก่อนจะสอนกันนอกรูปแบบสอนเวลาทำวัตรสวดมนต์ เวลานั้นก็สอนอย่างไม่เป็นทางการ ปัจจุบันการสอนในรูปแบบก็มีบ้างไม่มีบ้างตามยถากรรม ขณะที่การสอนนอกรูปแบบก็เลย ที่มันแยคือ แม้จะมีการศึกษาในวัดแต่พระก็ไม่มีแรงจูงใจที่จะเรียน เพราะน่าเบื่อมากเป็นระบบท่องจำ พระก็เครียด ไม่รู้จะเรียนไปทำไม เรียนไปก็ใช้ประโยชน์อะไรไม่ได้ ทั้งในแง่ของการเรียนรู้ในแง่ของการกลุ่มเกลาให้เป็นคนดีมีคุณธรรม การฝึกสมาธิภาวนา เมื่อพระไม่สนใจเรียนส่งผลให้พระไม่มีคุณภาพวินัยก็หย่อนยานปฏิบัติผิดพระธรรมวินัยเป็นอาชญา

การปฏิรูปสงฆ์ในเมืองไทยต้องทำให้ได้ถ้าทำไม่ได้ สิ่งที่เราไม่อยากเห็นก็จะเกิดขึ้น คือ ความเสื่อมสลายของพระพุทธศาสนา และเหลือแต่รูปแบบไม่มีแก่นเนื้อหามหาสาระ หากคิดจะปฏิรูปประเทศอย่างที่กำลังทำกันอยู่ หากปฏิรูปคณะสงฆ์ไม่ได้ก็อย่าปฏิรูปประเทศเลย เพราะพระสงฆ์มีแค่ ๒ แสนรูปแต่คนไทยมีตั้ง ๗๓ ล้านคน ถ้าคิดว่าการปฏิรูปสงฆ์ยัง Mission Impossible คงไม่ต้องไปคิดเรื่องการปฏิรูปประเทศ เพราะเป็นเรื่องที่ใหญ่กว่าปฏิรูปสงฆ์มาก

ด้าน ผศ.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ ให้ทัศนะว่า สถานการณ์อันตราย พระธรรมวินัยคือเกราะกำบัง^{๖๔} หากคณะสงฆ์ไทยให้ความสำคัญพระธรรมวินัยน้อยกว่ากฎหมายอื่น มีแต่ตกต่ำสถานเดียว อันตรายประการแรก ได้แก่ ฝ่ายจ้องจับผิดพระไม่หยุดหย่อน โดยใช้การที่คณะสงฆ์ปฏิบัติไม่สมบูรณ์หรือบกพร่องในพระวินัยบางข้อเป็นข้อโจมตี เช่น อ่างการรับเงินของพระไว้ใช้ส่วนตัวเพราะเหตุที่พระวินัยไม่อนุญาตให้พระรับเงินอย่างปัจจุบันจริง การที่พระมีสมณศักดิ์เช่น ยศขุนนางมาจ้องทำลาย โดยสมัยพุทธกาลไม่ได้เปิดทางการมียศศักดิ์เช่นปัจจุบัน จึงทำให้คำพูดนั้นมีน้ำหนักและคนในสังคมส่วนหนึ่งที่ไม่เข้าใจชีวิตจริงเรื่องสมมติสงฆ์ในสังคมไทยจะคล้อยตามไป มีคนต้องการให้คณะสงฆ์ทำความเข้าใจให้กระจ่าง ทั้งทางพระวินัยและสภาพสังคมว่าพวกเขาได้รับได้กับเหตุผลว่าปัจจุบันต่างจากพุทธกาลซึ่งพระสงฆ์ไทยต้องใช้เงิน และเคยเสนอว่าเรื่องห้ามพระรับเงินปลงอาบัติก็พ้นผิดความผิด แต่เมื่อยุคนั้นพระไม่มีเงินอยู่ไม่ได้และทำงานไม่ได้ จึงเป็นเรื่องที่พระกับฆราวาสต้องมาช่วยกันคิดอย่างมีเมตตาว่า จะทำอย่างไรให้พระใช้เงินโดยไม่เป็นอาบัติ

^{๖๔} ผศ.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ, “วิเคราะห์กรณีวัดพระธรรมกายน่าจะมี "การตั้งธง", <<https://www.winnews.tv/news/3846>>, ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑.

กรณีพระมัยศศักดิ์นั้น พระพุทธเจ้าไม่ได้เปิดทางให้พระเป็นขุนนางและมัยศเช่นเจ้า ซึ่งเป็นความปรารถนาดีของพระมหากษัตริย์ไทยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ที่ต้องการสนับสนุนให้พระทำงานสอนศาสนาได้เต็มที่จึงยกมาเป็นพวกเดียวกัน โดยการถวายยศให้เป็นพระราชอาคันตุกะและตั้งพระราชทินนามได้สอดคล้องกับ ความสามารถส่วนตัวเพื่อเชิดชูให้แสดงความสามารถด้านศาสนามากยิ่งขึ้น เช่น พระพันธ (ขอบป่า) แสดงว่าเป็นพระสายกัมมัฏฐานเรียนสมณะกับวิปัสสนาจากพระอาจารย์แล้วเข้าป่า กษัตริย์จึงยกย่องด้วยการตั้งชื่อถวายตามความสามารถ แต่ปัจจุบันพระสงฆ์เราตื่นในเรื่องยศศักดิ์กันมากถือเป็นเรื่องยกสถานะ ดังนั้นพระสงฆ์รูปที่ได้สมณศักดิ์ แม้จะอายุพรรษาไม่มาก ความรู้อาจไม่สูง วัตรปฏิบัติก็มีตำหนิ แต่ก็จะไม่ใช้พระธรรมดาโดยมีสถานะอีกระดับหนึ่งเช่นขุนนาง พระที่ไม่มัยศศักดิ์แม้อายุพรรษามากกว่าก็ต้องทำอ่อนน้อม ทำให้คุณค่าความเป็นพระตามพระวินัยด้อยกว่า ความเป็นพระที่รองรับด้วยยศศักดิ์มีอันตรายแรกนี้ที่เป็นจุดอ่อนซึ่งเป็นอยู่ในปัจจุบัน

จะเห็นว่าเพราะการมุ่งถือกฎหมายอื่นระเบียบอื่นเหนือกว่าพระธรรมวินัย จนการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอ่อนแอลง ซึ่งเปิดโอกาสให้พระธรรมดาบางรูปร่วมกับพวกพ้องที่มีอำนาจรัฐหนุนหลังโจมตีมหาเถรสมาคม(มส.) และพระระดับสมเด็จจรองสมเด็จลงมาอย่างหนักอย่างไม่เกรงใจ คณะสงฆ์จึงไม่มีอะไรไปสู้กับอีกฝ่ายที่มีพระราชอาคันตุกะที่มีสถานะเช่นขุนนาง ถ้ามองอีกมุมอาจดีเพราะอยู่ภายใต้ร่มเงาของพระมหากษัตริย์ ปัญหาอันใดที่เกิดกระทบสถาบันพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์อาจไม่ต้องรับผิดชอบโดยตรงแต่ยกถวายให้เป็นพระราชภาระของมหากษัตริย์ คณะสงฆ์ยังจะถูกข้ามหัวเรื่อยไป トラบใดที่พระสงฆ์เองยังไม่เคร่งครัดความศักดิ์สิทธิ์ของพระธรรมวินัย ที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้

๓.๖ บทสรุป

สรุปการละเมิดพระธรรมวินัยคือ กรอบความประพฤติของพระพุทธองค์บัญญัติ ให้พระสงฆ์ดำรงสมณเพศของนักบวชที่งดงาม การบวชในพระพุทธศาสนามีวัตถุประสงค์สูงสุด คือเพื่อทำนิพพานให้แจ้งหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการบวชเพื่อการพ้นทุกข์ พระธรรมวินัยเป็นกรอบการดำรงความเป็นบรรพชิต พระธรรมวินัยคือเกราะกำบัง ของพระสงฆ์ ฉะนั้นพระสงฆ์จึงต้องเป็นผู้เคร่งครัดในพระวินัย หากพระให้ความสำคัญพระวินัยน้อยกว่ากฎหมายผลที่ตามมาคือจะมีผู้จ้องจับผิดพระสงฆ์ไม่หยุดหย่อน โดยใช้การที่คณะสงฆ์ปฏิบัติไม่สมบูรณ์ หรือบกพร่องในพระวินัยบางข้อเป็นข้อโจมตี กรณีสมมุติสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบันควรทำความเข้าใจให้ชัดแจ้ง ทั้งทางพระวินัยและสภาพสังคมว่า ปัจจุบันต่างจากพุทธกาลซึ่งพระสงฆ์ไทยต้องใช้เวลาเป็นต้น การห้ามพระรับเงินซึ่งปลงอาบัติก็พ้นความผิด แต่มายุคนี้พระไม่มีเงินอยู่ไม่ได้และทำงานไม่ได้ จึงเป็นเรื่องที่พระกับฆราวาสต้องมาช่วยกันคิดอย่างมีเมตตาว่า จะทำอย่างไรให้พระใช้เงินโดยไม่เป็นอาบัติ ทางกลับกันหากนักบวชในพระพุทธศาสนาได้ไม่ตั้งใจปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ย่อมส่งผลต่อศรัทธาของชาวพุทธต่อภาพลักษณ์ของคณะสงฆ์ และเสื่อมศรัทธาทำให้ประชาชนสั่นคลอน ทั้งยังเปิดโอกาสให้ศาสนาอื่นโจมตี

พระพุทธศาสนาในประเทศไทยได้เจริญรุ่งเรืองมานาน มาจากความสัมพันธ์ระหว่าง พระสงฆ์ ประชาชนและรัฐ ประชาชนดูแลพระสงฆ์บำรุงพระภิกษุผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ หากประพฤติ ถ่วงละเมิดพระธรรมวินัย ชาวพุทธจะไม่บำรุงดูแลพระสงฆ์นั้นๆ การละเมิดพระธรรมวินัยของ พระสงฆ์ส่งผลต่อวิฤทธิศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย สาเหตุและปัญหามีดังนี้

๑. ผู้ไม่มีความละอาย
๒. กระทำไปด้วยไม่รู้หรือหลงลืมสติไม่ทันได้พิจารณาให้ถ้วนถี่
๓. ภูมิหลังของชายไทยที่จะเข้ามาบวชนั้นมาจากหลากหลายวัฒนธรรมและชุมชน สังคม
๔. การศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา อาทิบวชโดยปราศจากศรัทธาเช่นบวชตาม ประเพณี
๕. พระสงฆ์เป็นผู้มักมากในกามลุ่มหลงในกิเลสโดยบวชตามใจกิเลส ทำให้ไม่รักษา พระวินัย
๖. พระสงฆ์กระทำเพราะรู้แต่ยังขึ้นกระทำลงไป
๗. ไม่เคร่งครัดในหลักไตรลักษณ์อย่างสิ้นเชิง
๘. ครู อุปัชฌาย์ อาจารย์ ทั้งพระผู้ใหญ่ ไม่กวดขัน ดูแล ให้พระลูกวัดปล่อยปละ ละเลยไม่เคร่งครัดในพระวินัย
๙. พระสงฆ์อ่อนไหวต่อกิเลสยั่วชวน ไม่มีความตั้งใจจะบวชเพื่อบรรลุนิพพาน
๑๐. พระธรรมวินัยเป็นกรอบการดำรงความเป็นนิกบวช หากไม่ตั้งใจปฏิบัติจะส่งผลต่อ ศรัทธาชาวพุทธ

วิฤทธิศรัทธาเมืองไทยถ้าคนไทยมีศรัทธาวิปริต สังคมไทยกำลังใช้พระพุทธศาสนาเป็น ที่ถ่ายทุกข์ ระบายความทุกข์และปัญหาของสังคม แทนที่พระพุทธศาสนาจะไปดับทุกข์ของสังคม ถ้า ชาวพุทธไม่อาจแยกแยะยอมทำให้เอาตัวบุคคลหรือพระเป็นตัวแทนพระศาสนา ซึ่งทำให้มีความรู้สึกไม่ดี อาจถึงกับเสื่อมศรัทธา ถ้าแยกคนกับพระศาสนาออกจากกันไม่ได้ จะทำให้คนเสื่อมศรัทธาต่อ พระพุทธศาสนา หากตระหนักถึงปัญหาและช่วยกันจัดการให้เป็นประโยชน์ แต่ถ้าไม่รู้ปัญหาและ ปล่อยปละละเลยอยู่ในความประมาท วัดและพระศาสนาจะประสบความเสื่อมและพินาศในที่สุด

สถานการณ์ในช่วงนี้เรียกว่า เข้าสู่วิฤทธิสงฆ์ขั้นรุนแรง และเป็นวิฤทธิที่มีมานานแล้ว ถ้าเราดูจากข่าวคราวเกี่ยวกับพระสงฆ์ และการประพฤติปฏิบัติตัวของชาวพุทธ จะเห็นได้ว่ามันมี ความเปลี่ยนแปลงและเสื่อมถอยลงไปเรื่อยๆโดยมีแนวโน้มที่มีมานานแล้ว ความน่าเป็นห่วงของพระ พุทธ ศาสนา ไม่ว่าจะเป็นของพระสงฆ์หรือของพุทธศาสนิกชนนั้น พระเถระชั้นผู้ใหญ่ที่เกี่ยวข้อง กับคดีอื้อฉาวอย่างรุนแรง การที่พระสงฆ์ไปเกี่ยวข้องกับเรื่องเงิน และการปล่อยปละละเลยจากคณะ สงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ อีกทั้งพระรูปนี้มีเส้นสายกับพระชั้นผู้ใหญ่และกับองค์กรสงฆ์ และการที่ฆราวาสที่ไป อนุญาติให้พระสงฆ์นั้นไปเกี่ยวข้องกับเงินที่มีจำนวนมาก.

พุทธศาสนาในเมืองไทยกำลังตกอยู่ในภาวะวิฤทธิถึงขีดสุด อาทิความประพฤติไม่ เหมาะสมตามพระธรรมวินัย การไม่ศึกษาและปฏิบัติภาวนา การแย่งชิงสมณศักดิ์ การตั้งลัทธิ บิดเบือนคำสอนของพระพุทธเจ้า สร้างความเสียหายใหญ่หลวงแก่วงการพุทธศาสนา จนทำให้ชาว พุทธจำนวนไม่น้อยพากันเสื่อมศรัทธา ฉะนั้นการจะนำพาพระพุทธศาสนาให้พ้นจากวิฤทธิได้ จึงต้อง

ปฏิรูปโครงสร้างของคณะสงฆ์อย่างจริงจัง มิเช่นนั้นอาจได้เห็นความล่มสลายของพุทธศาสนา ที่เห็นได้ชัดที่สุดคือวิกฤตการณ์ในคณะสงฆ์ไทยพระสงฆ์มีคุณภาพตกต่ำลงเรื่อยๆ

แต่ปัจจุบันพระสงฆ์เรายึดติดกับยศศักดิ์กันมาก ดังที่พระสงฆ์ที่ได้สมณศักดิ์ แม้อายุพรรษาน้อย แต่มีความรู้อาจไม่มากวัตรปฏิบัติไม่น่าชื่นชม พระที่ไม่มีสมณศักดิ์มีอายุพรรษามากกว่านั้นต้องทำอ่อนน้อม ทำให้คุณค่าความเป็นพระตามพระวินัยด้อยกว่าเพราะยศศักดิ์ ฉะนั้นการมุ่งถือกฎหมายอื่นเหนือพระธรรมวินัย จนการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอ่อนแอลง ทำให้พระบางรูปร่วมกับพวกพ้องที่มีอำนาจรัฐหนุนหลังโจมตีอีกฝ่ายอย่างไม่เกรงใจ ปัญหาจึงเกิดผลกระทบต่อสถาบันพระพุทธศาสนา トラบที่พระสงฆ์ยังไม่เคร่งครัดความศักดิ์สิทธิ์ของพระธรรมวินัย

บทที่ ๔

วิเคราะห์แนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ ตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ

จากการศึกษาแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ตามหลักนิติปรัชญานำมาสู่การวิเคราะห์แนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ ดังต่อไปนี้

๔.๑ ปัญหาและสาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศรัทธาของ ชาวพุทธในสังคมไทย

พระสงฆ์ตามความหมายในสมัยพุทธกาลก็คือ ผู้ออกบวชซึ่งตั้งใจทำให้ทุกข์สิ้นไปตามแนวที่พระพุทธเจ้าทรงสอนในโอวาทปาติโมกข์คือ ขันติคือความอดกลั้น เป็นธรรมเครื่องผูกใจเสถียรอย่างยิ่ง ผู้รู้ทั้งหลายกล่าวพระนิพพานว่าเป็นธรรมอันยิ่ง ผู้ทำร้ายผู้อื่นไม่เชื่อว่าเป็นบรรพชิตเลย ผู้เบียดเบียนสัตว์อื่นไม่เชื่อว่าเป็นสมณะเลย การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การชำระจิตของตนให้ผ่องแผ้ว สามประการนี้เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย การไม่กล่าวร้าย การไม่ทำร้าย การสำรวมปาติโมกข์ ความเป็นผู้รู้ประมาณในการบริโภค การนอน การนั่ง ในที่อันสงัด ความหมั่นประกอบในการทำจิตให้ยิ่ง หกประการนี้เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย พระพุทธเจ้าบรรพชาโดยตรัสว่า จงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว จงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด ประพฤติพรหมจรรย์ตามพรหมจริยสูตร^๑ มีไข้เพื่อเรียกร้องให้คนมานับถือ มีไข้เพื่ออาบสังข์ ลาก สักการะ และความสรรเสริญ ... ประพฤติเพื่อสังวร เพื่อความละ เพื่อความหายกำหนดยินดี เพื่อความดับทุกข์ และในมหาอัสน์สูตร^๒ ได้กล่าวว่า ภิกษุที่สมณะ คือภิกษุที่ระงับอกุศลกรรมอันลามก อันเศร้าหมอง นำให้เกิดภพใหม่ ให้มีความกระวนกระวาย มีวิบากเป็นทุกข์ ให้มีชาติ ชรา มรณะต่อไป โดยที่ในอันธกวินทรสูตร พระพุทธเจ้าให้ภิกษุใหม่ที่มาสู่พระธรรมวินัยใหม่ๆ ให้สมาทานธรรม ๕ ประการคือ เป็นผู้สำรวมในปาติโมกข์สังวร สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย เป็นผู้มีอินทริยสังวร มีสติรักษาตน รักษาใจ เป็นผู้ไม่พูดมาก เป็นผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตรหรืออาศัยเสนาสนะอันสงัด เป็นผู้มีสัมมาทิฐิ อย่างไรก็ตามบุคคลแบ่งออกได้เป็น ๔ จำพวกคือ ๑) กลุ่มที่ได้ยินได้ฟังเรื่องเพียงโดยย่อก็เข้าใจทันที ๒) กลุ่มที่ฟังแล้วต้องการคำอธิบายขยายความจึงจะเข้าใจ ๓) กลุ่มที่ต้องใช้เวลามากกว่าจะเข้าใจ แต่ในที่สุดก็เข้าใจ ๔) กลุ่มที่อาจจะเข้าใจบ้างไม่เข้าใจบ้าง หรืออธิบายอย่างไรก็ไม่เข้าใจ

^๑ วจ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๒๕/๔๑.

^๒ ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๑๕-๔๑๖/๔๕๑-๔๕๒.

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเรียกว่า ธรรม ต่อมาเมื่อพระสาวกทำผิดจึงบัญญัติสิกขาบท เรียกว่า วินัย เพื่อประโยชน์ ๑๐ ประการคือ ๑) เพื่อความยอมรับว่าดีแห่งสงฆ์ ๒) เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์ ๓) เพื่อความขมบुकคคผู้เก้อยาก ๔) เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลดีงาม ๕) เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลายที่จะบังเกิดในปัจจุบัน ๖) เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลายที่จะบังเกิดในอนาคต ๗) เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ๘) เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ๙) เพื่อความตั้งมั่นแห่งสังฆธรรม ๑๐) เพื่อเอื้อเฟื้อพระวินัย ฉะนั้นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าจึงมีชื่อเรียกว่า ธรรมวินัย

ลักษณะการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน พบว่ามี ๒ ลักษณะคือ ๑) ประพฤติวิปริตจากพระธรรมวินัย คือ ไม่ประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอน ๒) ศรัทธาวิปริตโดยการบิดเบือนคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เช่น การทำบุญที่เน้นเฉพาะตัวบุญที่เป็นการสร้างกิเลส โดยแปลงบุญให้เป็นเรื่องของวัตถุนิยม และบริโภคนิยม แทนที่จะทำการชำระใจให้บริสุทธิ์นำไปสู่ความสุขทางกาย คำสอนที่เน้นไปในเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์มากกว่าปาฏิหาริย์แห่งธรรม อันได้แก่ผลของการประพฤติธรรมย่อมได้ผลดีทั้งกายและใจ ปัจจุบันมีการใช้สื่อไอทีเป็นเครื่องมือในการศึกษาธรรมและเผยแพร่ธรรม ทางกลับกันมีการใช้สื่อไอทีโดยขาดการรู้เท่าทัน และขาดความระมัดระวังทั้งการพูด สื่อข้อความ เป็นต้น การละเมิดพระธรรมวินัยดังกล่าวข้างต้นเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดวิกฤติศรัทธา ซึ่งหมายถึงลักษณะความเชื่อและความเลื่อมใสที่อยู่ช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของความคงอยู่ และความเสื่อมถอย เกิดความลังเลสงสัย การไม่เชื่อคำสั่งสอนทางศีลธรรมที่ปรากฏในพระธรรมวินัย ไม่มีศรัทธาในความดีและความชั่ว ไม่ปฏิบัติตามตามหลักศีลธรรมอันดีงามของสังคม มุ่งเอาประโยชน์ส่วนตนเป็นสำคัญ ไม่เคารพในศาสนบุคคล รวมทั้งไม่ให้ความสำคัญแก่ศาสนพิธี โดยศรัทธาคือความเชื่อสิ่งที่ควรเชื่ออันก่อปรด้วยเหตุผลซึ่งแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ (๑) ศรัทธาปิดกั้นปัญญา ได้แก่ ศรัทธาบังคับให้เชื่อ และเมื่อเชื่อแล้วจะเชื่อแบบไม่เคลือบแคลงสงสัย (๒) ศรัทธานำไปสู่ปัญญา ได้แก่ ความเชื่อที่นำไปสู่การศึกษาสืบค้นสิ่งทั้งหลาย แต่เมื่อบุคคลเกิดศรัทธานั้นจะทำให้เรามีความสนใจและเข้าไปค้นหา โดยเฉพาะศรัทธาในคนนั้นเพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจความจริงมากยิ่งขึ้น

พระพุทธองค์ตรัสสอนเรื่องศรัทธาให้ประกอบด้วยปัญญาเสมอ ทรงให้เชื่ออย่างมีเหตุผล คือ ใช้ปัญญาพิจารณาให้เห็นทั้งส่วนดีและไม่ดี ทั้งคุณทั้งโทษเป็นอาทิ ศรัทธาที่พระพุทธองค์ตรัสสั่งสอน ได้แก่ ศรัทธาอันประกอบด้วยปัญญาโดยให้เชื่อและพิจารณาอย่างมีเหตุผล เพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและประสบความสุขในกาลต่อไป ทรงเทศนาสั่งสอนพระภิกษุให้เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ โดยมีพระวินัยเป็นกรอบแนวทางการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตในเพศบรรพชิต ให้ละความสุขทางกายโดยอาศัยปัจจัยภายนอกเท่าที่จำเป็นในการดำรงชีวิต โดยมุ่งฝึกฝนพัฒนาตนให้ก้าวไปสู่ ศีล สมาธิ ภาวนาให้เกิดปัญญา เพื่อบรรลุธรรมและเป็นผู้ที่นำเคารพศรัทธาในสายตาของชาวโลก พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์นั้นเป็นความจริงตามธรรมชาติ ส่วนพระวินัยเป็นกรอบในการดำรงความเป็นพระสงฆ์ ทรงนำหลักความจริงตามธรรมชาติโดยอาศัยเหตุปัจจัย อันเป็นเหตุเป็นผลต่อกันมาวางรูปแบบ พระพุทธองค์ทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อประโยชน์แก่สงฆ์หรือสังฆมอญครวม และเพื่อปิดกั้น ความทุกข์ ความเดือดร้อน ทำให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตทั้งทางกายและทางใจ เพื่อประโยชน์ต่อมหาชนและพระพุทธศาสนา

พระวินัยจึงมีความสำคัญต่อความคงอยู่ของพระพุทธศาสนา อันเป็นกรอบการดำรงสมณสาธูปสมณสาชีพ(พุทธทาสภิกขุ)ของพระภิกษุ

สรุป การที่พระสงฆ์ประพฤติพรหมจรรย์มิใช่เพื่อเรียกร้องให้คนมานับถือ มิใช่เพื่ออาานิสงส์ ลาภ สักการะ และความสรรเสริญ ... แต่ประพฤติก่อเพื่อสังวร เพื่อความละ เพื่อความหาย กำหนดยินดี เพื่อความดับทุกข์ท่ามกลางสภาพสังคมไทยภายใต้กระแสบริโภคนิยม ยึดติดกับวัตถุนิยม โดยขาดการพิจารณาไตร่ตรองคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม ให้ค่านิยมตราสินค้า สินค้าเฉพาะรุ่น สินค้ารุ่นใหม่ สินค้าเทคโนโลยีเพื่อ สื่อสารที่รวดเร็ว อาทิ รถยนต์หรูราคาแพง โทรศัพท์มือถือ เป็นต้น บริบทของสังคมทำให้พระสงฆ์ส่วนหนึ่งหลงยึดติดกับของกิเลสภายใต้ลัทธิบริโภคนิยมจนขาดการสำรวมกายวาจาใจ ส่งผลให้ชาวพุทธมีความรู้สึกถึงความสั่นคลอนของพระพุทธศาสนา นอกจากนี้แล้วสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งเกิดจากชาวพุทธมีศรัทธาที่ขาดปัญญา อุดหนุนจนเจือปัจจัยสี่ สิ่งอำนวยความสะดวกอื่น และโทรศัพท์มือถือที่หรูหราราคาแพงแก่พระสงฆ์ จนกลายเป็นการจุนเจือกิเลสให้พระสงฆ์ส่งเสริมสนับสนุนพระสงฆ์ที่ไม่รักษาดนให้เหมาะสมกับการเป็นบรรพชิต อันควรเคารพนับถือซึ่งเกินความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายพอเพียงและสันโดษ ที่แตกต่างกับสมัยพุทธกาลมีอุปาสก อุปาสิกาจะเฝ้าระวังความประพฤติพรหมจรรย์ของพระสงฆ์ เมื่อพระสงฆ์รูปใดละเมิดพระธรรมวินัย หรือประพฤติดนไม่สมควร อุปาสก อุปาสิกาจะนำเรื่องไปแจ้งให้พระพุทธเจ้าทราบเพื่อตักเตือน ปัจจุบันองค์กรชาวพุทธไม่ทำหน้าที่ซึ่งควรกระทำ ตลอดจนมีการวิพากษ์วิจารณ์เป็นเรื่องใหญ่โตและเกิดความเสียหายแก่หมู่สงฆ์ ฉะนั้นพุทธบริษัทไทยอันประกอบด้วยภิกษุ อุปาสก อุปาสิกาจึงต้องเริ่มปรับตัวเอง ก่อนเกิดความเสียหายต่อพระพุทธศาสนาไปกว่านี้

๔.๒ การป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ

๔.๒.๑ การป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์

จากการศึกษาการละเมิดพระธรรมวินัยผลการวิจัยพบว่า ลักษณะการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์มี ๒ ลักษณะคือ

- ๑) ประพฤติวิปริตจากพระธรรมวินัย
- ๒) ศรัทธาวิปริตโดยการบิดเบือนคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธ คือ ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนขององคคัพพมีมีส่วนร่วมและบทบาท ในการป้องกันการละเมิดพระธรรมวินัย โดยแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหแบ่งได้เป็น ๒ ด้านคือปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน

ปัจจัยภายนอกได้แก่มาตรการควบคุมตรวจสอบของรัฐซึ่ง ได้แก่การวางมาตรการอันเป็นกลไกของกฎหมายเพื่อเป็นเครื่องมือในการควบคุมและกำหนดแนวทางพฤติกรรมของการอยู่ร่วมกันในสังคมเพื่อการตรวจสอบและการถ่วงดุลอำนาจ อาทิ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎกระทรวงมหาดไทย เป็น

ต้น อันเป็นมาตรการที่กระทำต่อบุคคล ได้แก่เจ้าอาวาส ผู้แทนนิติบุคคล ไวยาวัจกรในฐานะผู้จัดการทรัพย์สินของวัด รวมถึงมาตรการที่มุ่งกระทำต่อทรัพย์สิน แนวทางการแก้ไขกฎหมายสามารถป้องกันการละเมิดพระวินัยของพระสงฆ์ได้หรือไม่

ผู้วิจัยเห็นว่า ควรแก้ไขปัญหาการละเมิดพระวินัยของพระสงฆ์ โดยอาศัยหลักการทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักเบื้องต้น เนื่องจากกฎหมายที่มีอยู่ก็เพียงพอในการปกครองคณะสงฆ์อย่างถูกต้องแล้ว โดยเฉพาะหากตรากฎหมายพร้าเพื่อนอกจากไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แล้ว ในทางกลับกันเป็นการสร้างปัญหามากกว่า ดังจะเห็นได้จากประเทศไทยตั้งแต่ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ มาจนถึงปัจจุบันมีรัฐธรรมนูญมาแล้วรวม ๒๐ ฉบับ แต่การปกครองของประเทศไทยกลับเต็มไปด้วยความขัดแย้ง หากไปพิจารณาถึงรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกาตั้งแต่ ค.ศ. ๑๗๘๗ (พ.ศ.๒๓๓๐) มีเพียงฉบับเดียว แต่มีการปรับปรุงแก้ไขจำนวน ๒๗ ครั้ง ถ้าย้อนกลับไปดูรัฐธรรมนูญของพระสงฆ์อันได้แก่พระไตรปิฎก ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงค้นพบความเป็นจริงตามธรรมชาติและนำมาสั่งสอนศิษย์ จากการเหตุที่พระสงฆ์กระทำ ความผิดเจตนาธรรมแห่งการพันทุกข์เป็นเบื้องต้น จึงทรงบัญญัติพระวินัยที่บัญญัติมาแล้วกว่า ๒๖๐๐ ปี ซึ่งยังใช้บังคับและมีความทันสมัยเหนือกาลเวลา อย่างไรก็ตามก่อนที่พระพุทธเจ้าปรินิพพาน ได้ตรัสแก่พระอานนท์ว่า “ให้ยกเลิกสิกขาบทเล็กน้อยได้” เพียงแต่พระอานนท์มิได้สอบถามว่า สิกขาบทเล็กน้อยนั้นมีประการใดบ้าง จึงมิได้มีการยกเลิกสิกขาบทที่พระพุทธองค์กล่าว ในการทำสังคายนาพระไตรปิฎก ครั้งที่ ๑ ที่มีพระมหากัสสปะเป็นประธาน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของนิกายเถรวาทที่ประเทศไทยนับถือพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท อย่างไรก็ตามพระวินัยบางข้อที่ควรผ่อนปรนนั้นเช่น กรณีพระจับเงินถึงแม้จะยังผิดวินัยแต่ตามบริบทของสังคมไทยปัจจุบัน พระสงฆ์ยังต้องใช้เงิน มิฉะนั้นการเผยแผ่พระพุทธศานาย่อมเป็นไปได้โดยสิ้นเชิงเช่น การทอดกฐิน ทอดผ้าป่า พระสงฆ์ต้องรับเงินและบริหารจัดการกับศาสนสถานจะต้องใช้เงินทั้งสิ้น อย่างไรก็ตามพระสงฆ์ต้องสละเงินเพื่อไม่ให้อาบัติ แต่การสละนั้นโดยนำเงินให้ฆราวาสและฆราวาสนำเงินไปฝากธนาคาร ตามแนวคิดผู้วิจัยเห็นว่ายังคงอาบัติน้อยดี หากพิจารณาองค์รวมในสังคมไทยปัจจุบันแล้ว พระสงฆ์ไม่สามารถดำรงอยู่ในสังคมเมืองได้โดยปราศจากปัจจัย(เงิน) ฉะนั้นการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายจึงยังไม่มีคามจำเป็น และควรกลับไปพัฒนาบุคคลในองค์กรพุทธมากกว่า โดยกลับไปดูความบกพร่องในตน(พระ)เป็นเบื้องต้น ดังที่พระพุทธองค์บรรลुरुธรรมโดยทรงดูภายในกาย คือ ดูตัวเองก่อนที่จะไปดูปัจจัยอื่นรอบตน

ผู้วิจัยเห็นว่า ชาวพุทธควรทำความเข้าใจโดยแยกความแตกต่างระหว่างคนกับศาสนา ศาสนาสอนหลักการหรือหลักธรรมคำสั่งสอนอันเป็นธรรมชาติที่เป็นภาวะแห่งนามธรรม ส่วนคนคือพระสงฆ์(รูปธรรม) ที่นำคำสั่งสอนมาเผยแผ่ หากแยกคนให้ออกจากศาสนาแล้วจะพบว่าคนหรือพระสงฆ์ นั้น ไม่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย รวมทั้งก่อให้เกิดความเสียหายต่อพระพุทธศาสนา สิ่งที่ต้องแก้ไขคือแก้ที่คนไม่ใช่แก้ที่ศาสนา ทำได้ด้วยการพัฒนาบุคคลในพระพุทธศาสนาตั้งแต่ต้นน้ำ เริ่มที่คัดกรองผู้ที่จะเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา หลังจากบวชแล้วอุปัชฌาย์อาจารย์มีหน้าที่ต้องติดตามตรวจสอบอย่างใกล้ชิดมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน จากการที่พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งธรรมชาติ จึงควรให้พระสงฆ์กลับไปศึกษาหลักธรรมอันเป็นธรรมชาติ มากกว่ารับรู้โลกสมัยใหม่จนกระทั่งหลงลืมหลักธรรมคำสั่งสอน

หากย้อนกลับไปประมาณ ๒๐ ปีจะพบพระสงฆ์เดินถือหนังสือขึ้นรถเมล์ให้เห็นทั่วไป แต่ปัจจุบันเห็นพระสงฆ์เดินเล่นโทรศัพท์ตามทางเท้า ความดังกล่าวนั้นได้ห้ามภิกษุสามเณรศึกษาหาความรู้รวมถึงรู้เท่าทันเทคโนโลยี แต่ต้องการให้ภิกษุสามเณรรู้เท่าทันจิตของตนให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้.

ปัจจัยภายในได้แก่การที่เป็นพระสงฆ์เป็นผู้ขาดปัญญา ปล่อยให้กิเลสเข้าครอบงำ ไม่รักษาตนให้ผู้ที่เคร่งครัดในพระวินัยซึ่งแบ่ง ได้เป็น ๓ ระดับ

- ระดับหนัก ได้แก่ ปาราชิก
- ระดับกลาง ได้แก่ สังฆาทิเสส
- ระดับเบา ได้แก่ นิสสัคคียปาจิตตีย์ ปาจิตตีย์ เป็นต้น

การกระทำผิดพระวินัยโดยที่ เป็นผู้ขาดความละเอียดรอบาป การกระทำผิดของพระสงฆ์หรือพระสงฆ์ต้องอาบัตินั้นมีสาเหตุหลายประการเช่น การเป็นผู้ไม่มีหิริ-โอตตูปะ และการเป็นผู้หลงลืมสติ เป็นต้น การจะแก้ไขปัญหาคารละเมิดพระธรรมวินัย โดยที่พระสงฆ์ประพฤติวิปริตจากพระธรรมวินัยจึงต้องอาศัยปัญญาเป็นเครื่องมือป้องกันกิเลสไม่ให้ก้าวมาครอบงำจิตใจ โดยในปัจจุบันพระสงฆ์ล้ำแดนฆราวาสมากเกินไปจนความจำเป็น จึงควรปรับกระบวนยุทธภายในวงการคณะสงฆ์ อาทิ การที่พระสงฆ์เป็นเครื่องมือของนักการเมืองทั้งฝ่ายประชาธิปไตยและฝ่ายเผด็จการ พระสงฆ์ส่วนใหญ่ชอบอ้างธรรมของตนแต่ลืมอ้างหลักธรรมของพระพุทธองค์เป็นอย่างไร พระสงฆ์ควรต้องสร้างกองทัพธรรมที่แท้จริง คือ กองทัพแห่งปัญญา เป็นผู้มีความรอบรู้ในพระธรรมวินัยและความรอบรู้ในกฎหมายบ้านเมือง เช่น กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ต่างๆ เป็นต้น พระสงฆ์จึงควรต้องมีองค์กรหลักในการตอบปัญหาและชี้แจง เรื่องพระพุทธศาสนาซึ่งมหาเถรสมาคมเป็นผู้แต่งตั้ง ผู้ที่มีความรู้ทั้งธรรมและทั้งโลก “ไม่ใช่ให้คนนั้นที่พูดคนนี้” ดังเช่นปัจจุบันมีนักการเมืองชอบพูดคำว่า ธรรมาธิปไตย แต่ไม่รู้ความหมายของคำว่า อธิปไตย ๓ ไม่รู้ว่าธรรมาธิปไตยมีความหมายที่แท้จริงอย่างไร ชอบพูดแต่เรื่องที่เป็นประโยชน์แก่ตน โดยปราศจากการอ้างอิงพระไตรปิฎกที่ถูกต้อง ดังที่มีพระสงฆ์และนักบวชนอกศาสนาพุทธอ้างอิงพระพุทธศาสนา โดยอ่านพระไตรปิฎกบางช่วงบางตอนที่เป็นภาษาไทยนำมาตีความผิดเพี้ยน สร้างความสับสนและแตกแยกโดยปราศจากความรู้พระ พุทธศาสนาอย่างแท้จริง ฉะนั้น มหาเถรสมาคมควรตื่นตัวและทำตัวเป็นสำนักงานกฤษฎีกา (เป็นนิติบุคคล) และ สำนักงานราชบัณฑิตยสถานทางพระพุทธศาสนา แทนการทำตัวเป็นตรายางเช่นปัจจุบันไม่มีผู้ที่ต่อสู้ให้องค์กรสงฆ์อย่างแท้จริง นอกจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติซึ่งเป็นองค์กรที่มีปัญหาอยู่ในปัจจุบัน กล่าวคือควรมีผู้เป็นปากเสียงในนามองค์กรมหาเถรสมาคม อันได้แก่นิติกรที่ทรงความรู้ความสามารถ เป็นต้น

ปัญหาที่กล่าวข้างต้นคือปัญหาแนวคิดจึงควรรวบรวมปัญหาต่างๆ ในระดับล่างตั้งแต่ วัดสำนักสงฆ์ วัดระดับภูมิภาคขึ้นสู่ ระดับกลาง เช่นวัดระดับตำบล อำเภอ จังหวัด ขึ้นสู่ระดับภาคและเข้าสู่ส่วนกลางตามลำดับ องค์กรคณะสงฆ์ต่างๆจึงควรปรับกระบวนใหม่และจัดการประชุมสัมมนา รวบรวมปัญหาเพื่อวางมาตรการแก้ไขต่อไป ฉะนั้นจึงควรนำสาเหตุของพระสงฆ์กระทำความผิด มาวางมาตรการสิ่งที่พระสงฆ์ควรทำและไม่ควรทำ นำมาปรับให้เข้ากับบริบทในสังคมปัจจุบัน และควรตั้งคณะกรรมการดังเช่นการตั้งกรรมการสังคายนาพระไตรปิฎกที่ผ่านมา มีการตั้งคณะกรรมการขึ้นโดยลดขนาดลงเป็น

ระดับจังหวัด หากจังหวัดใดไม่มีพระสงฆ์ที่เชี่ยวชาญ ส่วนกลางต้องสรรหาและส่งคนลงไปสู่ในจังหวัดนั้นๆ และศึกษาปัญหาในระดับจังหวัดประมวลเรื่องสู่ส่วนกลางต่อไป ปัญหาเหล่านี้มีแนวทางแก้ไขโดยใช้ปัญญาเป็นพลหรือกำลังที่สามารถแก้ไขปัญหาได้ สิ่งสำคัญที่พระสงฆ์หลงลืมคือการฝึกจิตภาวนาอย่างสม่ำเสมอ

การป้องกันการละเมิดพระวินัยแบ่งออกได้เป็น ๒ วิธีคือ ทางด้านกฎหมาย กฎหมายเป็นเพียงกฎข้อบังคับทางสังคมให้ประชาชนอยู่ในกรอบของสังคมเดียวกัน การตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ใหม่จึงไม่มีความจำเป็น สิ่งจะเป็นอย่างยิ่งคือการกำกับดูแลพระสงฆ์ให้เข้มงวดมากยิ่งขึ้น เริ่มจากกำกับดูแลพระสงฆ์ตามกฎหมายที่มีอยู่ให้มากขึ้นตามลำดับชั้นลงมาเพื่อเป็นการกระตุ้นระดับล่าง เช่นเดียวกับระบบราชการที่มีการตรวจสอบการทำงาน มีการควบคุมและติดตามผลเป็นระยะจะทำให้พระภิกษุรู้สึกตื่นตัว ด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ การสังวรใน ศีล สมาธิ ปัญญาอย่างสม่ำเสมอ อันเป็นหลักการสำคัญและนำไปสู่การหลุดพ้นในที่สุด ส่วนระดับปุถุชนการรักษาศีลคือ การรักษากายให้เป็นผู้ควรเคารพ เคารพครัตวินัย การรักษาศีลเป็นผู้มีวินัย นอกจากนี้แล้วจะต้องได้รับการอบรมสั่งสอนจากครูอุปัชฌาย์อาจารย์อย่างใกล้ชิด ไม่ปล่อยให้ละเลยจนทำให้ผู้บวชรู้สึกว่าการรักษาศีลเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต เมื่อว่างจากภารกิจศึกษาเล่าเรียนสงฆ์จะต้องฝึกสมาธิเจริญภาวนา ประพฤติตนให้เป็นผู้เที่ยงามในเบื้องต้น ส่วนผู้ปกครองระดับสูงขึ้นไปไม่ควรปล่อยให้วัดดูแลผู้ใต้ปกครองตามยถากรรม คือ เมื่อทราบเรื่องไม่ดีที่เกิดกับพระสงฆ์ ต้องเข้าไปร่วมตรวจสอบทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ต้องให้เกิดเรื่องเสียหายลุกลามจึงเข้ามาตรวจสอบ หากทางวัดสรุปผลอย่างไรควรตรวจสอบให้แน่ชัด ท้ายสุดถ้าจำเป็นต้องขับออกจากสงฆ์และส่งชื่อผู้นั้นขึ้นสู่เบื้องบนตามลำดับ ปัญหาอสังขีเป็นปัญหาของสังฆมณฑล ผู้ที่เกี่ยวข้องคือพระสงฆ์ทุกรูปรวมถึงประชาชนชาวพุทธทุกคน ฉะนั้นองค์กรคณะสงฆ์จะอ้างว่าไม่มีอำนาจตรวจสอบไม่ได้ ถึงแม้การกระทำดังกล่าวจะเป็นการล่วงละเมิดหรือล่วงอำนาจ อันเป็นการตรวจสอบซ้ำอีกชั้นหนึ่ง ก็มีความจำเป็นที่ควรจะทำอย่างยิ่ง ดังสมัยพุทธกาลมีอุบาสก อุบาสิกา นำความที่พระสงฆ์ประพฤติไม่เหมาะสมกราบทูลต่อพระพุทธองค์ รวมทั้งจะต้องให้ชาวพุทธช่วยตรวจสอบและเสนอแนะ รวมทั้งให้ชาวพุทธร่วมกันสอดส่องพฤติกรรมของพระสงฆ์ที่กระทำผิดพระธรรมวินัยอีกด้วย

๔.๒.๒ การป้องกันแก้ไขพระสงฆ์ละเมิดพระธรรมวินัยตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการหลักนิติปรัชญาในมุมมองด้านความยุติธรรม เสมอภาค ความดีงาม

นิติปรัชญานั้นเป็นแนวความคิดปรัชญาของกฎหมาย โดยใช้หลักกฎหมายธรรมชาติ หลักศีลธรรมในการแก้ไขปัญหาพระสงฆ์ละเมิดพระวินัย การศึกษาพบว่า การละเมิดพระวินัยมีมูลเหตุปัจจัยมาจาก การที่พระสงฆ์เป็นผู้ที่ไม่เคร่งครัดในพระวินัยปล่อยให้กิเลสครอบงำ ขาดความละเอียดรอบาป จึงต้องให้ครูอุปัชฌาย์หมั่นอบรมพัฒนาจิตพระภิกษุวัดอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง รวมทั้งใช้มาตรการทางสังคมชุมชนกำกับดูแลอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

สุภาชิตของกฎหมาย^๓ มีคำกล่าวหาว่า เหตุผลคือวิญญานของกฎหมาย เป็นแนวทางของนิติปรัชญา ที่ว่า การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับความยุติธรรม มุ่งศึกษาให้พ้นจากกฎหมายที่ใช้บังคับปัจจุบัน ที่ไม่มีความยืดหยุ่นไม่มีจิตวิญญาน จึงเป็นการศึกษาในลักษณะที่เป็นอุดมคติหรือกฎหมายที่ควรจะเป็น นิติปรัชญา ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาของกฎหมายซึ่งนอกจากกฎหมายจะเป็นบรรทัดฐานทางสังคมแล้ว^๔ กฎหมายที่ดี ควรที่จะสัมพันธ์กับศีลธรรมหรือความยุติธรรม หากกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อศีลธรรมหรือความยุติธรรม กฎ เกณฑ์นั้นจะผูกพันบุคคลให้ต้องปฏิบัติตามหรือไม่ นิติปรัชญาเป็นการศึกษาวิชานิติศาสตร์เชิงปรัชญาเป็นแนวคิดปรัชญาของกฎหมาย ซึ่งเป็นการศึกษากฎหมายธรรมชาติมากกว่าบรรทัดฐานของกฎหมาย ที่มีต่อบุคคลในสังคม แต่เป็นกฎหมายของการดำเนินชีวิตร่วมกันของมนุษย์ และเป็นสิ่งที่อาศัยเหตุผลความถูกต้องตามหลักธรรมชาติ ฉะนั้นจึงพออนุมานได้ว่าศีลธรรมมีความเป็นพุทธอยู่ที่การควบคุมพฤติกรรม และการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ตามกฎหมายธรรมชาติ รวมทั้งการนำนิติปรัชญามาบูรณาการเพื่อแก้ไขการละเมิดพระวินัยของพระสงฆ์

ในทัศนะของผู้วิจัยการป้องกันและแก้ไขการละเมิดพระวินัย ต้องเริ่มจากปัจจัยภายในของพระสงฆ์ ซึ่งต้องอาศัยครู อุปัชฌาย์ อาจารย์ สั่งสอนและควบคุมอย่างใกล้ชิดและอาศัยมาตรการทางสังคมชุมชนควบคุมอย่างสม่ำเสมอ ตัวอย่างเช่นวัดที่มีครู อุปัชฌาย์ อาจารย์ ที่เคร่งครัดในพระวินัย ยึดมั่นในศีล ในธรรม พระในวัดนั้นก็จะมีลักษณะเช่นเดียวกัน หากผู้ใดเข้าไปอยู่ร่วมสังฆกรรมในวัด และไม่อาจปรับตัวได้ ก็ไม่สามารถอาศัยอยู่ในวัดนั้นๆได้ หากพิจารณาแบบบ้านๆที่ชาวพุทธเข้าใจกัน การมีศีล มีธรรมกับการรักษาพระธรรมวินัยนั้น สามารถเดินควบคู่กันไปได้จึงไม่เป็นการยากที่จะรักษาธรรมโดยธรรม เพียงตั้งใจจริงโดยอาศัยศรัทธาอันประกอบด้วยปัญญาเป็นตัวนำก็มีความเพียงพอ หลักนิติปรัชญาในมุมมองต่างๆที่สามารถอธิบายหลักนิติปรัชญาให้ชัดเจนได้คือ

๑. หลักความยุติธรรม

ยุติ สิ่งใดเป็นสิ่งที่ถูกที่ควร ท่านว่าสิ่งนั้นยุติหมดข้อขัดแย้ง ยุติธรรมคือยุติให้เกิดธรรม^๕ สิ่งที่จะทำให้ยุติเกิดเป็นธรรมได้คือ อุเบกขา คือปราศจาก อคติทั้ง ๔ ได้แก่ฉันทาคติ ความชอบ โทสะคติ ความโกรธ โมหะ ความหลง ภัยาคติ ความกลัว

ความยุติธรรมตามแนวคิดอริสโตเติล เป็นคุณธรรมสูงสุดที่น่าสขุมาให้^๖ คุณธรรมนี้มีเหตุผลหรือสติ ปัญญา ความยุติธรรมแบ่งออกเป็นยุติธรรมตามธรรมชาติ เป็นหลักสากลไม่ขึ้นกับการ

^๓ ฉานินท์ กรัยวิเชียร, “สุภาชิตกฎหมาย (ตอนที่ ๑)”, ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศูนย์วิทยบริการศาลยุติธรรม, <<http://www2.library.coj.go.th/indexarticlesearch.php>>, ๒๖ กันยายน ๒๕๖๑.

^๔ ศ.ดร.วรเจตน์ ภาคีรัตน์, ประวัติศาสตร์ความคิดนิติปรัชญา, (กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์อ่านกฎหมาย, ๒๕๖๑), หน้า ๑๕.

^๕ หลวงสารกิจปริชา, “ยุติธรรม มาจากไหน”, ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศูนย์วิทยบริการศาลยุติธรรม, <<http://www2.library.coj.go.th/indexarticle2.php?ldmain=40&&No=30&&Title=นิติปรัชญา&&page=>>, ๒๕ ก.ย. ๒๕๖๑.

^๖ ปรีดี เกษมทรัพย์, นิติปรัชญา, ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, ๒๕๔๓), หน้า ๑๑๔.

ยอมรับของมนุษย์ และยุติธรรมโดยสมมุติ เป็นมาตรการที่มนุษย์ตกลงกันขึ้น เช่น การฆ่าคนเป็นความยุติธรรมเป็นตามธรรมชาติ ส่วนการกำหนดกฎหมายเป็นความยุติธรรมที่สมมุติขึ้น

ความยุติธรรมคือการยุติเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม โดยยุติความอคติ เพราะชอบ โกรธ หลง และกลัว เมื่อคนไม่มีอคติ ความเป็นธรรมย่อมเกิดขึ้นในที่สุด ซึ่งถือว่าเป็นความยุติธรรมตามธรรมชาติ ดังพระราชดำรัส(รัชกาลที่ ๖)ข้างต้นที่กล่าวถึง ความยุติธรรมต้องประกอบด้วย ศิล และ ธรรม นอกจากนี้แล้ว อริสโตเติล ยังให้ความหมายของความยุติธรรมว่า เป็นคุณธรรมสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับพระราชดำรัสอีกด้วย ความยุติธรรมตามนิติปรัชญา จึงหมายถึงความยุติธรรมที่เป็นความยุติธรรมตามธรรมชาติ ซึ่งไม่ใช่ความยุติธรรมโดยสมมุติที่มนุษย์ตกลงกันตามกฎหมายบ้านเมือง

แนวคิดในการนำนิติปรัชญามาปรับใช้ในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะนำมาใช้กับพระสงฆ์ในด้านความยุติธรรม ความเสมอภาค และความดีความชั่ว หากจะกล่าวถึงความยุติธรรมแล้ว ความยุติธรรมเป็นคุณธรรมอย่างหนึ่งซึ่งเป็นหลักธรรมชาติที่มนุษย์ทุกคนควรได้รับโดยไม่มีข้อจำกัดภายใต้กฎหมายบ้านเมือง ความยุติธรรมตามกฎหมายบ้านเมืองเป็นสิ่งที่ทุกคนควรได้รับตามหลักกฎหมาย ความยุติธรรมตามธรรมชาตินั้นเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุการณ์ และมีความเหมาะสมตามบริบทของสังคม แนวความคิดนิติปรัชญาในด้านความยุติธรรมมีการใช้มา ตั้งแต่สมัยพระพุทธรูปเจ้าฟ้าจุฬาโลก^๗ ในคดีอำนวยการทำซุ้มขอพ้องหย่านายบุญศรี ซึ่งตามกฎหมายตั้งแต่สมัยอยุธยาให้พ้องหย่าได้ รัชกาลที่ ๑ ทรงเห็นว่าไม่ยุติธรรมจึงให้ทำสังคายนากฎหมายทั้งหมด อันได้แก่การบัญญัติกฎหมายตราสามดวง หากพิจารณาความยุติธรรมตามหลักกฎหมายอย่างเดียวย่อมอาจถูกต้อง แต่อาจไม่ถูกต้องดังตามความยุติธรรมซึ่งนิติปรัชญาได้แก่ความยุติธรรมที่เป็นแนวทางตามบรรทัดฐานของสังคม ที่มีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กับศีลธรรม หากหลักเกณฑ์หรือหลักกฎหมายขัดแย้งกับศีลธรรม หลักเกณฑ์ดังกล่าวบุคคลไม่ต้องปฏิบัติตามได้

การใช้หลักศีลธรรมแทนกฎหมายบ้านเมืองในคดีดังกล่าว ถือว่าเป็นการใช้ความยุติธรรมเป็นหลักในการพิจารณาคดี แทนที่หลักกฎหมายที่ขาดความยุติธรรมซึ่งมนุษย์เขียนขึ้น ฉะนั้นเมื่อนำหลักศีลธรรมมาเป็นฐานพิจารณาคดีแล้ว ย่อมมีความทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์เสมอ แทนกฎหมายที่ไม่มีชีวิตและขาดความยุติธรรม ตามหลักสุภาษิตกฎหมายมีว่า “หลักการที่ว่ากฎหมายมีชีวิต เหตุผลคือวิญญานของกฎหมาย เมื่อเหตุผลของกฎหมายเปลี่ยนแปลงไป กฎหมายนั้นย่อมเปลี่ยนแปลงไปด้วย” ซึ่งสอดคล้องกับหลักนิติปรัชญาที่สามารถสร้างความยุติธรรมให้แก่บุคคลได้ โดยไม่ยึดติดกับกฎหมายลายลักษณ์อักษรเท่านั้น

^๗ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์, พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ ๑, ฉบับเจ้าพระยาทิพากรณ์ข้าบุญนาถ, (กรุงเทพฯนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๖), หน้า๑๖.

๒. หลักความเสมอภาค

จากหลักสัจพจน์กฎหมายที่ว่า เหตุผลคือวิญญาณของกฎหมาย เมื่อเหตุผลของกฎหมาย บทใดเปลี่ยนแปลงไป กฎหมายบทนั้นย่อมเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย^{๘๘} หมายความว่า บริบทสังคมในแต่ละสมัยมีความแตกต่างกัน กฎหมายย่อมเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา อาทิ กฎหมายความมั่นคงใช้บังคับเมื่อบ้านเมืองไม่ปกติสุข หากบ้าน เมืองมีความสงบแล้วกฎหมายนั้น ย่อมใช้บังคับไม่ได้อีกต่อไป เป็นต้น เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวลดทอนสิทธิเสรีภาพ-เสมอภาคของบุคคลจึงใช้ไม่ได้ในยามสงบสุข จึงควรยกเลิกกฎหมายนั้นหรือนำมาปรับใช้และบัญญัติใหม่เมื่อมีความจำเป็นในอนาคต

การนำนิติปรัชญามาใช้กับบุคคลแทนกฎหมายบ้านเมือง ที่ปราศจากความเหมาะสมมาบังคับใช้กับบุคคล ตัวอย่างคดีอ้าแดงเหมือนกับนายริด^{๘๙} ในสมัยรัชการที่ ๔ เป็นการนำนิติปรัชญา มาปรับใช้แทนกฎหมายบ้านเมืองที่ละเมิดสิทธิบุคคล ความเสมอภาค และกฎหมายที่มีความชราภาพ ข้อเท็จจริงคดีตามหลักฐานประชุมประกาศปลายสมัยรัชกาลที่ ๔ (พ.ศ.๒๔๑๑) มีอยู่ว่า อ้าแดงเหมือนทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาว่า เป็นลูกสาวของนายเทศกับอ้าแดงหนุ่มมีความเดือดร้อน เพราะบิดามารดาทุบตีบังคับให้เป็นภรรยาของนายภู แต่อ้าแดงเหมือนชอบพอกับนายริด จึงหนีมาถวายฎีกาขอพระบารมีพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นที่พึ่ง สมัยนั้นผู้หญิงมีสถานะของบุตร ภรรยา แม่ และความเป็นพลเมืองของผู้หญิง ต่อมาเมื่อครบคร้วเกิดสถานะขึ้นใหม่เป็น ภรรยาและแม่ในที่สุด มีหน้าที่ดูแลลูก-ผัวตามขนบธรรมเนียมประเพณี คดีอ้าแดงเหมือนกับนายริดชี้ให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมของผู้หญิงในสมัยนั้น เริ่มจากพ่อแม่มีสิทธิที่จะขายบุตรเป็นภรรยาผู้อื่นได้ ซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักศีลธรรมและกฎหมายธรรมชาติ การที่อ้าแดงเหมือนไม่ยอมเป็นภรรยา นายภูซึ่งซื้อตัวอ้าแดงเหมือนนั้น ถือว่าเป็นการต่อสู้เพื่อสิทธิสตรีต่อมารัชกาลที่ ๔ มีพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ตัดสินว่าหญิงเลือกสามีได้ตามสมัครใจ เพราะมีอายุกว่า ๒๐ ปี แต่ให้นายริดชำระเบี้ยหญิงหนึ่งซึ่งแก่พ่อแม่ฝ่ายหญิง และชำระเบี้ยปรับให้แก่นายภูผู้มาสู่ขออีกสิบตำลึง ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของสิทธิสตรีในสังคมไทย สิทธิความเสมอภาคของผู้หญิงเป็นสิทธิพื้นฐานของความเป็นคนทุกเพศไม่เลือกชายหญิง ถือว่าเป็นหลักความเสมอภาคตามกฎหมายธรรมชาติ โดยนิติปรัชญาอธิบายว่ากฎหมายธรรมชาติตามหลักอุดมคติมีศักดิ์สูงกว่ากฎหมายบ้านเมือง การบัญญัติกฎหมายจึงควรตราให้สอดคล้องกับกฎหมายธรรมชาติ เหตุการณ์ของอ้าแดงเหมือนจึงเป็นการต่อสู้เพื่อ ความยุติธรรมและเสมอภาคให้แก่ตนเอง

ดังสัจพจน์กฎหมายที่กล่าวว่า ความยุติธรรมนั้นแหละคือความเสมอภาค^{๙๐} ความยุติธรรมตามความ หมายถึง กล่าวในมิติของนิติปรัชญา ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความยุติธรรมตามธรรมชาติประกอบด้วย

^{๘๘} ธานีท์ กรัยวิเชียร, “สุภาษิตกฎหมาย (ตอนที่ ๒)”, ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศูนย์วิทยบริการศาลยุติธรรม, <http://lib.coj.go.th/Article/d6_8_5.pdf>, ๒๖ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๘๙} ฉัตรบงกช ศรีวัฒนสาร, “สิทธิสตรีกับการปรับเปลี่ยนมายาคติของคำว่า "นางสาว" และ "นาง" ในสังคมไทย”, <researchbychatbongkoch.blogspot.com>, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๙๐} ธานีท์ กรัยวิเชียร, “สุภาษิตกฎหมาย (ตอนที่ ๑)”, ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศูนย์วิทยบริการศาลยุติธรรม, <http://lib.coj.go.th/Article/d6_8_5.pdf>, ๒๖ กันยายน ๒๕๖๑.

ความเสมอภาค โดยไม่คำนึงถึงกฎหมายบ้านเมืองจะบัญญัติเช่นไร ความเสมอภาคเป็นหลักพื้นฐานของการเป็นมนุษย์ตามหลักนิติปรัชญา โดยหลักความเสมอภาคถือว่าเป็นหลักการทั่วไปของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมนุษย์ทุกคนย่อมได้รับการรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามกฎหมาย อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันในฐานะมนุษย์ ความเสมอภาคยังเป็นหลักทั่วไปที่ไม่ให้รัฐใช้อำนาจของตนตามอำเภอใจ ประชาชนควรได้รับสิทธิความเสมอภาคในการได้รับการบริการทางสังคมที่เหมาะสมและได้มาตรฐานไม่เลือกปฏิบัติ ความเสมอภาคจึงมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ไม่เลือกเพศและวัย ไม่ว่าจะสมณเพศในศาสนาใด ในเมื่อนิติปรัชญาเป็นหลักความยุติธรรม และความยุติธรรมคือความเสมอภาค มนุษย์จึงควรได้รับความเสมอภาคตามหลักพื้นฐานของนิติปรัชญา

๓. หลักความดีงาม

หลักนิติปรัชญาให้ความสำคัญต่อความเป็นธรรมตามธรรมชาติ โดยสุภชาติกฎหมายที่ว่าประโยชน์สุขของประชาชนย่อมเป็นกฎหมายสูงสุด^{๑๑} การกระทำที่ดีต่อทุกคนเป็นหลักพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับหลักนิติปรัชญาเนื่องจากนิติปรัชญาคือหลักกฎหมายธรรมชาติ ที่มีศักดิ์สูงกว่ากฎหมายบ้านเมืองซึ่งรัฐบัญญัติขึ้น ส่วนนิติปรัชญานั้นถือตามหลักกฎหมายธรรมชาติ

นิติปรัชญาในประเทศไทยมีแนวความคิดเกิดขึ้นในสมัยที่พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ หรือกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์^{๑๒} สำเร็จการศึกษาจากอังกฤษซึ่งนักกฎหมายสำนักบ้านเมืองมีความเฟื่องฟูอยู่ในอังกฤษ คือจอห์น ออสติน ที่รับแนวคิดมาจาก เจเรมี เบนธัม เจ้าของความคิดอรรถประโยชน์นิยม ซึ่งมีอิทธิพลในกฎหมายไทยที่สอนว่า กฎหมายคือคำสั่งของรัฐอธิปัตย์ หากรัฐประหารสำเร็จแล้ว กฎเกณฑ์ของคณะรัฐประหารจึงมีผลตามแนวความคิดเช่นนี้ พระองค์เจ้ารพีฯ ควรได้ชื่อเป็นบิดาของระบบศาลยุติธรรมไทยมากกว่าบิดาของกฎหมายไทย เนื่องจากพระองค์เจ้ารพีฯ เขียนหนังสือและนำแนวคิดมาจากจอห์น ออสติน ที่กล่าวว่ากฎหมายคือคำสั่งของผู้ปกครองแผ่นดินที่มีแก่ราษฎร โดยกฎหมายเป็นคนละอย่างกับความยุติธรรมและศีลธรรม ศ.ปรีดี เกษมทรัพย์ กล่าวถึงบริบทช่วงเหตุการณ์เดือนตุลาคม ๒๕๑๖ และตุลาคม ๒๕๑๙ ว่าเป็นคำสอนของนักกฎหมายที่ไม่สนใจเรื่องอะไรนอกจากอำนาจ โดยความคิดเช่นนี้เมื่อรัฐประหารสำเร็จ นักกฎหมายบางส่วนไปปรับใช้คณะทหาร ศาลก็จะตัดสินคดีตามบริบทที่เกิดนิติปรัชญาขึ้น สิ่งที่ทำนพยายมนำเสนอประเด็นนี้เพราะมีอิทธิพลสูงต่อวงการกฎหมายไทย และสิ่งที่ตามมาคือแนวคิดแบบกฎหมายบ้านเมืองถูกมองว่าชั่วร้าย ขณะที่กฎหมายธรรมชาติถูกมองว่าถูกต้องกว่ากฎหมายบ้านเมือง

บรรดานักกฎหมายสำนักกฎหมายบ้านเมืองทั้งหลาย ส่วนใหญ่เชื่อหลักการประชาธิปไตย ทางกลับกันพวกที่อ้างตนว่านับถือกฎหมายธรรมชาติ ที่เชื่อว่ามีผลถูกต้องดีงามตามธรรมชาติเป็นผู้ทรงคุณธรรม กลุ่มนี้ที่อาจจะน่ากลัวกว่าเพราะเขาหยิบเสื้อคลุมคุณธรรม เสื้อคลุมคนดีมา

^{๑๑} ธาณินท์ กรัยวิเชียร, “สุภชาติกฎหมาย (ตอนที่ ๒)”, ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศูนย์วิทยบริการศาลยุติธรรม, <http://elib.coj.go.th/Article/d6_8_5.pdf>, ๒๖ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๑๒} วรเจตน์ ภาคีรัตน์, “นิติปรัชญา รัฐประหาร และตุลาการ (1)”, <<https://prachatai.com/journal/2018/03/76016>>, ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สวมความถูกต้องมาอยู่กับเรา “ประกาศว่าเป็นพวกกฎหมายธรรมชาติซึ่งเชื่อในธรรมะ” คือไม่ได้ปฏิเสธเรื่องคนดี โดยคนมีศีลธรรมเป็นคนดีมีศีลธรรมมีหลักการของเขา แต่การจะกล่าวหาว่าใครเป็นคนไม่ดีแล้วแสดงออกว่าตนเป็นคนดีกว่าผู้อื่น ไม่น่าถูกต้อง

ปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ สำนักกฎหมายบ้านเมือง มีอิทธิพลต่อระบบกฎหมายทั่วโลก และประเทศไทย พระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์^{๑๓} ได้ให้ความหมาย “กฎหมาย” คือ คำสั่งทั้งหลายของผู้ปกครองราชการแผ่นดินต่อราชการทั้งหลาย หากไม่ทำตามต้องรับโทษ และยังกล่าวความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมาย และยุติธรรมว่า ...เราต้องระวังอย่าคิดเอาคตหมายไปปะปนกับความดีความชั่วฤาความยุติธรรม... กฎหมายคือคำสั่งเป็นแบบที่ต้องปฏิบัติตาม แต่กฎหมายนั้นอาจไม่ยุติธรรมก็เป็นได้ อะไรยุติธรรมอะไรไม่ยุติธรรม มีที่มาจากแหล่งต่าง เช่น ความต้องการต่างๆ แต่กฎหมายนั้นเกิดขึ้นได้จากผู้ปกครองแผ่นดิน ถ้าผู้ที่ปกครองแผ่นดินอนุญาตเท่านั้น...

กล่าวคือพระองค์ให้ความหมายกฎหมายว่าคือ คำสั่งทั้งหลายของผู้ปกครองราชการแผ่นดินต่อราชการทั้งหลาย หากไม่ปฏิบัติตามแล้วต้องได้รับโทษ พระองค์ระบุไว้ชัดเจนว่า อย่างนำบทบัญญัติกฎหมายบ้านเมืองไปปนกับความยุติธรรม ความดีความชั่ว กฎหมายเป็นคำสั่งที่ต้องประพฤติตามแต่กฎหมายอาจไม่ยุติธรรมก็ได้ หลักความดีความชั่วสิ่งใดเป็น ความยุติธรรม ไม่ยุติธรรมนั้นมีที่มาจากความต้องการต่างๆ แต่กฎหมายมาจากผู้ปกครองแผ่นดินเท่านั้น กฎหมายตามหลักนิติปรัชญาจึงเป็นคำสั่งที่ต้องปฏิบัติตามแต่ความยุติธรรม ความดีความชั่ว เป็นคนละอย่างกัน เพราะกฎหมายอาจไม่ยุติธรรม ฉะนั้นกฎหมายกับความถูกต้องความดีหรือความไม่ดีจึงเป็นคนละเรื่องกัน ปรัชญากฎหมายคือหลักการที่มีความถูกต้องตามธรรมชาติ หลักเกณฑ์ใดที่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายธรรมชาติ หลักเกณฑ์นั้นใช้บังคับไม่ได้ ฉะนั้นหลักความดีงามของปุถุชนเป็นหลักธรรมชาติในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของสังคม ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นหลักนิติปรัชญาในการอยู่ร่วมกันของสังคม

นอกจากนั้นแล้วจอห์นออสติน ศาสตราจารย์วิชาธรรมศาสตร์ (Jurisprudence) ให้ความหมายว่า “กฎหมาย คือ คำสั่งของรัฐอธิปัตย์” (Laws are commands, issued by a ruler or sovereign) ให้ความเห็นว่าเมื่อเป็นกฎหมายแล้วทุกคนต้องปฏิบัติตาม โดยไม่ต้องพิจารณาว่าจะมีความยุติธรรม หรือไม่อย่างไร ซึ่งแนวคิดของท่านสอดคล้องกับ พระองค์เจ้ารพี ฯ ดังกล่าวข้างต้น

๔.๒.๓ การป้องกันและแก้ไขการละเมิดพระธรรมตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ

หลักนิติปรัชญากล่าวถึงแนวทางที่ว่าด้วยหลักศีลธรรมกล่าวคือ กฎหมายที่อิงกับศีลธรรม ซึ่งไม่ใช่แนวกรอบกฎหมายบ้านเมือง ซึ่งบัญญัติให้มีสภาพบังคับอย่างเดียว กฎหมายจึงควรที่จะมีความสัมพันธ์กับศีลธรรม มีความยุติธรรม เป็นต้น ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับศีลธรรมเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ระหว่างอำนาจสองขั้ว อาทิ เรื่องการยกเลิกการลงโทษประหารชีวิต การุณยฆาตแก่ผู้ป่วยหนัก เป็นต้น สมควรเป็นความผิดอาญาหรือไม่ หากการกระทำนั้นๆไม่กระทบสิทธิของผู้อื่น

^{๑๓} คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, “การศึกษาวินัยปรัชญากฎหมาย”, <<https://law.kku.ac.th/wp/wp-content/uploads/2018/03/28-02-2018>>, ๑๙ กันยายน ๒๕๖๑.

ที่ไม่เกี่ยวข้อง กฎหมายนั้นเป็นเพียงกรอบระเบียบทางสังคม การจะใช้กฎหมายโดยปราศจากจิตวิญญาณเพียงอย่างเดียว นั้น จะทำให้กฎหมายเป็นเพียงเครื่องมือของฝ่ายบริหาร แต่ไม่ตอบสนองตามแนวความคิดของการบัญญัติกฎหมายอย่างแท้จริง คือกฎหมายต้องเอื้ออำนวยต่อความสงบสุขของประชาชน ในด้านพระธรรมวินัยพระพุทธองค์ทรงวางกฎให้พระสงฆ์ปฏิบัติตาม โดยมีเหตุปัจจัยจากการที่พระสงฆ์ประพฤติตนไม่สมควรเป็นฐานความคิด อาทิ ปาราชิก โทษทางอาญามีความสอดคล้องกับพระวินัย สิ่งที่แตกต่างกันคือกฎหมายบ้านเมืองเช่นกฎหมายอาญาไม่มีวิญญาณ ส่วนโทษทางพระวินัยมีจิตวิญญาณ ซึ่งโทษทางอาญาหากไม่เจตนาไม่มีความผิดกฎหมาย หรือ มีความผิดกฎหมายแต่ไม่ต้องรับโทษแล้วแต่กรณี การละเมิดพระวินัยสงฆ์แบ่งระดับจิตไว้หลายชั้นตอน เช่นมีจิตคิดที่จะฆ่า หรือคิดที่จะลักทรัพย์ก็อาบัติแล้ว เนื่องจากพระพุทธ ศาสนาเป็นศาสนาซึ่งพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ที่ผ่านมา ค้นพบความเป็นจริงที่มีอยู่ตามธรรมชาติ แล้วนำหลักการตามธรรมชาติมาเผยแผ่ให้ผู้คนรู้และปฏิบัติตาม และทรงบัญญัติพระวินัยให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต เช่น การฆ่ามนุษย์ การลักทรัพย์ เป็นสิ่งที่เบียดเบียนผู้อื่นทรงห้ามไว้ เป็นต้น หลักพระวินัยกับหลักนิติปรัชญามีความสอดคล้องกันบางประการ เนื่องจากเป็นหลักที่มาจากกฎธรรมชาติและเน้นให้ควบคุมความประพฤติด้วยศีลธรรม

หลักพระวินัยมีสภาพบังคับภายนอกซึ่งได้แก่สภาพบังคับทางกาย ที่พระสงฆ์ต้องคล้อยตามอาณาจักรได้แก่ กฎ ระเบียบทางสังคม เช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันมีอยู่ก็เพียงพอสำหรับการปกครองสงฆ์แล้ว หากจะใช้พระวินัยอย่างจริงจังโดยปราศจากการใช้หลักการทางนิติปรัชญา คือหลักธรรมชาติและค่านิยมธรรมทางสังคมแล้ว พระสงฆ์คงอยู่ลำบากในสังคมปัจจุบัน เนื่องจากสมัยพุทธกาลพระสงฆ์อยู่อย่างเรียบง่ายตามบริบทของสังคมในอดีต โดยที่บริบททางสังคมทุกวันนี้มีความซับซ้อน การดำรงชีวิตของพระสงฆ์จึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้สิ่งของเพื่อดำรงชีวิตมากกว่าปัจจัย ๔ เพื่ออำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต การศึกษาหาความรู้และเผยแผ่ศาสนา เช่น ค่ารถ ค่าใช้จ่ายอื่นๆที่จำเป็น เป็นต้น พระสงฆ์ปัจจุบันต้องขึ้นรถสาธารณะที่มีคนจำนวนมากใช้ สร้างความอึดอัดให้กับชาวบ้านบางคนกล่าวว่า “เกะกะ” หากเดินเท้าต้องเสี่ยงกับรถยนต์ตามท้องถนนเฉี่ยวชน และไม่ทันต่อเหตุการณ์ หากจะให้พระสงฆ์ไม่ต้องเดินทางไปไหนโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เช่นในอดีต การเผยแผ่พระศาสนาจะไม่บรรลุผล และในที่สุดพระพุทธศาสนาจะหมดไปในประเทศไทย สังคมไทยควรกลับมาคิดไตร่ตรองบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ในประเทศไทย ตั้งแต่อดีตมาว่ามีความใกล้ชิดกับชุมชนและความเป็นชาติไทยมากเพียงใด หลวงพ่อแฉ่มเป็นขวัญกำลังใจให้ชาวบ้านปราบโจรจีนทางภาคใต้ พระครูธรรมโชตินำชาวบางระจันรบพม่า มหาเถรคณฉ่องพระอาจารย์ของสมเด็จพระนเรศวรช่วยให้ทรงกู้ชาติไทย ครูบาศรีวิชัยนำชาวบ้านสร้างถนนขึ้นดอยสุเทพ การศึกษาตั้งแต่อดีตจนปัจจุบันวัดเป็นโรงเรียนของผู้มีโอกาสด้านโอกาสทางการศึกษา พระและวัดจึงเป็นวิถีชีวิตการอยู่ร่วมของสังคมไทย

ปัจจุบันมีคนกล่าวตำหนิ ตีเตียน บางครั้งกล่าวถึงขั้นประณาม โดยที่พระสงฆ์เป็นปณิกชน พระสงฆ์ไม่ใช่พระอรหันต์ทุกรูป สังคมไทยจึงควรกลับมาย้อนคิดถึงวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ที่ดีและที่ต่อย ด้วยความเป็นธรรมว่า พระดีและไม่ดีมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล อย่ายึดเยียดความเป็นพระในอุดมคติแก่พระสงฆ์ทุกรูป หากชาวพุทธทำใจอย่างมีสติประกอบด้วยปัญญา และช่วยกันกวาดลานวัดแล้ว วัดย่อม

สะอาดตาสบายหูจากการติเตียน เท่าที่กล่าวมาข้างต้นเป็นแนวทางการอยู่ร่วมตามความเป็นจริงของสังคม โดยเราควรอาศัยธรรมชาติซึ่งเป็นหลักหรือแก่นของพระพุทธศาสนา กล่าวด้วยความเป็นธรรม คนทั่วไปต้องมีศีลธรรมตามฐานะของปุถุชน พระสงฆ์ต้องมีศีลของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ฉะนั้น นอกจากชาวพุทธต้องร่วมกันตรวจสอบพระสงฆ์แล้ว ยังต้องเข้าใจความเป็นพระในบริบทสังคมที่เป็นส่วนหนึ่งขององคาพยพในสังคมไทย อาทิการใช้หลักกฎหมายธรรมชาติและหลักศีลธรรมของปุถุชนทั่วไป พระสงฆ์ส่วนใหญ่ก็เป็นปุถุชนจึงควรนำหลักนิติปรัชญามาใช้กับพระสงฆ์ เช่นหลักความยุติธรรม ความเสมอภาค ความดีงาม เป็นต้น โดยที่พระพุทธเจ้าทรงเปิดโอกาสให้ยกเลิกพระวินัยเล็กน้อยบางข้อได้ เพื่อรองรับบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในอนาคต ฉะนั้นสังคมไทยและชาวพุทธจะต้องเริ่มทำความเข้าใจพระสงฆ์ให้มากขึ้น พระสงฆ์ก็เช่นเดียวกันต้องควบคุมกิเลสตนให้มากขึ้น ควรกลับไปยืนอยู่ในมุมมองที่ซื่อตรงมองพระสงฆ์เช่นกัน เมื่อทั้งสองฝ่ายเข้าใจตรงกัน จึงเริ่มนำหลักปรัชญาทางกฎหมายมาปรับกระบวนการคิดเรื่องพระวินัย โดยทั้งสองฝ่ายใช้พระวินัยเป็นตัวตั้งแล้ว คิดพิจารณาอย่างถี่ถ้วนว่าควรผ่อนผันพระวินัยบางประการได้แค่ไหนอย่างไร อาศัยหลักนิติปรัชญามาปรับใช้และทำความเข้าใจกับชาวพุทธ

ในส่วนที่ไม่เป็นธรรมกับพระสงฆ์ หลักความยุติธรรมและความเท่าเทียมกันทางสังคม พระสงฆ์ยังไม่ได้รับ อาทิ ต้องเป็นทหารแต่พระสงฆ์ไม่มีสิทธิเลือกตั้ง เป็นต้น พระสงฆ์ต้องปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมืองเพราะพระพุทธเจ้าตรัสให้ พระสงฆ์อนุวัตรตามกฎหมายบ้านเมือง และหากไม่ทำตามกฎหมายจะถูกดำเนินคดี พระสงฆ์จึงดูเหมือนบุคคลพิเศษตามรัฐธรรมนูญที่มีหน้าที่เกณฑ์ทหาร แต่ถูกรอนสิทธิการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) และสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) เป็นต้น การใช้หลักนิติปรัชญากับพระสงฆ์มีปัญหาเรื่องการใช้กฎหมายที่สวนกระแสกัน นิติปรัชญากับพระธรรมวินัยไม่สามารถเดินควบคู่กันไปทุกประเด็น แต่ก็สามารถอนุโลมได้บางเรื่องบางประเด็น การละเมิดพระวินัยระดับหนักคือปาราชิก ผู้วิจัยเห็นว่าไม่สามารถใช้หลักนิติปรัชญาได้ เนื่องจากความผิดสำเร็จแล้วไม่อาจแก้ไขได้เช่น การฆ่าคนหากป้องกันสิทธิของตนหรือผู้อื่นจะผิดวินัยชั้นปาราชิกทันที ความผิดอาอ้างหลักนิติปรัชญาได้คือการผิดวินัยระดับเบา นิสสคียปาจิตตีย์ลงมา ซึ่งมีโทษสถานเบา ก็อาจใช้หลักนิติปรัชญาปรับใช้ได้เช่นกัน

ผู้วิจัยเห็นว่า การนำหลักนิติปรัชญามาใช้กับการละเมิดพระธรรมวินัยได้ในบางข้อบางกรณี หลักการ ทางนิติปรัชญาเป็นแนวคิดที่ว่า หากบุคคลทำผิดอาจไม่ต้องรับโทษ เช่นกฎหมายบัญญัติว่ามีความผิดควรพิจารณาบริบทแห่งการทำความผิดด้วย หากย้อนกลับไปดูการละเมิดสิกขาบทเล็กน้อยพระพุทธ เจ้าทรงให้ยกเลิกนั้น ถ้านำหลักนิติปรัชญามาปรับใช้กับพระสงฆ์ที่ละเมิด พระธรรมวินัยให้เหมาะสมแก่กรณีย่อมมีประโยชน์ต่อพระสงฆ์ ตัวอย่างการจับเงินผู้วิจัยประเมินด้วยตนเองว่า เป็นสิกขาบทเล็กน้อย การที่พระสงฆ์เรียนหนังสือมีค่าใช้จ่ายในการเรียน หากจะใช้หลักการห้ามพระจับเงินคงมีปัญหาในการศึกษามากมายตามมา เช่นค่าเรียน ค่ารถ ค่าอุปกรณ์การศึกษา จึงควรใช้หลักนิติปรัชญา มาใช้ในการปรับอบัติพระสงฆ์

ภายใต้หลักนิติปรัชญาอันได้แก่ หลักความยุติธรรมตามหลักกฎหมายธรรมชาติ ควรนำหลักปัญญาประกอบหลักนิติปรัชญา หลักปัญญามีสำคัญมากต่อพระสงฆ์ที่กระทำผิดวินัย อาทิหากมีการผ่อนผันให้พระจับเงินได้แต่พระใช้เงินอย่างฟุ่มเฟือย ไม่เป็นผู้เคร่งครัดในพระวินัยซึ่งจะทำให้เสียศรัทธาไทย สงฆ์จึงควรวางมาตรการที่เหมาะสมในการใช้สอยของพระสงฆ์ ในทางกลับกันฆราวาสควรต้องเป็นผู้ที่มีปัญญาไม่ควรนับถือพระสงฆ์แบบงมงายไร้ปัญญา เช่น พระแสดงอิทธิปาฏิหาริย์แต่ได้รับความชื่นชมและอุดหนุนพระจนมากเกินไป โดยพระพุทธรูปองค์ตรัสไม่ให้พระสงฆ์แสดงปาฏิหาริย์ ซึ่งถือว่าเป็นมิฉนาทิสฐิพระสงฆ์จึงไม่ควรกระทำ เนื่องจากพระสงฆ์ควรสั่งสอนหลักแห่งการหลุดพ้นได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญาอันเป็นหลักสัมมาทิสฐิ การแสดงปาฏิหาริย์นั้นเป็นอวิชาไม่ควรกระทำ หลักธรรมแห่งปัญญาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อศรัทธา การที่จะให้ชาวพุทธมีศรัทธาต่อพระสงฆ์ไปในทิศทางใด พระสงฆ์ต้องเป็นตัวอย่างที่ดีเสียก่อน ถ้าพระสงฆ์เทศนาสั่งสอนโดยแสดงปัญญาต่อชาวพุทธๆยอมเป็นผู้มีปัญญา หากพระสงฆ์ทำตนเป็นพระใบ้ห่วยชาวบ้านที่มีปัญญาก็ไม่ศรัทธา ฉะนั้นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขปัญหาศรัทธาของชาวบ้านที่มีต่อพระสงฆ์คือปัญญา

ปัจจุบันสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วตามบริบทสังคม เมื่อสังคมเปลี่ยนไปพระสงฆ์ต้องดำเนินชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนไป จึงมีข้อคำถามต่อไปว่า ทุกวันนี้สถานการณ์พระสงฆ์ละเมิดพระวินัย วิกฤติหรือไม่ ผู้วิจัยเห็นว่าไม่วิกฤติแต่อย่างใด ตัวอย่างเงินทอนวัดหรือความผิดฐานฉ้อโกงนั่นเอง ศาลยังไม่มีความหรือชมเชยบุคคลได้อย่างอิสระ หากผู้ใดเสพยาหรือโดยไร้สติขาดปัญญาย่อมตกเป็นเหยื่อของชาวยุทธ จะเห็นว่าพระสงฆ์ก็ตกเป็นเหยื่อเช่นกัน ปัจจุบันเกิดวิกฤติศรัทธาหรือไม่ คำตอบคือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจะวิกฤติศรัทธาต่อเมื่อ บุคคลที่ศรัทธาพระสงฆ์ขาดปัญญา ผู้ที่นับถือศาสนาพุทธส่วนใหญ่มีวิจรรณญาณในการรับทราบข้อมูล แยกแยะออกระหว่างพระดีมีศีลสมบุรณ์กับพระไม่ดีอวดอ้างตนเหนือผู้อื่น ฉะนั้นจากปรากฏการณ์ในปัจจุบันเป็นเพียงภาวะที่มอดไม่กั๊กกินพระ พุทธศาสนาเท่านั้น ซึ่งมีอยู่ทุกยุคสมัยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่รุนแรงเท่าในอดีต ปัจจุบันมีพระสงฆ์ที่ไร้ปัญญาจำนวนหนึ่งละเมิดพระธรรมวินัย แต่ชาวยุทธเดินทางเร็วและมีการกระพือข่าวให้เสียหาย ในทางกลับกันพระสงฆ์ที่ดีก็มีมากแต่อยู่ในที่มีตลาดการประชาสัมพันธ์ และพระสงฆ์ดำรงความเป็นสงฆ์ในลักษณะตั้งรับขาดการประชาสัมพันธ์ จึงต้องเริ่มปรับเปลี่ยนให้พระสงฆ์ตรวจสอบกันเองก่อน อาทิการตรวจอธิกรณ์พระที่ไม่ดีและขับออกจากสงฆ์และประกาศให้ทราบทั่วกัน โดยพระสงฆ์ไม่ต้องให้ญาติโยมคอยตำหนิติเตียนให้เกิดความเสื่อมเสียแก่พระศาสนา เช่นหน่วยตรวจสอบภายในของข้าราชการ

หากพิจารณาตามความหมายของคำว่าวิกฤติศรัทธา ศรัทธาคือความเชื่อของชาวพุทธในสังคมไทย วิกฤติคือช่วงเวลาแห่งความเสื่อมถอย ไม่เชื่อคำสอนที่ปรากฏในพระธรรมวินัย โดยปรากฏการณ์ในบริบทสังคมปัจจุบัน ไม่พบว่าพระสงฆ์หรือชาวพุทธใดไม่เชื่อในพระธรรมแต่อย่างใด วันพระยังมีคนเข้าวัดอย่างสม่ำเสมอ ส่วนการทำบุญบริจาคทรัพย์มาน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับภาวะทางเศรษฐกิจ ชาวพุทธยังเชื่อในหลักพระพุทธศาสนาที่ว่า ทำดี ได้ดี ทำชั่ว ได้ชั่ว จำนวนชาวพุทธในวันพระใหญ่ไม่ปรากฏว่าลดน้อยถอยลง ดูจากสื่อมวลชนที่กระจายข่าวว่า วันวิสาขบูชามีชาวพุทธทำบุญตักบาตร

ตั้งแต่ก่อน เพียงแต่การเข้าวัดทำบุญนั้นทำด้วยปัญญาหรือทำไปตามกระแสสังคมให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดี ส่วนการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ก็มีผู้กระทำการละเมิดพระวินัยอยู่บ้าง แต่ไม่ถึงขั้นหัวเลี้ยว หัวต่อจนขั้นวิกฤตศรัทธาแต่อย่างใด ดังที่กล่าวแล้วว่าพระที่ดีมีอยู่มาก พระไม่ดีก็พอมิเพียงส่วนน้อย แต่ปัจจุบันข่าวสารแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว จึงทำให้ข่าวของพระไม่ดีมีคนรู้โดยทั่วถึงกัน ทำให้กระทบต่อความรู้สึกรักชาวพุทธที่มีศรัทธาแต่ขาดปัญญา อย่างไรก็ตามวิกฤตศรัทธาในชาวพุทธก็ยังไม่เกิดขึ้นอย่างใด แต่เราควรเริ่มต้นปรับตัวให้ทันตัวอยู่เสมอไม่ปล่อยให้คนไม่ศรัทธาหน้าในสังคม ส่วนฆราวาสหรือพระที่ดีต้องหลบอยู่ในที่มีคนอื่นจะทำให้คนดีพระดีเกิดความท้อแท้ในการทำความดี

วิกฤตศรัทธาชาวพุทธในสังคมไทยที่เกิดจากการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ วิกฤติ หมายถึง ขั้นที่อยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อที่จะแตกหัก ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อ ความเลื่อมใส ดังนั้น วิกฤตศรัทธาชาวพุทธในสังคมไทย วิกฤตศรัทธาลักษณะความเชื่อ ความเลื่อมใส ที่เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อแห่ง ความคงอยู่ และความเสื่อมถอย เกิดความลังเลสงสัย ไม่เชื่อคำสอนทางศีลธรรมที่ปรากฏในพระธรรมวินัย ไม่มีศรัทธาในความดีและความชั่ว ไม่ปฏิบัติตามหลักศีลธรรมอันดีงามของสังคม มุ่งเอาประโยชน์ส่วนตนเป็นสำคัญ ไม่เคารพต่อศาสนบุคคล และไม่ให้ความสำคัญแก่ศาสนพิธีที่ดี

๔.๓ องค์ความรู้จากงานวิจัย

สาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศรัทธาของชาวพุทธในสังคมไทย พบว่า พระธรรมวินัยคือกฎระเบียบข้อบังคับที่จะต้องปฏิบัติให้เป็นไปในทางเดียวกันของหมู่สงฆ์เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสแก่ผู้พบเห็น อันจะนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติชอบ เพื่อมีการประพฤติอันงาม เป็นระเบียบเรียบร้อยเปรียบเทียบกับกฎระเบียบ หรือกฎเกณฑ์กติกาของสังคมที่อยู่ร่วมกัน ปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยมีสาเหตุดังนี้

๑. สภาพการณ์ปัจจุบันเป็นยุคบริโภคนิยมที่ส่งผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาอย่างมาก เนื่องจากสภาวะโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่หลงยึดติดอยู่กับวัตถุนิยม ไม่เว้นแม้กระทั่งพระสงฆ์ตามวัดวาอารามต่างๆทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ส่วนหนึ่งมาจากการพระภิกษุที่ฟ่ายแพ้กิเลสตนเอง ไม่มีความละเอียดรอบคอบเห็นการกระทำผิดวินัยเล็กน้อยเป็นเรื่องธรรมดา จนกระทั่งพอกพูนทับถมมากขึ้นจนกลายเป็นนิสัยยากแก่การขัดเกลา สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการที่ครู ุฒิชญา อาจารย์ละเลยขาดการกวดขันดูแลอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง จึงทำให้พระใหม่ไม่รู้พระวินัยและบางรูปไม่ศึกษาหาความรู้ จึงเกิดการละเมิดพระวินัย พระภิกษุเหล่านี้บางรูปบวชเพียงไม่กี่วันแต่สร้างความเสียหายเป็นวงกว้างแก่คณะสงฆ์ เช่น เสพยาเสพติด ดื่มสุราเป็นอาจินต์ ฉันทอาหารในยามวิกาล ดูการเล่น เล่นการพนัน ชักชวนคนพาลเข้ามาฆ่าสัตว์ในวัด เป็นต้น พระสงฆ์บวชนานบางรูปแก้วัดแก้ว่า ครูอาจารย์ว่ากล่าวตักเตือนไม่เชื่อ รวมทั้งไม่ฟังคำสั่งสอน ไม่รำเรียนพระธรรมวินัย อีกทั้งคิดว่าการทำผิดวินัยเป็นสิ่งที่ทำได้ พระภิกษุเก่าบางรูปทั้งที่ศึกษาเล่าเรียนและไม่เรียนวิชาความรู้ ทั้งทางโลกและทางธรรม ที่มีวินัยหย่อนยานอาศัยผ้าเหลืองหากินไปวันๆ สร้างความเสื่อมเสียแก่พระสงฆ์โดยรวม อีกประการหนึ่ง พระสังฆาธิการทุกระดับไม่สอดส่อง ดูแล กวดขัน ไม่เห็นความสำคัญของพระวินัย ไม่ว่าจะ

กล่าวตักเตือนตามลำดับชั้นลงมา รวมถึงสังฆาธิการตามวัดต่างๆทั้งวัดเล็กและวัดใหญ่ ไม่ให้ความสนใจ พระสงฆ์ในสังกัดให้ศึกษาหาความรู้อย่างต่อเนื่อง มุ่งแต่ก่อสร้างถาวรวัตถุและแสวงหาทรัพย์สินให้เป็นประโยชน์แก่ตนและพวกพ้อง กล่าวคือหมั่นแสวงหาทรัพย์สินแต่ภายนอก ละทิ้งการฝึกฝนขัดเกลาตนเอง และหมั่นกระทำความผิดทั้งปวง อันได้แก่ปัญญา จึงทำให้ชาวพุทธขาดความเลื่อมใสต่อพระสงฆ์

ฉะนั้น เมื่อพระสงฆ์ซึ่งเป็นที่ยังทางใจของชาวบ้านชาวชุมชนใกล้เคียง เห็นพฤติกรรมพระภิกษุไม่เป็นผู้เคร่งครัดในพระวินัย ย่อมส่งผลให้ชาวบ้านมีศรัทธาถดถอยต่อพระภิกษุ (บุคคล-รูปธรรม) แต่ยังคงเลื่อมใสพระพุทธ ศาสนา (นามธรรม) เกิดความไม่พอใจจึงไม่เข้าวัดเหล่านั้นในที่สุด ความไม่เข้าใจกันระหว่างบ้านและวัดดังกล่าว ก่อให้เกิดความเสื่อมศรัทธาต่อพระสงฆ์ซึ่งมิใช่พระศาสนา ถึงขนาดไม่เผาผีกันในวัดนั้นๆ วัดจึงไม่ใช่สถานที่เผาผีอีกต่อไป แต่กลายเป็นเพียงสถานที่เผาผีและทิ้งของเสียของชาวบ้านในวัดเท่านั้น

๒. สาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์นั้นมีมูลเหตุ จากการที่ตัวพระสงฆ์ขาดอิริ-
โธตตปเปปปล่อยกิเลสให้ครอบงำจิตใจเป็นสาเหตุหลักประการต้นๆ การป้องกันและแก้ไขปัญหาพระสงฆ์
มิให้กระทำการละเมิดพระวินัย จึงต้องเริ่มที่การพัฒนาจิตของพระสงฆ์เป็นอาทิ ส่วนแนวความคิดการใช้
มาตรการตรากฎหมายมาควบคุมพระสงฆ์นั้น ไม่น่าเกิดประโยชน์ ถ้าพิจารณาถึงกฎหมายที่มีอยู่ก็มียาก
เพียงพอแล้ว สิ่งที่ทำได้คือใช้กฎหมายธรรมชาติตามหลักคุณธรรมตามธรรมชาติได้แก่ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว
ทุกวัดมีชุมชนใกล้วัดที่มีคณะกรรมการวัดคอยตรวจสอบอยู่แล้ว คณะกรรมการวัดเมื่อทราบถึงความไม่
ถูกต้องของพระสงฆ์ จะต้องแจ้งให้พระสังฆาธิการในวัดนั้นทราบเป็นเบื้องต้นหากเจ้าอาวาสละเลยชาว
ชุมชน หรือกรรมการวัดจะต้องใช้มาตรการทางสังคม เช่นไม่ร่วมสังฆกรรมกับวัดนั้นๆ ได้แก่การไม่ใส่
บาตรเป็นต้น ส่วนพระที่ตื่นอกจากทำบุญตามปกติแล้วยังต้องสรรเสริญชมเชยให้ทราบทั่วกัน หากไม่
ได้ผลจะต้องแจ้งต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปให้ทราบ เพื่อดำเนินการตรวจสอบและลงโทษต่อไป หลัก
นิติปรัชญาคือหลักกฎหมายธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์กับศีลธรรม พระสงฆ์คือผู้ที่ต้องมีศีลและศึกษา
พระธรรม เมื่อใดที่พระสงฆ์ขาดศีลไม่ปฏิบัติธรรม พระสงฆ์ย่อมเป็นพระที่ไม่สมบูรณ์ หลักนิติปรัชญา
กล่าวถึงหลักกฎหมายธรรมชาติเราจึงใช้หลักธรรมชาติของพระพุทธศาสนาในการแก้ไข้ปัญหา

หากพิจารณาถึงสาเหตุการละเมิดพระวินัย จะพบว่าพระสงฆ์ที่ละเมิดพระวินัยจำนวนมาก
มาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ในประเทศไทยก็มีอสังขีเกิดขึ้นจำนวนมากเช่นสมัยกรุงธนบุรี พระเจ้ากรุงธนบุรี
ทรงใช้พระราชอำนาจชำระพระพุทธรูปศาสนา กำจัดและลงทัณฑ์อสังขีจำนวนมาก การจะแก้ไข้การ
ละเมิดพระวินัยมีฐานอยู่ที่การพัฒนาจิตของพระสงฆ์ให้เกิดปัญญาอันเป็นปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก
เช่นกฎหมายเปรียบเสมือนจิวรพระ เครื่องแบบตำรวจ ทหาร ข้าราชการเท่านั้น ซึ่งเป็นเพียงการแก้ไข้
ปัญหาปลายเหตุ อย่างไรก็ตามมิได้ปฏิเสธการตรากฎหมายเช่นการปรับเปลี่ยนการปกครองคณะสงฆ์ใน
ลักษณะการกระจายอำนาจ และถ่วงดุลอำนาจภายในคณะสงฆ์ รวมทั้งการก้าวร้าวหน้าที่ในการ
ตรวจสอบเช่นตั้ง ขรรวาสที่มีองค์กรตรวจสอบระหว่างกัน

๓. การจะแก้ไข้ปัญหาควรแก้ที่ต้นเหตุอันเป็นอกุศลมูลการทำผิดพระวินัย ได้แก่ การ
สร้างปัญญาให้กับพระสงฆ์เริ่มจากการส่งเสริมและอบรมการพัฒนาจิตแก่พระสังฆาธิการเป็นเบื้องต้น

หลังจากนั้นให้พระสังฆาธิการกลับไปกวาดขันพระในสังกัดอีกทอดหนึ่ง เห็นได้จากสมัยพุทธกาลพระพุทธร่องค์ทรงสั่งสอนศิษย์จนสำเร็จเป็นพระอรหันต์ พระองค์จึงให้ศิษย์เหล่านั้นกระจายไปเผยแผ่พระศาสนา ฉะนั้นการจะมีศิษย์ดีต้องมีครูดีเป็นอันดับแรก การจะมีพระดีครูอุปัชฌาย์ต้องดีเป็นอาทิ แต่มีได้หมายความว่า การเป็นครูที่ดีจะต้องมีสมณศักดิ์ติดตัวด้วย สมณศักดิ์เป็นตัวชี้วัดและเป็นขวัญกำลังใจต่อพระสงฆ์ตามเงื่อนไขที่ทางโลกกำหนด ซึ่งไม่ใช่เงื่อนไขทางพระพุทธศาสนา การจะเป็นครูดีคือคนที่ประพฤติปฏิบัติชอบ ตามพระธรรมวินัยสั่งสอนศิษย์ให้เข้าถึงธรรมอันเป็นธรรมชาติ ฉะนั้นการจะแก้ไขปัญหาการละเมิดพระวินัยจึงต้องอาศัยหลักการทางพระพุทธศาสนา ไม่ใช่หลักการทางกฎหมายแต่อย่างใด การออกพระราชบัญญัติสงฆ์นั้นเป็นเพียงกรอบควบคุมภายนอกเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม จึงไม่ใช่การแก้ปัญหาพระสงฆ์ละเมิดพระธรรมวินัยอย่างแท้จริง พระสงฆ์จึงต้องเคร่งครัดในพระธรรมวินัยที่อยู่เหนือพระราชบัญญัติสงฆ์ การตรากฎหมายจึงต้องอาศัยหลักพระวินัยเป็นที่ตั้งในการแก้ไขปัญหาคณะสงฆ์ กล่าวคือเริ่มจากการนำกฎหมายพระสงฆ์มาล้อตามพระธรรม และพระวินัย โดยตั้งกรรมการตรวจร่างกฎหมายที่มีความรู้ทั้งพระธรรมวินัย และ เรื่องกฎหมายบ้านเมืองที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาพบว่า เหตุปัจจัยของการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่มีผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธในสังคมไทยมาจากเจตนาของพระสงฆ์ที่มีความเชื่อที่ส่งผลต่อพฤติกรรม (Mindset) เป็นผู้ที่ไม่เคร่งครัดในพระธรรมวินัย ปลดปล่อยกิเลสครอบงำ ขาดความละเอียดรอบคอบ ดังนั้นครูอุปัชฌาย์จำเป็นต้องหมั่นอบรมพัฒนาจิตพระลูกวัดอย่างใกล้ชิดเป็นประจำสม่ำเสมอ อีกทั้งมาตรการทางสังคม ทางชุมชนที่กำกับดูแลอย่างสม่ำเสมอ เช่น ทุกวันพระ ทุกชุมชนร่วมประชุมที่มีวิถีชีวิตร่วมกับวัด ตรวจสอบเสนอความเห็นในการพัฒนาวัด โดยที่เจ้าอาวาสต้องยอมรับฟังขอเสนอความคิดเห็น โดยที่บางวัดเจ้าอาวาสเป็นหลวงตาแก่ที่ดื้อรั้นไม่รับฟังความเห็นของชุมชน ควรต้องให้พระสังฆาธิการระดับสูงขึ้นไปแนะนำตักเตือนเจ้าอาวาสนั้นๆ ในการอยู่ร่วมกันระหว่างบ้านกับวัด ดังคำที่กล่าวกันว่า “บ้านกับวัดขัดกันก็บรลัย” โดยพัฒนาปรับเปลี่ยน มาเป็น วัดกับบ้านสร้างความศิวิไลซ์

๔. สรุปผลวิเคราะห์หลักนิติปรัชญาด้านความยุติธรรม ความเสมอภาค ความดีความงาม เป็นการใช้หลักศีลธรรมแทนกฎหมายบ้านเมือง แต่ก็มีคำพูดที่กล่าวว่า “อย่านำกฎหมายไปปะปนกับความยุติธรรม ความดีความชั่ว เพราะกฎหมายเป็นคำสั่งที่ต้องประพฤติตาม” กล่าวคือ กฎหมายบ้านเมืองมีความขัดแย้งกับนิติปรัชญาตามกรณีดังกล่าว หากนำหลักศีลธรรมมาเป็นฐานพิจารณาดีแล้ว ย่อมมีความทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์ โดยกฎหมายไม่มีชีวิตและขาดความยุติธรรม (บางกรณี) นิติปรัชญาจึงสามารถสร้างความยุติธรรมให้แก่บุคคลได้ โดยอาศัยหลักศีลธรรม หลักการทางสังคมจึงควรต้องตอบสนองความจำเป็นหรือหลักการทางศีลธรรม กฎของสังคมกับศีลธรรมจึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ โดยกฎหมายเกี่ยวข้องกับการกำหนดพันธะหน้าที่ กฎจึงบัญญัติการใช้อำนาจตามกฎหมาย กฎอันเดียวกันอาจให้ทั้งอำนาจและหน้าที่ต้องปฏิบัติ และไม่จำกัดบทบาทเพียงอย่างหนึ่งอย่างใด แต่ศีลธรรมก็มีความยืดหยุ่นกว่าและมีความละเอียดอ่อนมากกว่ากฎหรือกฎหมายนั่นเอง ในประเด็นต่อมาศีลธรรมก็ให้ความเสมอภาคภายใต้หลักพื้นฐานของการเป็นมนุษย์ ความเสมอภาคนั้นต้องควบคุมด้วยความยุติธรรมตามธรรมชาติ ความเสมอภาคจึงต้องอาศัยศีลธรรมเป็นทางเสื่อควบคุมทิศทาง ไม่ให้ออกนอกกลุ่มนอกทาง

ตามอำเภอใจโดยอ้างความเสมอภาค เช่นการเสมอภาคในการแสดงออกต่างๆโดยไม่คำนึงถึงผู้อื่น ซึ่งเป็นได้ทั้งสัมมาทิฐิและมิจฉาทิฐิ ความเสมอภาค ถือเป็นหลักการทั่วไปที่มนุษย์ทุกคนย่อมได้รับการรับรองคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามกฎหมาย และเท่าเทียมกันในฐานะมนุษย์ ความเสมอภาคยังเป็นหลักทั่วไปที่ไม่ให้รัฐใช้อำนาจของตนตามอำเภอใจ ประชาชนควรได้รับสิทธิความเสมอที่เหมาะสมโดยไม่เลือกปฏิบัติ ความเสมอภาคจึงมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตภายใต้ความยุติธรรมตามหลักนิติปรัชญา โดยความดีความงามนั้นมีหลักการตามนิติปรัชญาต่างจากกฎหมาย เนื่องจากกฎหมายอาจไม่ยุติธรรม อาจไม่ถูกต้องดีงาม ฉะนั้นกฎหมายกับความถูกต้องความดีหรือไม่ดีจึงเป็นคนละเรื่องกัน นิติปรัชญาให้ความสำคัญถูกต้องตามกฎหมายธรรมชาติ และตามหลักศีลธรรมโดยเดินคู่ขนานตลอดเส้นทางในการดำเนินชีวิต

นิติปรัชญาสามารถนำมาปรับใช้ได้กับการละเมิดพระธรรมวินัยแค่ไหนเพียงใดนั้น ตัวอย่างเช่นการกระทำผิดพระวินัยขั้นรุนแรงอาทิปาราชิก ๔ สิกขาบท ได้แก่ การเสพเมถุนธรรม^{๑๔} การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้^{๑๕} การพรากกายมนุษย์^{๑๖} และการกล่าวอวดอุตตริมนุสสธรรม^{๑๗} ไม่สามารถปรับใช้ได้เนื่องจากปาราชิกนั้น หากอาบัติแล้วขาดจากความเป็นพระภิกษุบวชใหม่ก็ไม่ได้ เมื่อตายไปแล้วห้ามสวรรค์ห้ามนิพพาน อีกทั้งหลักการที่บัญญัติไว้เกี่ยวกับการอาบัติปาราชิก ท่านบัญญัติว่ามีความผิดตั้งแต่คิดที่จะกระทำจึงมีความละเอียดอ่อน และลึกซึ้งกว่านิติปรัชญาซึ่งดูผลของการกระทำเป็นที่ตั้ง เช่น การคิดจะลักทรัพย์นิติปรัชญาดูที่ผลและเหตุของการลักทรัพย์ โดยอาศัยศีลธรรม และกฎหมายธรรมชาติเป็นเครื่องมือวัดผลของการกระทำ ส่วนปาราชิก มีเครื่องมือวัดผลเริ่มจากผู้กระทำคือมีจิตคิดจะเอาทรัพย์สินของผู้อื่น ซึ่งลึกลงไปภายในจิตส่วนลึกยิ่งกว่าเจตนาของนิติปรัชญาหรือเจตนาตามกฎหมาย การกระทำผิดตามพระธรรมวินัยว่าด้วยปาราชิกจึงมีความเข้มงวดกับพระสงฆ์ มากกว่าการกระทำตามทฤษฎีกฎหมายทั่วไป ความผิดที่ว่าด้วยปาราชิกจึงไม่สามารถนำหลักนิติปรัชญามาปรับใช้ได้

การละเมิดพระธรรมวินัยที่ว่าด้วยสังฆาทิเสส ๑๓ สิกขาบท ได้แก่ ๑. การจงใจทำน้ำอสุจิให้เคลื่อน ๒. การถูกต้องกายกับมาตุคาม ๓. การพูดเกี้ยวหญิง ๔. การให้บำเรอความใคร่ของตน ๕. การชกสือ ๖. การก่อสร้างกุฏิ ๗. การสร้างวิหาร ๘. ชัดเคื่องมีโทษะ (ใส่ความว่าปาราชิกโดยไม่มีมูล) ๙. ชัดเคื่องมีโทษะ (แก้ล้างสมมติแล้วใส่ความว่าปาราชิกโดยไม่มีมูล) ๑๐. การทำสงฆ์ให้แตกกัน ๑๑. ประพฤติตามและกล่าวสนับสนุนภิกษุผู้ทำสงฆ์ให้แตกกัน ๑๒. เป็นผู้ว่ายาก และ ๑๓. เป็นผู้ประทุษร้ายตระกูล^{๑๘} ซึ่งเป็นความผิดที่มีบทลงโทษระดับกลาง ต้องรับโทษคือ โทษอาบัติที่รอลงมาจากปาราชิก เมื่อต้องอาบัติแล้วต้องแจ้งให้หมู่สงฆ์ทราบแล้ว หากผิดต้องอยู่ปริวาสกรรมจึงจะพ้นอาบัติ อาบัตินี้นิติปรัชญาไม่อาจก้าวเข้าไปถึงได้ ตัวอย่างการเกี่ยวพาราสิผู้หญิงด้วยความคะนองปากแม้แต่เป็นภรรยาของตนก็มีความผิด

^{๑๔} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๒๔-๓๙/๑๗-๒๙.

^{๑๕} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๘๔-๘๙/๗๔-๗๙.

^{๑๖} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑๖๒/๑๓๔.

^{๑๗} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๒๙๓/๑๗๗.

^{๑๘} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๔๔๒/๔๗๒.

เนื่องจากพระสงฆ์เป็นผู้ที่ละแล้วซึ่งทางโลกขณะบวชเป็นพระ ต้องถือว่าสละทรัพย์ทางโลกทั้งสิ้น มีทรัพย์เพื่อผ้านุ่งผ้าห่มและอรรถบริขารเท่านั้น การพูดจาตั้งกล่าวกระทำต่อภรรยาตนจึงมีความผิดสังฆาติเสส การจะใช้กฎหมายธรรมดาไปปรับใช้ย่อมกระทำไม่ได้ หากดูจากศีลธรรมการละเมิดภรรยาผู้อื่นนั้นมีความผิดแต่การเกี่ยวพาราสีภรรยาตนไม่มีความผิด ตามพระวินัยไม่ว่าการละเมิดภรรยาตนหรือภรรยาผู้อื่นมีความผิดทั้งสิ้น การใช้หลักนิติปรัชญากับการละเมิดพระวินัยชั้นสังฆาติเสสจึงไม่อาจเป็นไปได้โดยสิ้นเชิง

การละเมิดพระธรรมวินัยระดับเบาแบ่งเป็นอนิยต ๒ ข้อ นิสสัคคียปาจิตติย ๓๐ ข้อ ปาจิตติย ๙๒ ข้อ ปาฏิเทสนียะ ๔ ข้อ เสขียวัตถ์แบ่งเป็นสารูป ๒๖ ข้อ โภชนปฏิสังยุต ๓๐ ข้อ ฉัมมเทสนาปฏิสังยุต ๑๖ ข้อ ปกิณณกะ ๓ ข้อ อธิกรณสมถะ ๗ ข้อ ผู้วิจัยเห็นว่า สามารถนำหลักนิติปรัชญามาปรับใช้บางข้อบางกรณี ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า บางกาละ บางเทศะ เนื่องจากบริบททางสังคมล่วงเลยมากกว่า ๒๖๐๐ ปี พระธรรมวินัยบางข้ออาจจะผ่อนปรนได้ตามกาลเวลาและตามเหตุการณ์ การใช้หลักนิติปรัชญานั้นสามารถใช้ช่วยแก้ปัญหา พระละเมิดพระธรรมวินัยได้บางประการเช่นเดียวกัน

หากจะปรับอาบัติอนิยต ๒ ควรพิจารณาจากบริบทสังคมปัจจุบันก่อน เนื่องจากปัจจุบันสตรีมีสิทธิเท่าเทียมกับชาย อาทิ การมีอาชีพขับรถแท็กซี่ (taxi) ถ้าพระสงฆ์มีความจำเป็นต้องนั่งรถแท็กซี่สองต่อสองกับคนขับรถที่เป็นสตรี อาจต้องอาบัติอนิยต ในข้อที่ว่าอยู่ในสถานที่ซึ่งไม่เป็นที่ลับตาเสียทีเดียว แต่เป็นที่สามารถจะพูดจาอ่อนแคะสตรีเพศได้สองต่อสองกับภิกษุผู้เดียว และมีผู้มาเห็นซึ่งเป็นผู้ที่เชื่อถือได้มาพูด อีกประการหนึ่งในภาวะปัจจุบัน ชายทำตัวเป็นหญิงๆ แต่งตัวเป็นชาย สังคมปัจจุบันนี้ค่อนข้างสับสนจึงอาจเกิดการเข้าใจผิด และส่งผลกระทบต่อพระสงฆ์ได้ เราจึงควรใช้หลักนิติปรัชญาที่มองโลกในมุมมองความยุติธรรมตามธรรมชาติและศีลธรรม การจะกล่าวหาว่าพระสงฆ์ใดอาบัติ โดยรับฟังคำคนเพียงคนเดียวอาจมีความผิดพลาด จึงต้องมีการตรวจสอบให้ได้ความชัดเจนจึงจะยุติธรรม อีกประการหนึ่งสังคมในอดีตกาลไม่ได้มีความซับซ้อนเช่นดังปัจจุบัน และปัญหากลั่นแกล้งใส่ความ มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลพระพุทธองค์ถูกกลั่นแกล้งว่าทำให้ผู้หญิงท้อง แต่ความจริงก็ปรากฏต่อสังคม อย่างไรก็ตามการตรวจสอบในปัจจุบันมีความล้าหน้ากว่าในอดีต เพียงแต่ต้องใช้ความระมัดระวังในการกล่าวหาและควรให้ความยุติธรรมต่อผู้ถูกกล่าวหาด้วย การกล่าวหาโดยไร้พยานหลักฐานที่ชัดเจนถือว่าเป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักศีลธรรมและขัดต่อกฎหมายธรรมชาติ

อาบัตินิสสัคคียปาจิตติย ๓๐ ในข้อที่ว่ารับเงิน หรือ ชื่อของด้วยเงินนั้น สังคมปัจจุบันพระสงฆ์ไม่จำเป็นต้องจับเงินด้วยตนเองแต่อาจใช้เงินพลาสติกได้ เช่นบัตรเดบิตและบัตรเครดิตแทนเงินสดได้ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่าบัตรดังกล่าวน่าจะพออนุมานได้ว่าเป็นเงินสดนั่นเอง การใช้จ่ายโดยบัตรก็ยังไม่อาบัติอยู่ดี ในปัจจุบันหากไม่มีเงินพระภิกษุไม่อาจกระทำการใดๆได้ตามบริบททางสังคม เช่นในการศึกษาหาความรู้ การเผยแผ่พระศาสนา และการเดินทางไปในที่ต่างๆเพื่อกระทำการนั้นๆ พระสงฆ์ต้องใช้เงินสดทั้งสิ้น ในขณะที่พระสงฆ์ต้องมีหน้าที่เกณฑ์ทหาร แต่พระสงฆ์ไม่อาจเดินทางไปไหนได้อย่างเสรี หากพิจารณาตามหลักยุติธรรมและความเสมอภาคแล้ว พระสงฆ์มีสิทธิที่จะขึ้นรถเมล์ แต่ข้อเท็จจริงก็สร้างความอึดอัดให้แก่ประชาชน หลักนิติปรัชญาที่ว่าด้วยความยุติธรรมและศีลธรรม การที่

พระสงฆ์ใช้เงินไม่ขัดต่อศีลธรรมแต่ขัดต่อพระธรรมวินัย ซึ่งอาจผ่อนผันได้ในบางโอกาส เพราะพระพุทธองค์ทรงผ่อนผันว่าให้ยกเล็กสิกขาบทเล็กน้อย แต่พระอานนท์ไม่ได้สอบถามว่ามีข้อใดบ้าง จึงไม่มีการยกเล็กสิกขาบทที่เล็กน้อยอย่างใด ฉะนั้นในฐานะที่ประเทศไทยนับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทซึ่งหลักถือตาม การสังคายนาครั้งแรก โดยไม่ยกเล็กสิกขาบทเล็กน้อย จึงอาจใช้หลักนิติปรัชญาผ่อนปรนกรณีพระจับเงินได้บางประการ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมและความเสมอภาค เช่นการใช้เงินของพระควรมีการควบคุมอย่างถูกต้องเท่าเทียมตามความจำเป็น อย่างไรก็ตามการจับเงินนั้นเป็นอาบัติอยู่ดี แต่ควรทำความเข้าใจกับสังคมโดยอ้างความจำเป็น ควรประชาสัมพันธ์ต่อสังคมว่าไม่ควรเพ่งโทษต่อพระสงฆ์โดยปราศจากการไต่สวนอย่างยุติธรรม เว้นแต่ความผิดที่ชัดเจนเช่นพระอยู่สองต่อสองกับสตรีในโรงแรม เป็นต้น เพื่อความเป็นธรรมยุติธรรมและเสมอภาคของพระสงฆ์ตามแนวทางนิติปรัชญา สังคมไทยควรคิดโดยปราศจากอคติซึ่งประกอบด้วยปัญญา แต่อย่างไรก็ตามการคิดไตร่ตรองความผิดพระธรรมวินัยก็มิควรปล่อยปละละเลย จนเวลาผ่านไปเป็นเวลานานและสร้างความเสียหายต่อพระพุทธศาสนา

ดังที่กล่าวแล้วว่า หลักนิติปรัชญา สามารถนำมาปรับใช้กับการละเมิดพระธรรมวินัยในบางข้อบางประเด็น แต่กรณีการละเมิดพระวินัยในปาราชิก ๔ สิกขาบท และสังฆาทิเสส ๑๓ สิกขาบท นั้นไม่สามารถนำนิติปรัชญามาบูรณาการได้ดังเหตุผลข้างต้น ด้วยว่าปาราชิกเป็นชื่อครุกาบัติ อาบัติหนัก ที่ภิกษุหรือภิกษุณีต้องเข้าแล้วขาดจากการเป็นภิกษุทันที มีความหมายตามรูปศัพท์ หมายถึง ผู้พ่ายแพ้^{๑๙} ต้องสละสมณเพศและไม่ได้รับอนุญาต ให้อุปสมบทเป็นภิกษุหรือภิกษุณีอีก เป็นพุทฺฐุจลาบัติ คืออาบัติชั่วหยาบ และเป็น อเทกัจฉา คือแก้ไขไม่ได้ เป็นกฎหมายอันเด็ดขาดของพระพุทธศาสนา ถ้าเป็นกฎหมายทางโลกเท่ากับประหารชีวิต ถ้าต้องปาราชิกเข้าแล้วข้อใดข้อหนึ่ง ก็ขาดจากความเป็นภิกษุหาสังวาส^{๒๐} ไม่ได้ ถ้าต้องปาราชิกแล้วยังไปร่วมอุบาสกสังฆกรรมทำให้สังฆกรรมเศร้าหมองแปลว่า ทำลายศาสนา ห้ามสวรรค์ ห้ามนิพพานทั้งภพนี้และภพหน้า เป็นมนุสสุญญตนะ หมดภพชาติที่จะได้มาเป็นมนุษย์ สิ้นใจเมื่อใดลงมหาโลกันตนรกเมื่อนั้น^{๒๑} สรุปความว่า ภิกษุต้องโทษปาราชิก จะพ้นความเป็นภิกษุทันที และไม่สามารถจะมาบวชได้อีก ถือว่าเป็นอัปภูกคค คือบุคคลที่ไม่มีความเจริญแล้ว ส่วนสังฆาทิเสส ปรับอาบัติหนักรองจากปาราชิก เป็นครุกาบัติแต่ยังเป็นสเทกัจฉา (แก้ไขหรือเยียวยาได้) กล่าวคือเมื่อภิกษุต้องอาบัติสังฆาทิเสสแล้วต้องอยู่ปริวาสเท่าจำนวนวันที่ปกปิดอาบัติไว้แล้วอยู่มานัต (นับราตรี) อีก ๖ ราตรี ทั้ง ๒ ขั้นตอนนี้ต้องอาศัยสงฆ์เป็นผู้ให้ ต่อจากนั้นจึงประชุมสงฆ์ไม่น้อยกว่า ๒๐ รูป ทำพิธีสวดให้พ้นจากอาบัติสังฆาทิเสส ขั้นตอนสุดท้ายนี้ ชื่อว่า อัพภาน มีการสวดญัตติ ๓ ครั้ง สวดอนุสาวนา ๑ ครั้ง รวมเป็น ๔ ครั้ง เรียกว่า ญัตติจตุตถกรรมวาจา เมื่อจบครั้งที่ ๓ ภิกษุผู้ทำความผิดนั้นจึงเป็นผู้บริสุทธิ์จากอาบัติ

^{๑๙} วิมหา. (ไทย) ๑/๓๙/๒๙.

^{๒๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๓๑๖-๓๑๗.

^{๒๑} ปัญญา ใช้บางยางและคณะ, พระวินัย ๒๒๗ พุทธบัญญัติจากพระไตรปิฎก, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๘), หน้า ๒.

สังฆาติเสส^{๒๒} ในส่วนอาบัตินิสสัยศศียปาจิตตีย์ลงมานั้นสามารถนำนิติปรัชญามาปรับใช้ได้บางประการดัง เหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางการป้องกันแก้ไขพระสงฆ์ละเมิดพระธรรมวินัย ๓ ระดับ ดังต่อไปนี้

๑. แนวทางการป้องกันแก้ไขพระสงฆ์ละเมิดพระธรรมวินัยในระดับคณะสงฆ์
๒. แนวทางการป้องกันแก้ไขพระสงฆ์ละเมิดพระธรรมวินัยในระดับองค์กร
๓. แนวทางการป้องกันแก้ไขพระสงฆ์ละเมิดพระธรรมวินัยในระดับนโยบาย

แนวทางการป้องกันแก้ไขพระสงฆ์ละเมิดพระธรรมวินัยในระดับสงฆ์

ปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยในระดับสงฆ์ แบ่งออกได้เป็นหลายระดับอาทิ ระดับวัด, ระดับตำบล, ระดับอำเภอ, และระดับ จังหวัด เป็นต้น หากพิจารณาโดยละเอียดปัญหาเกิดจากระดับ เดียวคือ ระดับวัดซึ่งเป็นระดับล่าง เช่นเดียวกับหน่วยงานราชการ อาทิหน่วยงานตำรวจระดับกองกำกับ เช่นสถานีตำรวจต่างๆ เป็นต้น มักเกิดปัญหากระทบกระทั่งกับประชาชน เนื่องจากต้องสัมผัสใกล้ชิดกับ ประชาชนจึงมีเหตุกระทบกระทั่งอยู่ เสมอๆ ในทางกลับกันวัดอยู่คู่กับประชาชนมาตั้งแต่ในอดีต เริ่มจาก เกิด บวชเรียน แก่ เจ็บและตาย วัดจึงมีความสำคัญต่อการดำรงคงอยู่ของชาวมุขมนอย่างยิ่ง

แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาพระภิกษุละเมิดพระธรรมวินัย จึงต้องเริ่มจากการ ป้องกันแก้ไขระดับวัด ตั้งแต่การคัดสรรผู้ที่จะเข้ามาบวชโดยเจ้าอาวาสจะต้องวางมาตรการก่อนบวช เสมือนการคัดกรองผู้ที่เข้ามารับราชการเช่นเป็นผู้มีความประพฤติดี หากผู้ใดมีความประพฤติที่ส่อไป ในทางอันจะสร้างความเสื่อมเสียให้แก่วัด จะต้องมีการอยู่วัดฝึกตนที่วัดก่อนบวชตามวันเวลาที่เจ้าอาวาส หรือเจ้าสำนักกำหนด หากไม่ผ่านการทดสอบต้องไม่ให้บวชในวัดนั้นๆจนกว่าจะฝึกตนผ่าน ดังเช่นการ เป็นตำรวจหากไม่ผ่านการฝึกตามที่โรงเรียนตำรวจกำหนด ผู้นั้นก็ไม่สามารถมาเป็นตำรวจได้ตาม กฎหมาย การเป็นพระ ภิกษุที่ดีจึงต้องเริ่มจากการคัดกรองบุคคลที่ดีมาบวช เมื่อได้รับอนุญาตให้บวช แล้วจึงเป็นหน้าที่ของครูอุปัชฌาย์อาจารย์จะต้องอบรมสั่งสอน ส่วนศิษย์ก็มีหน้าที่เชื่อฟังหมั่นศึกษาเล่า เรียน ส่วนครูอาจารย์ก็มีหน้าที่กวดขันศิษย์อย่างต่อเนื่อง รูปปั้นที่มีแม่พิมพ์ที่ดีละเมียดละมัยในการแกะ แม่พิมพ์ รูปปั้นจะออกมาสวยงามและคมชัด ศิษย์ที่ครูอาจารย์เอาใจใส่เป็นอย่างดีศิษย์จะเป็นศิษย์ที่ดี เป็นพระภิกษุที่ดีงามฉนั้น

แนวทางการป้องกันแก้ไขพระสงฆ์ละเมิดพระธรรมวินัยในระดับองค์กร

ในระดับองค์กรนี้หมายถึงระดับระหว่างองค์กร ได้แก่การพิจารณาตัดสินคดีร่วมกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น เช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติและสำนักพระพุทธศาสนา ในบางกรณีที่เป็น ความผิดอาญาเกี่ยวเนื่องกับการกระทำผิดพระวินัยของพระสงฆ์ สำนักงานตำรวจต้องให้ความสำคัญต่อ การตรวจสอบประวัติ ผู้ที่ทางวัดขอความร่วมมือตรวจสอบความประพฤติก่อนการบรรพชา-อุปสมบท ในทางกลับกันสำนักพระพุทธศาสนาต้องรวบรวมประวัติผู้เคยบวชทั้งธรรมยุติกนิกายและมหานิกาย เป็น

^{๒๒} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๔๔๒/๔๗๑.

ฐานข้อมูลทั่วประเทศเพื่อไม่ให้ผู้เคยมีความผิดปราศกลับเข้ามาบวชอีก รวมทั้งความผิดเล็กน้อยเช่น เสพสุรายาเสพติดประพฤติดนไม่สมควรต่างๆ เป็นต้น ในการปฏิบัติเชิงบูรณาการควรให้สำนัก พระพุทธศาสนาติดต่อประสานงานโดยตรง กับสำนักงานตำรวจแห่งชาติในการทราบข้อมูลผู้ที่มีความ ประสงค์จะทำการบวช โดยแทนที่จะให้วัดตรวจ สอบความประพฤติบุคคลซึ่งกระทำให้บวชไม่ทำบวช เนื่องจากเป็นดุลยพินิจของเจ้าอาวาสในบางกรณีไม่มีการตรวจสอบแต่อาศัยผู้มีฐานะทางสังคมในชุมชน รับรองบุคคลผู้ที่จะมาบวช ทำให้เจ้าอาวาสปล่อยปละละเลยยอมให้คนไม่มีคุณภาพเข้ามาบวชใน พระพุทธศาสนา และสร้างความเสื่อมเสียต่อพระพุทธศาสนา ฉะนั้นหากสำนักพระพุทธศาสนาติดต่อ โดยตรงต่อสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ จะเป็นการลดขั้นตอนให้วัดและเป็นการผลักภาระไปสู่ผู้บวชอัน แสดงถึงความมุ่งมั่นในการบวชอีกทางหนึ่ง คือให้ผู้บวชแสดงความจำนงจะบวชต่อสำนักพระพุทธศาสนา ที่มีหน้าที่ในทางธุรการที่เหมาะสม แทนการมอบให้วัดทำการด้านธุรการซึ่งไม่เป็นการสมควร เนื่องจากวัด ควรทำหน้าที่ปฏิบัติศาสนกิจต่างๆ

แนวทางการป้องกันแก้ไขพระสงฆ์ละเมิดพระธรรมวินัยในระดับนโยบาย

คณะสงฆ์ไทยควรกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการรักษาพระวินัยให้เข้มงวดขึ้นมากกว่าเดิม ในที่นี้ไม่ได้หมายความว่าให้ตึงตัง เช่น สายพิณที่ตึงเกินไปจนเสียงผิดเพี้ยน แต่ปัจจุบันพระสงฆ์ไม่เข้าใจ ว่าสิ่งใดควรเข้มงวด สิ่งใดที่สามารถผ่อนปรนได้ อาทิการที่พระสงฆ์ต้องเดินทางไปในสถานที่ที่ใครควร เดินทางไปหรือไม่ มากน้อยเพียงใด เป็นต้น หากพิจารณาถึงความผิดทางพระวินัยอาจเพียงเล็กน้อย แต่ ในสายตาประชาชนทั่วไปดูเหมือนเป็นโทษที่หนักหนา กล่าวคือโลกวิฆะชาวโลกติเตียน ฉะนั้นคณะสงฆ์ จึงควรกำหนดมาตรการควบคุมให้พระสงฆ์รักษาพระธรรมวินัยให้มากขึ้น อาทิ กำหนดความรับผิดชอบ กรณีพระสงฆ์ในสังกัดละเมิดพระวินัยให้ชัดเจนและเข้มงวด หากผู้มีหน้าที่มีอำนาจปกครองไม่ควบคุมสั่ง การปล่อยปละละเลยเช่น กรณีพระสงฆ์ใช้เฟซบุ๊ก (Facebook) ให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวม แต่พระ สังฆาธิการรวมทั้งผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องไม่กระทำการใดๆ จึงต้องมีมาตรการลงโทษผู้มีอำนาจหน้าที่นั้นๆ นอกเหนือจากพระธรรมวินัย เช่นภาคทัณฑ์ เป็นต้น และเพิ่มโทษหากในครั้งต่อไปไม่กำกับดูแลภิกษุใน สังกัด

ดังที่กล่าวไว้แล้วว่า กฎหมายที่ใช้กับพระสงฆ์ที่มีก็มากเพียงพออยู่แล้ว ปัญหาอยู่ที่ พระสงฆ์ไม่สร้างปัญญาจึงเกิดปัญหา หากพระสงฆ์รักษาศีลให้มั่นคงเจริญสมาธิอยู่เรื่อยๆ่อมเกิดปัญญา ในที่สุด ส่วนกฎระเบียบที่บัญญัติขึ้นใหม่นั้นช่วยกำหนดกรอบให้ทันสมัยเท่านั้น แต่ไม่สามารถช่วย ควบคุมจิตใจของบุคคลได้อย่างไร ฉะนั้นการจะกำหนดกฎระเบียบใดนั้นเพื่อควบคุมพระสงฆ์ ควรที่ จะต้องวางกฎระเบียบให้อำนาจการเมืองเข้ามามีผลประโยชน์ทางการเมืองน้อยที่สุด อีกทั้งผู้ที่มีส่วนร่วม ตรากฎหมายควรเป็นผู้รู้ทั้งทางโลกและทางธรรม ดังเช่นนักการเมืองปัจจุบันชอบกล่าวถึงคำว่า “ธรรมาธิปไตย” แต่ไม่รู้ว่ธรรมาธิปไตยไม่ใช่ระบบการปกครอง แต่เป็นหลักที่ควรนำมาใช้ควบคู่ไปกับการ ปกครอง รวมทั้งหลักธรรมหลายข้อที่ชาวพุทธนำมาพูดแบบผิดๆแต่คณะสงฆ์กลับนิ่งเฉย ในฐานะที่ ผู้วิจัยเป็นหนึ่งในพุทธบริษัท มีความเห็นว่า คณะสงฆ์ไทยควรปรับกระบวนยุทธ์ให้พระพุทธศาสนา โดยมี

พระสงฆ์ร่วมระหว่างคณะธรรมยุติกกับคณะมหานิกายร่วมกันทำงานในระดับต่างๆ เมื่อเกิดปัญหาที่พระทั้งสองนิกายจะได้ร่วมกันทำงานให้กับพระพุทธศาสนาตั้งแต่ระดับล่างเสนอขึ้นไปจนถึงมหาเถรสมาคมในที่สุด

พระสงฆ์ต้องอาบัตินั้นมีรายละเอียดมากมาย โดยการกระทำนั้นมีทั้งกระทำไปด้วยเจตนา ธรรมดาและเจตนาพิเศษ จึงควรทำการวิจัยอย่างละเอียดถี่ถ้วนตามจุดมุ่งหมายในการบัญญัติพระวินัย และการศึกษาในครั้งต่อไปควรลงรายละเอียดอาบัติเป็นข้อๆ ไป การวิจัยครั้งต่อไปควรให้พระสงฆ์และฆราวาสรวมกันทำวิจัย เพื่อให้ได้แนวคิดและทัศนคติที่หลากหลาย การใช้นิติปรัชญามาแก้ไขให้พระสงฆ์ นั้น จะเกิดประโยชน์ต่อพระสงฆ์ในสายตาของชาวพุทธเป็นที่น่าเคารพศรัทธา และประกอบด้วยปัญญา รวมทั้ง การแจกแจงอาบัติทุกข้อจะทำให้พระสงฆ์ดำรงตนได้สะดวกยิ่งขึ้นว่า การใดควรกระทำการใดไม่ควรกระทำ สิ่งใดกระทำได้สิ่งใดกระทำไม่ได้ อย่างไรก็ตามอาบัติอย่างหนักและอาบัติที่อย่างกลางนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นส่วนตัวว่า ไม่สามารถนำหลักนิติปรัชญามาปรับใช้ได้ ส่วนอาบัติอย่างเบาสามารถนำนิติปรัชญามาปรับใช้ได้บางข้อซึ่งต้องพิจารณาเป็นข้อๆ

บทที่ ๕

สรุป และข้อเสนอแนะ

การป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลกระทบต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ เป็นการเสริมสร้างเพื่อให้สังคมชาวพุทธไทยที่ประกอบด้วยพระสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกาอยู่ร่วมกันแบบอิงอาศัยซึ่งกันและกัน ด้วยความยุติธรรม ความมีเสรีภาพ และความดี โดยที่พระสงฆ์เป็นอุดมเพศ (เพศที่สูง) ที่มารดาบิดา พระมหากษัตริย์ พระราชินี กราบไว้ พระสงฆ์เป็นผู้ประเสริฐ คือ สุปฏิปันโน (ผู้ปฏิบัติดีงาม) อุชุปฏิปันโน (ผู้ปฏิบัติตรง) ญาญปฏิปันโน (ผู้ปฏิบัติควร) สามิฉิปฏิปันโน (ผู้ปฏิบัติชอบ) พระสงฆ์มาจากการบวช มีความหมายถึงการไปจากความเป็นฆราวาส คือ การสละความมีทรัพย์สินสมบัติ การสละหมู่ญาติ การเลิกละนุ่งห่มอย่างฆราวาส การเลิกละกินอยู่อย่างฆราวาส การเลิกละใช้สอยอย่างฆราวาส การเลิกละอาการกริยาวาจาอย่างฆราวาส การเลิกละความรู้สึกนึกคิดอย่างฆราวาส เป็นไปเพื่อการศึกษาศีล สมาธิ ปัญญาสำหรับความหลุดพ้นจากกิเลสและกองทุกข์ จึงเห็นได้ว่าสังคมพระสงฆ์จึงมีความแตกต่างกับสังคมฆราวาส โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมยุคปัจจุบันซึ่งเป็นสังคมแบบบริโภคนิยม สังคมออนไลน์ที่กระตุ้นความอยากได้ อยากมี อยากเป็น เพื่อให้เกิดการจับจ่ายอย่างรวดเร็ว แต่อย่างไรก็ดีสังคมพระสงฆ์และสังคมฆราวาสอิงอาศัยซึ่งกันและกัน โดยที่สังคมฆราวาสจะเอื้อเพื่อเกื้อกูลความเป็นสัปปายะเพื่อให้พระสงฆ์ปฏิบัติพระธรรมวินัยบริสุทธิ์ สังคมพระสงฆ์เมตตากรุณาสอนพระธรรมวินัยที่ทำให้ฆราวาสพ้นจากความเป็นทุกข์ ดังนั้นในการอภิปรายผลการป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ ที่ส่งผลกระทบต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ จะเริ่มจากเหตุแห่งวิกฤติศรัทธาคือปัญหาและสาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน ต่อจากนั้นก็กล่าวถึงการแก้ไขและการป้องกันที่บูรณาการพระธรรมวินัยและนิติปรัชญา ดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุป

ปัญหาและสาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลกระทบต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธในสังคมไทย จากการวิจัยพบว่า สาเหตุปัญหาของการที่พระสงฆ์ละเมิดพระธรรมวินัยทั้งในลักษณะ ๑) ประพฤติปรีตจากพระธรรมวินัย ๒) ศรัทธาวิปริตโดยการบิดเบือนคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เกิดจาก ๒ ปัจจัยคือ ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน ดังต่อไปนี้

สาเหตุปัญหาของการที่พระสงฆ์ละเมิดพระธรรมวินัย

ปัจจัยภายในของพระสงฆ์	ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อพระสงฆ์
๑. เป็นผู้ไม่มีความละเอียดรอบคอบหรือทำไปด้วยไม่รู้ ๒. ทั้งอาจหลงลืมสติ เพราะไม่พิจารณาอย่างถี่ถ้วน ว่าสิ่งใดควรทำหรือไม่ควรทำ	๑. การปกครองคณะสงฆ์ แบบอำนาจนิยมไม่กระจายอำนาจ ยึดติดกับการบริโภคนิยม ๒. มีการบิดเบือนคำสั่งสอนของพระพุทธองค์เพื่อ

ปัจจัยภายในของพระสงฆ์	ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อพระสงฆ์
<p>๓. ภูมิหลังของพระมีความแตกต่างกัน และมี ศรัทธาที่แตกต่างกัน</p> <p>๔. มีการเทศนาสั่งสอนสอนที่ไม่ตรงตามพระธรรมวินัยโดยใช้ความคิดเห็นส่วนตัวเป็นที่ตั้ง</p> <p>๕. การไม่เข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา</p> <p>๖. เป็นผู้ไม่เคร่งครัด และ หย่อนยานในการรักษาพระวินัยอย่างจริงจัง</p> <p>๗. พระสงฆ์เป็นผู้มีมากในกามลุ่มหลงในกิเลส เช่น สตรี</p> <p>๘. บุคคลที่มาบวชไม่หมั่นศึกษาพระธรรมวินัย เป็นผู้มีศรัทธาแต่ไม่รู้พระธรรมวินัย</p> <p>๙. ไม่ตั้งใจบวชตลอดชีวิตทำให้ศรัทธาไม่มั่นคง</p> <p>๑๐. บิดเบือนพระธรรมวินัย สร้างความชอบธรรมให้อุดมการณ์และแนวทางการปฏิบัติของตนเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์เฉพาะตนหรือกลุ่มตน</p>	<p>แสวงหาลาภผลสุดตนและพรรคพวก</p> <p>๓. ใช้กฎหมายแทรกแซงองค์กรสงฆ์</p> <p>๔. สังคมด่วนสรุปข้อเท็จจริงเมื่อเห็นพระสงฆ์ พลังผลอทำผิด ด่วนพิพากษาปรับอาบัติโทษหนักแก่พระสงฆ์</p> <p>๕. ครู อุปัชฌาย์ไม่กวดขันศิษย์ ปล่อยปละละเลย ไม่อบรมสั่งสอนศิษย์</p> <p>๖. หลักสูตรของพระพุทธศาสนาส่วนหนึ่ง ไม่ทำให้รู้</p> <p>ทรัพย์สิน เป็นผู้ไม่เคร่งครัดในพระธรรม และเข้าใจใน พระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง</p> <p>๗. ขาดการคัดกรองบุคคลที่จะเข้ามาบวช</p> <p>๘. การชักจูงจากสิ่งแวดล้อม และสื่อสารมวลชนรวม ทั้งเพื่อนใกล้ชิด</p> <p>๙. พุทธบริษัทอุดหนุนพระสงฆ์เกินความเป็นนิกบวช ที่หมายถึงคนไม่มีเรื่อน คนไม่มีบ้าน</p> <p>๑๐. ชาวพุทธมีศรัทธาที่ขาดปัญญา มีความมกมายเป็นตัวกระตุ้นให้พระสงฆ์มีกิเลส</p> <p>๑๑. อุปัชฌาย์อาจารย์ ไม่เข้มงวดกวดขันต่อพระสงฆ์ใหม่ ปล่อยปละละเลยพระสงฆ์ใหม่</p> <p>๑๒. ชาวพุทธยึดติดบุคคล ทำให้หลงจากหลักพระ ศรัทธธรรม</p> <p>๑๓. ชาวพุทธเชื่อมั่นอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ที่ไม่ถูกต้อง</p> <p>๑๔. ชาวพุทธมีศรัทธาจนขาดปัญญา สนับสนุนปัจจัยแก่พระสงฆ์เกินความจำเป็นในการครองสมณเพศ จนกลายเป็นบริโภคนิยม</p> <p>๑๕. ใช้สื่อไอทีเป็นเครื่องมือของสมณเพศ ขาดการรู้เท่าทันรับรู้ข้อความสื่อสารที่ไม่เหมาะสม</p> <p>๑๖. ชาวพุทธทั้งหลายไม่ตระหนักให้ดีว่าเป็นตัว แทนพุทธศาสนา ปฏิบัติตนห่างจากหลักพระธรรม</p>

จากแนวความคิดดังกล่าวเหตุปัจจัยภายใน ๑) มีเหตุจากความไม่รู้ ไม่เข้าใจพระธรรมวินัย กระทำผิดเป็นอาจินต์ จนในที่สุดคิดว่ากระทำได้และขาดทริโธตูปะ ถือว่าจุดเริ่มต้นของสาเหตุในการกระทำผิดมาจากการที่ไม่รู้ และไม่มีเจตนาเป็นเบื้องต้น ประการต่อมาผู้ที่มีมิจฉาทิฐิเป็นเบื้องต้นไม่เข้าใจ ในพระพุทธศาสนา มีศรัทธาวิปริตจากหลักธรรม ประการสุดท้ายคือกลุ่มที่รู้ในหลักพระธรรมวินัย แต่หลงในกามเกียรตยศัมมกมากในลาภผล ไม่หมั่นศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยลุ่มหลงในกิเลส ทำให้ภาพพจน์พระพุทธศาสนาเสียหายในสายตาประชาชนทั่วไป ในขณะที่เดียวกันชาวพุทธมองเห็นพระสงฆ์ เป็นสุปฏิปันโน (ผู้ปฏิบัติดีงาม) อุชุปฏิปันโน (ผู้ปฏิบัติตรง) ญายปฏิปันโน (ผู้ปฏิบัติควร) สามจีปฏิปันโน (ผู้ปฏิบัติชอบ) ในอุดมคติที่ไม่มีความผิดพลาดใดๆ บางครั้งการกระทำของพระสงฆ์เล็กน้อยจึงถูกขยายผลให้ใหญ่โตอันเนื่องมาจากความรวดเร็วในการสื่อสารในสังคมออนไลน์ ๒) เหตุปัจจัยภายนอกที่สนับสนุนให้มีการละเมิดพระธรรมวินัยได้แก่ การปกครองที่รวมศูนย์อำนาจขาดการยึดหยุ่นที่เหมาะสม จึงทำให้พระสงฆ์บางรูปบางกลุ่มหาทางลัดโดยละเมิดพระวินัย รวมทั้งการใช้กฎหมายมาเป็นเครื่องมือหาประโยชน์เพื่อตนและกลุ่มตนจากพระสงฆ์และฆราวาส ประเด็นกฎหมายมีมากมายที่ต้องปรับปรุงตั้งแต่ ผู้ร่างกฎหมายแต่ ไม่รู้พระธรรมวินัย ผู้ที่รู้พระธรรมวินัยแต่ไม่มีโอกาสเสนอแนะกฎหมาย

ประการต่อมาชาวพุทธบางกลุ่มขาดสติในการรับฟัง เมื่อได้รับข่าวสารในทางลบของพระสงฆ์ไม่ใช้สติสัมปชัญญะและเจตนาทางกุศลกรรมไตร่ตรองให้ชัดเจน ตลอดจนถึงยังไม่ได้ความจริงก็หลงใจมตี ทำให้พระสงฆ์ทั้งวัดทั้งหมู่เสื่อมเสีย ในภาพรวมฆราวาสส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มากด้วยกิเลสจึงต้องใช้สติและสัมปชัญญะในการรับฟัง อีกทั้งเมื่อฆราวาสที่ต้องการมาบวชจึงต้องมีการคัดกรองบุคคลเข้ามาบวชมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน การได้คนดีมาบวชไม่ได้หมายความว่าคนที่ไม่ดีบวชไม่ได้ แต่ควรที่จะคัดกรองบุคคลจากหลักการบุคคล ๔ คืออุคฆฏิตัญญู (ผู้รู้เข้าใจได้โดยฉับพลัน) วิปจิตัญญู (ผู้รู้เข้าใจเมื่ออธิบายเพิ่มเติม) เนยยะ (ผู้ที่เข้าใจเมื่อได้รับการฝึกฝนอบรม) ปทปรมะ (ผู้ที่รู้ได้แต่พยัญชนะ แต่ไม่เข้าใจความหมาย) จากหลักการคัดกรองเบื้องต้นแล้ว ก็ควรได้รับการขัดเกลานิสัยให้เพียงพอต่อการเป็นนักบวชพระพุทธศาสนาในเบื้องต้นเสียก่อน เช่นการอยู่วัดก่อนจนแน่ใจว่าผู้นั้นบวชเป็นพระสงฆ์ที่ขัดเกลาต่อได้และไม่สร้างปัญหาแก่สงฆ์ถึงจะบวชให้ เมื่อบวชเข้ามาแล้วจึงเป็นหน้าที่สำคัญของพระสงฆ์เก่าได้แก่ ครูอุปัชฌาย์ต้องหมั่นอบรมสั่งสอน ไม่ปล่อยปละละเลย ถือว่าเป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญในการสร้างพุทธทายาท ให้เป็นพระสงฆ์ที่สมบูรณ์มั่นคงด้วยศรัทธาที่เต็มไปด้วยสัมมาทิฐิ โดยมีหลักการสอนที่ดีอันเป็นไปตามลำดับแผนกเช่นสอนเด็กแรกเกิดที่เดินไม่มั่นคงให้มีรากฐานที่ดี เมื่อได้รับการฝึกฝนแล้ว ในที่สุดขาแข็งแรงก็สามารถเดินได้โดยไม่ต้องมีใครคอยประคองประคอง การที่ครูอุปัชฌาย์กวัดขั้นพระสงฆ์ใหม่ให้ได้ดีจึงมีความสำคัญยิ่งในสภาวะที่พระใหม่และพระเก่าละเมิดพระวินัยในปัจจุบัน รวมทั้งออกมาตรการต่างๆ ให้เป็นกรอบการดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย ไม่หลงติดกับกิเลสของสังคมที่ก้าวเข้ามาถึงในห้องนอนพระสงฆ์ในปัจจุบัน อันได้แก่การเข้าถึงสื่อไอทีซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้พระสงฆ์ติดกับดักในกิเลสทั้งปวง กิเลสเหล่านั้นฆราวาสเป็นผู้สนับสนุนให้พระสงฆ์เกิดกิเลส เช่นฆราวาสที่หลงในภาพลักษณ์ภายนอกของพระสงฆ์ อาทิ รูปลักษณ์ จึงอุตหนุนจนเจือพระสงฆ์เกินความเป็นพระสงฆ์ การหลงของฆราวาสในมิจฉาทิฐิ อาทิ ฆราวาสตามหานิยม อิทธิปาฏิหาริย์ ล้วนแล้วแต่เป็นตัวส่งเสริมสนับสนุนให้พระสงฆ์ทำผิด และ

สำคัญผิดในบทบาทหน้าที่ของความเป็นพระสงฆ์ ฉะนั้นเหตุปัจจัยที่ทำให้พระสงฆ์ละเมิดพระธรรมวินัยที่สำคัญมากคือ การที่ฆราวาสที่มีหน้าที่สนับสนุนพระสงฆ์ให้บำเพ็ญเพียรบารมี กลับกลายเป็นบุคคลที่เป็นข้าศึกแห่งพรหมจรรย์ส่งเสริมให้พระกระทำผิดทั้งรู้ตัวและไม่รู้ตัว เช่น ในกรณีเงินทอนวัด (หรือคดียักยอกเงินนั่นเอง)

ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งคือ พระสงฆ์ซึ่งมีหน้าที่ไม่ทำหน้าที่สมแก่การเขารูปไหว้ กล่าวคือ หลงในลาภสักการะ ยึดติดในอำนาจ การบริหารคณะสงฆ์ขาดความคล่องตัว รวมทั้งไม่ใช่ภาวะผู้นำที่มีคนกราบไหว้ และวางมาตรการที่ดีในการสร้างสรรค์คณะสงฆ์ให้เข้มแข็งแต่ไม่แข็งกร้าว ดังเช่นตำราซึ่งชาวบ้านทั้งหลายทิ้งกั้วจากภาวะการใช้กฎหมาย พระสงฆ์ควรใช้ความเคารพนับถือที่มีต่อตนเองเสนอแนะกฎหมายต่อผู้มีอำนาจ ซึ่งไม่ใช่ในฐานะที่เป็นเพียงผู้ตั้งรับ แต่ควรปรับเปลี่ยนจากผู้รับเป็นผู้รุก คืบ ดังเช่นในการสงครามมีการกล่าวว่าการรุกคือการตั้งรับที่ดี ซึ่งพระหลายรูปที่เอาแต่พูดแต่ตำหนิแต่ไม่ปฏิบัติให้เป็นตัวอย่างเห็นเป็นรูปธรรม เช่นปรับ เปลี่ยนกฎภายในวัดที่สอดคล้องกับพระวินัย และอยู่ภายใต้หลักศีลและหลักธรรมรวมทั้งหลักการทางธรรมชาติ มิใช่เอาแต่หาเงินเข้าวัดโดยที่ควรอยู่ร่วมกับธรรมชาติแบบสันติ สันโดษ เพื่อการอยู่ร่วมด้วยความสันติสุขของบ้านกับวัดในภาพรวม

ผลที่ตามมาและแนวทางแก้ไขการละเมิดพระธรรมวินัย

ผลที่ตามมาจากการละเมิดพระธรรมวินัย	แนวทางแก้ไขการละเมิดพระธรรมวินัย
๑. ส่งผลต่อพระพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์ ทำให้ชาวโลกติเตียนและขาดความเชื่อมั่นในพุทธศาสนา ๒. เสื่อมศรัทธาไม่เป็นที่เลื่อมใสในสถาบันสงฆ์ ทำให้เกิดความเสียหายโดยภาพรวม ๓. ส่งผลให้ศาสนิกอื่นเข้ามาแทรกแซงเพื่อทำลายพระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ ๔. เกิดการสั่นคลอนต่อศรัทธาในพระสงฆ์ และตอบโต้โดยไม่พูดคุย หรือไม่ทำบุญใส่บาตรพระสงฆ์ เป็นต้น ผลกระทบในด้านอื่นๆ ได้รับการปฏิเสธจากประชาชนเมื่อขอความร่วมมือ ๕. ชาวพุทธมองเห็นพระภิกษุเป็นพระตามอุดมคติ ๖. ทำให้เกิดความเคลือบแคลงใจต่อพระพุทธศาสนา ๗. ขาดความเชื่อมั่นในพระสงฆ์รวมถึงพระเถระชั้นผู้ใหญ่ ว่าไม่เคร่งครัดในพระธรรมวินัย ๘. ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต สังคมวัฒนธรรมประเพณี ๙. เนื่องมาจากพุทธศาสนิกชนมองภาพเป็นพระใน	๑. ขาดการคัดกรองบุคคลที่จะเข้ามาบวชอย่างเข้มงวดกว่าปัจจุบัน หากมีศรัทธาแต่ไม่ศึกษาพระธรรมวินัยก็ถือว่าเป็นบุคคลที่ไร้คุณภาพ ๒. หลังจากบวชควรให้ครูอุปัชฌาย์ดูแลอย่างใกล้ชิด และวางมาตรการให้เข้ากับบริบทสังคมปัจจุบัน ๓. พระสงฆ์ต้องศึกษาพระธรรมวินัยให้ถูกต้อง ๔. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างอุปัชฌาย์กับสังฆวิหาริกให้สมบูรณ์ ๕. ควรตั้งศาลคณะสงฆ์ มีความเป็นเอกเทศไม่ถูกรอบ งำจากอำนาจรัฐ และให้มีนิติกรกลางประกอบด้วยพระภิกษุที่มีความสามารถในด้านพระธรรมวินัย ๖. ให้มีนิติกรกลางประจำมหาเถรสมาคม(มส.) โดยต้องสามารถที่จะทำงานได้ทั่วประเทศ ๗. พระสงฆ์ละเมิดพระธรรมวินัยเสมือนการสอบหากผู้ใดไม่เคร่งครัดถือว่าสอบตกที่ต้องคัดออก ๘. การปฏิบัติธรรมที่เข้มข้นคือปริยัติ/ปฏิบัติ/

ผลที่ตามมาจากการละเมิดพระธรรมวินัย	แนวทางแก้ไขการละเมิดพระธรรมวินัย
<p>อุคตมคฺติ ทำใช้ชาวพุทธเสื่อมศรัทธา</p> <p>๑๐. ความเสื่อมศรัทธาในพระภิกษุบางรูป ขยายผลไปสู่องค์กรสงฆ์ และพระพุทธศาสนาในภาพรวม</p> <p>๑๑. การแปลงบุญให้เป็นเรื่องของวัตถุนิยมและบริโภคนิยมแทนการเป็นสัญลักษณ์ของความสุแห่งธรรม</p> <p>๑๒. การสอนให้กราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์มากเกินไป ทำให้ชาวพุทธส่วนหนึ่ง รู้สึกว่าศาสนาเสื่อม</p> <p>๑๓. ภิกษุและฆราวาสที่ให้ความร่วมมือหาประโยชน์ โดยแอบอ้างศาสนา จึงทำให้คนเสื่อมในพุทธศาสนา</p>	<p>ปฏิเวธเพื่อ “คิดตรง” จึงควรจัดหลักสูตรบวช ๗ วัน, ๑๕ วัน เพื่อทำให้เกิดศรัทธา พร้อมทั้งมีการติดตามผล อันเป็นการทดสอบเบื้องต้นก่อนจะให้บวชต่อไป</p> <p>๙. ต้องหมั่นให้พระสงฆ์ศึกษาพระธรรมที่ถูกต้องตามแนวทาง ทาน ศีล ภavana และควรให้ความรู้ในศีล ตั้งแต่วัยเด็กจนถึงอายุที่สามารถบวชพระได้</p> <p>๑๐. ภิกษุปฏิบัติตนไม่สอดคล้องกับพระธรรมวินัยที่บริสุทธิ์ จึงเป็นแก่นของพุทธซึ่งยังความศรัทธาของพุทธบริษัท</p> <p>๑๑. ควรมีกฎหมายปกป้องพุทธศาสนาที่เข้มแข็งและเป็นธรรม</p> <p>๑๒. ให้ความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงจนสามารถปลูกจิตสำนึกที่ดีกับคนในสังคม โดยรัฐนำพุทธศาสนามาสู่กระบวนการเรียนการสอน ให้เข้าถึงความสำคัญและแก่นพุทธศาสนาอย่างแท้จริง</p> <p>๑๓. ควรเผยแพร่หลักธรรมที่ถูกต้องผ่านสื่อต่างๆ รวมทั้งบทบาทชาวพุทธและคณะสงฆ์</p> <p>๑๔. พุทธบริษัทเองต้องร่วมกันตรวจสอบไม่ให้ภิกษุหรือฆราวาสที่บิดเบือนพระธรรมวินัย นำไปใช้เป็นช่องทางหาผลประโยชน์ การตรวจสอบควรต้องมีทั้งพระและโยมมาช่วยจัดการตรวจสอบ</p>

สรุปผลที่ตามมา จากการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ ในขณะที่ฆราวาสเข้าใจว่าพระสงฆ์เท่านั้นคือผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา แต่ที่จริงแล้วพุทธบริษัทซึ่งประกอบด้วยภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาคือผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา ที่มีพระธรรมวินัยเป็นศาสดา เป็นผลทำให้ฆราวาสเสื่อมศรัทธาที่จะเอื้อเฟื้อแก่พระสงฆ์ เช่นไม่ทำบุญตักบาตร ไม่รวมศาสนพิธี ไม่ฟังธรรม ไม่ทำนุบำรุงศาสนสถาน ความเสื่อมศรัทธานี้หากไม่ควบคุมก็จะค่อยๆขยายจนกลายเป็นไร้ความไว้วางใจ รวมทั้งเป็นช่องทางให้ศาสนาอื่นเข้าแทรกแซง การเสื่อมศรัทธาเริ่มจากไม่ไว้วางใจพระทั่วไปและขยายผลไปสู่พระเถระผู้ใหญ่ ในที่สุดวัฒนธรรมไทยที่มีความเป็นอยู่แบบผสมผสานกับพระพุทธศาสนาเถรวาทมาเป็นเวลายาวนานจะมีความเปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้สังคมไทยปรับเปลี่ยนไปอย่างขาดทิศทาง เช่นการเปลี่ยนแปลงของทิศ ๖ ที่แสดงความเคารพมารดาบิดา ครูอาจารย์ บุตรภรรยา มิตรสหาย คนรับใช้และคนงาน และพระสงฆ์

ผู้สูงด้วยคุณธรรมและเป็นผู้นำทางจิตใจเป็นต้น การเคารพกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์จนไร้ปัญญา รวมทั้งการบริโภคนิยมเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้พระพุทธศาสนาเสื่อมถอยเนื่องจาก พระพุทธศาสนาเป็นมาจากธรรมชาติ เป็นการอิงอาศัยซึ่งและกันตามธรรมชาติ แต่การบริโภคนเกินความจำเป็น เป็นการเพิ่มกิเลสและทำลายธรรมชาติ ซึ่งอาจทำลายความเป็นพระพุทธศาสนาอีกด้วย

สรุปแนวทางแก้ไข ควรให้มีการคัดกรองก่อนบวชโดยวางมาตรการต่างๆ ที่เหมาะสมกับ จริต ๖ อันได้แก่ราคะจริต (ผู้ที่มีความประพฤติปกติหนักไปทางรักสวยรักงาม) โทสะจริต (ผู้ที่มีความประพฤติปกติหนักไปทางใจร้อนหงุดหงิด) โมหะจริต (ผู้ที่มีความประพฤติปกติหนักไปทางมกมาย) สัทธาจริต (ผู้ที่มีความประพฤติปกติหนักไปทางน้อมใจเลื่อมใสได้ง่าย) พุทธิจริต (ผู้ที่มีความประพฤติปกติหนักไปทางใช้ความคิดพิจารณา) วิตกจริต (ผู้ที่มีความประพฤติปกติหนักไปทางนึกคิดจับจด ฟุ้งซ่าน) เมื่อผ่านคัดกรองแล้วต้องผ่านการระยะทดลองเป็นพระสงฆ์ในหลักสูตรระยะสั้น เช่นบวช ๗ วัน, ๑๕ วันเพื่อทำให้เกิดศรัทธา พร้อมทั้งมีการติดตามผล อันเป็นการทดสอบเบื้องต้นก่อนจะให้บวชต่อไประยะยาว มาตรการการคัดกรองก่อนบวชต้องหมั่นให้พระสงฆ์ศึกษาพระธรรมที่ถูกต้องตามแนวทาง ทาน ศีล ภาวนา และควรให้ความรู้ในศีล มาตรการนี้สามารถนำมาใช้ตั้งแต่วัยเด็กจนถึงอายุที่สามารถบวชพระได้ หากผู้ใดผ่านระยะทดลองตั้งแต่เด็กแล้วไม่ต้องผ่านการคัดกรอง เช่นผู้บวชใหม่ เมื่อบวชแล้วควรให้ครูอุปัชฌาย์ดูแลอย่างใกล้ชิด และวางมาตรการให้เหมาะสมกับบริบทในสังคมปัจจุบัน เมื่อบวชแล้วต้องหมั่นศึกษาพระธรรมวินัยอย่างถูกต้อง หากผู้ใดต้องการศึกษาหลักสูตรพระบาลีควรสนับสนุนอย่างเป็นทางการ ปัญหาการละเมิดพระวินัยควรจัดตั้งศาลสงฆ์ และไม่ถูกครองงำจากรัฐโดยให้มีนิติกร (ทั้งพระและฆราวาส) ที่มีความสามารถทั้งกฎหมายบ้านเมือง และรู้พระธรรมวินัยโดยไม่คลาดเคลื่อน นิติกรเหล่านี้ให้มีประจำสำนักงานประจำมหาเถรสมาคม (มส.) ด้วย ผลการตรวจสอบว่าพระสงฆ์ใดกระทำผิดรุนแรงที่ทำให้เสื่อมต่อศรัทธาขั้นรุนแรง ควรให้สึกและห้ามบวชอีกต่อไปโดยอาจมาเงื่อนไขตามความเหมาะสม เว้นแต่โทษปาโรชิกเป็นต้น

พุทธบริษัท ต้องร่วมกันตรวจสอบไม่ให้พระสงฆ์หรือฆราวาสที่บิดเบือนพระธรรมวินัย ที่นำไปใช้เป็นช่องทางหาผลประโยชน์ ในการตรวจสอบควรมีทั้งพระสงฆ์และฆราวาสร่วมกันตรวจสอบตามพระไตรปิฎกและการละเมิดพระธรรมวินัย รัฐควรปลูกจิตสำนึกที่ดีเกี่ยวกับพระพุทธศาสนากับคนในสังคม โดยผ่านกระบวนการเรียนการสอน ให้เข้าถึงความสำคัญและแก่นพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ควรเผยแพร่หลักธรรมที่ถูกต้องผ่านสื่อต่างๆ รวมทั้งบทบาทชาวพุทธและคณะสงฆ์ การเป็นชาวพุทธนอกจากส่งเสริมสนับสนุนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาแล้ว สิ่งที่ชาวพุทธควรทำ โดยใช้กฎหมายที่มีอยู่ร่วมกันปกป้องพุทธศาสนา ให้เข้มแข็งและเป็นธรรมเป็นเบื้องต้น และไม่ใช้ความรุนแรงต่อศาสนาอื่นร่วมทั้งสร้างพันธมิตรส่งเสริมสนับสนุนคุณธรรมร่วมกันระหว่างศาสนา

สรุปแนวคิดนักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนา

ภัยอันตรายที่เกิดกับพระศาสนาในปัจจุบัน เช่นบุคคลปลอมบวชเป็นพระซึ่งทำให้ชาวพุทธเสื่อมศรัทธา สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) มีความเห็นว่าถ้าแยกคนกับพระศาสนาออกจาก

กันไม่ได้จะทำให้คนเสื่อมศรัทธาพระพุทธศาสนา พระมีหน้าที่คือการรักษาวินัย ประพฤติตนอยู่ในศีลและบำเพ็ญภาวนา เมื่อทำหน้าที่โดยถูกต้องแล้วประชาชนก็มีความเลื่อมใสและจะอุปถัมภ์อย่างถูกต้อง ฉะนั้นหากพระปลอมมาขอ จะช่วยพระศาสนาได้โดยช่วยกันเอาพระปลอมออกจากพระศาสนาไป ดังพุทธพจน์ที่ว่า พระพุทธเจ้าทั้งหลายจะเกิดขึ้นหรือไม่ หลักความเป็นจริงก็เป็นอยู่อย่างนั้น ตถาคตเพียงค้นพบความจริงนั้นแล้วนำมาเปิดเผยแสดงแนะนำ ทำให้เข้าใจว่าความจริงเป็นเช่นนี้ พระใหม่เป็นปุถุชนที่อาจมีความรู้และคุณธรรม ไม่มากนัก แต่ผู้คนเคารพกราบไหว้และให้เกียรติเคารพนับถือ เพราะการเป็นภิกษุเป็นการเข้าสู่วิถีชีวิตแห่งไตรสิกขา พระพุทธองค์ให้ถือธรรมวินัย คือหลักธรรมและหลักวินัยที่ทรงแสดงไว้เป็นพระศาสดา เป็นมาตรฐานสืบต่อไป วางมาตรฐานอยู่ที่ตัวหลักธรรมวินัย ผู้ที่รักษาธรรมวินัยก็คือสงฆ์ส่วนรวมเพราะฉะนั้นพุทธพจน์นี้จึงมีความหมายให้ถือธรรมวินัย คือถือหลักการและให้ถือส่วนรวมเป็นใหญ่ไม่เอาศรัทธาไปอิงต่อตัวบุคคล เมื่อบุคคลปฏิบัติตามหลักการก็เป็นส่วนร่วมที่ทำให้สงฆ์งาม มีความมั่นคงดำรงด้วยดี และประโยชน์ก็จะเกิดแก่แต่ละคนที่เป็นส่วนร่วมในสงฆ์ ฉะนั้นชาวพุทธจะต้องเอาหลักธรรมวินัยเป็นพระศาสดา และศึกษาเล่าเรียนให้รู้และเข้าใจความจริง ฉะนั้นศรัทธาจะไม่วิปริตถ้าชาวพุทธยึดหลักพระวินัยเป็นพระศาสดา

สภาพวิกฤติที่มีมาจากชาวของพระสงฆ์และการปฏิบัติตนของชาวพุทธ พระไพศาล วิสาโล มีความเห็นว่า มีความเปลี่ยนแปลงการทางเสื่อมถอยลงเรื่อยๆ ที่เป็นข่าวคราวที่เกิดขึ้นเฉพาะจุด-เฉพาะประเด็น ฉะนั้นเราควรฟังคนอื่นและต้องกลับมาวิจารณ์ และพิจารณาตัวเองด้วยคือเราต้องใช้วิธีการที่ต้องทำตามธรรมะ ถูกศีลธรรม หากจุดยืนเราถูกต้องแต่วิธีการไม่ถูกต้องสิ่งนี้ก็ต้องระวัง ทุกฝ่ายต้องพิจารณาจะอ้างว่าทำเพื่อประเทศชาติ และพระพุทธศาสนาแล้ว จะทำอะไรก็ได้มันไม่ถูกต้อง พระสงฆ์ต้องแก้ความขัดแย้งด้วยสันติวิธีด้วยความถูกต้องชอบธรรม การให้ความเคารพสิ่งที่ทำนั้นให้เป็นไปตามกฎหมายถูกต้องไม่เลือกปฏิบัติ ฉะนั้นพระสงฆ์ต้องเป็นแบบอย่างของการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธีด้วยความถูกต้องชอบธรรม ไม่ใช่ขัดแย้งแล้วกลายเป็นแตกหัก ถ้าทำอย่างนั้นก็ไม่ต่างอะไรกับฆราวาสและก็จะไม่สามารถเป็นแบบอย่างให้ฆราวาสได้

ความประพฤติไม่เหมาะสมตามพระธรรมวินัย อาศัยผ้าเหลืองหากิน พระไพศาล วิสาโล มีความเห็นว่า พระสงฆ์มีความประพฤติย่อหย่อน การศึกษาและปฏิบัติภาวนา แย่งชิงสมณศักดิ์ ตั้งลัทธิบิดเบือนคำสอน สร้างความเสียหายแก่พระพุทธศาสนา จนทำให้ชาวพุทธจำนวนไม่น้อยพากันเสื่อมศรัทธา จึงต้องปฏิรูปโครงสร้างคณะสงฆ์อย่างจริงจัง มิเช่นนั้นอาจได้เห็นพระพุทธศาสนาล่มสลาย ปัญหาสังคมสะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวในการเผยแผ่พระธรรมต่อประชาชน รวมถึงพระพุทธศาสนาขาดภูมิคุ้มกัน ท่อกระแสบริโภคนิยมและวัตถุนิยมอันเป็นปัญหาสังคมมากมาย ปัญหาความเสื่อมศรัทธาของพระสงฆ์ พระมีพฤติกรรมแย่งและทำให้วิกฤติในคณะสงฆ์เลวร้ายยิ่งขึ้น เมื่อพระเหินห่างจากชาวบ้าน ทำให้รัฐและผู้มีอำนาจในทางเศรษฐกิจเข้ามาครอบงำกำกับคณะสงฆ์ ปัญหาการปกครองสงฆ์ไทยแบบรวมศูนย์อำนาจที่ไร้ประสิทธิภาพอยู่ในมือของคนเพียงไม่กี่คน ซึ่งไม่ใช่ผู้บริหารหรือผู้ปกครอง เพราะไม่ได้ทำการบริหารอย่างแท้จริง มหาเถรสมาคม (มส.) จะมีบทบาทเมื่อมีการประชุมกัน ออกจากที่

ประชุมก็ไม่ต้องรับผิดชอบจากการประชุม หมอวาระเมื่อลาสิกขา มรณภาพและมีพระบรมราชโองการถอดยศเท่านั้น การปกครองคณะสงฆ์จะเรียกว่าปฏิรูปอย่างแท้จริงได้ ก็ต่อเมื่อมีการกระจายอำนาจให้มากขึ้น

ด้าน ผศ.ร.ท.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ มีความเห็นว่า คณะสงฆ์ไทยให้ความสำคัญพระธรรมวินัยเกราะกำบังน้อยกว่ากฎหมาย การจ้องทำลายโดยนำความบกพร่องพระวินัยบางข้อมาโจมตี พระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์บางรูปมีอายุพรรษาไม่มาก ความรู้อาจไม่สูงวัตรปฏิบัติก็มีตำหนิ แต่ก็มีสถานะอภิศักดิ์หนึ่ง เช่นขุนนาง พระที่ไม่มียศศักดิ์แต่มีอายุพรรษามากกว่าก็ต้องทำอ่อนน้อม ทำให้คุณค่าความเป็นพระตามพระวินัยด้อยกว่า จึงเป็นจุดอ่อนซึ่งเป็นอยู่ในปัจจุบัน การเปิดโอกาสให้พระธรรมดาบางรูปร่วมกับพวกพ้องที่มีอำนาจรัฐหนุนหลัง โจมตีมหาเถรสมาคม (มส.) อย่างไม่เกรงใจ ตราบดที่พระสงฆ์เองยังไม่เคร่งครัดความศักดิ์สิทธิ์ของพระธรรมวินัย ที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้อันตรายของพระศาสนาก็ยิ่งมากขึ้นเท่านั้น

สรุปผลวิจัย พระธรรมวินัยคือ กรอบความประพฤติของพระพุทธองค์บัญญัติ ให้พระสงฆ์ดำรงสมณเพศของนักบวชที่ดงาม การบวชในพระพุทธศาสนามีวัตถุประสงค์สูงสุด คือเพื่อทำนิพพานให้แจ้งหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการบวชเพื่อการพ้นทุกข์ พระธรรมวินัยเป็นกรอบการดำรงความเป็นบรรพชิต พระธรรมวินัยคือเกราะกำบัง ของพระสงฆ์ ฉะนั้นพระสงฆ์จึงต้องเป็นผู้เคร่งครัดในพระวินัย หากพระให้ความสำคัญพระวินัยน้อยกว่ากฎหมายผลที่ตามมาคือจะมีผู้จ้องจับผิดพระสงฆ์ไม่หยุดหย่อน โดยใช้การที่คณะสงฆ์ปฏิบัติไม่สมบูรณ์ หรือบกพร่องในพระวินัยบางข้อเป็นข้อโจมตี กรณีสมมุติสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบันควรทำความเข้าใจให้ชัดแจ้ง ทั้งทางพระวินัยและสภาพสังคมว่า ปัจจุบันต่างจากพุทธกาลซึ่งพระสงฆ์ไทยต้องใช้เงินเป็นต้น การห้ามพระรับเงินซึ่งปลงอาบัติก็พ้นความผิด แต่มายุคนี้พระไม่มีเงินอยู่ไม่ได้และทำงานไม่ได้ จึงเป็นเรื่องที่พระกับฆราวาสต้องมาช่วยกันคิดอย่างมีเมตตาว่า จะทำอย่างไรให้พระใช้เงินโดยไม่เป็นอาบัติ ทางกลับกันหากนักบวชในพระพุทธ ศาสนาใดไม่ตั้งใจปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ย่อมส่งผลต่อศรัทธาของชาวพุทธต่อภาพลักษณ์ของคณะสงฆ์ และเสื่อมศรัทธาทำให้ประชาชนสั่นคลอน ทั้งยังเปิดโอกาสให้ศาสนาอื่นโจมตี

พระพุทธศาสนาในประเทศไทยได้เจริญรุ่งเรืองมานาน มาจากความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์ ประชาชนและรัฐ ประชาชนดูแลพระสงฆ์บำรุงพระภิกษุผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ หากประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัย ชาวพุทธจะไม่บำรุงดูแลพระสงฆ์นั้นๆ การละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย สาเหตุและปัญหามีดังนี้

๑. ผู้ไม่มีความละเอียด
๒. กระทำไปด้วยไม่รู้หรือหลงลืมสติไม่ทันได้พิจารณาให้ถ่วงถ้
๓. ภูมิหลังของชายไทยที่จะเข้ามาบวชนั้นมาจากหลากหลายวัฒนธรรมและชุมชน สังคม
๔. การศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา อาทิบวชโดยปราศจากศรัทธาเช่นบวชตามประเพณี
๕. พระสงฆ์เป็นผู้มักมากในกามลุ่มหลงในกิเลสโดยบวชตามใจกิเลส ทำให้ไม่รักษาพระ

วินัย

๖. พระสงฆ์กระทำเพราะรู้แต่ยังขึ้นกระทำลงไป

๗. ไม่เคร่งครัดในหลักไตรลักษณ์อย่างสิ้นเชิง
 ๘. ครู อุปัชฌาย์ อาจารย์ ทั้งพระผู้ใหญ่ ไม่กวัดขັນ ดูแล ให้พระลูกวัดปล่อยปละละเลยไม่เคร่งครัดในพระวินัย
 ๙. พระสงฆ์อ่อนไหวต่อกิเลสยั่วชวน ไม่มีความตั้งใจจะบวชเพื่อบรรลุนิพพาน
 ๑๐. พระธรรมวินัยเป็นกรอบการดำรงความเป็นนักบวช หากไม่ตั้งใจปฏิบัติจะส่งผลต่อศรัทธาชาวพุทธ

วิกฤติศรัทธาเมืองไทยถ้าคนไทยมีศรัทธาวิปริต สังคมไทยกำลังใช้พระพุทธศาสนาเป็นที่ถ่ายทอดทุกข์ ระบายความทุกข์และปัญหาของสังคม แทนที่พระพุทธศาสนาจะไปดับทุกข์ของสังคม ถ้าชาวพุทธไม่อาจแยกแยะยอมทำให้เอาตัวบุคคลหรือพระเป็นตัวแทนพระศาสนา ซึ่งทำให้มีความรู้สึกไม่ดีอาจถึงกับเสื่อมศรัทธา ถ้าแยกคนกับพระศาสนาออกจากกันไม่ได้ จะทำให้คนเสื่อมศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา หากตระหนักถึงปัญหาและช่วยกันจัดการให้เป็นประโยชน์ แต่ถ้าไม่รับรู้ปัญหาและปล่อยปละละเลยอยู่ในความประมาท วัดและพระศาสนาจะประสบความเสื่อมและพินาศในที่สุด

สถานการณ์ในช่วงนี้เรียกว่า เข้าสู่วิกฤติสังคมขั้นรุนแรง และเป็นวิกฤติที่มีมานานแล้วถ้าเราดูจากข่าวคราวเกี่ยวกับพระสงฆ์ และการประพฤติปฏิบัติตัวของชาวพุทธ จะเห็นได้ว่ามันมีความเปลี่ยนแปลงและเสื่อมถอยลงไปเรื่อยๆโดยมีแนวโน้มที่มีมานานแล้ว ความน่าเป็นห่วงของพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นอย่างพระสงฆ์หรือของพุทธศาสนิกชนนั้น พระเถระชั้นผู้ใหญ่ที่ไปเกี่ยวข้องกับคดีอื้อฉาวอย่างรุนแรง การที่พระสงฆ์ไปเกี่ยวข้องกับเรื่องเงิน และการปล่อยปละละเลยจากคณะสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ อีกทั้งพระรูปนี้มีเส้นสายกับพระชั้นผู้ใหญ่และกับองค์กรสงฆ์ และการที่ฆราวาสที่ไปอนุญาตให้พระสงฆ์นั้นไปเกี่ยวข้องกับเงินที่มีจำนวนมาก

พุทธศาสนาในเมืองไทยกำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤติถึงขีดสุด อาทิความประพฤติไม่เหมาะสมตามพระธรรมวินัย การไม่ศึกษาและปฏิบัติภาวนา การแย่งชิงสมณศักดิ์ การตั้งลัทธิบิดเบือนคำสอนของพระพุทธเจ้า สร้างความเสียหายใหญ่หลวงแก่วงการพุทธศาสนา จนทำให้ชาวพุทธจำนวนไม่น้อยพากันเสื่อมศรัทธา ฉะนั้นการจะนำพาพระพุทธศาสนาให้พ้นจากวิกฤติได้ จึงต้องปฏิรูปโครงสร้างของคณะสงฆ์อย่างจริงจัง มิเช่นนั้นอาจได้เห็นความล่มสลายของพุทธศาสนา ที่เห็นได้ชัดที่สุดคือวิกฤติการณ์ในคณะสงฆ์ไทยพระสงฆ์มีคุณภาพตกต่ำลงเรื่อยๆ

แต่ปัจจุบันพระสงฆ์เรายึดติดกับยศศักดิ์กันมาก ดังที่พระสงฆ์ที่ได้สมณศักดิ์ แม้อายุพรรษาน้อย แต่มีความรู้อาจไม่มากวัตรปฏิบัติไม่น่าชื่นชม พระที่ไม่มีสมณศักดิ์มีอายุพรรษามากกว่านั้นต้องทำอ่อนน้อม ทำให้คุณค่าความเป็นพระตามพระวินัยด้อยกว่าเพราะยศศักดิ์ ฉะนั้นการมุ่งถือกฎหมายอื่นเหนือพระธรรมวินัย จนการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอ่อนแอลง ทำให้พระบางรูปร่วมมือกับพวกพ้องที่มีอำนาจรัฐหนุนหลังโจมตีอีกฝ่ายอย่างไม่เกรงใจ ปัญหาจึงเกิดผลกระทบต่อสถาบันพระพุทธศาสนา ทราบที่พระสงฆ์ยังไม่เคร่งครัดความศักดิ์สิทธิ์ของพระธรรมวินัย

จะเห็นได้ว่าพระภิกษุเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการที่จะน้อมนำให้กลุ่มคนต่างๆ ที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใสมากยิ่งขึ้น จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าปรากฏการณ์วิกฤติศรัทธา ที่พุทธศาสนิกชนบางกลุ่มมีต่อความย่อหย่อนพระภิกษุ

การป้องกันและแก้ไขปัญหาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ มีดังนี้

๑) ด้านบุคคลขอให้ผู้อยู่ชั้นปกครองดูแลปัญหาแก้ไขด้วยความชอบธรรมและชอบด้วยกฎหมาย

๒) ด้านองค์กร ปรับแผนยุทธศาสตร์การบริหารให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน ใช้เทคโนโลยีเพิ่มมากขึ้น

การป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธ

การป้องกันและแก้ไขปัญหาคriminalการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ โดยการกำหนดระเบียบการบวชให้มีความรัดกุม ทั้งกฎหมายคณะสงฆ์ควรออกโดยอาศัย ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของชาวพุทธเป็นหลัก และควรเอื้อต่อการส่งเสริมชาวพุทธที่อ่อนแอให้เข้มแข็ง ทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจเพื่อการค้ำจุนสถาบันพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน สุดท้ายควรศึกษาตัวอย่างเพื่อเป็นแนวปฏิบัติที่ดีว่ากลุ่มชนกลุ่มใด อาชีพใดที่อยู่ใกล้กับพระสงฆ์ ประเพณีและรักษาพุทธธรรมอย่างแท้จริง

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

พระพุทธศาสนาสอนหลักความเชื่ออย่างมีเหตุผลเป็นหลัก โดยปราศ จากความเชื่ออย่างงมงาย กล่าวคือสอนให้มีศรัทธาความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญา ศรัทธาในทางพุทธศาสนาจึงต้องอาศัยความจริงความถูกต้องตามธรรมชาติเป็นหลัก การแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยจึงต้องเริ่มจากการเผยแพร่พระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องและมีเหตุผลเป็นที่ตั้ง ฉะนั้นพุทธบริษัทจึงต้องปรับกระบวนการทัศน์การเผยแพร่พระพุทธศาสนา เริ่มจากตัวพระภิกษุจะต้องปรับแนวคิดในการสั่งสอนพระพุทธศาสนาเสียใหม่ ให้เป็นแนวทางเดียวกันทั้งประเทศ อาทิ วัดต่างๆ ที่สอนให้เชื่อสิ่งเหนือธรรมชาติทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งไม่ใช่คำสอนตามแนวทางพระพุทธศาสนาที่สอนเป็นตรรกะ ทดแทนศรัทธาเชื่อแบบกราบไหว้วิงวอนร้องขอ โดยอาศัยความเชื่อแบบกราบไหว้วิงวอนประกอบแนวทางพุทธพาณิชย์ ซึ่งไม่ทำให้พุทธบริษัทเกิดปัญญา และควรอบรมสั่งสอนให้ฆราวาสมีความเชื่ออย่างพุทธปรัชญาแทนการเชื่อในผี คือกราบไหว้ในคุณความดีของพระพุทธ พระธรรมและพระสงฆ์ แทนการกราบไหว้วิงวอนสิ่งเหนือธรรมชาติต่างๆ

ฉะนั้น องค์กรสงฆ์ไทยจึงต้องกำหนดนโยบาย เช่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็น ๓ ระยะ เริ่มจากระยะสั้นคือนำสังฆาธิการทั่วประเทศมาอบรมปรับแนวคิดใหม่ จากการสร้างวัดดูมาเป็นการสร้างคน ปรับเปลี่ยนจากการเป็นผู้ขอมาสู่การเป็นผู้ให้ การสร้างคนเป็นสาระสำคัญของ

พระพุทธศาสนา โดยในยุคปัจจุบันพระสงฆ์ไทยสำคัญบทบาทของตัวเองผิดไป คิดว่ามีหน้าที่สร้างถาวรวัตถุ ดังที่พระพุทธองค์ตรัสให้พระภิกษุจาริกเที่ยวไปสั่งสอนสัตว์ทั้งหลายให้เกิดปัญญา องค์กรสงฆ์จึงต้องปรับแนวคิดให้พระเฝ้ารู้สำนึกในหน้าที่ของตน และสั่งสอนพระใหม่ให้รู้ซึ่งถึงหลักการทางพระพุทธศาสนาที่มาจากธรรมชาติ อันได้แก่ พระธรรมวินัยอันเป็นกรอบในการดำรงความเป็นสงฆ์มาเป็นที่ตั้ง โดยการสร้างทรัพย์ภายในแทนการสร้างทรัพย์ภายนอก ดังเช่นปัจจุบันมีการแข่งขันกันสร้างถาวรวัตถุ เพื่อตอบสนองผลประโยชน์ของตนในหลายๆ ด้าน ละเลิกการกระทำอันเป็นกิเลส โดยการสร้างปัญญา โดยความรู้อันเป็นปัญญาของพุทธศาสนาเริ่มลดน้อยถอยลง เพราะพระผู้ใหญ่บงการในการกำกับดูแลพระผู้น้อย องค์กรสงฆ์จึงต้องกำหนดมาตรการพัฒนาพระผู้ใหญ่เป็นเบื้องต้น ในระยะสั้นเริ่มจากกำหนดหลักสูตรปรับแนวคิดของพระผู้ใหญ่ หลังจากนั้นขอรับทราบแนวความคิดเห็นของพระผู้ใหญ่และพระระดับกลาง เพื่อกำหนดในการวางมาตรการศึกษาอบรมพระใหม่ นำเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนพระนวกะทั่วประเทศ รวมถึงกำหนดหลักสูตรก่อนการบวชเป็นพระภิกษุ ส่วนแผนพัฒนาระยะกลางระยะยาวจะต้องทราบผลของการประชุมศึกษาอบรม พระผู้ใหญ่เสียก่อน แล้วจึงนำมาวางมาตรการพัฒนาภิกษุสงฆ์ในระยะที่ ๒ และที่ ๓ ต่อไป

๒. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป

๑. หาแนวทางการศึกษาอบรมพระสงฆ์ทั่วประเทศให้เป็นรูปธรรม พัฒนาการศึกษาให้สังฆาธิการ และ พัฒนาการพระใหม่ รวมถึงบุคคลที่เกี่ยวข้อง
๒. ศึกษาหาข้อมูลจัดทำสถิติพระภิกษุที่ศึกษาพระธรรมวินัย และพระสงฆ์ที่ละเมิดพระธรรมวินัย เพื่อวางมาตรการในอนาคตต่อไป
๓. ศึกษาหาแนวทางสร้างกลไกที่เป็นรูปธรรมการอยู่ร่วมกันของ ชุมชน วัด สถานศึกษา เพื่อลดความขัดแย้งและประสานประโยชน์ระหว่างองค์กร

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล ชุด ๙๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

๑) หนังสือ

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. อธิบายพระวินัยสำหรับนักธรรมชั้นตรี. กรุงเทพมหานคร: โรง
พิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑.

คณินันต์ จันทบุตร. สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร:

กลุ่มประสานงานศาสนาเพื่อสังคม, ๒๕๑๒.

คุณ โทชน์. พุทธศาสนากับสังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ โอ. เอส. พรินติ้ง
เฮาส์, ๒๕๔๕.

จรัญ โฆษณานันท์. นิติปรัชญา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗.

ดิเรก ควรสมาคม. นิติปรัชญา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๕๗.

ประกาศศรี สีหอำไพ. พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

ประสาร ทองภักดี. กฎหมายมหาชนตามแนวพุทธศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

ปัญญา ใช้บางยางและคณะ. พระวินัย ๒๒๗ พุทธบัญญัติจากพระไตรปิฎก. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพ
มหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๘.

ปรีดี เกษมทรัพย์. นิติปรัชญา. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, ๒๕๕๐.

พระครูสมณธรรมสมาทาน. รวมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายเถรสมาคม. กรุงเทพมหานคร:
อาทรการพิมพ์, ๒๕๔๑.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). การสร้างสรรค์ประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์). วิทยาพระสังฆาธิการ เล่มที่ ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๕๓.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). รู้กับพระพุทธศาสนาถึงเวลาชำระหรือยัง. พิมพ์ครั้งที่ ๓.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๓๗.

- **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๓๙.
- **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.
- **วินัยเรื่องใหญ่กว่าที่คิด**. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๓๘.
- **พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่นกรมการปกครอง, ๒๕๔๐.
- **พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.
- **นิติศาสตร์แนวพุทธ**, กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑.
- **พระธรรมมหาวิธานูวัตร. มลทินปัญหา ฉบับพร้อมด้วยอรรถกถา ฎีกา**. พระนคร: โรงพิมพ์ลูก ส. ธรรมภักดี, ๒๕๑๑.
- **พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). กรณีสันตโตโคก**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๑.
- **เมืองไทยจะวิกฤต ถ้าคนไทยมีศรัทธาวิปริต**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๔. (เอกสารดามน์โหลด), ๒๕๕๖.
- **รู้จักพระไตรปิฎกให้ชัดให้ตรง (กรณีพระคิกฤทธิ)**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญมั่นคงการพิมพ์, ๒๕๕๙
- **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๘. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เพิ่มทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๕๓.
- **จาริกอโศกรัฐศาสตร์แห่งธรรมาธิปไตย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม, ๒๕๕๒.
- **พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต). ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- **พิชญ์ รพินทร์. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมาย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๒.
- **พุทธทาสภิกขุ. ใจความสำคัญแห่งคัมภีร์มนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : หจก. ภาพพิมพ์, ๒๕๓๓.
- **ฟ้าสาบทางฝ่ายบรรพชิตคณะสงฆ์ไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๐.
- **ภัทรพร สิริกาญจน. พระพุทธศาสนาในประเทศไทย เอกภาพในความหลากหลาย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๗.
- **ยงยุทธ์ ณะปุระ. พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑.
- **ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.
- **วิโรจ นาคชาติ. ปรัชญาเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๗. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๕.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. **ประวัติศาสตร์ความคิด นิติปรัชญา**, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อ่านกฎหมาย, ๒๕๖๑.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **กรณีธรรมกาย บทเรียนเพื่อการศึกษาพระพุทธศาสนา และสร้างสรรค์สังคมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๓๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัทโอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์ จำกัด, ๒๕๖๐.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **วินัยมุข เล่ม ๑**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหา มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

_____ **แนวพระดำริทางคณะสงฆ์ในพระมหาสมณศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหา จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

_____ **สารานุกรมพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหา มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

สมยศ เชื้อไทย. **นิติปรัชญาเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๔. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๕๔.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **รวมรายวิชาหลักสูตรนักรธรรมชั้นตรี**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐.

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐**.

กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๖๐.

สำนักพระราชวัง. **มิลินทปัญหา**. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานเป็นพระราชานุสรณ์ ในงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี.

กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน, ๒๕๓๙.

สุมน อมรวิวัฒน์. **การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๐.

แสง จันทร์งาม. **พุทธศาสนวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์บุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๔๔.

_____ **ศาสนศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๔๓.

แสวง อุดมศรี. **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

๒) บทความ

เกรียงไกร รอบรู้. “**นิติศึกษาว่าด้วยนิติปรัชญา มโนทัศน์คลาดเคลื่อนต่อการศึกษานิติปรัชญา**”.

รัฐสภาสารปีที่ ๖๔ ฉบับที่ ๑๐ (ตุลาคม ๒๕๕๙): ๔๑.

ณดา จันทร์สม . “**การบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย**”. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์, ปีที่ ๕๔ ฉบับ ๑/๒๕๕๗: ๑๑๑-๑๓๙.

เนื่ออ่อน ขวัญทองเขียว และจุฬิศพงศ์ จุฬารัตน์. “**รัฐสยามกับล้านนา**”. วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัย และพัฒนา, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๗): ๖๓.

พระสิทธินิติธาดา (พันตำรวจโท ชลัช โชติทนต์ พรหมะวัน). “**การลงโทษพระภิกษุ กรณีเสพเมถุน: ศึกษาเปรียบเทียบโทษทางพระธรรมวินัยและทางอาญาเชิงประวัติศาสตร์และ**

- พัฒนาการทางเลือก”. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๕): ๑๐.
- วัชรระ งามจิตรเจริญ, ศ.ดร. “สมณศักดิ์: ข้อดีและปัญหา”. วารสารพุทธศาสนศึกษา. ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๗): ๕๖-๕๙.
- _____ .“พระสงฆ์ทำผิดวินัยและกฎหมาย : จุดอ่อนและวิธีแก้ไข”. วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๙) : ๑๑.

๓) รายงานการวิจัย

- เกียรติศักดิ์ พันธวงศ์. ศึกษาเปรียบเทียบหลักการลงโทษผู้กระทำผิดในพุทธศาสนาเถรวาทกับประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. รายงานการวิจัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- ใจทิพย์ ภัทรวิเชียร. การศึกษากฎหมายที่มีผลกระทบต่อพระสงฆ์ไทย. รายงานการวิจัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- ธวัช หนูคำ, ร.ต.อ. ปัญหาการดำเนินคดีอาญากับพระภิกษุสงฆ์ไทย. รายงานการวิจัย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.
- พระมหาจรินทร์ โกต้น. การศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๔.
- วิรัช กลิ่นสุบรรณ. กระบวนการพิจารณาคดีกรรม : ปัญหาและแนวทางแก้ไข. รายงานการวิจัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- สนธยา มัญญารักษ์. กระบวนการยุติธรรมของคณะสงฆ์ไทย. รายงานการวิจัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๖.
- เสวก สุบรรณเกต. บทบัญญัติในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งเป็นอุปสรรคในการบริหารคณะสงฆ์ (พ.ศ. ๒๕๐๕ – ๒๕๓๕). รายงานการวิจัย สาขาวิชาประวัติศาสตร์ไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๐.
- ไสว จิตเพียร. กระบวนการยุติธรรมของคณะสงฆ์ไทย : ศึกษากรณีปัญหาองค์การทางตุลาการและวิธีพิจารณาความอาชญากรรมตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕. รายงานการวิจัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง, พ.ศ. ๒๕๔๓.
- อริราช มณีภาค. การศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมในพระวินัยปิฎกกับกระบวนการยุติธรรมของกฎหมายไทย. รายงานการวิจัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- อำนวยการ ยัสโยธา. กระบวนการต้องโทษในประมวลกฎหมายอาญากับในวินัยสงฆ์การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ. รายงานการวิจัย วิทยาลัยครูสงขลา, ๒๕๔๑.

๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- คมชัดลึก. “พระพิมลธรรมผจญมารคดีประวัติศาสตร์วงการสงฆ์”. ข่าวอาชญากรรมคมชัดลึก.

- <<http://www.komchadluek.net/news/crime/40887>>. ๑๑ ธันวาคม ๒๕๕๙.
 _____ . “พระพิมลธรรมผจญมารคดีประวัติศาสตร์วังการสงฆ์”. ข่าวอาชญากรรมคมชัดลึก,
 <<http://www.komchadluek.net/news/crime/40887>>. ๑๑ ธันวาคม ๒๕๕๙.
 ไทยรัฐออนไลน์. “อดีตพระสุวิทย์ถูกจับข้อหาอั้งยี่ ช่องโจร”. <<https://www.thairath.co.th>>. ๒๕
 พฤษภาคม ๒๕๖๑.
 _____ . “คันธรมกายหลายอาณาจักรจับ ‘ธัมชโย’ เป้าลอบของจริงเขย่าศรัทธา”. ทีมข่าว
 เฉพาะกิจ. <<http://www.thairath.co.th/content/860746>>. ๑๘ กุมภาพันธ์
 ๒๕๖๐.
 _____ . “มหากาพย์ปมทุจริตกินเงินทอนวัด”. <<https://www.thairath.co.th/content/130616>>. ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๑.
 _____ . “อวดอุตริ พระไพศาลชีสตีฟ จ๊อบส์ ฌบับธรมกายเข้าข่ายอาบัติปาราชิก”.
 <<https://www.thairath.co.th/content/285205>>, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.
 _____ . “เนรค้ำ ยืมอ่อน ขึ้นศาลตรวจหลักฐาน พรากผู้เยาว์เพื่อการอนาจาร-ชำเราเด็กฯ”.
 <<https://www.thairath.co.th/content/1073215>>. ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.
 ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ. “ประวัติศาสตร์ที่ไม่ถูกจำ: ครุบาศรีวิชัยกับการปกครองรวมศูนย์ของกรุงเทพฯ”.
 <<https://blogazine.pub/blogs/thanet-a/post/471719> April, 2014-12: 22--Thanet
 A>. ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๐.
 ฉานินทร์ กรัยวิเชียร. “สุภาชิตกฏหมาย (ตอนที่ ๑)”. ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศูนย์วิทยบริการศาล
 ยุติธรรม. <<http://www2.library.coj.go.th/indexarticlesearch.php>>. ๒๖
 กันยายน ๒๕๖๑.
 _____ . “สุภาชิตกฏหมาย (ตอนที่ ๒)”. ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศูนย์วิทยบริการศาลยุติธรรม.
 <http://lib.coj.go.th/Article6_8_5.pdf>. ๒๖ กันยายน ๒๕๖๑.
 นิธิ เอียวศรีวงศ์. “การเมืองที่พระยังยุ่งไม่ได้”. มติชนสุดสัปดาห์. ปีที่ ๒๙ ฉบับที่ ๑๕๐ (๑๕
 พฤษภาคม ๒๕๕๒). <<http://www.newsdataonline.com/index.php>>. ๑๙
 มิถุนายน ๒๕๕๙.
 บรรจบ บรรณรุจิ. “วิเคราะห์กรณีวัดพระธรรมกายน่าจะมี "การตั้งธง". <[https://www.winnews.
 tv/news/3846](https://www.winnews.tv/news/3846)>. ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑.
 ปรีดี พนมยงค์. “ปรัชญาคืออะไร”. <<http://pridiinstitute.com>>. ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๙.
 ผู้จัดการออนไลน์. “ปัญหาธรรมกาย”. <[http://www.manager.co.th/game/viewnews.
 asp?NewsID=9600000024856](http://www.manager.co.th/game/viewnews.aspx?NewsID=9600000024856)>. ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐.
 _____ . “กรมสอบสวนคดีพิเศษค้นวัดธรรมกาย”. ข่าวอาชญากรรม. <[http://www.
 manager.co.th/game/viewnews.aspx?NewsID=9600000024856](http://www.manager.co.th/game/viewnews.aspx?NewsID=9600000024856)>. ๑๐
 มีนาคม ๒๕๖๐.
 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช. “พระบรมราชาวาท ในการเปิดประชุมใหญ่ ครั้งที่

- ๑๗ ของสมาคมพุทธศาสนาที่วราชอาณาจักร ณ ศาลาการเปรียญ บนภูสิงห์ อำเภอ สหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ วันพุธที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๒. <www.rd.go.th/publish/kingsay/26Royal_Instruction17122512.pdf>. ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๑.
- พระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร. “ถอดความศาสนากับความมั่นคงของชาติ”. <<https://www.Youtube.com/watch?v=AE7H>>. ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐.
- พระไพศาล วิสาโล. “เวลานี้วิกฤติแล้ว”. <<http://www.komchadluek.net/news/knowledge/225279>>. ๔ กรกฎาคม ๒๕๖๑.
- _____. “ปฏิรูปสงฆ์ไม่ได้ก็อย่าคิดไปปฏิรูปประเทศ”. โพสต์ทูเดย์. <www.visalo.org/columnInterview/5802PostToday.htm>. ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. “สถานการณ์พุทธบริษัทในสังคมไทย: ศรีธรรมาภิบาล หรือวิกฤติ ศรีธรรมา”. <http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id=1520&articlegroup_id=278>. ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๑.
- มติชนออนไลน์. “เปิดหมายจับธัมมชโย”. ฉบับวันที่ 22-26 พ.ค.59. <<https://web.Facebook.com/notes/matchon-weekly>>. ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐.
- _____. “จากข้อครหา สู่มุ่งต่อหา”. <<https://www.matichon.co.th/prachachuen/news/470906>>. ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๑.
- _____. “เงรคำ ปฏิเสธ ๒ คดี พรากผู้เยาว์ นือโองสร้างพระแก้วมรกตองค์ใหญ่ที่สุดในโลก”. <https://www.matichon.co.th/local/crime/news_667797>. ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๑.
- ราชกิจจานุเบกษา. “พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๕๔”. เล่มที่ ๕๘, หน้า ๑๓๙๓. <<http://m.naewna.com/view/highlight/256291>>. ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.
- _____. “สถาปนาสมเด็จพระสังฆราช”. เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๕ ข, ลง ๑๒ ก.พ.๒๕๖๐, หน้า ๒.<<http://m.naewn//m.naewna.com/view/highlight/256291>>. ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.
- _____. “พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๔)”. <www.ratchakittha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/A/050/T1.PDF>. ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์,ศ.ดร. “นิติปรัชญา รัฐประหาร และตุลาการ (1)”. <<https://prachatai.com/journal/2018/03/76016>>. ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๑.
- ส.คนจริง. “เมื่อพระพิมลธรรม (อาจ อาสภเถระ) ถูกจับ”. <<https://www.posttoday.com/dhamma/482782>>. ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.
- สำนักข่าวเนชั่น. “ฟ้องพุทธอิสระและ ๑๔ กปปส.”. <<https://www.msn.com>>. ๑๔ มีนาคม ๒๕๖๑.
- หลวงสารกิจปริชา. “ยุติธรรม มาจากไหน”. ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศูนย์วิทยบริการศาลยุติธรรม. <<http://www2.library.coj.go.th/indexarticle2.php?ldmain=40&&No=30&&Title=นิติปรัชญา&&page=>>>. ๒๕ ก.ย. ๒๕๖๑.

Isranews. “สำนักงานพระพุทธศาสนา ซีพีพุทธะอิสระ’ทำผิดพระธรรมวินัย-กฎหมาย ถูกจับต้องสึกทันที”. <https://www.isranews.org/isranews/27043-maticchon_27043.html>.

๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๑.

Manager Online. “ชะตาชีวิต “ธัมมชโย” มาถึง “เจ้าคุณธงชัย-สมณินิต” สะท้อนปมโตที่กำลังเน่าทั้งเถา”. <<https://today.line.me/th/pc/article>>. ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

Voicetv. “ย้อนวีรกรรมพุทธอิสระ”. <<https://voicetv.com>>. ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

๕) สัมภาษณ์

พระมหาสัญญา ธีรสถนญโม, ดร. ป.ธ.๙. วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร. สัมภาษณ์, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๑.

พระมหาณัฐพงษ์ ฐิตปถโย, ดร.. วัดข่านิหัตถการ กรุงเทพมหานคร. สัมภาษณ์, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๑.

พระมหาวุฒิชัย วุฑฒิชโย ป.ธ.๙. หัวหน้าศูนย์ประสานงานมหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย วัดพระธรรมกาย. สัมภาษณ์, ๒๒ มิถุนายน ๒๕๖๑.

นายสมชาย กิจนพศรี. ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค ๖. สัมภาษณ์, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๑.

นาวาอากาศเอกพิเศษ วรมิตร วาสนโชติ. ตุลาการศาลทหารกลาง. สัมภาษณ์, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๑.

รศ.दनัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์. อาจารย์ภาควิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สัมภาษณ์, ๑๑ มิถุนายน ๒๕๖๑.

ว่าที่ พ.ต.ต.ดร.สวัสดี จิรัฎฐิติกาล. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สัมภาษณ์, ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

ผศ.ดร.ประยูร สุขะใจ. อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สัมภาษณ์, ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๐.

ศ.ดร.จ่านงค์ อติวัฒน์สิทธิ. ประจำหลักสูตรดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ผู้ช่วยเลขาธิการยุวพุทธิกสัมพันธ์ แห่งโลก. สัมภาษณ์, ๒๘ เมษายน ๒๕๖๐.

ดร.แม่ชีจันทรธิภา แสวงทรัพย์, พธ.ด. (พระพุทธศาสนา). วัดหุบมะกล้า จ.ราชบุรี. สัมภาษณ์, ๔ เมษายน ๒๕๖๑.

**แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์
ที่ส่งผลต่อวิกฤตศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ**
Preventing and Solving the Discipline Violations of Buddhist Monks that
Affect the Crisis of Buddhist Faith According to
the Integration of Legal Philosophy

พระมหาเสรีชน นริสโร และคณะ
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและสาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศรัทธาของชาวพุทธในสังคมไทย และเพื่อเสนอแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก สรุปผลการวิจัยด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ในสังคมไทยปัจจุบันที่มีลักษณะสำคัญคือวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ส่งผลให้พระสงฆ์ละเมิดพระวินัยใน ๒ รูปแบบคือ การประพฤติวิปริตจากพระธรรมวินัย และการทำพระธรรมวินัยให้วิปริต ซึ่งมีสาเหตุและปัญหา ๑๐ ประการคือ ๑) ผู้ไม่มีความละอาย ๒) กระทบไปโดยไม่รู้ เช่น การขาดรู้เท่าทันสื่อไอที ๓) ภูมิหลังจากหลากหลายวัฒนธรรม ชุมชน สังคม เช่น ความเชื่อเรื่องอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ๔) ศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา ๕) บรรพชาตามใจกิเลส ๖) ตั้งใจกระทำแม้รู้ว่าละเมิด เช่น แผลงบุญเพื่อตอบสนองวัตถุนิยม และบริโภคนิยม ๗) ไม่เคร่งครัดในหลักไตรลักษณ์ ๘) การไม่กวดขัน ปล่อยปละละเลยของอุปัชฌาย์ และพระเถระในสังฆะ ๙) อ่อนไหวต่อกิเลส ไม่ตั้งใจบวชเพื่อฝึกตนให้มีคุณค่า ๑๐) พระธรรมวินัยเป็นกรอบดำรงการบรรพชา หากไม่ตั้งใจปฏิบัติจะส่งผลต่อศรัทธาชาวพุทธ โดยที่วิกฤตศรัทธาหมายถึง ลักษณะความเชื่อและความเลื่อมใสอยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของความคงอยู่และความเสื่อมถอย เกิดความลังเลสงสัย ไม่มีศรัทธาในความดี ความซื่อ และการทำจิตใจให้บริสุทธิ์

การป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศรัทธาเป็นการดำเนินการที่เหตุปัจจัย ๒ ด้านคือ ๑) ปัจจัยภายนอกได้แก่ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม จารัตประเพณี ๒) ปัจจัยภายใน ได้แก่ การทำให้พระสงฆ์ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบเพื่อให้เกิดคุณค่าแก่ตนเอง เกิดความตระหนักรู้ เกิดปัญญา ไม่ทำให้กิเลสครอบงำ

การแก้ไขการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศรัทธาโดยการนำหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ หมายความว่า เป็นการนำกฎหมายธรรมชาติคือกฎเกณฑ์ของการดำเนินชีวิตร่วมกันอิงอาศัยเหตุผลถูกต้องตามหลักธรรมชาติและความยุติธรรมทางสังคม มาเติมเต็มบรรทัดฐานของกฎหมายที่มีต่อบุคคลในสังคม เช่น พระวินัยที่ห้ามพระสงฆ์จับเงิน เมื่อบูรณาการพระธรรมวินัยและนิติปรัชญาเข้าด้วยกัน อุบาสกอุบาสิกาผู้มีศรัทธาถวายเงินแก่พระสงฆ์พึงกระทำด้วยปัญญา

พระสงฆ์จับเงินเท่าที่จำเป็น ไม่จับเงินเพื่อจับจ่ายเช่นเดียวกับผู้ครองเรือน ทั้งต้องปลงอาบัติคือ ตระหนักว่าไม่ตรงตามพระวินัย ไม่เหมาะสำหรับผู้ไม่มีเรือน ทั้งฝึกตนเองให้มีคุณค่า ทำนิพพานให้ แจ่ม นอกจากนี้แล้วอุบาสกอุบาสิกาอุปลัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาก็ไม่ควรจัดหาของประณีตเกินความ จำเป็นแก่การดำรงตนผู้ไม่มีเรือน

คำสำคัญ: พระธรรมวินัย, วิกฤตศีรัทธา, นิติปรัชญา

ABSTRACT

The objective of this research are to study the problems and causes of the Dhamma and discipline violations of Buddhist monks that affect the crisis of Buddhist faith and to present the guidelines for prevention and correction of the discipline violations of Buddhist monks that affect the crisis of Buddhist faith according to the integration of Legal philosophy. This is a qualitative research according to document research, depth-interview and content analysis.

The results of the study found that the Buddhist monks ordinate in the short period for wisdom self-improvement. Materialism and Consumerism, the key characteristics of Thai society, influence the Dhamma and discipline violations in 2 ways which are (1) to practice the Dhamma and discipline in the irregular ways (2) to make the Dhamma and discipline be abnormal. There are 10 of the problems and causes of the Dhamma and discipline violations of Buddhist monks that are (1) shameless (2) unaware (3) variety in culture (4) different in degree of faith (5) ordination with the defilement (6) Intension (7) loosely in Trinity (8) loosely controlled (9) sensitive with defilement (10) Dhamma and discipline are the concept of ordination; consequently, the violation will be the faith crisis that the people will be doubt in good, bad and the pure mind.

The preventing and solving the discipline violations of Buddhist monks that affect the crisis of Buddhist faith base on the 2 cause factors; external factors such as the Sangha Act, the rule of Sangha Supreme Council of Thailand, traditional and internal factor such as to encourage the monks to improve their self value, awareness, wisdom to protect the coverage of the defilement.

The correction of the discipline violations of Buddhist monks that affect the crisis of Buddhist faith according to the integration of Legal philosophy means to add the natural legal, to fulfill the fundamental of the common and civil law such as by the Dhamma and discipline the monks have to be admit that they got the money. The lay people, having the faith to donate the money to the monks, have to do with wisdom; therefore, they do not serve the monks with the over qualification things.

The monks have to get only small amount of money for his survival; moreover, they have to confess to get the awareness that the monks should not touch the money.

Key words: Discipline, Crisis of Faith, Legal Philosophy

ความนำ

พระพุทธศาสนาเป็นหนึ่งในสถาบันหลักที่สำคัญสถาบันหนึ่งของประเทศไทย มีความผูกพันกับประชาชนในประเทศชาติอย่างแนบแน่น แนวคิดในเรื่องต่าง ๆ ทุกด้านในสังคมไทยมีความสัมพันธ์มีรากเหง้ามาจากความคิดทางพระพุทธศาสนาเกือบทั้งสิ้น จนมีผู้กล่าวว่า การวิเคราะห์ สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศไทย ไม่อาจมองข้ามแนวความคิดในทางพระพุทธศาสนาได้เลย เนื่องจากพระพุทธศาสนาได้เข้ามาสู่สังคมไทยตั้งแต่เริ่มตั้งอาณาจักรสยาม และก่อตั้งเป็นประเทศไทยปัจจุบัน นอกจากนี้ยังเป็นตัวประสานส่วนต่าง ๆ ของสังคมให้เป็นเอกภาพ ระบบความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมไทย ก็ล้วนแต่มีแนวความคิดของทางพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานเกือบทั้งสิ้น จนถือได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักประจำชาติไทย

พระพุทธศาสนาประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ๕ ประการ คือ “ศาสนาดู ศาสนธรรม ศาสนบุคคล ศาสนวัตถุ และศาสนพิธี” และในทุกครั้งที่พระพุทธศาสนาได้เผชิญหน้ากับวิกฤตการณ์ องค์ประกอบหนึ่งซึ่งมักจะรับการตั้งข้อสังเกต และตั้งคำถามอยู่เสมอคือ “ศาสนบุคคล” ซึ่งศาสนบุคคลนั้น อย่างไรก็ตามพระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสว่า “โดยการล่วงไปแห่งเรา ธรรมและวินัยจะเป็นศาสนาดูของเธอทั้งหลาย”^๑ คำว่า “เธอทั้งหลาย” ในบริบทนี้หมายถึง “พุทธบริษัท” ทั้ง ๔ ได้แก่ “ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา” แต่ปัจจุบันนี้ภิกษุณีในประเทศไทย ลึนสายสืบต่อไปแล้ว คงเหลือแต่ภิกษุ อุบาสก อุบาสิกา แต่ในปัจจุบัน “พระภิกษุ” ถูกกล่าวหาว่าเป็นต้นเหตุแห่งเสื่อมศรัทธาของชาวพุทธอย่างมาก กล่าวคือเป็นต้นเหตุที่ทำให้กลุ่มคนที่มีความศรัทธา หรือมีศรัทธาคลอนแคลนต่อพระพุทธศาสนา และทำให้กลุ่มคนที่ไม่ศรัทธาพระสงฆ์เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว โจมตีพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น

ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในสังคมไทยประการหนึ่งคือสังคมไทยได้มอบความไว้วางใจให้แก่พระภิกษุในฐานะที่เป็นสมมติสงฆ์ที่เป็นเนื้อนาบุญ และมีบทบาทสำคัญต่อเป็นหลักชัยในการรักษาพระพุทธศาสนาโดยมีอุบาสกและอุบาสิกาทำหน้าที่ให้การทำนุบำรุง และให้การสนับสนุนปัจจัย ๔ แก่พระภิกษุที่จำเป็นต่อการดำรงสมณเพศในพระพุทธศาสนา และบำเพ็ญสมณธรรมเพื่อเข้าถึงความจริงสูงสุดหรือแก่นหลักธรรมในพระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตามพุทธศาสนิกชนบางกลุ่มได้ตั้งข้อสังเกตว่า การทำนุบำรุง และให้การสนับสนุนปัจจัย ๔ ในปัจจุบันนี้ เกินความจำเป็นในการดำรงตนเพื่อศึกษาพระธรรม ปฏิบัติศาสนกิจ รวมทั้งเผยแผ่พระธรรมหรือไม่อย่างไร นอกจากนั้นแล้วหากคฤหัสถ์มีความศรัทธาที่จะถวายปัจจัย หรือวัตถุอันประณีตต่อพระภิกษุ อันเป็นเนื้อนาบุญตามความเชื่อ อย่างไรก็ตามหากพระภิกษุปฏิบัติตนไม่สอดคล้องกับพระธรรมวินัย และตีความตามพระธรรมวินัยให้สอดคล้องกับวิถีที่ตนปฏิบัติ หรือกลุ่มตน รวมทั้งบิดเบือนพระธรรมวินัยไปสร้างความชอบธรรมให้แก่

^๑ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๔.

อุดมการณ์แนวทางการปฏิบัติของตน เพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์เฉพาะตนหรือกลุ่มของตน เมื่อความจริงปรากฏขึ้น จึงทำให้พุทธศาสนิกชนเกิดความเสื่อมศรัทธาในพระภิกษุบางรูป และขยายผลไปสู่องค์กรสงฆ์ และพระพุทธศาสนาในภาพรวม

ข่าวสารการประพุดติผิดพระธรรมวินัยของพระภิกษุที่ผ่านสื่อต่างๆ ดังปรากฏตามสื่อต่างๆ ก่อให้เกิดการขาดความเชื่อมั่นต่อสถาบันสงฆ์ รวมทั้งขาดความเชื่อถือในกระบวนการตรวจสอบอย่างโปร่งใส จนในที่สุดเกิดผลกระทบต่อความเชื่อมั่นต่อพระพุทธศาสนา ฉะนั้นการป้องกันและแก้ไขการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ จึงมีความจำเป็นที่ยิ่งยิ่งสำหรับการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาเพื่อการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาควบคู่กับสังคมไทย รวมทั้งเป็นประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาและชาวพุทธในสังคมไทยสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาปัญหาและสาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธในสังคมไทย
๒. เพื่อเสนอแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ

ขอบเขตของโครงการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการศึกษาครั้งนี้ได้มุ่งเน้นเพื่อศึกษา วิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธในสังคมไทยและเสนอแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ ทั้งนี้เพื่อสร้างชุดความรู้คู่มือชาวพุทธ คู่มือพระสงฆ์เกี่ยวกับระเบียบ ข้อปฏิบัติที่มีความสอดคล้องกับพระธรรมวินัย เป็นต้น

๒ ขอบเขตด้านพื้นที่ ทำการศึกษาสภาพปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยโดยอาศัยข้อมูลที่ปรากฏตามช่องทางสื่อสาร เช่น โทรศัพท์น หนังสือนิตยสาร และสื่อออนไลน์

๓. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มุ่งเน้นการศึกษาในเชิงเอกสารและการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทและเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ๑) พระภิกษุ จำนวน ๔ รูป ๒) นักกฎหมายและนักวิชาการที่มีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ความ จำนวน ๒ คน และ ผู้แทนชาวพุทธที่มาจากชุมชนและสถาบันการศึกษา จำนวน ๘ คน รวมจำนวนทั้งสิ้น ๑๓ รูป/คน

วิธีการดำเนินการวิจัย

๑. รูปแบบการวิจัย การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการ ศึกษาวิจัยเชิงสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) แหล่งข้อมูลประเภทนี้ได้แก่ พระไตรปิฎก พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ รวมทั้งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม กฎมหาเถรสมาคม และเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทางพระพุทธศาสนา เช่นพุทธธรรม เอกสารการประชุมสัมมนาทางวิชาการ วารสารสิ่งพิมพ์

ทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับกฎ ระเบียบ คำสั่งของคณะสงฆ์และข้อมูลการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธเพื่อใช้ประกอบในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้

๒. ประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) มุ่งเน้นการสัมภาษณ์ตัวแทนคณะสงฆ์ ประชาชน และองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้เห็นแนวคิด หลักการ รูปแบบ และวิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญา จำนวน ๑๓ รูป/คน

๓. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย รายงานการประชุมที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) สัมภาษณ์ความคิดเห็นที่เกี่ยวกับปัญหาและสาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธในสังคมไทย และแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย

๔. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ วิทยานิพนธ์ หนังสือ วารสาร เอกสาร สิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง และเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลแบบเชิงลึก (In-depth Interview)

๕. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้จากพระไตรปิฎก พระราชบัญญัติคณะสงฆ์, กฎ ระเบียบ คำสั่ง มติมหาเถรสมาคม และเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทางพระพุทธศาสนาและข้อมูลวิจัยภาคสนามมาวิเคราะห์ร่วมกันโดยอาศัยพระธรรมวินัยเป็นแนวทางในการวิเคราะห์เพื่อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา

ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ทั้งหมดกระทำไปพร้อม ๆ กัน ตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัย โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งที่ได้จากการบันทึกข้อมูล การถอดเทปสัมภาษณ์ จัดหมวดหมู่ตามแต่ละตัวแปรครบถ้วนเพียงพอ และเหมาะสมแก่การนำไปวิเคราะห์สรุปผลว่าสมบูรณ์หรือไม่

๖. สรุปวิเคราะห์ข้อมูล การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นแรกผู้วิจัยได้ตรวจสอบว่าได้ข้อมูลเพียงพอแล้วหรือไม่ ข้อมูลนั้นได้ตอบปัญหาของการวิจัยแล้วหรือไม่ หากผู้วิจัยพบว่าได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกัน ผู้วิจัยจะตรวจสอบว่าข้อมูลที่แท้จริงเป็นอย่างไร

สรุปผลการวิจัย

๑. สรุปผลการศึกษาปัญหาและสาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธในสังคมไทย

ในสมัยพุทธกาลผู้ออกบวชตั้งใจทำให้ทุกข์สิ้นไปตามแนวที่พระพุทธเจ้าทรงสอนในโอวาทปาติโมกข์คือ ขันติคือความอดกลั้น เป็นธรรมเครื่องเผากิเลสอย่างยิ่ง ผู้รู้ทั้งหลายกล่าวพระนิพพานว่าเป็นธรรมอันยิ่ง ผู้ทำร้ายผู้อื่นไม่เชื่อว่าเป็นบรรพชิตเลย ผู้เบียดเบียนสัตว์อื่นไม่เชื่อว่าเป็นสมณะเลย การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การชำระจิตของตนให้ผ่องแผ้ว สามประการนี้เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย การไม่กล่าวร้าย การไม่ทำร้าย การสำรวมปาติโมกข์ ความ

เป็นผู้รู้ประมาณในการบริโภค การนอน การนั่ง ในที่อันสงัด ความหมั่นประกอบในการทำจิตให้ยิ่ง หก ประการนี้เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย พระพุทธเจ้าบรรพชาโดยตรัสว่า จงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว จงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด ประพฤติพรหมจรรย์ตามพรหมจรรย์สูตร มิใช่เพื่อเรียกร้องให้คนมานับถือ มิใช่เพื่ออานิสงส์ ลาภ สักการะ และความสรรเสริญ ... ประพฤติเพื่อสังวร เพื่อความละ เพื่อความหายกำหนดยินดี เพื่อความดับทุกข์ และในมหาอัสนิปุสสุตรได้กล่าวว่า ภิกษุที่สมณะ คือภิกษุที่ระงับอกุศลกรรมอันลามก อันเศร้าหมอง นำให้เกิดภพใหม่ ให้มีความกระวนกระวาย มีวิบากเป็นทุกข์ ให้มีชาติ ชรา มรณะต่อไป โดยที่ในอันธกวินทสูตร พระพุทธเจ้าให้ภิกษุใหม่ที่มาสู่พระธรรมวินัยใหม่ๆ ให้สมาทานธรรม ๕ ประการคือ เป็นผู้สำรวม ในปาติโมกข์สังวร สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย เป็นผู้มื่ออินทรีย์สังวร มีสติรักษาดน รักษาใจ เป็นผู้ไม่พูดมาก เป็นผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตรหรืออาศัยเสนาสนะอันสงัด เป็นผู้มีสัมมาทิฐฐิ อย่างไรก็ตามบุคคลแบ่งออกได้เป็น ๔ จำพวกคือ ๑) กลุ่มที่ได้ยินได้ฟังเรื่องเพียงโดยย่อก็เข้าใจทันที ๒) กลุ่มที่ฟังแล้วต้องการคำอธิบายขยายความจึงจะเข้าใจ ๓) กลุ่มที่ต้องใช้เวลามากกว่าจะเข้าใจ แต่ในที่สุดก็เข้าใจ ๔) กลุ่มที่อาจจะเข้าใจบ้างไม่เข้าใจบ้าง หรืออธิบายอย่างไรก็ไม่เข้าใจ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเรียกว่า ธรรม ต่อมาเมื่อพระสาวกทำผิดจึงบัญญัติสิกขาบท เรียกว่า วินัย เพื่อประโยชน์ ๑๐ ประการคือ ๑) เพื่อความยอมรับว่าดีแห่งสงฆ์ ๒) เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์ ๓) เพื่อความข่มบุคคลผู้เกื้อยาก ๔) เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลดีงาม ๕) เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลายที่จะบังเกิดในปัจจุบัน ๖) เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลายที่จะบังเกิดในอนาคต ๗) เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ๘) เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ๙) เพื่อความตั้งมั่นแห่งสังฆธรรม ๑๐) เพื่อเอื้อเพื่อพระวินัย ฉะนั้นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าจึงมีชื่อเรียกว่า ธรรมวินัย

วิฤติศรัทธา หมายถึง ลักษณะความเชื่อและความเลื่อมใสที่อยู่ช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อแห่งความคงอยู่ และความเสื่อมถอย เกิดความลังเลสงสัย ไม่เชื่อคำสั่งสอนทางศีลธรรมที่ปรากฏในพระธรรมวินัย ไม่มีศรัทธาในความดีและความชั่ว ไม่ปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรมอันดีงามของสังคม มุ่งเอาประโยชน์ส่วนตนเป็นสำคัญ ไม่เคารพใน ศาสนบุคคล รวมทั้งไม่ให้ความสำคัญแก่ศาสนพิธี โดยศรัทธาคือความเชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ ความเชื่อที่ควรเชื่อ กอปรด้วยเหตุผล ศรัทธาแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท ได้แก่

๑) ศรัทธาปิดกั้นปัญญา ได้แก่ ศรัทธาบังคับให้เชื่อ และเมื่อเชื่อแล้วจะเชื่อแบบไม่เคลือบแคลงสงสัย

๒) ศรัทธานำไปสู่ปัญญา ได้แก่ ศรัทธาความเชื่อที่นำไปสู่การศึกษาสืบค้นสิ่งทั้งหลาย แต่เมื่อบุคคลเกิดศรัทธาขึ้น ศรัทธานั้นจะทำให้เรามีความสนใจและเข้าไปค้นหา โดยเฉพาะศรัทธาในคนก็เพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจความจริงมากยิ่งขึ้น พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนเรื่องศรัทธาให้มีปัญญากำกับไว้เสมอ โดยสอนให้เชื่ออย่างมีเหตุผลคือใช้ ปัญญาพิจารณาให้เห็นทั้งส่วนดีและไม่ดีทั้งคุณทั้งโทษก่อน แล้วจึงค่อยศรัทธาอย่างไม่ม่งมาย ศรัทธาที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอน ได้แก่ ศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญาโดยให้เชื่อและพิจารณาอย่างมีเหตุผล เพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและประสบความสุขในอนาคตกาล

พระพุทธองค์ตรัสสอนพระภิกษุต้องเป็นผู้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ โดยมีพระวินัยเป็นกฎระเบียบอันเป็นแนวทางการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตเพศบรรพชิต ให้ละความสุขทางกายที่เป็นรูปธรรม และอาศัยวัตถุเพียงเท่าที่จำเป็นในการดำรงชีวิต โดยมุ่งฝึกฝนพัฒนาตนให้ก้าวไปสู่ศีล สมาธิ ภาวนาให้เกิดปัญญาเพื่อบรรลุธรรมเป็นผู้ที่น่าเคารพศรัทธาในสายตาชาวโลก พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนพระธรรมอันเป็นความจริงตามธรรมชาติ และวางกรอบพระวินัยในการดำเนินความเป็นพระ โดยนำหลักความจริงตามธรรมชาติที่อาศัยเหตุปัจจัย อันเป็นเหตุเป็นผลต่อกันมาวางรูปแบบ พระพุทธองค์ทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อประโยชน์แก่สงฆ์หรือส่วนรวม และเพื่อปิดกั้นความทุกข์ ความเดือดร้อน ทำให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตทั้งทางกายและทางใจ ส่งผลดีต่อประชาชนและพระศาสนา

สาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยแบ่งได้เป็น ๒ ลักษณะคือ ๑) ประพฤติวิปริตจากพระธรรมวินัย คือ ไม่ประพฤติปฏิบัติตามคำสอน ๒) บิดเบือนคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ทำให้พระธรรมวินัยวิปริต การที่พุทธศาสนิกชนมีความเห็นผิดจึงทำให้พระภิกษุยึดติดในวัตถุนิยมและบริโภคนิยมประการหนึ่ง บุญวิปริตอีกประการหนึ่ง ได้แก่การทำบุญที่เน้นเฉพาะตัวบุญที่เป็นการสร้างกิเลส โดยแปลงบุญให้เป็นเรื่องของวัตถุนิยม และบริโภคนิยม แทนที่จะทำการชำระใจให้บริสุทธิ์นำไปสู่ความสุขทางกาย การสอนวิปริตโดยพระภิกษุเน้นการสอนเรื่องอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์มากกว่าปาฏิหาริย์แห่งธรรม ปาฏิหาริย์แห่งธรรมคือผลของการประพฤติธรรมย่อมได้ผลดีทั้งกายและใจ การใช้สื่อที่วิปริต เช่น สื่อไอทีต่างๆ ปัจจุบันนี้มีการใช้สื่อไอทีเป็นเครื่องมือในการศึกษาธรรม และเผยแผ่ธรรม ทางกลับกันมีการใช้สื่อไอทีโดยขาดการรู้เท่าทัน และการระมัดระวังทั้งการพูด สื่อข้อความ เป็นต้น

สรุปได้ว่า การละเมิดพระธรรมวินัยเกิดขึ้นอยู่จริง เนื่องจากภาวะของการบริโภคนิยมเกิดขึ้นกับศาสนิกชน ตามสภาวะสังคมและสภาวะโลกที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ชาวพุทธยึดติดกับวัตถุนิยมอย่างมาก อาทิ โทรศัพท์มือถือ รถจักรยานยนต์ และรถยนต์ เป็นต้น ไม่เว้นแม้แต่พระสงฆ์บางท่านยังหลงติดกับกิเลสที่เรียกว่าลัทธิบริโภคนิยม ศรัทธาที่ขาดปัญญาทำให้เกิดการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ โดยที่ญาติโยมอาจมีส่วนเป็นตัวการทำให้เกิดการละเมิดพระธรรมวินัย แต่ในบางกรณีฆราวาสญาติโยมก็มีส่วนสนับสนุนให้พระสงฆ์ละเมิดพระธรรมวินัย ตัวอย่างเช่นสมัยพุทธกาลเมื่อพระสงฆ์ใดละเมิดพระวินัย หรือ ประพฤติตนไม่สมควร จะมีคนคอยนำเรื่องไปแจ้งให้พระพุทธเจ้าทราบความและตักเตือนพระภิกษุ ปัจจุบันองค์กรชาวพุทธไม่ทำหน้าที่ซึ่งควรทำจนกว่าจะมีเรื่องใหญ่โตแล้วจึงวิพากษ์วิจารณ์ให้เกิดความเสียหาย ฉะนั้นพุทธบริษัทจึงต้องเริ่มปรับตนเองก่อนเกิดความเสียหายต่อพระพุทธศาสนาмаกไปกว่านี้

๒. สรุปแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ

แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมและมีบทบาทในการป้องกันการละเมิดพระธรรมวินัย โดยแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหามาแบ่งได้เป็น ๒ ด้านคือปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน

ปัจจัยภายนอกได้แก่มาตรการควบคุมตรวจสอบของรัฐซึ่ง ได้แก่การวางมาตรการอันเป็นกลไกของกฎหมาย เพื่อการควบคุมตรวจสอบและการถ่วงดุลอำนาจ อาทิพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายเถรสมาคม เป็นต้น อันเป็นมาตรการที่กระทำต่อบุคคล ได้แก่เจ้าอาวาสผู้แทนนิติบุคคล ไวยาวัจกรในฐานะผู้จัดการทรัพย์สินของวัดและมาตรการที่มุ่งกระทำต่อทรัพย์สิน ส่วนแนวทางการแก้

กฎหมายสามารถป้องกันการละเมิดพระวินัยได้หรือไม่นั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ควรแก้ไขปัญหาการละเมิดพระวินัยของพระสงฆ์ โดยอาศัยหลักการทางพระพุทธศาสนาเป็นหลัก เนื่องจากกฎหมายที่มีอยู่ก็เพียงพอในการปกครองคณะสงฆ์อย่างถูกต้องและโปร่งใส โดยเฉพาะหากตรากฎหมายพร้าเพื่อนอกจากไม่ก่อประโยชน์แล้ว ในทางกลับกันเป็นการสร้างปัญหามากกว่า ดังจะเห็นได้จากประเทศไทย ตั้งแต่มีกฎหมาย พ.ศ. ๒๔๗๕ มีรัฐธรรมนูญมาแล้วรวม ๒๐ ฉบับ แต่การปกครองของประเทศไทยกลับเต็มไปด้วยความขัดแย้ง หากไปดูรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกาตั้งแต่ ค.ศ. ๑๗๘๗ มีเพียงฉบับเดียว แต่มีการปรับปรุงแก้ไขจำนวน ๒๗ ครั้ง ถ้าย้อนกลับไปดูรัฐธรรมนูญของพระสงฆ์ อันได้แก่พระไตรปิฎกผ่านมาแล้ว ๒๖๐๐ ปี ยังสามารถใช้บังคับได้และมีความทันสมัยเหนือกาลเวลา อย่างไรก็ตามพระพุทธานุญาตห้ามการแก้ไขปรับปรุงพระวินัย อันเป็นกรอบความประพฤติของพระสงฆ์ ดังที่พระองค์ตรัสแก่พระอานนทให้ยกเลิกสิกขาบทเล็กน้อยได้ เพียงแต่พระอานนทมิได้ถามว่า สิกขาบทนั้นมีอะไรบ้างจึงยังมีได้มีการยกเลิก แต่อย่างไรก็ดีพระวินัยบางข้อที่ควรผ่อนปรนเช่นพระจับเงินถึงแม้จะยังผิดวินัยแต่ตามบริบทของสังคมปัจจุบัน พระสงฆ์ยังต้องใช้เงินมิฉะนั้นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ย่อมเป็นไปได้โดยสิ้นเชิง การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายจึงยังไม่มีมีความจำเป็น และควรกลับไปพัฒนาบุคคลในองค์กรพุทธมากกว่า โดยกลับไปดูความบกพร่องในตน

ปัญหาสำคัญอย่างแรกชาวพุทธควรแยกพระสงฆ์กับศาสนาให้ออกก่อน พระพุทธศาสนา คือหลักการหรือหลักธรรมคำสั่งสอนที่เป็นธรรมชาติเป็นภาวะแห่งนามธรรม ส่วนพระสงฆ์คือศาสนบุคคลที่นำคำสั่งสอนไปเผยแผ่ซึ่งเป็นรูปธรรม พบว่าคนหรือพระสงฆ์นั้นไม่ปฏิบัติตามพระธรรม และก่อให้เกิดความเสียหายต่อพระพุทธศาสนา สิ่งที่ต้องแก้ไขคือแก้ที่ศาสนบุคคลไม่ใช่แก้ที่ศาสนา โดยการพัฒนาศาสนิกในพระพุทธ ศาสนาตั้งแต่ต้นน้ำคือ คัดกรองผู้ที่จะเข้ามาบวชหลังจากบวชแล้ว อุปัชฌาย์-อาจารย์มีหน้าที่ต้องติดตามตรวจสอบอย่างใกล้ชิดและมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้

ส่วนปัจจัยภายใน คือการที่ภิกษุเป็นผู้ขาดปัญญาปล่อยให้กิเลสเข้าครอบงำ จึงไม่รักษาดินให้ผู้ที่เคร่งครัดในพระวินัยซึ่งแบ่ง ได้เป็น ๓ ระดับ คือผิดวินัยขั้นหนักได้แก่ปาราชิก ผิดวินัยขนาดกลางคือสังฆาติเสส และผิดวินัยขั้นต่ำ อาทิ นิสสัคคียปาจิตตีย์ เป็นต้น จึงกระทำให้ผิดพระวินัยโดยขาดความละเอียดรอบาป การกระทำผิดของพระสงฆ์หรือพระสงฆ์ต้องอาบัตินั้นมีสาเหตุ ๖ ประการ อาทิ เป็นผู้ไม่มีหิริโอตตปปะ และเป็นผู้ลึกลับ เป็นต้น การจะแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ได้ ต้องอาศัยปัญญาเป็นเครื่องมือป้องกันกิเลสมิให้มาครอบงำจิตใจ โดยในปัจจุบันพระสงฆ์ล้วนแต่ฆราวาสมากเกินความจำเป็น จึงควรปรับกระบวนการภายในวงการสงฆ์ อาทิ การที่พระสงฆ์เป็นเครื่องมือของนักการเมืองทั้งฝ่ายประชาธิปไตยและฝ่ายเผด็จการ พระสงฆ์ส่วนใหญ่ชอบอ้างธรรมของตนแต่ลืมอ้างหลักธรรมของพระพุทธองค์เป็นอย่างไร พระสงฆ์ควรต้องสร้างกองทัพธรรมที่แท้จริงคือกองทัพแห่งปัญญา เป็นผู้มีความรอบรู้ในพระธรรมวินัยและความรอบรู้ในกฎหมายบ้านเมือง อาทิ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ต่างๆ เป็นต้น พระสงฆ์จึงควรต้องมีองค์กรหลักในการตอบปัญหาและชี้แจง เรื่องพระพุทธ ศาสนา ซึ่งมหาเถรสมาคมแต่งตั้งไม่ใช่ให้คนนั้นพูดคนนี้ พูดแต่เรื่องที่เป็นประโยชน์แก่ตนโดยปราศจากการอ้างอิงพระไตรปิฎกอย่างถูกต้อง ดังปัญหาที่มีพระสงฆ์และนักบวชนอกศาสนาพุทธอ้างอิงพระพุทธศาสนา โดยอ่านพระไตรปิฎกบางช่วงบางตอนที่เป็นภาษาไทยแล้วตีความผิดๆ สร้างความสับสนและแตกแยกโดยปราศจากความรู้พระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

ปัญหาที่กล่าวข้างต้นคือปัญหาแนวคิดจึงควรรวบรวมปัญหาต่างๆ ในระดับล่างตั้งแต่วัด สำนักสงฆ์ วัดระดับภูมิภาคขึ้นสู่ระดับส่วนกลาง เช่นวัดระดับตำบล อำเภอ จังหวัด ขึ้นสู่ระดับภาค และเข้าสู่ระดับกลางตาม ลำดับ คณะสงฆ์จึงควรปรับกระบวนใหม่และจัดการประชุมสัมมนา รวบรวม ปัญหาเพื่อวางมาตรการแก้ไขต่อไป การกระทำผิดของพระสงฆ์ โดยที่พระสงฆ์ต้องอาบัตินั้นมีสาเหตุ ๖ ประการ จึงควรนำสาเหตุเหล่านี้มาวางมาตรการสิ่งที่พระสงฆ์ควรทำและไม่ควรทำ นำมาปรับให้เข้ากับบริบทในสังคมปัจจุบัน และตั้งกรรมการเช่นกรรมการสังคายนาพระไตรปิฎก โดยลดขนาดลงเป็นระดับจังหวัด หากจังหวัดใดไม่มีพระสงฆ์ที่เชี่ยวชาญ ส่วนกลางต้องสรรหาและส่งคนลงไปสู่ในจังหวัดนั้นๆ และศึกษาปัญหาระดับจังหวัด ประมวลเรื่องสู่ส่วนกลางต่อไป ปัญหาเหล่านี้ มีแนวทางแก้ไข โดยใช้ปัญญาเป็นพลหรือกำลัง ที่สามารถแก้ไขปัญหานั้นได้น่านับการ สิ่งสำคัญที่พระสงฆ์หลงลืมคือการฝึกจิตภาวนาอย่างสม่ำเสมอ ปัจจุบันพระสงฆ์สนใจทางโลกมากกว่าเรื่องภายใน ตน สนใจความรู้ทางโลกมากกว่าทางธรรม เช่นสนใจข่าวสารทางอินเทอร์เน็ตมากกว่าพระไตรปิฎก ที่กล่าวเช่นนี้มีได้ห้ามพระสงฆ์รู้เท่าทันโลก แต่ควรรู้เท่าทันจิตใจตนเองหมั่นสอบอารมณ์ตนอย่างสม่ำเสมอ

การป้องกันการละเมิดพระวินัยแบ่งออกได้เป็น ๒ วิธี การทางด้านกฎหมาย กฎหมายเป็นเพียงกฎข้อบังคับทางสังคมให้ประชาชนอยู่ในกรอบของสังคมเดียวกัน การตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ใหม่จึงไม่มีความจำเป็นแต่จะต้องกำกับดูแลพระสงฆ์ให้เข้มงวดมากยิ่งขึ้น เริ่มจากกำกับดูแลพระสงฆ์ให้มากขึ้นตามลำดับชั้นลงมา โดยควบคุมสั่งการและติดตามผลเป็นระยะ จะทำให้พระภิกษุรู้สึกตื่นตัววิธีการด้านหลักธรรมทางพระพุทธ ศาสนา ศิล สมาธิ ปัญญา คือหลักการสำคัญและนำไปสู่การหลุดพ้นในที่สุด ส่วนระดับปฎิสนธิรักษาศิลคือ การรักษากายให้เป็นผู้ควรเคารพ เครื่องครัตวินัย การรักษาศิลเป็นผู้มีวินัย นอกจากนี้แล้วจะต้องได้รับการอบรมสั่งสอนจากครูอุปัชฌาย์อาจารย์อย่างใกล้ชิด ไม่ปล่อยปละละเลยจนทำให้ผู้บวชรู้สึกว่าการรักษาศิลเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต เมื่อว่างจากภารกิจศึกษาเล่าเรียนสงฆ์จะต้องฝึกสมาธิเจริญภาวนา ประพฤติตนให้เป็นผู้ที่ถึงดวงใจในเบื้องต้นกล่าวคือ ผู้มีอำนาจปกครองครู อาจารย์ จะต้องหมั่นตรวจสอบดูแลเข้มงวดพระสงฆ์ภายในปกครอง ผู้ใดไม่สนใจเล่าเรียนและหมั่นปฏิบัติตามวัตรปฏิบัติให้ถูกต้อง ต้องตักเตือนท้ายสุดต้องขับออกจากสงฆ์และส่งชื่อผู้นั้นขึ้นสู่เบื้องบนตามลำดับ หากทราบความว่าก่อความเดือดร้อนอีกให้เสนอรายชื่อต่อสำนักพระพุทธศาสนาต่อไป ปัญหาอสังขีซึ่งเป็นปัญหาของสังคมชาวพุทธ ผู้ที่เกี่ยวข้องคือพระสงฆ์ทุกรูปรวมถึงประชาชนชาวพุทธทุกคน ฉะนั้นคณะสงฆ์จะอ้างว่าไม่มีอำนาจตรวจสอบไม่ได้ถึงแม้การกระทำดังกล่าวจะเป็นการล่วงล้ำหรือล่วงอำนาจ เพื่อตรวจ สอบหรือใช้เช็คอีกระดับหนึ่งก็ควรที่จะทำเพื่อความคงอยู่ของพระพุทธศาสนา

การแก้ไขการละเมิดพระธรรมวินัยวิกฤตศรัทธาของชาวพุทธตามนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ หลักนิติปรัชญากล่าวถึงแนวทางที่ว่าด้วยหลักศีลธรรมกล่าวคือ กฎหมายที่อิงกับศีลธรรมซึ่งไม่ใช่แนวกรอบกฎหมายบ้านเมืองที่บัญญัติโดยมีสภาพบังคับอย่างเดียว โดยกฎหมายควรที่จะมีความสัมพันธ์กับศีลธรรม หรือมีความยุติธรรม เป็นต้น ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับศีลธรรมเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างอำนาจสองแนวทาง อาทิ เรื่องการยกเลิกการลงโทษประหารชีวิต หรือการรณฆฆาตนั้นสมควรเป็นความผิดอาญาหรือไม่ หากการกระทำนั้นๆไม่กระทบสิทธิของผู้อื่นที่ไม่เกี่ยวข้อง กฎหมายเป็นเพียงกรอบระเบียบทางสังคม การจะใช้กฎหมายโดยปราศจากจิตวิญญาณเพียงอย่างเดียว นั้น จะทำให้กฎหมายไม่สัมฤทธิ์ผลตามแนวคิดของการบัญญัติกฎหมาย คือกฎหมายต้อง

เอื้ออำนวยต่อความสงบสุขของประชาชน ในด้านพระธรรมวินัยพระพุทธองค์ทรงวางกฎให้พระสงฆ์ปฏิบัติตาม โดยมีเหตุปัจจัยจากการที่พระสงฆ์ประพฤตินั้นไม่สมควรเป็นฐานความคิด อาทิ ปาราชิก โทษทางอาญามีความสอดคล้องกับพระวินัย สิ่งที่แตกต่างกันคือโทษทางอาญาไม่มีวิญญูณ ส่วนโทษทางพระวินัยมีจิตวิญญูณ ซึ่งโทษทางอาญาหากไม่เจตนาไม่มีความผิดหรือมีความผิดแต่ไม่ต้องรับโทษแล้วแต่กรณี ส่วนโทษทางวินัยสงฆ์แบ่งระดับจิตไว้หลายชั้นตอน เช่นมีจิตคิดที่จะลักทรัพย์ก็อาบัติแล้ว เนื่องจากพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาของธรรมชาติพระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้หลักความเป็นไปของธรรมชาติ คือ เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ความเป็นไปของธรรมชาตินี้ พระองค์ไม่ได้ค้นพบสิ่งใหม่แต่พระองค์ทรงค้นพบความเป็นจริงของธรรมชาติ

นิติปรัชญา คือการศึกษาวิชานิติศาสตร์เชิงปรัชญาเป็นแนวคิดปรัชญาของกฎหมาย ซึ่งเป็นการ ศึกษากฎหมายธรรมชาติมากกว่าบรรทัดฐานของกฎหมายที่มีต่อบุคคลในสังคม แต่เป็นกฎเกณฑ์ของการดำเนินชีวิตร่วมกันของมนุษย์ และเป็นสิ่งที่อาศัยเหตุผลความถูกต้องตามหลักธรรมชาติ ฉะนั้นจึงพออนุมานได้ว่าศีลธรรม ความเป็นพุทธอยู่ในด้านการควบคุมพฤติกรรม และความเป็นอยู่ของมนุษย์ตามกฎหมายธรรมชาติ การนำนิติปรัชญามาบูรณาการเพื่อแก้ไขการละเมิดพระวินัยสงฆ์นั้น ในทัศนะของผู้วิจัยการป้องกันและแก้ไขต้องเริ่มจากปัจจัยภายในพระสงฆ์ ซึ่งต้องมีอาจารย์สั่งสอนควบคุมอย่างใกล้ชิดและต้องอาศัยมาตรการทางสังคมชุมชน มาควบคุมอย่างสม่ำเสมอ ตัวอย่างเช่นวัดที่มีครูอาจารย์ที่เคร่งครัดในพระวินัยมีศีลธรรม พระในวัดก็จะมีลักษณะเช่นนั้นถ้าผู้ใดเข้าไปอยู่ในวัดและไม่อาจปรับตัวได้ ก็ไม่สามารถอาศัยอยู่ในสังฆมณฑลนั้นๆ ได้ หากพิจารณาแบบบ้านๆ ที่ชาวพุทธเข้าใจการมีศีลธรรมกับการรักษาพระธรรมวินัยนั้นสามารถเดินทางควบคู่กันไปได้ จึงไม่เป็นการยากที่จะรักษาธรรมโดยธรรมจากพระสงฆ์ เพียงแต่ตั้งใจจริงโดยอาศัยศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญาเป็นตัวนำก็เพียงพอแล้ว

ประกอบกับมาตรการภายนอก ได้แก่กฎ ระเบียบทางสังคม เช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่มีอยู่เพียงพอสำหรับการปกครองสงฆ์แล้ว หากจะใช้พระวินัยอย่างจริงจังโดยปราศจากการใช้หลักการ ทางนิติปรัชญา คือหลักธรรมชาติและความยุติธรรมทางสังคมแล้ว พระสงฆ์ปัจจุบันคงอยู่ในสังคมได้ยากเนื่องจากสมัยพุทธกาลพระสงฆ์ไม่ต้องใช้เงินเช่นปัจจุบัน แต่บริบททางสังคมทุกวันนี้พระสงฆ์มีความจำเป็นต้องใช้เงิน เช่นค่ารถเป็นต้น บางครั้งการใช้รถสาธารณะที่มีคนจำนวนมากชาวบ้านก็อดอดหากขึ้นพระรถ บางคนกล่าวว่าเกะกะ หลักการยุติธรรมและความเท่าเทียมกันทางสังคมพระสงฆ์ก็ไม่ได้รับ อาทิ การเลือกตั้ง แต่พระสงฆ์ต้องปฏิบัติตามเพราะพระพุทธเจ้าทรงให้พระสงฆ์อนุวัตรตามกฎหมายบ้านเมือง และหากไม่ทำตามกฎหมายจะถูกดำเนินคดี พระสงฆ์จึงดูเหมือนบุคคลพิเศษตามรัฐธรรมนูญมีหน้าที่เกณฑ์ทหารแต่ไม่มีสิทธิเลือกตั้ง สส. เป็นต้น

การใช้หลักนิติปรัชญากับพระสงฆ์มีปัญหาเรื่องการใช้กฎหมายที่สวนกระแสกัน นิติปรัชญากับพระธรรมวินัยไม่สามารถเดินควบคู่กันไปทุกประเด็น แต่ก็สามารถอนุโลมได้บางเรื่องบางประเด็นการละเมิดพระวินัยระดับหนักคือปาราชิก ผู้วิจัยเห็นว่าไม่สามารถใช้หลักนิติปรัชญาได้ เนื่องจากความผิดสำเร็จแล้วไม่อาจแก้ไขได้เช่นฆ่าคนความผิดสำเร็จแล้วผิดปาราชิกทันที ความผิดที่สามารถอ้างหลักนิติปรัชญาได้ในส่วนของสังฆาติเสศซึ่งเป็นความผิดระดับกลาง และ นิสสัคคียปาจิตติยลงมาซึ่งมีโทษสถานเบา ก็อาจใช้หลักนิติปรัชญาไปปรับใช้ได้เช่นกัน การละเมิดพระธรรม

วินัยในความผิดระดับกลางและระดับเบา นั้น ผู้วิจัยเห็นว่า อาจใช้หลักนิติปรัชญามาใช้กับการละเมิดพระธรรมวินัยได้ในบางข้อบางประเด็น หลักการทางนิติปรัชญามีแนวคิดไม่ใช่เพียงแต่มีความผิดต้องรับโทษ แต่นิติปรัชญามีแนวความคิดว่าหากบุคคลทำผิดอาจไม่ต้องรับโทษ เช่นกฎหมายบัญญัติว่ามีความผิดควรพิจารณาบริบทแห่งการกระทำความผิดด้วย หากย้อนกลับไปดูการละเมิดสิกขาบทเล็กน้อยที่พระพุทธเจ้าทรงให้ยกเลิกนั้น ถ้านำหลักนิติปรัชญามาปรับใช้กับพระสงฆ์ที่ละเมิดพระธรรมวินัยให้เหมาะสมแก่กรณีย่อมมีประโยชน์ต่อพระสงฆ์ ตัวอย่างการจับเงินนั้นการที่พระสงฆ์เรียนหนังสือมีค่าใช้จ่ายในการเรียน หากจะใช้หลักการห้ามพระจับเงินคงมีปัญหาในการศึกษามากมายตามมา เช่นค่าเรียน ค่ารถ ค่าอุปกรณ์การศึกษา จึงควรใช้หลักนิติปรัชญามาใช้ในการปรับอาบัติพระสงฆ์ ภายใต้อันตฺยวินัยอันได้แก่ หลักความยุติธรรมและหลักกฎหมายธรรมชาติ หากนำหลักปัญหาประกอบหลักนิติปรัชญา หลักปัญหานี้สำคัญมากกับพระสงฆ์ที่กระทำผิดวินัย อาทิหากมีการผ่อนผันให้พระจับเงินได้แต่พระใช้เงินอย่างฟุ่มเฟือย ไม่เป็นผู้เคร่งครัดในพระวินัยจะทำให้เสียศรัทธาไทย ในทางกลับกันฆราวาสญาติโยมควรต้องเป็นผู้มีปัญญาไม่ควรนับถือพระแบบงมงายไร้ปัญญา เช่นพระแสดงอิทธิปาฏิหาริย์กลับแสดงความชื่นชม โดยที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไม่ให้พระสงฆ์แสดงปาฏิหาริย์ เพราะถือว่าเป็นมิฉชาติวิญญู พระสงฆ์ไม่ควรกระทำเนื่องจากพระสงฆ์ควรสั่งสอนหลักแห่งการหลุดพ้น ได้แก่ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นหลักสัมมาทิฐิ ส่วนการแสดงปาฏิหาริย์เป็นอวิชา ปัญญาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อศรัทธา การที่จะให้ชาวพุทธมีศรัทธาต่อพระสงฆ์ไปในทิศทางใด พระสงฆ์ต้องเป็นตัวอย่างที่ดีเสียก่อน ถ้าพระสงฆ์เทศนาสั่งสอนโดยแสดงปัญญาต่อชาวพุทธ ชาวพุทธย่อมเป็นผู้มีปัญญา หากพระสงฆ์ทำตนเป็นพระใบ้ห่วยชาวบ้านที่มีปัญญาก็ไม่ศรัทธา ฉะนั้นปัญญาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขปัญหาศรัทธาของชาวบ้านที่มีต่อพระสงฆ์

สรุปความว่า สาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์นั้นมีมูลเหตุ อยู่ที่การขาดหิริโอตตปัสสัปปะปล่อยกิเลสให้ครอบงำจิตใจเป็นสาเหตุหลักประการต้นๆ การป้องกันและแก้ไขปัญหาพระสงฆ์มิให้กระทำการละเมิดพระวินัย จึงต้องเริ่มที่การพัฒนาจิตของพระสงฆ์เป็นอาทิ ส่วนแนวคิดการใช้มาตรการตรากฎหมายมาควบคุมพระสงฆ์นั้น ไม่น่าเกิดประโยชน์ ถ้าพิจารณาถึงกฎหมายที่มีอยู่ก็มีมากเพียงพอแล้ว หากทำใจกลางๆจะพบว่าพระสงฆ์ที่ละเมิดพระวินัยจำนวนมากตั้งแต่สมัยพุทธกาล ในประเทศไทยก็มีอสังขีเกิดขึ้นจำนวนมากเช่นสมัยกรุงธนบุรี พระเจ้ากรุงธนบุรีทรงใช้พระราชอำนาจชำระพระพุทธศาสนา กำจัดและลงทัณฑ์อสังขีจำนวนมาก การจะแก้ไขการละเมิดพระวินัยมีฐานอยู่ที่การพัฒนาจิตของพระสงฆ์ให้เกิดปัญญาอันเป็นปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอกเช่นกฎหมายเปรียบเสมือนจิวระ เครื่องแบบตำรวจ ทหาร ข้าราชการเท่านั้นซึ่งเป็นเพียงการแก้ปัญหาปลายเหตุ อย่างไรก็ตามได้ปฏิเสธการตรากฎหมายเช่น การปรับเปลี่ยนการปกครองคณะสงฆ์ในลักษณะการกระจายอำนาจและถ่วงดุลอำนาจภายในคณะสงฆ์ รวมทั้งการก้าวข้ามหน้าที่ในการตรวจสอบเช่นตั้งฆราวาสที่มีองค์กรตรวจสอบระหว่างกัน

การจะแก้ไขปัญหาคควรแก้ที่ต้นเหตุอันเป็นอกุศลมูลการทำผิดพระวินัย ได้แก่ การสร้างปัญญาให้กับพระสงฆ์เริ่มจากการส่งเสริมและอบรมการพัฒนาจิตแก่พระสังฆาธิการเป็นเบื้องต้น หลังจากนั้นให้พระสังฆาธิการกลับไปกวาดขันพระในสังกัดอีกทอดหนึ่ง เห็นได้จากสมัยพุทธกาลพระพุทธองค์ทรงสั่งสอนศิษย์จนสำเร็จเป็นพระอรหันต์ พระองค์จึงให้ศิษย์เหล่านั้นกระจายไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ฉะนั้นการจะมีศิษย์ดีต้องมีครูดีเป็นอันดับแรก การจะมีพระดีครูอุปัชฌาย์ต้องดีเป็นอาทิ แต่

มิได้หมายความว่า การเป็นครูที่ดีจะต้องมีสมณศักดิ์ติดตัวด้วย สมณศักดิ์เป็นตัวชี้วัดและเป็นขวัญ กำลังใจต่อพระสงฆ์ตามเงื่อนไขที่ทางโลกกำหนด ซึ่งไม่ใช่เงื่อนไขทางพุทธ การจะเป็นครูดีคือคนที่ประพฤติปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัยสั่งสอนศิษย์ให้เข้าถึงธรรมชาติ ฉะนั้นการจะแก้ไขปัญหาการ ละเมิดพระวินัยจึงต้องอาศัยหลักการทางพระพุทธศาสนา ไม่ใช่หลักการทางกฎหมายแต่อย่างใด การ ออกพระราชบัญญัติสงฆ์นั้นเป็นเพียงกรอบควบคุมภายนอกเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม จึงไม่ใช่การ แก้ปัญหาพระสงฆ์ละเมิดพระธรรมวินัยอย่างแท้จริง พระสงฆ์จึงต้องเคร่งครัดในพระธรรมวินัยอยู่ เหนือพระราชบัญญัติสงฆ์ การตรากฎหมายจึงต้องอาศัยหลักพระวินัยเป็นที่ตั้งในการแก้ไขปัญหาคณะ สงฆ์

การใช้หลักนิติปรัชญาแก้ไขปัญหาวิกฤตศรัทธานั้น เป็นแนวคิดปรัชญาของกฎหมาย โดย การใช้หลักกฎหมายธรรมชาติหรือศีลธรรมในการแก้ไขปัญหาพระสงฆ์ละเมิดพระวินัย จากการศึกษา พบว่า การละเมิดพระวินัยมีมูลเหตุปัจจัย มาจากตัวพระสงฆ์เป็นผู้ที่ไม่เคร่งครัดในพระวินัยปล่อยให้ กิเลสครอบงำ ขาดการระมัดระวังต่อบาป จึงต้องให้ครูอุปัชฌาย์หมั่นอบรมพัฒนาจิตพระลูกวัดอย่าง ไกล่ชิดและต่อเนื่อง อีกทั้งมาตรการทางสังคมชุมชนกำกับดูแลอย่างสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

พระพุทธศาสนาสอนหลักความเชื่ออย่างมีเหตุผลเป็นหลัก โดยปราศจากความเชื่ออย่าง งามาย กล่าวคือสอนให้มีศรัทธาความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญา ศรัทธาในทางพุทธศาสนาจึงต้อง อาศัยความจริงความถูกต้องตามธรรมชาติดังกล่าวเป็นหลักการ การแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยจึงต้อง เริ่มจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องและมีเหตุผลเป็นที่ตั้ง ฉะนั้นพุทธบริษัทจึงต้องปรับ กระทบทัศนคติการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เริ่มจากตัวพระภิกษุจะต้องปรับแนวคิดในการสั่งสอน พระพุทธศาสนาเสียใหม่ ให้เป็นแนวทางเดียวกันทั้งประเทศ อาทิ วัดต่างๆที่สอนให้เชื่อสิ่งเหนือ ธรรมชาติทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งไม่ใช่คำสอนตามแนวทางพระพุทธศาสนาที่สอนเป็นตรรกะ ทดแทนศรัทธาเชื่อแบบกราบไหว้วิงวอนร้องขอ โดยอาศัยความเชื่อแบบกราบไหว้วิงวอนประกอบ แนวทางพุทธพาณิชย์ ซึ่งไม่ทำให้พุทธบริษัทเกิดปัญญา และควรอบรมสั่งสอนให้ฆราวาสมีความเชื่อ อย่างพุทธปรัชญาแทนการเชื่อในผี คือกราบไหว้ในคุณความดีของพระพุทธ พระธรรมและพระสงฆ์ แทนการกราบไหว้วิงวอนสิ่งเหนือธรรมชาติต่างๆ

ฉะนั้น องค์การสงฆ์ไทยจึงต้องกำหนดนโยบาย เช่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็น ๓ ระยะ เริ่มจากระยะสั้นคือนำพระสังฆาธิการทั่วประเทศมาอบรมปรับแนวคิดใหม่ จากการสร้าง วัตถุประสงค์เป็นการสร้างคน ปรับเปลี่ยนจากการเป็นผู้ขอมาสู่การเป็นผู้ให้ การสร้างคนเป็นสาระสำคัญ ของพระพุทธศาสนา โดยในยุคปัจจุบันพระสงฆ์ไทยสำคัญบทบาทตัวเองผิดว่ามีหน้าที่สร้างถาวรวัตถุ ดังที่พระพุทธองค์ตรัสให้พระภิกษุจาริกเที่ยวไปสั่งสอนสัตว์ทั้งหลายให้เกิดปัญญา องค์การสงฆ์จึงต้อง ปรับแนวคิดให้พระภิกษุสำนึกในหน้าที่ของตน และสั่งสอนพระใหม่ให้รู้ซึ่งถึงหลักการทาง พระพุทธศาสนา ได้แก่ พระธรรมวินัยอันเป็นกรอบในการดำรงความเป็นสงฆ์มาเป็นที่ตั้ง โดยการสร้าง ทรัพย์ภายในแทนการสร้างทรัพย์ภายนอก ดังเช่นปัจจุบันมีการแข่งขันกันสร้างถาวรวัตถุ เพื่อ ตอบสนองผลประโยชน์ของตนอันได้แก่กิเลสแทนที่จะสร้างปัญญา ความรู้อันเป็นปัญญาของพุทธเริ่ม

ลดน้อยถอยลง เพราะพระผู้ใหญ่บงการในการกำกับดูแลพระผู้น้อย องค์การสงฆ์จึงต้องกำหนด
มาตรการระยะสั้นเริ่มจากกำหนดหลักสูตรปรับแนวคิดพระผู้ใหญ่

หลังจากนั้นขอรับทราบแนวความคิดเห็นของพระผู้ใหญ่และพระระดับกลาง เพื่อกำหนด
ในการวางมาตรการศึกษาอบรมพระใหม่ นำเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนพระนวกะทั่วประเทศ
รวมถึงกำหนดหลักสูตรก่อนการบวชเป็นพระภิกษุ ส่วนแผนพัฒนาระยะกลางระยะยาวจะต้องทราบ
ผลของการประชุมศึกษาอบรมพระผู้ใหญ่เสียก่อน แล้วจึงนำมาวางมาตรการพัฒนาภิกษุสงฆ์ในระยะ
ที่ ๒ และที่ ๓ ต่อไป

๒. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป

๑) แนวทางการศึกษาอบรมพระสงฆ์ทั่วประเทศให้เป็นรูปธรรม โดยจัดการศึกษาถึง
พัฒนาการสังฆาธิการ และ พัฒนาการพระใหม่ รวมถึงผู้เกี่ยวข้อง

๒) ศึกษาหาข้อมูลจัดทำสถิติพระภิกษุที่ศึกษาพระธรรมวินัยและพระสงฆ์ที่ละเมิดพระ
ธรรมวินัยเพื่อวางมาตรการในอนาคตต่อไป

๓) ศึกษาหาแนวทางสร้างกลไกที่เป็นรูปธรรมการอยู่ร่วมกันของ ชุมชน วัด สถานศึกษา
เพื่อลดความขัดแย้งและประสานประโยชน์ระหว่างองค์กร

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ที่.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๔.

ภาคผนวก ข
กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. กิจกรรมด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา

- ได้ชุดความรู้ทางด้านปัญหาและสาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธในสังคมไทย และแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ
- สามารถนำผลการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนรายวิชาพระวินัยปิฎก และเป็นฐานการเรียนรู้การวิจัยของนิสิตและประชาชน

๒. กิจกรรมด้านการพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัย

- การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีบทบาทและเกี่ยวข้องรวมจำนวนทั้งสิ้น ๑๓ รูป/คน ประกอบด้วย ๑) พระภิกษุ จำนวน ๔ รูป ๒) นักกฎหมายและนักวิชาการที่มีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจคดีความ จำนวน ๒ คน และ ๓) ผู้แทนชาวพุทธที่มาจากชุมชนและสถาบันการศึกษา จำนวน ๘ คน
- การสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยตั้งประเด็นคำถามถึงปัญหาและสาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธในสังคมไทย และแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ

๓. ผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จัดให้มีการปรับวิธีการเรียนการสอนตามรายวิชาพระวินัยปิฎก วิธีการสอนที่มาจากผลการศึกษาวิจัยให้สอดคล้องกับสภาพสังคม การเรียนการสอนของคณะสงฆ์
- มีข้อเสนอแนะถึงองค์กรสงฆ์ไทยที่จะต้องกำหนดนโยบาย เช่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็น ๓ ระยะ เริ่มจากระยะสั้นคือนำพระสังฆาธิการทั่วประเทศมาอบรมปรับแนวคิดใหม่จากการสร้างวัตถุมาเป็นการสร้างคน ปรับเปลี่ยนจากการเป็นผู้ขอมาสู่การเป็นผู้ให้ การสร้างคนเป็นสาระสำคัญของพระพุทธศาสนา

ภาคผนวก ค
ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้และ
กิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ

**ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้และ
กิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ**

วัตถุประสงค์	ขั้นตอนการดำเนินการ	ผลที่ได้รับจากโครงการ
<p>๑. เพื่อศึกษาปัญหาและสาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศีรฺทธาของชาวพุทธในสังคมไทย</p> <p>๒. เพื่อเสนอแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศีรฺทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ</p>	<p>ขั้นที่ ๑ ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและสาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศีรฺทธาของชาวพุทธในสังคมไทย และเสนอแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศีรฺทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ</p> <p>ขั้นที่ ๒ วิเคราะห์การป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศีรฺทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญา โดยการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้เชี่ยวชาญ (In-depth Interview)</p> <p>ขั้นที่ ๓ วิเคราะห์แนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศีรฺทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการโดยการวิเคราะห์เนื้อหา</p>	<p>ผลการวิจัยพบว่า</p> <ul style="list-style-type: none"> - การป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศีรฺทธาเป็นการดำเนินการที่เหตุปัจจัย ๒ ด้านคือ ๑) ปัจจัยภายนอกได้แก่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม จารีตประเพณี ๒) ปัจจัยภายใน ได้แก่ การทำให้พระสงฆ์ปฏิบัติ ปฏิบัติชอบเพื่อให้เกิดคุณค่าแก่ตนเอง เกิดความตระหนักรู้ เกิดปัญญา ไม่ทำให้อกิเลสครอบงำ - เป็นการนำกฎหมายธรรมชาติคือกฎเกณฑ์ของการดำเนินชีวิตร่วมกันอิงอาศัยเหตุผลถูกต้องตามหลักธรรมชาติและความยุติธรรมทางสังคม มาเติมเต็มบรรทัดฐานของกฎหมายที่มีต่อบุคคลในสังคม เช่น พระวินัยที่ห้ามพระสงฆ์จับเงิน เมื่อบูรณาการพระธรรมวินัยและนิติปรัชญาเข้าด้วยกัน อุบาสกอุบาสิกาผู้มีศรัทธาถวายเงินแก่พระสงฆ์พึง

วัตถุประสงค์	ขั้นตอนการดำเนินการ	ผลที่ได้รับจากโครงการ
		กระทำด้วยปัญญา พระสงฆ์จับเงินเท่าที่ จำเป็น ไม่จับเงินเพื่อ จับจ่ายเช่นเดียวกับผู้ ครองเรือน

ภาคผนวก ง
หนังสือสัมภาษณ์

ที่ ศธ ๖๓๐๗/ ๖.๖

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๕ หมู่ ๓ ตำบลลำไทร อำเภอยางน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓๓๓๐๗
โทร./โทรสาร (๐๓๕) ๒๔๘-๐๗๓

๓๓ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ให้สัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการวิจัย

เจริญพร คุณสมชาย กิจนพิศร

ด้วยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติให้พระมหาเสรีชน นริสุทโธ ตำแหน่งนักวิจัย สังกัดสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำโครงการวิจัยเรื่อง "การป้องกันและแก้ไขปัญหาคาระเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญา"

ในการนี้ ทางสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ได้พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการที่จะให้ข้อมูลที่เป็ประโยชน์ต่อการวิจัยและนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปพัฒนางานวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตเผยแพร่ให้สัมภาษณ์

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ผู้ประสานงาน

๑. พระมหาเสรีชน นริสุทโธ	โทร. ๐๘๗-๐๕๕-๑๐๓๐
๒. นางสาวชมกร เศรษฐบุต	โทร. ๐๘๗-๓๕๕-๕๖๕๖
๓. ร.ต.ท. ดร.ชาติรี อุดสาหรัมย์	โทร. ๐๙๐-๐๙๓-๐๓๕๔

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๔ หมู่ ๓ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทรน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓๓๓๐๐๗
โทร./โทรสาร (๐๓๕) ๒๕๔๘-๐๗๓๓

ที่ ศธ ๖๓๐๗/ ๖.๖

๓๑ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ให้สัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการวิจัย

เจริญพร นาวาอากาศเอกพิเศษ วรมิตร วาสนโชติ

ด้วยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติให้ พระมหาเสรีชน นริสสุโร ตำแหน่งนักวิจัย สังกัดสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำโครงการวิจัยเรื่อง "การป้องกันและแก้ไขปัญหาคาละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญา"

ในกรณี ทางสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ได้พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการที่จะให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยและนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปพัฒนางานวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเจริญพรมาทือยอนุญาตให้สัมภาษณ์

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ผู้ประสานงาน

๑. พระมหาเสรีชน นริสสุโร	โทร. ๐๘๗๗-๐๙๕๕-๑๐๓๐
๒. นางสาวชมกร เศรษฐบุต	โทร. ๐๘๗๗-๑๕๕๕-๕๖๕๖
๓. ร.ต.ท. ดร.ชาติรี อุดสาหรัย์	โทร. ๐๙๐-๐๙๓๓-๐๓๕๕

ที่ ศธ ๖๓๐๗/ ๖.๖

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๔ หมู่ ๓ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทรน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓๓๓๐๗
โทร./โทรสาร (๐๓๕) ๒๕๔๘-๐๗๓๓

๓๓ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุมัติขอพระราชทานให้สัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการวิจัย

เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ท. ดร.บรรจบ บรรณรุจิ

ด้วยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติให้ พระมหาเสรีชน นริสุทโธ ตำแหน่งนักวิจัย สังกัดสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำโครงการวิจัยเรื่อง "การป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญา"

ในการนี้ ทางสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ได้พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการที่จะให้ข้อมูลที่เป็ประโยชน์ต่อการวิจัยและนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปพัฒนางานวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเจริญพรมหาเพื่อขอพระราชทานให้สัมภาษณ์

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, ร.ท.ดร.)

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ผู้ประสานงาน

๑. พระมหาเสรีชน นริสุทโธ	โทร. ๐๘๗-๐๕๔-๑๐๓๐
๒. นางสาวชมกร เศรษฐบุต	โทร. ๐๘๗-๓๕๔-๔๖๔๖
๓. ร.ท. ดร.ชาติรี อุตสาหกรรมย์	โทร. ๐๕๐-๐๕๓-๐๓๕๔

ที่ ศธ ๖๓๐๗/ ว.๖

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๔ หมู่ ๓ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทรน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓๓๓๐๗
โทร./โทรสาร (๐๓๕) ๒๕๔๘-๐๗๓๓

๓๓ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุมัติโครงการเพื่อให้สัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการวิจัย

เจริญพร ร.ต.อ.เทวฤทธิ์ มหาอุป

ด้วยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติให้พระมหาเสรีชน นริสสุโร ตำแหน่งนักวิจัย สังกัดสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำโครงการวิจัยเรื่อง "การป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญา"

ในการนี้ ทางสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ได้พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการที่จะให้ข้อมูลที่เป็ประโยชน์ต่อการวิจัยและนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปพัฒนางานวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเจริญพรมมาเพื่อขออนุมัติให้สัมภาษณ์

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, ฐ.ศ.ตร.)

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ผู้ประสานงาน

๑. พระมหาเสรีชน นริสสุโร	โทร. ๐๘๗-๐๕๕-๑๐๓๐
๒. นางสาวชมกร เศรษฐบุตร	โทร. ๐๘๗-๓๕๕-๕๖๕๖
๓. ร.ต.ท. ดร.ชาติรี อุตสาหกรรมย์	โทร. ๐๕๐-๐๕๓-๐๓๕๔

ที่ ศธ ๖๓๐๗/ ว.๖

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๔ หมู่ ๓ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓๓๓๐๗
โทร./โทรสาร (๐๓๕) ๒๕๔๘-๐๗๓๓

๓๓ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุมัติโครงการเพื่อให้สัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการวิจัย

เจริญพร

ด้วยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติให้พระมหาเสรีชน นริสสุโร ตำแหน่งนักวิจัย สังกัดสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำโครงการวิจัยเรื่อง "การป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญา"

ในการนี้ ทางสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ได้พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการที่จะให้ข้อมูลที่เป็ประโยชน์ต่อการวิจัยและนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปพัฒนางานวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเจริญพรมมาเพื่อขออนุมัติให้สัมภาษณ์

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, ฐ.ศ.ตร.)

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ผู้ประสานงาน

๑. พระมหาเสรีชน นริสสุโร	โทร. ๐๘๗-๐๕๔-๑๐๓๐
๒. นางสาวชมกร เศรษฐบุต	โทร. ๐๘๗-๓๕๔-๔๖๔๖
๓. ร.ศ.ท. ดร.ชาติรี อุตสาหกรรมย์	โทร. ๐๕๐-๐๕๓-๐๓๕๔

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview)

เรื่อง “การป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญา”

ในการศึกษาได้กำหนดประชากรกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ครอบคลุมความเป็นตัวแทนของประชากรได้อย่างเหมาะสม และให้ปฏิบัติได้จริง โดยใช้กลุ่มประชากรในการศึกษาแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มเป้าหมายด้วยกัน ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนทั้งสิ้น ๑๕ รูป/คน ดังนี้ คือ

กลุ่มแรก ได้แก่พระภิกษุ

กลุ่มสอง ได้แก่นักกฎหมายและนักวิชาการที่มีความเกี่ยวข้องกับระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจของคณะสงฆ์

กลุ่มสาม ได้แก่ผู้แทนชาวพุทธที่มาจากชุมชนและสถาบันการศึกษา

คำชี้แจง

๑) แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนทั้งสิ้น ๒๕ รูป/คน

๒) แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ มีทั้งหมด ๔ ส่วน ได้แก่

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ ปัญหาและสาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธในสังคมไทย

ตอนที่ ๓ แนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....อายุ.....ปี

การศึกษาสูงสุด.....

ตำแหน่งงานปัจจุบัน.....

ที่อยู่.....

สถานที่ให้สัมภาษณ์.....

ให้สัมภาษณ์เมื่อวันที่เดือน.....พ.ศ..... เวลา.....น. ถึงเวลา.....น.

ตอนที่ ๒ ปัญหาและสาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศีรัทธาของชาวพุทธในสังคมไทย

๑. ขอทราบความคิดเห็นเกี่ยวสาเหตุจากการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์คืออะไร

.....
.....
.....

๒. ขอทราบความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่มีต่อพระพุทธานุศาสนาและสถาบันสงฆ์

.....
.....
.....

ตอนที่ ๓ แนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศีรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ

๑. ขอทราบความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศีรัทธาของชาวพุทธ

.....
.....
.....

๒. ขอให้ช่วยวิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหากรณีการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศีรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ (ตัวบุคคล องค์การ การศึกษา ฯลฯ)

.....
.....
.....

(ลงชื่อ).....

ผู้สัมภาษณ์

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เวลา.....น.

ภาคผนวก ฉ
แบบสรุปโครงการวิจัย

แบบสรุปโครงการวิจัย

<p>สัญญาเลขที่ ว.๑๕๗/๒๕๕๘</p> <p>ชื่อโครงการ : การป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ</p> <p>หัวหน้าโครงการ : พระมหาเสรีชน นริสโสโร</p> <p style="text-align: center;">สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย</p> <p>โทร. ๐๘๗-๐๙๔-๑๐๓๐ Email : serichonptk@gmail.com</p>
<p>ความเป็นมาและความสำคัญ</p> <p>การวิจัยเรื่อง “การป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ” เกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์ปัจจุบันที่พระภิกษุบางรูปได้ทำให้พุทธศาสนิกชนเกิดภาวะศรัทธาสั่นคลอนขึ้น ชาวสารการประพฤติผิดพระธรรมวินัยของพระภิกษุที่ผ่านสื่อต่างๆ ดังปรากฏตามสื่อต่างๆ ก่อให้เกิดการขาดความเชื่อมั่นต่อสถาบันสงฆ์ รวมทั้งขาดความเชื่อถือในกระบวนการตรวจสอบอย่างโปร่งใส จนในที่สุดเกิดผลกระทบต่อความเชื่อมั่นต่อพระพุทธศาสนา ฉะนั้นการป้องกันและแก้ไขการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ จึงมีความจำเป็นที่อย่างยิ่งสำหรับการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เพื่อการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาควบคู่กับสังคมไทย รวมทั้งเป็นประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาและชาวพุทธในสังคมไทยสืบต่อไป</p>
<p>วัตถุประสงค์โครงการ</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑) เพื่อศึกษาปัญหาและสาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธในสังคมไทย ๒) เพื่อเสนอแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ
<p>ผลการวิจัย</p> <p>นิติปรัชญาคือหลักศีลธรรมที่เป็นความยุติธรรมตามธรรมชาติ ส่วนพระพุทธศาสนาคือหลักคำสอนที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาตินิติปรัชญาเพื่อให้ประกอบด้วยปัญญาจะทำให้มีคุณค่าสูงขึ้น ทั้งช่วยบำบัดความขัดแย้งกับกฎหมายบ้านเมืองดังนั้นการนำหลักนิติปรัชญาบูรณาการร่วมกันระหว่างพระธรรมวินัย กฎหมายเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธจึงเป็นความร่วมมือของพุทธบริษัทเพื่อสร้างสังคมสันติ อยู่ร่วมกันอย่างองอาจซึ่งกันและกัน พระสงฆ์ออกไปจากเรือนสู่ความไม่มีเรือนคือละกองสมบัติและหมู่ญาติ ปลงผมนุ่งผ้าข้อมผาด เป็นผู้ขออาหาร อาศัยวัดตุน้อยเพียงเท่าที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตโดยไม่สะสม และมุ่งที่จะฝึกฝนพัฒนาตนทั้งทางด้านพฤติกรรม จิตใจและปัญญา ให้ก้าวสูงขึ้นไปในศีล สมาธิ ภาวนา เป็นไปเพื่อทำนุพพานให้แจ้ง มีบุคลิกภาพที่น่าศรัทธาควรแก่การกราบไหว้ มีลักษณะเป็นผู้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ ตามหลักคำสอนทั้งในแง่ปริยัติและปฏิบัติของพระพุทธเจ้าเพื่อเป็นแบบอย่างและรักษาพระพุทธศาสนาในสังคมปัจจุบันอาจกล่าวโดยสรุปว่าพระสงฆ์ทำหน้าที่สร้างสุขภาวะทางปัญญาแก่</p>

สังคม อย่างไรก็ตามหลักการของพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทที่ถือพระวินัยโดยเคร่งครัดภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมพระธรรมวินัยเป็นกรอบความประพฤติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติให้พระสงฆ์ดำรงสมณเพศนักรบชที่งดงาม การบวชในพระพุทธศาสนามีวัตถุประสงค์สูงสุด เป็นการทำนิพพานให้แจ้งหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการบวชเพื่อการพ้นทุกข์ พระธรรมวินัยเป็นกรอบการดำรงความเป็นบวรพิต ฉะนั้นพระสงฆ์จึงต้องเป็นผู้เคร่งครัดในพระธรรมวินัย ดังนั้นการป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการคือ การทำหน้าที่รักษาพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกา ด้วยการศึกษาคำความเข้าใจเหตุแห่งต้นบัญญัติของพระธรรมวินัย ต้องมาช่วยกันคิดอย่างมีเมตตาว่าทำอย่างไรจะให้พระสงฆ์ไม่ต้องอาบัติพร้อมทั้งสอดคล้องกับสภาพสังคมอาทิจการที่พระมีเงินในครอบครองถือว่าผิดพระธรรมวินัย หากผ่อนผันให้พระจับเงินได้แต่ต้องใช้เงินอย่างจำเป็นไม่ฟุ่มเฟือย น่าจะสอดคล้องกับสังคมปัจจุบันที่ต้องศึกษา สื่อสาร เดินทาง ซึ่งน่าจะทำได้โดยปรับเข้ากับสิกขาบทเล็กน้อยที่พระพุทธองค์ทรงให้ยกเลิก แต่พระอานนท์ไม่สามารถบอกได้ว่าอะไรคือสิกขาบทเล็กน้อยจึงไม่มีการยกเลิก อย่างไรก็ตามประเทศไทยยังคงรักษาความเป็นพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท คือถือหลักพระวินัยโดยเคร่งครัด การยกเลิกจึงไม่ถูกต้องเพียงแต่ผ่อนผันหลักการบางข้อบางประเด็นเป็นข้อยกเว้นเช่นพระห้ามฉันอาหารยามวิกาลเว้นแต่อาหารให้ทำได้ การใช้พระวินัยสงฆ์จึงควรใช้ปัญญาประกอบเพื่อการดำรงความเป็นสมณสารูปที่งดงาม ถึงอย่างไรหากกระทำผิดพระวินัยข้อใด ยังคงต้องระวังสังวรและปลงอาบัติเช่นเดิมขรราวาสเช่นกันควรต้องเป็นผู้ที่มีปัญญาไม่ศรัทธานับถือพระสงฆ์แบบมงายไร้ปัญญา เช่น พระแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ซึ่งเป็นวิชาและไม่ควรทำ แต่ขรราวาสชื่นชมพระรูปนั้นๆ พระพุทธองค์ตรัสไม่ให้พระสงฆ์แสดงปาฏิหาริย์ถือว่าเป็นมิจฉาทิฐิ ฉะนั้นพระสงฆ์ควรสอนให้ขรราวาสมีศรัทธาประกอบปัญญา ถ้าพระสงฆ์เทศนาสั่งสอนโดยแสดงปัญญาต่อชาวพุทธๆ ย่อมเป็นผู้มีปัญญา หากพระสงฆ์ทำตนเป็นพระใบ้ห่วยชาวบ้านที่มีปัญญาก็ไม่ศรัทธา ฉะนั้นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขปัญหาก็แก้ปัญญาของพระสงฆ์นั่นเอง

พระพุทธศาสนาในประเทศไทยได้เจริญรุ่งเรืองเป็นเวลานาน ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์ประชาชนและรัฐประชาชนดูแลบำรุงพระสงฆ์ปฏิบัติปฏิบัติชอบ หากประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัย ชาวพุทธจะไม่บำรุงดูแลพระสงฆ์นั้นๆ การละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์จึงส่งผลต่อวิกฤตศรัทธาของชาวพุทธดังนั้นพระสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกาต้องร่วมมือซึ่งกันและกันแก้ไข ป้องกันการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ เพื่อพัฒนาสถาบันสงฆ์ให้อยู่คู่ชาติไทยสืบไป

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จัดให้มีการปรับวิธีการเรียนการสอนตามรายวิชาพระวินัยปิฎก วิธีการสอนที่มาจากผลการศึกษาวินัยให้สอดคล้องกับสภาพสังคม การเรียนการสอนของคณะสงฆ์

- มีข้อเสนอแนะถึงองค์กรสงฆ์ไทยที่จะต้องกำหนดนโยบาย เช่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็น ๓ ระยะ เริ่มจากระยะสั้นคือนำพระสังฆาธิการทั่วประเทศมาอบรมปรับแนวคิดใหม่ จากการสร้างวัดถุมาเป็นสร้างคน ปรับเปลี่ยนจากการเป็นผู้ขอมาสู่การเป็นผู้ให้ การสร้างคนเป็นสาระสำคัญของพระพุทธศาสนา

- ได้ชุดความรู้ทางด้านปัญหาและสาเหตุการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศีร้ทธาของชาวพุทธในสังคมไทย และแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤตศีร้ทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญาเชิงบูรณาการ
- สามารถนำผลการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนรายวิชาพระวินัยปิฎก และเป็นฐานการเรียนรู้การวิจัยของนิสิตและประชาชน

การประชาสัมพันธ์

การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์องค์ความรู้จากงานวิจัยทางเว็บไซต์ของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ <http://mcujibs.com/research/index.php> และการตีพิมพ์บทความวิจัยในวารสาร TCI

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติหัวหน้าโครงการวิจัย

๑. ชื่อ - นามสกุล: พระมหาเสรีชน นริสโร (พันธ์ประโคน)
๒. ตำแหน่งปัจจุบัน : ผู้อำนวยการส่วนงานบริหารสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
๓. หน่วยงานและสถานที่อยู่ : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ที่ ๑ ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร/โทรสาร ๐-๓๕๒๔-๘๐๗๓ มือถือ ๐๘๗-๐๙๔-๑๐๓๐
E-mail : serichonptk@gmail.com

๔. ประวัติการศึกษา :

- : นักรธรรมชั้นเอก แผนกธรรมสนามหลวง, ๒๕๓๕
- :เปรียญธรรม ๗ ประโยค แผนกบาลีสนามหลวง, ๒๕๔๑
- : พธ.บ. (ภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕
- : พธ.ม. (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐

๕. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอก

- ๕.๑ หัวหน้าโครงการวิจัย : ชื่อโครงการวิจัย
 - ๑) โครงการวิจัย เรื่อง “การจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย” (วช./๒๕๕๖)
 - ๒) โครงการวิจัย เรื่อง “พุทธศิลป์ในอาเซียน: เส้นทางประวัติศาสตร์และการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์” (วช./๒๕๕๗)
 - ๓) โครงการวิจัย เรื่อง “การป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญา” (วช./๒๕๕๘)
- ๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและทำเสร็จแล้ว :
 - ๑) ผู้ร่วมวิจัยโครงการวิจัยเรื่อง “การศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทย” (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์/๒๕๕๕/ทุน วช.)
 - ๒) ผู้ร่วมวิจัยโครงการวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างพลังการบริหาร” (ตีพิมพ์วารสารมหาจุฬาลงกรณ ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ /๒๕๕๘/ทุน วช.)
 - ๓) ผู้ร่วมวิจัยโครงการวิจัยเรื่อง “กระบวนการทัศน์พฤติกรรมทางจริยธรรมในสังคมไทย” (ตีพิมพ์ในเอกสารประกอบการสัมมนาผลงานวิจัยนานาชาติ ครั้งที่ ๗ ระหว่างวันที่ ๑๘-๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ ณ วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติ/ทุน วช.)
 - ๔) หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง “การจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย” (ตีพิมพ์ในการประชุมวิชาการระดับชาติ “ปีทองวิชาการ'58 : 25 ปี มทส มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี” ระหว่างวันที่ ๓-๔ เมษายน ๒๕๕๘ ณ ชาโตเดอ เขาใหญ่ จ.นครราชสีมา/ทุน วช.)

๖.๓ ประสบการณ์อื่นๆ :

- ๑) ปฏิบัติงานด้านการติดตามและประเมินผลคุณภาพงานวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๕๒-๒๕๖๐
- ๒) จัดอบรมโครงการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการวิจัยประจำสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๕๒-๒๕๖๐
- ๓) จัดงานสัมมนาผลงานวิจัยนานาชาติของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มจร. ครั้งที่ ๑-๗
- ๔) อบรมโครงการ “การเขียนประเมินโครงการ” ระหว่างวันที่ ๒๔-๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๒ จัดโดยศูนย์สถิติและการวิจัย
- ๕) อบรมหลักสูตรการทำโครงการวิจัยในการปรับปรุงและพัฒนางานเพื่อเลื่อนระดับตำแหน่งชำนาญการพิเศษ รุ่นที่ ๓ ระหว่างวันที่ ๒-๔ กันยายน ๒๕๕๘ ณ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ๖) อบรม “วิทยากรหลักสูตรการพัฒนานักวิจัย” (Training for the trainers) (แม่ไก่) รุ่นที่ ๑๐ ระหว่างวันที่ ๗-๑๑ สิงหาคม ๒๕๕๘ จัดโดยสมาคมนักวิจัย
- ๗) วิทยากรโครงการอบรม “สร้างนักวิจัยรุ่นใหม่” (ลูกไก่) ระหว่างวันที่ ๗ - ๑๑ มีนาคม ๒๕๕๙ ณ มหาวิทยาลัยรังสิต จังหวัดปทุมธานี
- ๘) วิทยากรโครงการอบรม “สร้างนักวิจัยรุ่นใหม่” (ลูกไก่) รุ่นที่ ๗ ระหว่างวันที่ ๒๑ - ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๙ ณ โรงแรมปรีณัฐัน พาร์ค สวีท กรุงเทพฯ จัดโดยกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
๙. เกียรติบัตรรับรองเป็นวิทยากรหลักสูตรการพัฒนานักวิจัย (หมวดที่ 2 การกำหนดโจทย์การวิจัย)

ประวัติผู้ร่วมวิจัย ๑

๑. ชื่อ – นามสกุล : ดร.ชมกร เศรษฐบุตตร
๒. วัน เดือน ปีเกิด : ๒๕๐๑
๓. สถานที่เกิด : จังหวัดกรุงเทพมหานคร
๔. การศึกษา
- : ปริญญาตรี วิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาจุลชีววิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (๒๕๒๓)
 - : ปริญญาโท พานิชศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (๒๕๓๗)
 - : ปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสตร์และศิลปะแห่งชีวิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๕๖)
 - : ปริญญาเอก พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๖๑
๕. สถานที่อยู่ปัจจุบัน ๒๓/๑๖ ซอยอินทราภิรมะ ๒๖/๑ ถนนสุขุมวิท แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร

ประวัติผู้ร่วมวิจัย ๒

- ชื่อ : ร.ต.อ. ดร.ชาตรี อุตสาหกรรมย์
- เกิด : วันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๓
- สถานที่เกิด : โรงพยาบาลมิชชั่น ถนนพิษณุโลก แขวงนางเลิ้ง เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร
- รับราชการ : กองกำกับการสืบสวน ๓ กองบังคับการสืบสวนสอบสวน กองบัญชาการตำรวจนครบาล ถนนศรีอยุธยา แขวงทุ่งพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร
- การศึกษา : การศึกษามัธยมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนวัดเบญจมบพิตร พ.ศ. ๒๕๒๐
- : การศึกษาโรงเรียนตำรวจนครบาลบางเขน รุ่นที่ ๕๒ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๒
 - : การศึกษาโรงเรียนพยาบาลสนาม กรมตำรวจ รุ่น ๗๒ จังหวัดเพชรบุรี
 - : ปริญญาตรี นิติศาสตร์บัณฑิต ม.รามคำแหง รุ่น ๑๘ พ.ศ. ๒๕๓๔
 - : ปริญญาประกาศนียบัตรบัณฑิตทางกฎหมายมหาชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รุ่นที่ ๑๐ พ.ศ. ๒๕๕๑
 - : ปริญญาโท บริหารงานยุติธรรมและสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต พ.ศ. ๒๕๕๑
 - : หลักสูตรอบรมนายตำรวจชั้นสัญญาโรงเรียนตำรวจภูธร ๗ ปี ๒๕๕๕
 - : ปริญญาเอก พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๖๐
- ปัจจุบันรับราชการตำรวจ : ตำแหน่ง รองสารวัตร กองกำกับการสืบสวน ๓ กองบังคับการสืบสวนสอบสวน

กองบัญชาการตำรวจนครบาล ถนนศรีอยุธยา แขวงทุ่งพญาไท เขตราชเทวี
กรุงเทพมหานคร ๑๐๔๐๐

